



M.h.23.

1887

1888

1889

1890

1891

1892

1893

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

2031

2032

2033

2034

2035

2036

2037

2038

2039

2040

2041

2042

2043

2044

2045

2046

2047

2048

2049

2050

2051

2052

2053

2054

2055

2056

2057

2058

2059

2060

2061

2062

2063

2064

2065

2066

2067

2068

2069

2070

2071

2072

2073

2074

2075

2076

2077

2078

2079

2080

2081

2082

2083

2084

2085

2086

2087

2088

2089

2090

2091

2092

2093

2094

2095

2096

2097

2098

2099

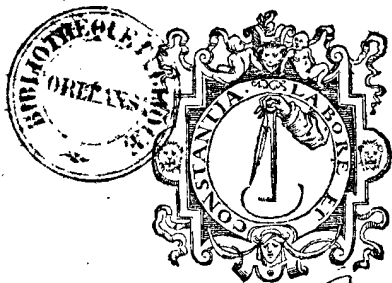
2100

10 aus floruit 1578 et 2 a 1550 pater
fol. 14 Inhibuit Concho Tridentino
Archiepiscopo) erat titulus huius Quippe
qui epul ex Austria videtur Romanus
cum fratre natu maiore Johanne
magno (Soc ijs synonymus erat) per
cuius titulum obitum, titulum dandi
a Pontifice accepit de eo et Roberto
Vincentio Armacania, in Sylvaria, Ar-
chiepiscopo vide. Stridann lib. 17



HISTORIA
DE GENTIBVS
SEPTENTRIONALIBVS,
AVTHORE OLAO MAGNO
GOTHO, ARCHIEPISCOPO
Vpfalensi, Suetiæ & Go-
thiæ Primate.

*Sic in Epitomen redacta, vt non minus clarè
quàm breuiter quicquid apud Septen-
trionales scitu dignum est,
complectatur,*



ANTVERPIÆ
Ex officina Christophori Plantini.

M. D. LVIII.

SVMMA PRIVILEGII.

REgali Priuilegio caütum est, ne quis ty-
pographus vel Bibliopola præter Chri-
stophorum Plantinum excudat, aut ex-
cudi iubeat, vendat, aut venalem exhibeat
*Historiam Septentrionalem Olai Magni Archiepi-
scopi Vpsalensis in Epitomen redactam,*
Idque ante quatuor annos proximos: Qui con-
trà faciet, non solum illi libri fisco cedent, sed
& in multam XX. Caroleorum aureorum in-
cidet, vt patet ex Originali.

Dat. Bruxellis. M.D. LVIII. 29. Ianuarii.

PH. DE LENS.

hic lib. fuit Guil. Proustean à recef.

CLARISSIMO
VIRO D. VIGLIO ZVI-
CHEMO FRISIO, IN SUPRE-
mo Serenis. Philippi Hispaniarū,
&c. Regis consilio Præsidi æquifs.
Christophorus Plantinus

S. D. P.

Aurel. nun est usū Studior. oīum



BLATA est mihi nu-
per ab amico, viro antiquo-
rum monumentorum peri-
tissimo, *Historiæ rerū Se-*
ptentrionalium ab Olao Magno Gotho
Archiepiscopo Vpsalensi conscriptæ, Ro-
mæ circa annum Domini M. D. LV.
satis incommodo volumine excusæ, ma-
gnoque ab omnibus propter inauditam
variarum rerum nouitatē applausu ex-
ceptæ Epitome nō minū fidelis, quòd ne
verbo quidē à suo prototypo differat (ne
sit, in quo iniuriam sibi vllam Autor in

oratione factam esse queri possit) quàm graui iudicio facta, quòd et omnia, & sola ea, quæ ad Septentrionalium rerũ cognitionem faciebant, magno compendio complectatur, sublatis summa modestiis, quas aliunde citat historiis, fabulosis narrationibus, & veris quidem illis, sed tritis, atque adeò otiosis Physicis, Geometricis, Astrologicis, Meteorologicis, ac nonnunquam Theologicis rationibus, tũ superfluis quorundam Autorum citationibus, & aliquot non admodum necessariis ipsius Autoris præfationibus: prætereà ritibus, moribus, consuetudinibus non Septentrionalibus modò, sed & aliis gentibus plerisque communibus.

Hanc Epitomen vt typis excuderẽ, etsi doctissimorum virorum, rei que literariæ imprimis fauentium, qui hoc à me cupide efflagitabãt, autoritas consilii, cui me non obtemperare nefas esset, loco esse debebat

DEDICATORIA.

bebat:ratione tamen vna,quòd studiosis omnibus propter characterum elegantiam,in excudendo diligētiam (quæ vt à me sperabant,sic,an ex voto eorum præstiterim,ipsorum esto iudicium) & commoditatem voluminis sic gestãdo aptioris, & emendo vilioris, gratum me facturum esse confirmarent, facile, vt,opus aggrederer, persuaferunt.

Omnibus itaq; ad eam rem instructis, reliquum erat, vt quemadmodũ ex Olai Magni Archiepiscopi operis huius Autoris nomine gratissima hæc multis prodiit historia,sic illius Epitome vniuersis per se,vt speramus,placitura,audaciũs tamẽ clari alicuius viri patrociniõ freta in lucem emitteretur. Quòd autem te potissimum mihi proposuerim,Præses æquissime,cuius sub auspiciis hanc Epitomen edendam esse ducerem,multis,iisq; grauissimis rationibus omiſſis, duas dun-

EPISTOLA

taxat (*vt breuior sim*) hîc adscribam.

Efficiet profectò celeberrima eruditionis , iudicij , prudentiæ tuæ fama , vt ab omnibus , qui non eò me temeritatis & impudentiæ processurum fuisse iudicabunt , vt , nisi lectione dignissima esset , eam amplitudini tuæ dicarem , fide certiore legatur.

Accedebat recens humanitatis , gratiæ , fauoris , quo me his paucis diebus , quibus Antuerpiæ fuisti , complexus es , memoria , cuius ego testimonium quum non modò priuatim , qua potero semper obseruantia , obsequio , industria : sed etiam publicè , vt & magnitudo tuorum in me meritorum , & meum erga te officium notius esset , edere vehementissimè cuperem : nullum mihi præsentius nunc occurrebat , quàm vt hunc artis nostræ impressoriæ fructum Amplitudini tuæ dicarem.

Ate

DEDICATORIA.

*A te igitur etiam atque etiam peto,
primùm, vt audaci gratitudinis meæ
omnibus testanda studio cum eorum, qui
Epitomen hanc legent, & voluptate &
vtilitate coniuncto, pro humanitate tua
ignoscas: tum vt eo animo opellam
hanc nostrã accipias, patrocinióq;
tuo tueare, vt me propensa vo-
luntate tua in posterũ red-
das alacriorem.*

Vale.

Antuerpiæ. Idib. Iunij. M. D. LVIII.

a 4 ORDO

ORDO LIBRORVM,

& Argumenta capitum

Septent. Historiæ.

EPITOME LIBRI I.

De ritu gentium, & natura rerum, ac vsu bellan-
di populorum Septentrionalium. fol. i.

ARGVMENT.

Biarmiæ descriptio.

Finmarchiæ descriptio.

Scricfinniæ descriptio.

De vehementia venti Circii.

De Septentrionalium ventorum violentia.

Diuersi effectus tonitruum, fulminum, & co-
ruscationum in locis Septentrionalibus.

De frigoris asperitate.

De pruinis, & casu niuium.

De niuium & vitrorum varietate.

De castellis niualibus iuuenum.

De cursu glaciali equorum pro palliis.

De cursu glaciali hominum pro brauiis.

De glacialibus hospitiiis itinerantium.

De transitu glaciali inter voragines.

De glacialibus instrumentis.

De bellicis Gothorū obeliscis, & erectis saxis.

De obeliscis sepulchralibus.

De saxis figuratis, &c.

De horologiis vmbrosis.

De baculis temporum designatoribus.

De Alphabeto Gothorum.

LIB.

I N D E X.

LIB. II.

De mira natura rerum Septentrional. fol.12.

A R G V M E N T.

De venis sulphureis, & combustione aquarū.

De quorundam montium admirabili natura.

Islandiæ, & eius gentis descriptio.

De sonitu horribili littoralium cauernarum.

De rupe Monachi marini.

De rupe Coronata, & multitudine piscium.

De fluxu & refluxu Oceani.

De charybdi, & mira natura glacierum.

De scorteis, seu coriariis nauibus piratarum

Gruntlandiæ.

De inscrutabili profunditate littorū Noruegię.

De portibus annulorum ferreorum.

De periculoso transitu montium Scars & Sula,
inter Suetiam & Noruegiam.

De statuis viarum in montibus niuosis.

De transitu tenebroso.

De luminibus & tedis piceis.

De irruptione aquarum stagnatarum.

De tribus famosis lacubus Gothorum.

De specubus insidiosis.

De excellenti antiquitate Regiæ arcis Vestro-
gothorum Aaranes.

De mirabili horto montis Kindaberg prope
prædictam arcem.

De pulchritudine & vbertate insulæ Gothorū
Elandiæ.

De famosissima insula Gothi. Gothlandia dicta

De cly-

I N D E X.

- De clypeis principū montib. Hangeꝝ inſculptis.
- De rupibus galeatis.
- De anguſtiis portuum lapidoſorum.
- De ſcopulis lapidoſis , & via per Idebenķia pe-
riculoſa.
- De torrentibus rapidis.
- De diuerſis formis littoralium ſaxorum.
- De ſaxis gigantum, & ſcaturigine fontium.

LIB. III.

- De ſuperſtitioſa cultura dæmonum , populorū
Aquilonarum. fol. 30.

A R G V M E N T.

- De ſuperſtitioſa cultura Lituanoꝝ paganorū
- De ſuppolarium hominū ſuperſtitioſa cultura.
- De tribus diis maioribus Gothorum.
- De tribus diis minoribus.
- De magnifico templo Deorum Septent.
- De ſacris & ſacrificiis Gothorum.
- De ſuperſtitionibus Gothorum circa tonitrua.
- De impugnatione Deorum.
- De fatalibus ſorotibus & nymphis.
- De Eluarum , id eſt , ſpectrorum nocturna
chorea.
- De pugna contra Faunos.
- De diuinatione.
- De arte magica Erici ventoſi pilei, & aliorum.
- De magicis mulieribus.
- De magis & maleficis Finnoꝝ.
- De magicis inſtrumentis Bothniæ.
- De magis marinis.
- De mago ligato.

I N D E X.

De castigatione maleficarum.
De damnis à dæmonibus datis.

LIB. IIII.

De bellis & moribus syluestrium paganorum,
ac vicinorum. fol.42.

ARGUMENT.

De infelici pugna Regis Danorum Regneri.
De Finnorum lignipedum agilitate in bello.
De immanitate syluestrium incolarum.
De ergastulis piscium ossibus constructis.
De quintuplici lingua Septentrionalium Re-
gnorum.
De commutationibus mercium sine nummis.
De nundinis glacialibus.
De nuptiis Lapponum per ignem & silicem.
De choreis luctuosis.
De exercitiis sublunaribus.
De nauibus, neruis, & radicibus colligatis.
De instructione sagittandi.
De venatione Lapponum.
De transitu equorum super montes niuosos.
De periculoso transitu intra montes.
De lege coruorum necandorum.
De baptizandis pueris syluestrium incolarum.
De conuersione Finlandiæ Septentrionalis, &
Orientalis, ac maxima hospitalitate.

LIB. V.

De Septentrionalium Gigantibus.

ARGUMENT.

De Gigantibus.

de diuer-

I N D E X.

- De diuersitate Gigantum & pugilum.
 De sobrietate Gigantum, ac pugilum.
 Starchateri carmen de frugalitate.
 Starchateri discipuli.
 De virtutibus fortissimi Starchateri.
 De patrociniis quod tulit oppressis.
 De exercitiis eiusdem Starchateri.
 De summa gestorum Starchateri.
 De maximo & terribili bello Suecorum ac Gothorum, cui Starchaterus præfuit. cōtra Danos.
 De morte Starchateri.
 De Haldano, aliisque pugilibus ab eo deuictis.
 De alio quodam Haldano, & gestis eius.
 De Olone Vegeto.
 De eodem pro pudicitia victorioso pugnante.
 De Arngrimi, & Aruarodi pugilum gestis.
 De occisione vrsi, & epotatione sanguinis eius.
 De Regnero Pilosa barba dicto.
 De Alfone, pudicitiae defensore.
 De stratagematibus Fridleui.
 De eiusdem stratagematibus per aues.
 De pugna Harald Regis cōtra draconem domest.
 De pugna Froth. & Fridleui contra serpentem.
 De eodem Fridleuo.
 De piratica illustrium virginum.

LIB. VI.

De mineris & metallis.

fol. 70.

A R G V M E N T.

De mineris, & earum inuentione.

De situ mineralium venarum.

De modo

I N D E X.

- De modo cauandi metalla.
- De distinctione Mineralium venarum.
- De rotis, instrumentis, & periculis laboratorū:
- De arte & ingenio fabrorum.
- De distinctione fusilium metallorum.
- De metallicis dæmonibus.
- De fulgure montium metallicorum.
- De Aurificibus.
- De argenteo ornatu virginum.

LIB. VII.

- De bellicis instrumentis, ritu, causa, & cautelis
preliandi. fol.74

A R G V M E N T.

- De artificibus ballistarum & telorum.
- De sagittis & telis bellicis.
- De subita conuocatione cõunitatis ad arma.
- De custodia viarum & exploratorum.
- De directione multitudinis conuocata.
- De littoralibus præliis.
- De fundis lapidum, & igniti ferri.
- De velis centur. & modo adducendi veltas.
- De sudibus, telis, & foueis insidiosis.
- De stratagemate Regis Hachonis per frondes.
- De hostilibus incendiariis puniendis, &c.
- De custodia riparū circa lacū Meler in Suetia.

LIB. VIII.

- De statu Regentium & Officiorum, ac exerci-
tio militari. fol.81.

A R G V M E N T.

- De electione Regis, & adopt. illustriū per arma
De

I N D E X.

- De militari educatione nobilium puerorum.
De tyrannica seueritate præfectorum.
De causa perpetuæ discordiæ, quâ Sueci & Gothi contra Danos gerunt.
De seueritate Regis Christierni secundi.

LIB. IX.

- De bellis campestribus. fol.90.

ARGUMENT.

- De gladiis versatilibus in rotis
De curribus falcatis
De Septentrionalium bombardis
De crudelitate adulatorum, proditorum, & aduenarum, sæpiùs in regia ciuitate Holmensi perpetrata
De aquarum & panum defectu subleuando

LIB. X.

- De bellis naualibus

ARGUMENT.

- De præliis palustribus, & ruptis pontibus
De forma & vsu antiquarum nauium Septent.
De natatione equestrium & pedestrium.

LIB. XI.

- De bellis glacialibus fol.100

ARGUMENT.

- De conflictu glaciali, & machinis glacialibus.
Modus penetrandi rupturas glacierum, & de impedienda aquarum congelatione, &c.
De onagris & rāgiferis in glacie currentibus

LIB. XII.

- De structuris Aquilonarium fol.115

ARG.

I N D E X.

ARGUMENT.

De domibus fabricandis, varia forma faxorum,
& multitudine & magnitudine arborū Sept.
De Gummi abietino, & origine Succini.

LIB. XIII.

De agricultura, & humano victu fol. 119

ARGUMENT.

De mensibus, pane, sale, butyro, & caseis

LIB. XIII.

De variis conditionib. Aquilon. populorū. 122

ARGUMENT.

De diuersitate habituum

De benedictione catholicorum Regum, &c.

De nuptiis plebeiorum, & adulterorū pœna

LIB. XV.

De diuersis hominum exercitiis fol. 126

ARGUMENT.

De ritu fugandæ hyemis, & receptione æstatis

De Maialibus, lusu alexæ, & Schacorum

De chorea gladiatoria, & armifera saltatione

De arcuali, & pyratice saltatione

LIB. XVI.

De Ecclesiasticis disciplinis fol. 129

ARGUMENT.

De ritu orandi in Ecclesiis, & Princip. funerib.

LIB. XVII.

De Animalibus domesticis. fol. 131

ARGUMENT.

De Arietibus, agnis, bobus, vaccis, equis, &c.

De Rangiferis, & eorum vtilitate

LIB.

I N D E X.
LIB. XVIII.

De animalibus syluestribus. fol. 135.

A R G V M E N T.

De Onagris, Ceruis, Damulis, Castoribus, Gulonibus, Leporibus, Lyncibus, Lupis, &c.

De Marduris, Zebellis, Hermelinis, Taxis, Vrsis, & Herinaceis.

De doloso ingenio vulpium, &c.

LIB. XIX.

De Auibus. fol. 151.

A R G V M E N T.

De accipitre, Aquila, Anate, Anfere, Coruo, Falcone, hirundine, Vpupis, niualib auiculis, &c.

LIB. XX.

De piscibus. fol. 161.

A R G V M E N T.

De triplici Bothnia, & abundanti eius piscatura.
De vitulis marinis.

LIB. XXI.

De piscibus monstrosis. fol. 174.

A R G V M E N T.

De Physetere, Balena, & vario genere Cetorū.

De monstroso pisce in littore Septent. Angliæ

Anno M.D.XXXII. reperto.

De Noruagico serpente.

LIB. XXII.

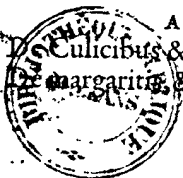
De infectis animalibus. fol. 190.

A R G V M E N T.

De Culicibus & cemicibus.

De margaritis, & earum generatione.

F I N I S.



OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE RITV GENTIVM ET NA-
tura rerum ac vsu bellandi populo-
rum Septentrionalium.

EPITOME LIBRI PRIMI.

Biarmia descriptio.

BI A R M I A est regio Septentrionalis, cuius
zenith est in ipso polo Arctico, eiusq; Orizō
est idem cum circulo æquinoctiali: qui Zo-
diacum in duas partes æquales interfecans,
efficit, vt vna medietas totius anni sit vnus
dies artificialis, & altera medietas vna nox: & ita totus
annus esset ibi vnus dies naturalis. Diuiditur autem Bia-
mia, secundum Saxonem Sialandicum, in vltiorem, & *Biarmia*
citeriorem. In hac citeriore sunt montes perpetuis, sed *duplex.*
innocuis niuibus offusi, æstiuūque ardoris expertes, inter
quos inuijs nemoribus & saltibus abundat, pascuorum
feracissima, inusitatisq; alibi bestijs frequens. Crebri in
ea fluuij, ob insitas alueis cautes, stridulo, spumantiq; vo-
lumine perferuntur. In vltiore verò Biarmia sunt qui-
dam monstrosæ nouitatis populi, ad quos aditus inuius
& insuperabilibus periculis obfusos est, nec facile morta-
libus patere potest. Maior siquidem itineris pars præal-
tis niuibus perenniter obsidetur: quas si quis superare
velit, ceruis iugalibus (quorum maxima copia illic est,
vt apud Italos asinorum) currum instruit, cuius incredi-
bili celeritate, eximio gelu rigentia iuga rrāscēdat. Me-
minit Saxo, Memmingum quēdam sylvarum Satyrum, *Memmin=*
insignibus diuitijs præditum, illic mansionem tenuisse: *gus Saty=*
ad quem Hotherus Suetiæ Rex domitorum ceruorum *rus.*
cursu perueniens, maximorum spoliū, opumq; ade-
ptione ditatus, & felix euasit. Vtraque tamen hac
vallibus, campisque distincta, fruges, si seminat
haud negaret: sed inexhausta piscium vbiq; co-
ferarum frequentissima venatio, efficit, ne ibi pars



magnopere concupiscatur. Pugnaturi Biarmienses, arma artibus plerunque permutant, carminibusq; in nimbos solvere cælum, ac lætam aëris faciem tristi imbriū aspergine confundere cū sueuerunt. Sunt Biarmi idololatræ & Amaxobij, Scytharum more, atque in fascinandis hominibus instructissimi. Quippe aut oculorum aut verborum, aut alicuius alterius rei maleficio, homines ita ligant, vt liberi non sint, nec mētis compotes, sæpeq; ad extremam maciem deueniant, & tabescendo disperant.

Finmarchia descriptio.

Finmarchia regio est Septentrionalis, partis Noruegiæ, olim ob sui amplitudinem Regio titulo decorata. Hæc rigidioris orbis parte, culturam ac mansionem sortita est, attamen homines robustis corporibus, & animo magno habet, qui ab hostium incurſu se strenuè defendere solent. Aër illius regionis, sicuti & vicinarum, semper frigidus est & serenus, innocuus tamen humanis corporibus, rarissimas pluias tempore æstiuo admittens: tantaque est illic aëris temperies, vt pisces nullo sale conditi, sed solo aëre siccati, toto decennio à putrefactione durent. Ab octauo Calend. Aprileis, vsque ad sextum Idus Septembreis, est illic continuus dies, nullis interuenientibus tenebris, videturque sol à 1111. Nonas Maij vsque ad Calend. Augusti, nulla intercedente nocte. Ab hac Finmarchia Septentrionali ad Australiora Gothorum vltra 600. milliarium Gothicorum est distantia: vbi medijs noctibus solstitij æstiuales in distinctis locis, Lincopiæ videlicet, & Scaris, minutissimæ literæ sine lumine legi, ac scribi, imò pecuniæ numerari possunt. Quibus etiam in locis sub eleuatione poli Arctici gradibus 60. à principio Maij ad initium Augusti, nullæ penitus conspiciuntur stellæ, præter lunare corpus, quod in plenilunio veluti ardens rubus, penes terræ superficiem paululum, eo temporis intervallo (omnium admiratione, & horrore) peruidetur.

Dies quinque mensium continuus.

Scric-



Scricfinnie descriptio.

Scricfinnia regio est inter Biarmiam , ac Finmarchiam sita , angulum tamen longiorem versus Austrum , & mare Bothnicum emittens. Estque cauda principaliter appellata , quia incolæ eius admirabili quadam celeritate , certis planis lignis instar arcuum in anteriori parte curuatis , ac pedibus affixis , directione manualis baculi vtuntur , quibus sese arbitraria voluntate sursum , deorsumque , vel obliquè , super niuium cacumina transferunt : eo tamen modo seruato , vt vnum lignum altero sit longius mensura vnus pedis , iuxta virorum , vel mulierum proceritatem : vt pote si vir , vel mulier sit octo pedum longitudine , lignum vnus pedis totidem habebit pedes in longitudine iusta , reliquum verò nouem. Præterea prouident , quòd ligna illa subducta sint tennerrima pelle vituli Rangiferorum : cuius forma & color ceruino colori assimilatur , sed longè procerior , & maior est. Cur autè pellibus tã teneris hæc ligna subducantur , variæ redduntur causæ , vt videlicet celeriori lubricitate sese trãserant per altas niues , vt expeditius rupiũ voragines , & præcipitia trãsuerso motu euitèt , vt sursum dirigètes cursum , retrorsum nõ excidant : quia pili instar sudiũ , aut echinorum se erigunt , miraque naturæ potentia , ne relabantur , obsistunt. Talibus igitur instrumentis cum ingenio currendi instructi , montiũ inacces-
sa , valliumque ima , hyberno præsertim tempore asse-

Mira, celeritate curredi ratio, in Scricfinnia.

quantur. Sed non æquè facile in æstate, licet habeant niues: quia impressioni lignorum citissimè cedunt. Neque enim vlla rupes adeò prominet, quin ad eius fastigium callida cursus ambage perueniant. Primò siquidem vallium profunda relinquentes, scopulorum radices tortuosa gyratione perlabuntur: sicquè meatum crebræ declinationis obliquitate perlectunt, donec per sinuosos collium anfractus destinatū loci cacumen exuperent: id ipsum interdum venationis ardore facientes, nonnunquam de ingenio, & artis magisterio cõtendentes, veluti stadiorū cursores cõstitutū brauiū fufcepturi.

De vehementia venti Circij.

Portus est in Islãdia (terra scilicet mari glaciali vicina, sub dominio regni Noruegiæ, vulgari sermone Vestrabord) Occidētalis dictus, penes quē in litoralibus spatijs & campis, obequitantes armati, potenti flatu huius venti Circij quasi stuppa prosternuntur in terram. Similiter penes portucrypticos, id est, in cauernosis rupibus, & antris habitantes, eo præcipuè tempore brune, quo sol regreditur ad solstitialia signa, quando in marinis fluctibus venti sunt temperiores. Sunt præterea montes in Hybernia mediocri sublimitate in pluribus locis eminentes: in quibus, si quis iter hoc Circio vento flante perficere tentauerit, nedum periculum, & ruinam expectare cogetur, sed spiritus suffocationem in præcipitijs voraginosis. Præterea quàm formidabiles & noxij sint venti, in Occidentalioribus Noruegiæ ripis, ipsi incolæ, imò & alienigenæ eò confluentes, non ignorant. Nullum enim lignum, neque fruticem, ob violentiam huius venti, ibidem germinare intuentur. Quo fit, vt ob eorum defectum, in ignibus instruendis cibusq; coquendis, ossibus magnorum piscium vtantur. Quantum etiã sæuiat ventus iste in Occidentalioribus Bothniæ littoribus, ipsi habitantes magno incommodo suo sæpius experiuntur. Rapit enim integra tecta domorum, eaq; per immensa terrarum spatia dissoluta dispergit.

De Septentrionalium ventorum violentia.

Turbines ac tempestates Septentrionalium locorum, vim habere terribilem ac periculosam, nemo qui

qui secreta naturæ didicit aut scrutatur, ignorat: præsertim cum multiplex ac indeficiens eius originis causa materiaque reperiatur. Ex mari itaque sæpe auferunt aquas sub nauibus, nauesque subuehunt in sublime: etiam ex terra lapides ac alia animalia, & paululum erepta dimittunt. Nec solum ea, sed plumbea tecta templorum ac ædium diuersarum, imò & fortissima tigna, quæ ad aëra rapiunt, atque alio accedente spiritu vehementiore, transuehunt in spatia longiora. Sæpissimè etiam integra molendina ventorum, cum ingentibus saxi turbine inuoluta, saluis hominibus in loca remota euehuntur: imò adeò ingens turbo descendit, ut vrbes, castella, & villas inuoluens, tecta longius (ut dictum est) ad campos dispergat. Aestate ab Occidente, Septentrioneque, perflant tanta vi, impetuque venti, ut lapides, quantos manus possit continere, à terra rapiant, ac veluti arenæ, lapillorum accruos haud paruos cumulènt: & ut aliquando ab hominibus arma, & vestes, quandoque ascensorem vi ab equo auferant. Quinimò in Vichia Noruegiæ aliquando accidit, ut aëre, soleque maximi pisces torrendi, è perticis instar tabularum, vi turbinum, in magna congerie à diuitum piscatorum locis in aedes pauperum eiectione, tanquam donum diuinitus datum recipiantur.

Diuerſi effectus tonitruum, fulminum, & coruſcationum in locis Septentrionalibus.

Formidabilem vim, & effectum habent tonitrua, fulmina, atque coruſcationes in Septentrionalibus terris, præsertim versus loca opposita Meridiei. Apparent sæpissimè in partibus Aquilonis, sub sereno cælo, totis noctibus, in Septembri, clara atque continua fulmina, quæ magis minantur, quam lacerant inspectores. Fulmen vero natura nubium exortum, tonitruque elapsum, grauissima damna mortalibus, aliisque rebus ibidem infert. Plures etenim homines sublimiora loca inhabitantes, cum iumentis interimit: excelsas etiam turres, & ædes dura pice linatas (quod mirum non est) inextinguibili flamma consumit, altas arbores, vel ex summo vertice directe findit: vel obliqua corrosione contundit.

De frigoris asperitate.

Quantam potentiã gelu, seu frigus, in Septentrione tanquã proprio loco possideat, multis rationibus potius, quã autoritatibus, per sensum ostendi potest. Sentit enim vim & vreditã eius, trepida animantiũ multitudo, pluribus stadiorũ nullibus inde distãs, corpusq; & reliqua mēbra modico eius allapsu cõprimit, & perhorret. Quid non faceret, ybi proprijs viribus, & naturæ legibus imperat ipsum frigus? Sub quo quia nat^o, & verfatus sum (etiã circa eleuationẽ graduũ poli Arctici 86.) arbitror me posse hoc, & multis sequentibus capitulis, nonnihil ceteris vaga opinione scribentibus, clarius demonstrare, quã vehemens, & horrendũ sit illic frigus: quod inde successivè, veluti radij, ex centro tandem per totã orbẽ ampliatur, quẽadmodũ omnes uattones, quas pēnetrat, eius asperitate commotæ attestantur.

*Author
comperta
narrat.*

De pruinis, & casu niuium.

Tanta est pterunq; in Aquilonaribus tertis vis pruina, & casus niuium, tamq; dira tempesta, vehementesq; caligines aëra obscurantes, vt viatores proximum quemq; obuium, etiam si amicus, vel inimicus sit, agnoscere, vel euitare non possint. Quod omnimodam parit difficultatem, eò quòd in vtroq; latere, vel alta præcipitia imminet, vel condensatæ niues tam eleuatæ sint, vt ferentes sarcinas dextrorsum, vel sinistrorsum vix sese extricare possint. Attamen quia contra præcipitia raro conceditur optabile remediũ, pro statione iumentorum mutuo labore niues exoluunt, plaustraq; super eas evertunt, vt institutum iter absoluant: hocq; ea celeritate faciunt, quasi rapido incendio, molestissimoq; periculo celerimè auertendo vrgerentur: ne longiore interueniente mora, ex subito casu niuium, & pruinarum, repletio fiat itinerum, & sylvarum: vt quæ sit via, vel campus, difficiliter agnosci possit. In glacie verò nulla, vel rara difficultas occurrit, eò quòd omnia placabili æqualitate itinerantibus offeruntur, saluo quòd caueant à ruptura glacie per apposita signa ad os rupturæ. Quæ signa, vel crustatis glaciei particulis ad os aperturæ relictis, vel videntibus abietum, seu iuniperorum ramis in glacie congelatis,

Aër maxime caliginosus, et periculis plenus.

gelatis, & eminentibus ostenduntur: idq; longo ordine, & milliaribus multis, sumptu & diligentia piscatorum, ne viatores aberrare contingat, fideliter obseruatur. In syluis autem non leuia quandoque mutuo sibi obuiantibus obstacula è ruptura, seu motione arborum occurrunt. Stant enim præsertim populæ arbores, ob densitatem niuium, veluti arcus exteti, niuibus onerata: quarum leuissimo motu maxima niuium moles in viatores descendens, eos non parum retardat: imò & ipsæ arbores cancellato casu, grauitate niuis, abruptæ, viam omnino immeabilem faciunt, vt non nisi securibus ad eum vsum comportatis, sibi exitum parare possint, prout mihi, meoq; comitatui sæpius accidisse contestor.

Itineris pericula.

Author expertus loquitur.

De niuium & vitrorum varietate.

VNo eodemque die, ac nocte, xv. vel xx. aut plures quandoque distinctæ niuium formæ reperiuntur. Præterea non minor varietas in vitris contingit, quæ accendi frigoris causa, æstuariorum fenestris imponuntur. Dum enim loca huiusmodi, caloribus contra immesum gelu tepidius instaurantur, forinsecò frigore, atque miro naturæ artificio sub diuersis imaginibus ita depicta videntur illa vitra, vt quibus artifex talibus inspectis, naturæ excellentiâ potius possit admirari, quam imitari. Ingenio tamè adhibito, plurima ex his pro domestico ornatu, ac decore, artificum industria excogitantur, ac perficiuntur, qualia ab alijs nationibus prece, vel pretio vix acquiruntur. Vnde euenerat, vt eo ingenio plurimi argenti crateres excellenter fabricati viderentur. Præterea lanæ, lineæque texturæ pretiosæ, atque picturæ mirabiles, & decentes, quemadmodum inferius non nihil dicitur de pictoribus, ac texturis.

De castellis niualibus iuuenum.

MOs est Septentrionalium populorû, prouida quadam sagacitate adolescentes, diuersis bellandi exercitijs & artibus castella impugnandi exercere, & excitare, quibus præsertim tyrocinia sine cæde, & sanguine, ac quouis vitæ periculo, hæc aggredi putat voluptuosum:

Tyrorum exercitia.

& ob id quotannis hyeme durantibus niuibus, loco aliquo eminenti turmatim à maioribus excitati congregiuntur adolescentes, conformi labore immensas niuu moles comportantes: è quibus propugnacula ad formam castrorum mœniorum, feriatis saltem diebus sollicitè fabricant, aqua structuram huiusmodi fenestris distinctâ, continuo aspergentes, vt nix cum aqua taliter congeſta, accedente frigore validius induretur. Qua diligentia adeò fortificatur, vt non solum leues ictus, sed æreos globos, atque impulsum testudinum (quatenus opus esset) possent sustinere. Quibus paratis, adolescentes prædicti in diuersas turmas segregati, pars mœnia ingreditur conſuetudina, pars foris remanet eadem impugnanda. Nec desunt in candidis castris atra, seu fusca vexilla, aut virides Iuniperorum rubi: sub quibus non pecuniæ, sed solus laudis appetitu, voluptuosum ingrediuntur certamen: quod alijs armis vtrobique non committitur, nisi niueis globis in alterutrum è manibus proiectis. Statuta enim pœna est nudi corporis in gelidam aquam immergendi, ne quis globis huiusmodi niualibus saxum, ferrum, lignum, aut glaciem proiecturus inuoluat. Sunt præterea inter oppugnantes, qui more cuniculorum inferiores niuium bases perforant, ac ingrediuntur, vt propugnaculi defensores coërceant à stationibus suis. Nec segnior intercidit mora, qua pugnis certatur cominus, donec vexillo rapto pars victa succubat, alio tempore restaurato prælio contra partem victricem in eisdem castellis (si poterit) triumphatura. Neque segnius, aut debilius ludos huiusmodi committunt, aut perferunt, quam si pro patria, pro legibus, pro focis (vt dicitur) & aris, publico spectaculo in agone certarent. Profugos verò, & meticulosos pugnam excédentes, niuibus dorso tenus inter cutem, vestemque immixtis, vbi deprehensi fuerint, insolentibus verbis, ac vocibus punitos absoluunt, vt aliàs fortius reuersuri persistant, & acrius defendant castra. Quosdam aquiscogelatis in caput & collum tempore horrendi frigoris guttatim dimissis, castigant, prout inferius, de pœnis glacialibus manifestius exponetur. Et hæc omnia velut voluptuosa spectacula ad irrogandum rebellibus, & stupidis mitiores pœnas.



De cursu glaciali equorum pro pallijs.

OLIM apud veteres Gothos mos erat, brumali tempore ad finem mensis Decembris (dum niuibus, & frigore lacus, stagna, atque terræ omnes validissima glacie constringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis provincijs ad edenda publica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet, die 26. Decembris super stagna, ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qualibet provincia (distinctis licet cõmunitatibus) pro brauio, ac gloria in agilioribus equis certaturi congregiuntur. Terminus verò, seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor, aut sex miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ, seu modij annonæ seminandæ, & noua vestimenta apponuntur, & denique, vt equus metam non attingēs, victori cedat. Verùm hæc spectacula nullibi frequentius in toto Septentrione super glaciem, quàm apud Ostrogotos, ac Vestrogotos committuntur. Abundat enim terra eorū yberimis pascuis pro eqtijs ad multa millia in electissimis herbis naturaliter cõueniētibus equis enutriēdis, licet valde spatiosis, & dispersis cāpis, & nõ in vno prato.

De cursu glaciali hominum pro brauio.

DVO genera hominū ad stadia, & brauia celerrimè sub præsignatæ artis cõpendio currentiū, superiori figura mōstrantur. Primū syluestre, seu Lapponicu, quod pãndis trabibus, siue longis stipitibus plantis pedum af-

fixis, supra niues in vallibus, ac montibus flexuoso, ac arbitrario motu cursum præcipité dirigendo se transfert: idq; perfectissima arte facit, siue aduersis casibus congre diendū sit, siue venationibus voluptuosis, quarū quæstu viuunt, & fortunas assequuntur vberiores, siue brauij, aut gloriæ causa hoc ipsum sit attentandum. Hocq; genus præcipuū inter Scricinnos. Hic satis est dixisse, eos homi nes talē, tamq; celerē in percurrendis cacuminibus niuo- forum montiū, etiā pro brauio, habere agilitatē, qualem vix reliqui planioribus, ac breuioribus instrumentis in- nixi, in plana, & lubrica glacie pertingere valent. Quin- imō qui niues calcāt, & constitutā metā attingunt, ferā occurrentē sagittis occidunt. Qui verò seruat glaciale m cursum, vix ab hiatibus subtrus latētibus est securus, pro- ut infra de glacialibus bellis dicetur. Aliud verò genus, quod ferro plano, & polito, siue planis ossibus ceruinis, vel bouinis scilicet tibijs, naturalē lubricitatē ob innatā pinguedinem habētibus, pedali longitudine sub plantis affixis, in sola glacie lubrica cursum intendit velocissi- mum, quēq; in glaciali æqualitate semper currendo con- tinuat. In quo etiam genere vbiq; reperiuntur homines voluptuosē pro brauio cursitantes: quorum meta super congelatos lacus instar speculi glaridos, spatio VI II. vel XI I. nulliarium Italicorum ab vtrisque partibus est con- stituta, vel minus. Brauium verò cochlearia argentea, am- phoræ areæ, gladij, & nouæ vestes, ac iuuenes equi: sed hi frequentius, cæteris brauium lucraturi, currendo præ- neniunt, qui ceruinas tibias latē limatas plantis affigunt, porcina axungia perunctas, quia gelidis aquæ guttis ve- lut per poros glaciei, in vehemēti frigore surgentibus, tibiæ sic vnctæ impediri, aut constringi non possunt, si- cuti ferrum quantumcunque politum, aut vnctum. Nul- la nempe vnctio ferro conformior est, quàm ossium ti- biarum ceruinarum, aut taurinarum, connaturalem ha- bentium lubricitatem. Eoque modo quotiescunque gla- cies clara fuerit, ac niuibus discooperta, duobusq; vel tribus digitis spissa, tunc huiusmodi spectacula facilius, securiusq; exercentur. Sed aliàs nequaquam, quia nun- quam periculosior, mortiq; vicinior casus est, quàm
cursum

cursum intendere, dum glacies tenuissima niue sit co-
 operta. Amnes etenim, seu riuuli tacita celeritate è lit-
 toribus lacuum intrantes, corrosione, & motu continuo
 agunt, ne glacies inspissari, solidariq̄ue possit, nisi gelu
 fortissimo constringatur. Sed interim contingit temera-
 rios cursores glacierum, naturam ignorantes vel cõtem-
 nentes, audacius quàm cautius accurrentes, glacie con-
 fracta (corpore deorsum, atque capite sursum, acumine
 glaciei velut securi absciso, miserè derelicto) submergi.
 Veruntamen eo periculo, vel simili, rarò pereunt indige-
 næ, sed peregrini terrarum exploratores: qui dum cele-
 rius prodicionibus perficiendis cõpendioso itinere in-
 feruiunt, subita glacierum dolositate, ac fragilitate ab-
 sumuntur.

De glacialibus hospitiiis itinerantium.

VSus habet, vt publicæ viæ tempestatibus lignorum
 sylvarumq̄ue casu obstructæ, communi sumptu, &
 labore, dolabris ac securibus reficiãtur: densitate
 verò niuium oclusæ, iumentorum vehiculorumq̄; ni-
 ualiũ transitu viritim aperiantur, vel penes littora mari-
 na, aut super ipsum mare cõgelatum signis in glacie cõ-
 stitutis viæ generales deducantur, è quibus ad humanas
 habitationes pateat apertũ iter. Ne autè simili ratione,
 inferiores Germani Vandalicas vrbes, ac regiones inha-
 bitantes, magnitudine niuium syluestres seu campestres
 vias replentium, in maximis cõmerciis negotiatorũ im-
 pediantur, hospitia super littus maris, & planis scopulis,
 vel ipsa aperta glacie mira quadam industria collocant.
 Trabes enim oblõgas duorũ vel triũ pedũ super glaciẽ
 eleuatas ad fundamentorum, & ædium distinctionẽ or-
 dinãt, ac desuper domos necessarias, hasq̄ue tabulatas la-
 teraliter imponunt, foco carbonario in cõstuariis abun-
 dante (quemadmodum omnibus aliis ad læta conuiuia
 requisitis) vtentes, nulliusq̄; exploratoris, aut latronis, in-
 sidiatorisue versutias formidãtes, quoniã plus securitatis
 in glacie quàm palatio gaudèt, se adeptos: eoq̄; securiores
 alacrioresq̄; permanēt, quo frigora surrexerint acriora,
 & vèti fortiores: qui fundamenta hospitiorũ subtrus per-
 flantes, firmiora efficiunt, atq; solidãt, & cõseruãt, donec
 calidis

calidis austri spiraculis tota hæc domorū machina circa vernale equinoctiū dissoluta, in continentem terrā, nulla pensione localis hospitii persoluta, deportetur. De frigoribus aut illius Germanici, seu Getici maris, plura meminuit Albertus Crantzius diligentis. omniū regionū scriptor. Ait enim Anno M. CCC. XXIII. gelidissimo frigore constringebatur mare, vt pedestri itinere per glaciem de littore Lubicensi in Daniam, & in Prusiam mare transiretur, dispositis per loca opportuna in glacie hospitiiis. Anno Domini M. CCC. XCIX. per brumam gelu terras, ac maria constrinxit, vt sicco vestigio è Lubeca per mare in urbem Sundensem, & inde in Daniam perueniretur. Anno Dom. M. CD. XXIII. gelu fuit per brumam incomparabile & inauditū, quòd equites è Gedano Prusiæ in Lubecam, per viam nauigantiū transirent incolumes, & deinde à Magnopoli per mare in Daniam, hospitia habentes in glacie. Anno M. CC. XCIII. congelatum est mare Cimbricum, vt à Iuthia in Allogiam equitaretur. Præterea, etsi multis seculis postea secuta sunt asperrima frigora, & marinorum fluminum congelationes, tamen quia frequentius acciderant, vix annotata reperiuntur.

*Ingens
frigus.*



De transitu glaciali inter voragines.

CV M superiore capitulo de glacialibus hospitiiis minus expressum sit, quibus signis viatores niuoso aut pruinoso tempore dirigantur, vt hospitia pertingant destinata?

destinata: ex quo tam amplus & planus vndique immi-
 net transitus, vt nihil præter cælum, & glacies, ac niues,
 plerunque inspiciatur, vtputa dum eodem itinere sub
 brumæ rigore iumëtorum agilitate contendunt incede-
 re, vbi æstiuo tempore maximæ classes ventorum im-
 pulsu celerrimè nauigarunt. Idcirco aduertendum est,
 quòd glacie paululùm perforata, arbores Iuniperorum,
 seu Abietum, singulo stadiorum spatio, vt erectæ stâtes
 congelentur, mari secus viam imponi solent, maximè
 vbi fortior sit glacies à viarum scrutatoribus explorata.
 Et vbi hæc signa non essent, non minor formido, aut vi-
 tæ periculū inter glaciales voragines immineret, quam
 in aperto mari inermibus nautis inter crudeles piratas,
 aut in horrida solitudine inter beluas truculëtas. Lege
 ergo seuerissima cautum est, ne quis eiusmodi signa, nisi
 tēpore hostili, propter p̄ditores, ac exploratores, alteret
 aut exportet. Quàm præterea periculosus sit hominū
 transitus inter voragines glaciales superius annotatas,
 sequentibus causis ostendetur. Ante omnia tamen præ-
 mittendum est, quòd generaliter omnes lacus, & stagna-
 les aquæ in mense Octobri incipiunt cōgelari, glaciesq̄;
 aucto frigore in plerisque locis tantum condensari, vt
 vbi venæ lacus, & stagna viuētis aquæ non intrant, præ-
 fices soffocati tempore resolutionis glaciei inspiciantur.
 Verūm ne hæc soffocatio tam dispendiosa fiat, diligen-
 tia piscatorum continuè glacies ipsa perfringitur, ne cō-
 geletur, prout inferiùs libro de piscaturis hyemalibus
 ostendetur. Glacies itaq; primæ, ac mediæ hyemis adeò
 fortis, & tenax est, vt sp̄situdine seu densitate duorum
 digitorum, sufferat hominem ambulātem: trium verò
 digitorum, equestrem armatū: vnius palmæ, & dimidiæ,
 turmas, vel exercitus militares: triū vel quatuor palma-
 rum, integram legionem, vel myriadē populorum, quem
 admodū inferiùs de hyemalibus bellis memorandū ert.
 Hæc glaciei fortitudo, etsi tā valida cernitur, naturalib⁹
 tamen venis, & exhalationibus subtus in plerisque locis
 æstuantibus, ita diuersis rimis, seu aperturis finditur, vt
 longissimo tractu hiatum relinquat quasi cāpestris viæ,
 vel plateæ: quam tamen fissuram prudens viator gyrado
 penetrat

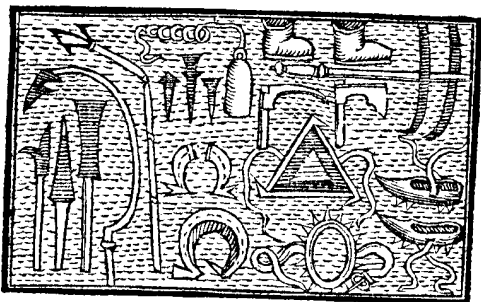
*Glacies
 admirandæ
 fortitudi-
 nis.*

penetrat, ne institutū iter, & tēpus amittat. Cū autem fissuræ huiusmodi præcipuè de nocte cōtigerint, nō aliter, quàm sæua tonitrua, vel sonorosi terræ motus à longè percipiuntur. Sed ob hoc sollicitus viator nihil intentatum relinquit, quin intervoragine cōficiat iter. Liquefcente tamē glacie ad principiū Aprilis, nullus eius spissitudini, minus fortitudini, nisi in aurora ambulādo, cōfidit: quia solis diurno aspectu tā fragilis redditur, vt quæ equestres armatos paulò antè portauerat, vix hominem nunc sufferre possit inermem. Viæ autem hyemales, ob inductam frigoris duriciem, qua factæ sunt spissiores, ac solidiores, diutiùs tanquam pontes in lacubus manent. Descensuri tamen viatores a glacie in terram, vel è contrà, necessum erit, vt habeant tabulatum pontem. Sol enim calefacto littore, decoquit omnem glaciei connexionem. Nec prætereundum hic puto, lacum esse LX. milliarium in longitudine, & xx. in latitudine Italicorū, Veter appellatum, in regno Ostrogothorum: qui talis est naturæ, quòd cum tempestuoso vento cōgelatus fuerit, & tempus resolutionis immineat, vehementissimo strepitu incipit in fundo ebullire, & cōmoueri, magnaq; violentia prorumpere in paruas rimas, vel scissuras, quæ fiunt in glacie: & has in modico temporis spatio faciens valdè latas, licet pro tunc glacies in spissitudine habuerit plusquam vnum, vel duo brachia. Tuncque cooperante superiore impetu, diuiditur tota glacies in plures particulas: in quibus viatores constituti, vix aliter, quàm Dei præseruatione ad littora dimittuntur, eo quòd ibi vis naturæ secretius, & mirabilius quàm alibi in lacubus operetur. Est etiā lacus prope Metropolim regni Noruegiæ Nidrosiam, qui nunquam congelatur.

De glacialibus instrumentis.

Quemadmodū calidæ, aut tēperatæ regionis gentes à gelu, frigore, niue, pruina, glacie, & hyemali stridore videntur liberæ: ita vix deprehendere possunt, quàm diuersis artibus, remediis, & instrumentis aduersus huiusmodi austeritates, sub ipso frigidissimo Septentrione habitantes se muniant, & dirigant, vtpote cū impossibile sit lubricam percurrere glaciem, aut per eam onera grauissima

Veter lacus.



uifsima, sub maxima distantia, ad loca deducere destinata, nisi id arte fieret, pro viribus subleuandis, apparent superius calcei lignei, ferreis subducti cuspidibus, quoniam viatorum, piscatorum, ac bellantium congruunt vsums opportunis. Præterea tricuspidēs, seu trianguli ferreos stylos habentes, tribus angulis, pro firmiori gressu fabricati: demum circuli flexibiles vndiq; aculeos habentes, dētato more acutos: quibus omnibus, vt pedibus adhæreant, forrissimæ ligæ sunt annexæ, vt ea firmitate quouis cursus vel transitus sit securior, & onus quodlibet, vnius vel duorum hominum vi ducibilis: quod alioquin in arena vel niuibus, fortitudine equorum non traheretur. Sunt & dolabræ, siue secures, omni glaciei perfindēdæ prima, atq; aptiora instrumenta: quia talibus instrumentis aperiuntur gelata flumina plurimum stadiorum, dum classica fieri debeat expeditio in piratas: vel quod Reipublicæ ita videntur vrgere negotia, vt nuntii vltra maria emittantur. Quo etiam casu, nauigia iumentorum opera, in vehiculis ab urbibus, & castellis super glaciem ad apertum mare repente educuntur, vt agilitate ventorum, ac velorum, subito cursu iter aquarum absoluant, quod plurimis diebus haud perficerent in iumentis. Videntur præterea ferrei ligones presenti tab. Iæ insculpti: quia his spissa, atque indurata glacies cæteris instrumentis ferreis non cedens, facilius infringitur, dum aliæ secures chalybe permixtæ, in vehemēti frigore ad solū glaciei, vel virentis arboris ictum instat

instat vitri rumpuntur, vbi ligones prædicti, siue ferreæ hastæ, fortissimi manent. Ceterum videntur harpagines adunco mucrone formatae, quibus glacialia frustra prædictis instrumentis con fracta, quò opus fuerit, facilius trahantur, vel extrudantur, etiam in aperto mari tempore hyemalis solstitij, quando non tantum contra molem glaciale arcendam, ne naues rumpat, prouidendum erit: sed contra latentia saxa, sed denique contra crudeles inimicos sit congregiendum. Cernuntur deinde sotularia, vel focculi, quibus aptius ad arbitrarium motum in glaciali pugna ad fortiter resistendum, vel cautè fugiendum, lubrica glacies securius calcari possit.



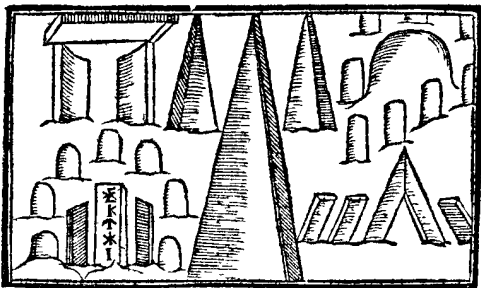
De bellicis Gothorum obeliscis, & erectis saxis.

Veterum Gothorum, ac Sueonum antiquissimus mos erat, vt vbi aciores in campis seu montibus instituisent, & perfecissent pugnas, illic erectos lapides quasi Aegyptiacas pyramides collocare soliti sint: quibus huiusmodi præclara gesta breuissimo aliquo titulo insculpentes, memoriã nominis, & gestorũ suorum perpetuari putabant, prout eorundẽ temporum vsitatae cantiones rhythmicis compendiis compositæ, cõtinuatissq; seculis in præsentem vsque diem deriuatę, hanc rem ad posterorum memoriã propagarunt. Extant enim in Septentrionalibus locis durissimi montes cinerici coloris, marmorẽm duriciẽm longè exuperantes: hi plerunq;

inque terræ motu, fulgure, vel aliò naturæ impulsu ita concuti solent, vt excisa, deorsumque cadentia saxa partim formam pyramidis, partim quadratarum columnarum, partim quadrangulorum, & obeliscorum, quasi insigni naturæ opificio forent fabricata suscipiunt, vt inutile vanumque aliquid his superaddere videatur.

Sed hæ pyramides seu columnæ, apud Helsingos plures quam alibi reperiuntur in Aquilone. Obelisci verò, seu sublimia saxa, viribus gygantum ac pugilum erecta, nulli frequentiùs, quam apud Ostogorhos, & Vestrogothos, ac superiores Sueones, in biuiis seu triuiis conspiciuntur: atq; etiã in vastis solitudinibus, quæ dudù peste, fame, & bellis, habitatoribus euacuata, necdù ob inertiam seu negligentiam incolarum, ad pristinum cultum (terra vltro exultante hætenus, nisi rarissimè in formam noualium) sunt reducta. Habent itaque hæc saxa in plerisque locis erecta, longitudinè x. vel xv. xx. aut xxx. & amplius, ac latitudinè quatuor, vel sex pedum, mirabili situ, sed mirabiliori ordine, ac mirabilissimo caractere, ob plurimas rationes collocata: literato, rectoq; , & longo ordine videlicet pugilù certamina, quadrato turmas bellantiù, & spherico familiarium designantia sepulturas: ac cuneato equestriù, ac pedestriù acies ibidè, vel propè fortunatiùs triumphasse. Scripturæ verò à dextro latere in pede saxorù inchoata, vsque in verticem, & tandè reflectèdo in sinistro pede finita, vel iterù eodè ordine iterius eleuata, depressa; terminantur. Habentq; singula litera spissitudinem, atque longitudinem digiti maioris humani. Licet verò imbrim, atq; luti iniuria, multæ earum in imo saxorum, ob immemorabile antiquitatem, sint exesæ, attamen similes earum effectus clarissimè eo modo leguntur: Ego Vffo pro patria certans, xxxi. pugiles occidi, & tandem à Roluone pugile occisus hîc requiesco. Præterea: Domitor violentorum, ac defensor oppressorum, cicatricibus, & senectute plenus, gladioq; cinctus, hîc sirus sum Ingoluus. Cùm alij bellicis rebus gloriam quærerent, ego Halstenus paci operam nauans, laudem merui immortalem.

Defunctorum apud Gothos. Sacra memoria.



De obelijcīs sepulchralibus.

SED. neque veteribus Gothis, alijsque gentibus in Septentrione defuit memoria maiorum, quin & eis exhiberent, quos humi recondere placuit, honorabiles statuas lapidum excelsorum, prout hodie cernuntur mira compagine immensa saxa, in modum altissimæ, latissimæque ianæ fursum, transuersumque viribus gigantum erecta, præsertim duobus milliaribus magnis à ciuitate Scarenſi ad ruralem Ecclesiam Kelby proficiſcendo. Ibi enim in quodam triuno tria ingentiſſima saxa (vt præmittitur) characteribus Gothicis pulcherrimè ſculpta videntur. Si quis etiam curioſus indagator de ſimilibus ſaxis, tam ſolitudoſas, quàm apertos campos ſcrutandi grãtia peragrarè voluerit, infinita ſpectacula comperiet, quæ præſentibus haud opus eſt tædioſius inſiquare. Vna tamen cauſa promptior eſſe poſſit, quòd nõ longa diſtantiã ab ea vetuſtiſſima vrbe Scarenſi erat, arx regia Aaranes dicta (de qua ſpecialiter alibi dicetur) circa quam ſucceſſiuis ſeculis, & generationibus, committebantur acerrima bella: de quibus chariſſimus frater &

*Ioan. Ar
chiep. Vpſ
jà. h
graphus.*

anteceſſor meus Ioãnes Archiep. Vpſalenſis mirifica ſcripſit. Sunt & apud Oſtrogothos itidè, & ſuperiores Sueones, magnarum ac nobiliũ arces latè per regiones in locis natura munitis extructę: penes quarũ muros, & agros, veterũ ingentia ſaxa cuneato, rotundo, oblongo, & erecto ſitu terris infixã cernuntur: quorũ ſublিমiora Gothi-

eis scriptis insignita, quasi viuentis alicuius ducis impetio edocent, quid sequi, vel fugere debeant eorum successores, virtutem scilicet amplecti, & vitia detestari, &c. Nec dubitandum est, quin eo æuo edictum simile seruatum sit in Aquilonaribus regnis, contra malignorum principum, & tyrannorum condienda corpora, ne honesta ponirētur sepultura. Bonorum Principum obelisci, & saxa multis seculis ante plantatam fidem Catholicam in Septentrionalibus regnis signo crucis insignita adhuc aperte videntur, similem habentia inscriptionem: Postquam dæmonum fallacia seductus erraueram, ad Christianorum Deum conuersus morior; & hinc sepultus iudicium eius expecto Germundus. Præterea alibi in saxo hæc verba reperiuntur: Relicta idolorum cultura mortuus, & in Christi fide viuus, sub hoc lapide requiesco Holmstanus.

Defuncti etiamnum virtutem posteris prædicat, adeo nimirum virtus fuit pretiosa.

Pia Epitaphia.



De saxis figuratis, &c.

Reperiuntur etiã alibi lapideæ tabulæ admodum latæ, & excel sæ, gigantum robore terris impressæ, imagines habentes draconum, serpentum, ac virorum insculptas: contra quos non minores sumpsere triumphos, quam hostes armatos, prout inferius lib. de gigantibus, & pugilibus ostenditur. Præterea insignes petreæ sunt in littoribus aquarum immisæ, quæ veteri caractere monstrant, ibidem illustres personas vario euentu fluminum, tempestatum, fulgurum, turbinum, vel insidiatorum impulsu fuisse necatos.

Indeque nomen inditum ævo perpetuo perseverat. Sunt & lapides alti, quorum aspectu & signo, prouinciarum, præfecturarum, arcium, communitatum, nobilium, ac plebeiorum antiquissimæ possessiones, sine legibus, sine litibus, sine iudicijs unicuique pacificæ permittuntur: documento cæteris nationibus ostenso, quod inter has simplices gentes plus iuris, & æquitatis ex limitateis saxis habetur, quàm alibi in multis legum voluminibus, ubi homines se reputant doctiores, & ciuiliores. Sunt & lapides littorales satis sublimes, sine scripturis maiorum industria versus infidos portus reflexi, notabili signo nautas informantes, ut naufragia euitet. Est etiã lapis ingens, & rotundus, circumcirca duodecim minores adiacentes habens, cuneatis petris paululu è terra eleuatus, non procul à metropoli Vpsalensi Moraster dictus: super quem nouus Rex eligendus infinita populi multitudine præsentem suscipitur, ac postmodum sacrioribus cerimonijs à Catholicis Episcopis, iuramento defendendæ fidei præmisso, confirmatur.

De horologijs umbrosis.

Sciendum est, incolas extremi Septentrionis ultra gradum eleua. poli Arctici 86. habitantes, nullum habere solaris horologii usum, quale Anaximenes Milesius Lacedæmonienſis primùm (teste Plinio) inuenisse dicitur: neque alterius cuiusuis horologii ponderum, rotarum, aquarum, mensurarum per lineas, & interstitia fabricati: sed tantummodo eos uti præaltis, ac depressis rupium cauitibus, partim natura, partim ingenio dispositis, qui radios solares infallibili coniectura obumbrat, partesque dierum distinguunt, veluti hyeme, noctibus & diebus (luna non splendente) volatilium, & campestrium animalium vocibus, & gestis (quorum copia illic est infinita) clarissime per experientiam temporum rationem metiuntur. Talibusque, velut obeliscis, aut syluestribus signis, sunt contenti.

De



De baculis temporum designatoribus.

Quemadmodum Latini, & Græci authores asserunt, Gothos in armis, & militaribus disciplinis consummatam habere experientiam, & cautelam: ita & Gothici scriptores aiunt, eos domi forisq; multarum, & viliū rerū tenere notitiam, & experimentum, & præsertim astrorum scientiam, qua plurimum possint diuinare futura, prout his annexa figura in parte demonstrat. Cernitur hic homo senex, atque adolescens, baculum Gothicis characteribus insignitum habentes, tali *Quaratio* ratione insculptum, vt videatur, quibus instrumentis *ne astrorū* *peritiā* *asse* *quebantur* *Gothi an-* *te librorū* *vsu.* tutissimo tempore, dum librorum vsus non esset, lunæ, solisue, & cæterorum syderum virtutes, & influentias infallibili euentu cognouerint, prout hoc tempore ferè incolæ omnes agnoscunt: Baculus itaque humana longitudine formatus est, vtroque latere numero hebdomadarum anni, pro qualibet hebdomada Gothicas literas septem habens, quibus aurei numeri, & litera Dominicales (post acceptum Christianismum) patria voce, ac figuris distinguuntur. Nèc alijs libris multiplici temporum circulo in astrorum interpretationibus vtébatur. Cæterum parentes filios suos laicos, imò mater filias, vel domi feriatis diebus, vel in accessu Ecclesiarum, ita instruunt, vt non minus eruditione, quam experientia artū indies efficiantur perfectiores. Vetus enim gentis consuetudine, baculis his rurales Ecclesias visitando

in prolixis itineribus laici se sustentant, atque pariter conuenientes, certis adductis rationibus, veriores venturi anni iudicant qualitates, quàm forsitan alij speculauis scientijs, aut præstigijs prognosticationibus inhærentes. Præterea polum Arcticum mirè obseruant, vti gnomonem totius cælestis horologij. Item Plaustra, seu Vrsas, Colum ac Fufum Veneris, tanquã familiaria antiqui numinis signa: quorum natura inspecta, mirè prouident casibus euenturis.



De Alphabeto Gothorum.

AB antiquissimo tēpore cū essent gigantes in Septentrionalibus terris, hoc est, longè ante inuentas literas Latinas, & antequam Carmenta ex Græcia ad hostia Tyberis, & Romanum solum cum Euandro perueniret, expulsisque Aboriginibus, gentem illam rudem, ac planè syluestrem mores, & literas docerent, habuerunt Aquilonaria regna suas literas. Cuius rei indicium præstant eximiæ magnitudinis saxa veterum bustis, ac specubus affixa. Quod si quis vi gigantea, & vetustissimo seculo patratum ambigat, eò accedat, miraque maiora ad stuporem vsque videat, quàm scriptura aliqua pollicetur, vel præstet. His itaque (vt in historia charissimi fratris mei Ioannis Magni antecessoris Archiepiscopi Vpsalensis libro primo capite septimo habetur) res gestas lapidibus imprimentes, sempiternæ memoriæ tradide-

Ioānes Magnus Historiographus.

diderunt. Nonnulli etiam pro priuatis computis, instar *Gothi etiã*
 Aegyptiorum, varijs animalium figuris pro literis vte- *animaliũ*
 bantur, & adhuc domestica sagacitate vtũtur, vt inferius *figuris pro*
 mox dicetur: quarum similes adhuc Romã in veteribus *literis vsũ*
 obeliscis conspici licet, in quibus singularũ literã singu *sunt.*

la nomina exprimebant, vtputa: lupus, auarum: vulpes,
 insidiosum: apis, Regem: quia moderatorẽm populorum
 oportet cum iustitiã aculeo, clementiã mel habere cõ-
 mixtum. Præterea, vt epistolã papyro inscriptã nũc in-
 ter homines mittuntur, ita olim Aquilonares incolã, li-
 teras ligno insculptas pro celebri genere chartarum ad *Cortices*
 inuicem destinabant: imò & nunc non suppetente papy- *arboris.*
 ro, in militaribus castris, aut obsidione vrbiũ, coruce *Betullæ*
 seu codice arboris Betullæ, in laminas imò subtiles bra- *scribendis*
 cteas discisso, pro scribendis epistolis opportunẽ vtun- *literis aptũ*
 tur, eoquẽ securius, quò cortex huiusmodi nulla imbriũ
 aut niuiũ iniuria deuastatur. Reperiuntur etiam ho-
 mines Septentrionalis plagã adeò sagacis ingenij, vt
 cum neque Gothicas, neque Latinas literas vnquam di-
 dicerint, sibiipsis ex rerum figuris & instrumentis alpha-

beta componant: eisquẽ pro subleuanda memoria in
 pelle, charta, vel cortice singulariter scriben-

do vtuntur. Hocq; secretum nullis nisi

domesticis communicant, atra-

mentum fieri iubentes ex

carbone trito, & la-

cte, vel cõmu-

ni aqua.

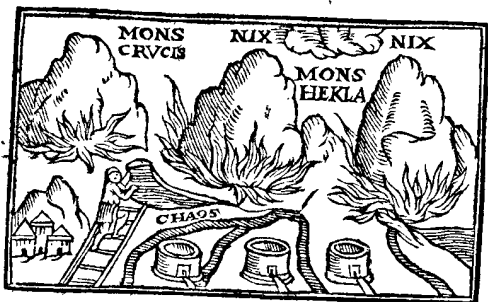


OLAI MAGNI GOTHI
 ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
 DE MIRA NATURA RERVM
 SEPTENTRIONALIVM

EPITOME LIBRI SECVNDI.

De venis sulphureis, & combustione aquarum.

SUNT quædam sulphuræ venæ riuus aquarum vicinæ, quæ plerunque accensæ, latius, in modum flammarum, cuncta in circuitu depopulaturæ vagantur. Quod spectaculum in Islandia, & Scotia, terris frigidissimis, continuo ardoris incremento habitatores intuentur. Præterea in Meridionali Gothia, non procul à ciuitate Vexionensi, campestris & limosus lacus est, qui ignea sua virtute, quodcumque coctile in eo dimissum chordaque, extractum, quasi momentaneo vel exiguo temporis momento, coctum vel adustum remittit. Hancque naturâ, lacum similem, prope metropolim Nidrosiensem regni Noruegiæ, habere compertum est, eo præcipue argumento, quod in medijs frigoribus nunquam congelatur.



De quorundam montium admirabili natura.

IN Islandia qualis naturæ montes sint, iam arbitror ferè toti mundo compertum: eò quòd vltra veterum relationem, in charta nostra Gothica descriptionem Ptolemæi supplendo, horum montium situm, & naturã ostēdimus esse singularem, scilicet in eorum vertice niuem fore quasi perpetuam, & in base ignem sulphureum continuè sine sui consumptione exardescētem. Qui propius accedunt, vi pulueris & fauillæ scaturientis facile suffocantur, & maximè cum in multis locis, torridæ voragine cum cinere apparent montium combustorum & vallium: quæ iterum tacitis incrementis sulphureis succrescentibus, quasi circulari temporum spatio disponuntur ad combustionem. Sunt etiam intra Noruegiæ limites vastissimi, altissimiq̃ue montes: quatuor dictarum ascensuros, totidemq̃ue è vertice descensuros admittentes.

Islandiæ & eius gentis descriptio.

IS LANDIA terra est subiecta polo Arctico, vento præsertim Circio opposita, ac mari Glaciali propinqua, atque ob id dici meretur Terra glacialis, seu vltimū Tyle, nulli veterum non celebrata: cuius incolæ à Saxone Sialandico continentissimi dicuntur, religione satis Christiani, propriam scripturam, historiamq̃ue rerū magnificè gestarum habentes. Suiq̃ue temporis adhuc acta conscribunt: quæ & cantibus, ac rhythmis recolunt, atq; promontorijs, seu scopulis insculpunt, vt nulla, nisi cum naturæ, iniuria intercidant apud posteritatem. Situs insulæ extenditur inter Austrum, & Boream, longitudine centum miliarium Germanicorum. Pro maiori parte montosa est, & inculta, præsertim versus plagam Septentrionalem, ob austeram spiracula prædicti venti Circij, qui nec frutices eleuare permittit. Insula est insolitis miraculis prædicanda. Rupes etenim, siue promontorium in ea est, quod instar Aetnæ perpetuis ignibus æstuat. Ibiq; locus esse creditur pœnæ, expiationisq̃ue sordidarum animarum. Illic nempe spiritus, seu vmbra, comperiuntur se exhibentes manifestos humanis ministerijs, siue alio violento casu enectorum. Spectra sese offerunt congressibus notorum hominum tam manifesta, vt tâquam

*Mons ignis,
nominus,
qui creditur anima
rum purgatorium.
Spectra
cum vmbra.*

viuentes accipiantur ab ignaris mortis illorum, data dex-
tra. Nec deprehēditur error, priusquā disparuerint um-
bræ. Incolæ plurimum præfagiunt fata principū, quidue
remotius in orbe peragitur, reuelationibus apparētium
spectrorum non ignorant.

*De sonitu horribili littora-
lium cauernarum,*

*Anger-
mannia.*

EST præterea in Septentrionalibus plagis insignis
quædam prouincia Angermannia appellata, cuius
incolæ peritissimi sunt venatores: eo etenim quæstu, vi-
delicet pellium pretiosarum venditione, ingentes diui-
tias cōsequuntur. Sunt & agricultores optimi, ita vt præ-
ter planos ac decliues agros, sublimia montium latera,
beneficio ignis ac niuis, in natura fertilissimorum agro-
rum adaptare norint. Ignem nanque in densum fruticē,
atque herbas autūnali æquinoctio immittūt, cineremq̄;
& puluerem exinde productum, superuenienti niuium
casui studiosē disponunt, vt eius viscositate veluti boui-
no stercore pinguescant. Quò fit, vt lætiorē segetem,
messemq̄ vberiorē exinde reportent. Sed de his infe-
rius de agricultura dicetur. Habet etiam hæc prouincia
plures altissimos montes: quorum vertices continuo cā-
dore niuium, toto anni tempore, excelsum aspectum na-
uigantibus in Bothnico mari præbent, ita vt eminentissi-
mo signo perspecto, plurima portentosa pericula euade-
re, atque securiores portus attingere possint. Præterea v-
bi ad bases eorū in profundissimo gurgite stantes, casu
aliquo, vel proposito nauæ accesserint, tantum horro-
rem ex alta fluctuum collisione percipiunt, vt nisi præ-
cipiti remigio, aut valido vento euaserint, solo pauore fe-
rè exanimés fiant, multoq̄ dierum curriculo, ob capi-
tis turbationem, pristinæ mentis, & sanitatis compotes
vix euadant. Habent bases illorum mōtium in fluctuum
ingressu & regressu tortuosas rimas, siue scissuras, satis
stupendo naturæ opificio fabricatas: in quibus longa vo-
ragine formidabilis ille sonitus quasi subterraneum to-
nitru generatur. Cuius causam vt improba iuuentus ali-
quando

quando curiosius,quàm securius scrutabunda aggressa est,ita ilico oppletis aqua nauigijs ex superioribus rimis,ac ventorum strepitu,cum admiratione vitam amittere. Vt tamen periculum hoc euitetur , immensa montium altitudo niuoso verticis sui candore signum remotius nauigantibus lucidè ostendit,monetque anticipare fugam,ne natura inscrutabilis soni parens,nullum remedium contra latens,& insidiosum malum concessisse videatur. Imò etiam ad plura milliaria per aëra ab eisdem montibus exhalatus,terribilis ille sonus aures nauigantium allabitur , admonens tristissimæ garrulitatis eius ruinam procul effugere,quam cominus positi nequeant sustinere. Quid autem Vincentius in Spe.hist.libr. trigesimo primo capite vigesimoquarto de simili materia sentiat,verbis eius,vt iacent, ostendetur. Apud Tartaros mons quidam exiguus est,in quo foramen quoddam esse dicitur,vnde in hyeme tam maximæ tempestates ventorum exeunt,quòd homines inde vix, & cum magno

*Vincet. in
Spe.hist.*

periculo transire possint. In æstate verò semper quidam ibi ventorum sonitus auditur, sed de foramine tenuiter egreditur. In Septentrionalibus autem lacubus congelatis sub ipsa

glacie, ob ventum inclusum, non

minor auditur sonus, quàm

sæui tonitruui ex densitate nubium in lateribus coarctati.

De quò in

fra capite

De piscaturis glacialibus aliquid ostendetur,



De rupe Monachi marini.

SVb dominio quondã ditissimi regni Noruegiæ prope insulã Farøsem, mōs est eminēs in Oceano, quem appellatione conformi nauigantes Monachum vocant. Habet enim naturali suo situ, & incisione partium, præsertim verticis, cappam contextam, imò & proprietatem,



tem, vt omnes in dira tempestate ad eum confugientes, tutissimè susceptos consoletur. Quinimò væ omnibus his, qui vi ventorum agitati nõ attingunt fimbriam, vel finem eius: quoniam ibidem adeò sæuiunt vëti Circii, & Septentrionales, vt eius asperitatem euasuri nautæ, cogantur intentissima arte, & viribus, labore, & summa experientia omni momento attendere, & vigilare, qualiter effugiant ad Monachum illum, tanquam portum securiorem. Præterea in septentrionalibus aquis plurimi excelsi montes, quasi signa securi portus, in qualicunq; tempestate, vel tranquillitate petendi videntur. Sed ante eorum introitum, plura latent cæca saxa: quæ, vt remissione vento plura nauigia obruunt, ita tempestate prodita, ob eleuatas vndarum spumas, mirabilius saluant.

Sunt præterea montes falconum, aquilarum, & coruorum, nautis recessuris securitatem, vel fugientibus cautelam, ne appropinquent, ostendentes. Insuper montes litium, imò arces fortissimæ, præsertim in orientali Fin-

landia, occasione præliorum Moscouiticorum su-

per fauces rupium erectæ, taliq; muni-

tionem artis & naturæ firmatæ, vt .

faciliter montes, quàm ipsas ar-

ces, vndecunq; emergat

insultus, intercipient

occidentes.



De rupe Coronata, & multitudine piscium.

NE vllum fileatur rerum naturæ opus, mōstratur hic in Occidētaļi Bothnia versus extremas Septentri- nis partes in parochia Lula Vpsalensis diœcesis, rupē esse maritimam, Biuraklubben vulgariter appellatā, quę ex- celsō suo vertice à longē nauigantibus tridētata, seu co- ronata videtur. Cuius aspectu, vmbra, aut portu, si non fruerentur indigenæ maris expertissimi piscatores, neq; tutam haberent viam, neque commodum victum inue- nirent. Sua etenim mira celsitudine, orta densissima nu- bium caligine, prospecta in mediis vndis (prout anno Domini M. D. X I X. expertus fui) saluantur errantes. Tanta etenim cōdensati aëris, ac caliginis solet esse ob- scuritas, vt vix in exigua nauī proram tenens è puppi re- spiciatur. Applicando tamen ad littus, tanta in basē eius piscium multitudo hinc inde inspicitur, vt magnum stuporem visui generet, & omnimodam stomacho adfe- rat satietatem. Pars etenim huiusmodi piscium, marini laticis salugine in planitie montani pedis aspersa, ven- toque torrefacienda, spatio duorum vel trium iugerum dilatari solet super tellurem planā: pars hastis erigi, per- gulisque extendi, præcipuè pisces maioris speciei, vt so- le & aëre desiccantur. Omnes tamē vel domestico vsui, vel negociatorum lucroso quæstui, etiam vltamarinis necessitatibus, ac voluptatibus reseruantur, maximè, vt horum commutatione copiam annonæ (quæ tenuiter
ibidem

*Aër ad-
 modū ca-
 liginosus.*

ibidem ob circumstantis frigus maturefcit) acquirant, ac his, qui folitudines inhabitant, loco deliciarum, vt rurfum fylueftres opulentias in pellibus pretiofis recipiāt, valeant exhibere. In pede igitur huius Coronati montis tantus odor fufpenforum pifcium exoritur, vt longo maris interuallo eundem adnauigantes fentiant præcurrentem. Eoq̄ue odore percepto, fub tempeftuofa caligine laborantes ab immiueniente naufragio feipfos, & bona præferuare nouerunt.

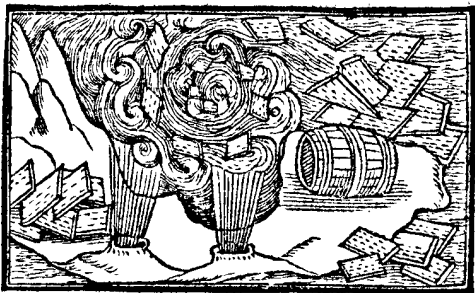


De fluxu & refluxu Oceani.

*Roest &
Loffoeth
Charybdes.*

SVNT in charta mea Gothica, seu descriptione Septentrionalium regionū, certi finus Oceani littoribus Noruagieis hic inculpti, scilicet Roest, & Loffoeth: inter quos tātus est maris hiatus vel Charybdis, vt incaute appropinquantes nautas sua repētina circunvolutione, vi & industria gubernatoris adempta, absorbeat in momēto, maxime naturam loci ignorantes, vel aliās vi tempestatum appulsos, aut periculum imminens per cōtemptum paruipendentes. Quocirca volentes ex Germanicis oris eō nauigare, peritissimos quosque conducunt naucleros, seu gubernatores, qui lōga experientia, quomodo obliquando, dirigendoque tutius pericula euadere possint, didicerunt. Hiq̄ue longo maris spatio Gnomonis directiōe, ne in Charybdim incidant, iter variando instituere solent: & maxime circa populosissimas villas Andanes, & Trondanes, & tres alias insulas
vbi

vbi pars maris Mostastrom appellatur : quo loco æstus est altior cæteris adiacentibus aquis . Mare etenim ibidem intra cauernas accedente , fluxu inflatur, & effluxu reflatur, quanto maximo impetu deferantur torrentes, vel rapidi fluctus. Nauigatur hoc mare (vt dictum est) periculosissimo euentu, quia iniquo tempore nauigantes subitò rapiuntur in voragines circulares. Naufragiorum reliquæ perrarò redduntur: & si redduntur, ita collisione scopulorum attrita robora videntur , vt quasi lanugine obducta appareant, & comminuta.



De Charybdi, & mira natura glacierum.

Proximè præcedenti capite dictum est , quàm periculosa sit nauigatio Noruagici Oceani, maximè vbi inscrutabili ratione vasta Charybde, nisi valde præuiderint, nautæ periclitantur. Hic igitur longissimæ noctes, frigora intensissîma, rupes alicubi quasi turres latentes, beluæ truculentæ, & formidabiles, vt infrà de monstris ostendetur. Præterea crustatæ glacies , quasi parietes ingentiũ domorũ tépestatibus dirutarũ, tanquam ineuitabilia naufragia è proximo producturæ. Sed hæc oïa tolerabiliora sunt in quauis periclitatione subeunda, quàm experiri cõmiserationem Hybernicæ gentis, quæ (vt plurimis probari potest exemplis hic omisîs) per lachrymas inuitare solet afflictos, vt bonis nudatos, semiuuios dimittant

*Noruagici
Oceani nauigatio periculosa.*

*Hyberno-
rũ crudelis
cõmiseratio.*

mittant ad laceras naues. Quantum verò admirari glaci-
 erum naturam attinet, hoc pro certo seruatur, quòd
 littori Islandico (teste Saxone) magnis molibus glacies
 appellitur: cuius si crusta in vase asseruetur, quanuis ma-
 gna diligentia, tamen dispareret statim, atque reliqua eius
 generis glacies recedit à promontorio in altum. In
 vastis autem solitudinibus, maximè sub spinis Iunipero-
 rum, itidem & sub paleis ingentium horreorum, & scan-
 dulis picearum arborum, adhuc Sole in Leone stationem
 habente, cõseruatur: eaq; inde extracta voluptuosi
 potatores, æstu Solis durãte, in vino vel ceruisia immer-
 sa vtuntur. Nulli tamen niuem epotandis calicibus cuius-
 iuscunq; liquoris, ob viscositatem eius haud depura-
 tam, immiscent: tineas enim habet secretas, & canatas,
Nix habes tineas veluti lanei panni.

*De scorteis, seu coriariis nauibus piratarum
 Gruntlandie.*

Hinc ostendendum erit iter à portu Vestrabord eius-
 dem Islandiæ ad marinam, excelsamq; rupem
 Hutisark dictam, quæ mediam nauigationem continet
 ad Gruntlandiam: in qua genus piratarum reperitur scor-
 teis nauibus vtens, arbitrariaq; nauigatione non tam
 supernè quàm infernè, forinsecus sentinas negotiatorũ
 terebrando insidians. Vidi ego binas huiusmodi nauicu-
 las coriarias Anno M.D.V. super Occidentalem portam
 intus in Ecclesia Cathedrali Asloënsi, Diuo Haluardo
 dedicata, quasi pro spectaculis muro appensas: quas eius-
 dem regni rex Haquinus bellica classe littora Gruntlan-
 diæ pertransiens, dicebatur acquisiuisse, fortè nauigia sua
 suffocare meditanter. Incolæ enim illius regionis, non
 exilem spoliõrum quæstum sibi comparare solent, per
 has & similes artes insidiosas, quas furtiuo ingenio tacitè
 tabulas nauium inferius (vt dictum est) terebrando,
 aquæ ingressum procurant, & illicò præ-
 sentissimam suffocationem.

De instrum

De inscrutabili profunditate littorum Noruegiæ.

Tanta est in plerisque mōtosis littoribus Noruegiæ immensurabilis profunditas, vt funibus quantis repleti possit nauis ingentissima, bolide plumbea infernè demissa, fundus aliquis nequeat inueniri: eaque naturæ vis est, vt quantò sublimiùs montes in excelsum præminent, tantò in eorum radicibus inscrutabilior profunditas appareat: licet eorum sublimitas respectu celi minima super terram reputatur. Pedes etiam horum montium ita cauernosi, profundiq; & obliqui sunt, vt funibus immisissis, quousum tendat eorum hiatus, difficillimè cognosci possit. Præterea in insula Bornholm Regi Danorum subiecta, lacus non admodum ampli reperiuntur, quorum profunditas non inuenitur. Demum apud montanos Dalacarlos, id est, viros vallium, lacus Runden, id rotundus dictus est, qui mensurabilem fundum non concedit. Deinde non longè à regia Holmensi Sueriæ, locus in scopulis marinis est Rundisualia vulgariter appellatus, id est, rotunda vorago, vt neq; ibi rimari possit, quàm altus sit eius fundus. Putei præterea plures reperiuntur, & exigui lacus, quorum profunditas sæpissimè explorata inuestigari non possit. Apparent etiam longissimæ, sed valde angustæ rupium, ac montium specus, quasi ferro cauata, vel excisa, in opacos currentes recessus: in quibus constrepentibus aquis tranquillitate, vel tempestate accedentibus, sonus terribilis excitatur: à quo nisi celeriter aures retraxerint appropinquantes, tam vehementi tiinnitu obruuntur, vt pluribus horis sine auditu, ob excellentissimum obiectum, remaneant tabescentes.

*Bornholm insula.**Runden lacus.**Rundisualia.**De portibus annulorum ferreorum.*

Dicto superiore capite, quàm inscrutabilis in littoribus Noruegiæ inter excelsiores montes sit profunditas: nunc ostendendum erit, quomodo inter sinuosas, scopulosasq; voragines adnauigantes securius absq; anchoris inuenire, firmareq; poterint suas stationes. Quocirca cernuntur hinc annuli ferrei, clypeo militari ampliores



res, fuso plumbo lateribus multorum montium, successu suo maris tractu, quondam bonorum Regum magnificentia, & sumptu, præcipuè versus opulentam ciuitatē Bergensem infixi, vt æstu vel tempestate urgente, subito funibus immisis, quasi inter abditas cavernas solideantur nauigia magna. Sed oportebit vt ignari viarum non sint, qui tam periculoso labyrintho sese committere velint. Littus enim scopulis & rupibus ita obuium est, vt inde egredi, vel progredi nequaquam valeant inexperiti: imò propter eius, & similibus locorum (vt infrà de inimicis classibus, specialius dicitur) difficultatem, & asperitatem naufragabuntur. Et si bellicæ naues eò vel piratarum hostili impetu, vel tempestatum impulsu appulerint, consilijs auxilijsque destitutæ, sæpissimè tum fame, tum frigore, tum aggressu incolarum, miserabili spectaculo veluti contra elementa pugnaturæ consumuntur. Huiusq; calamitosi euentus in simili casu, si quis legerit Noruegianorum Danorumque annales, præsertim Regis Christierni secundi, horribilem in omnibus reperiet infelicitatem. Ideoque sæpissimè terrentur hostes ab ingressu horum scopulorum, ne seuerius, & secretius ab apertis vel latentibus saxis inter montes, quàm patentibus inimicis in gurgite conterantur.

Christiernus II. Danorum Rex.

De pe-

De periculoso transitu montium Scars. & Sula,
inter Sueciam & Noruegiam.

PRouincia est in Septentrionalibus regnis Iemphthia *Iemphthia*,
dicta, Archiepiscopo Vpsalensi cum manerie seu cu *Vesterhus*
ria Vesterhusia appellata, ex immemorabili tempore *sia*
subiecta. De qua Iemphthia per excelsissimos mōtes præ-
dictos in titulo, non minus terribile quàm periculo-
sum iter æstiuo tempore conficiunt incolæ terrarum
& peregrini viatores: qui aliàs hyeme per congelatas
paludes, stagna & amnes breuioribus compendijs & se-
mitis, quocunque placuerit proficiscuntur. Montes
enim illi vastissimi, quales in Europa vix sunt, Ori- *Frigus ex*
tali parte sub pedis ingressu portas seu aperturas ha- *tremū æsta*
bent durissimo silice, partim naturali scissura, partim an- *te media*
tiquorum principum sumptu, pro publica vtilitate exci-
sas aut perforatas. Post quas inter montium latera tan-
tum etiam in media ætate sentitur frigus, vt nisi via-
tores more hyemis multiplicato vestitu sese munierint,
ferè irremediabile periculum subita aëris mutatione in-
currant, donec ea montana viscera vallesque frigidas
exire contingat. Deinde à montibus plurium dierum
itinere descensuris, maius quandoque periculum im-
minet, vbi penduli pontes ligneis montium fulcimen-
tis lateribus affixi, propter casum niuium ac tempesta-
tem arborum euulsarum aut cadentia saxa contracti vel
semirupti videntur. Nec alia perplexis spes suffraga-
tur, quàm quòd pontium reparationem communi ope-
ra incolarum expectent, cum nullus per altissimos mon-
tes ac profundissimas valles viarum circuitus inuenia-
tur. Hæc & similia cum viatores imminere prouiderint,
expensas secum afferunt sufficientes, ac si castrensem ali-
quam obsidionem illicò subituri, ac seruaturi essent:
iumentorum alioquin paucam curam, ob herbarum
copiam & aquarum commoditatem habentes. Scatu-
riunt enim toto viarum transitu ex brachijs montium
abundantissimi fontes, satis grato sapore ab omnibus
commendati. Quòd verò tantam difficultatem illic pa-
tiuntur itinerantes, mirum non est: quia propter excelsa
C 2 rupium

rupium præcipitia, quæ difficillimè cuitari, vel reparari possunt, omnia sagacissimo ingenio penetranda videntur, & maximè cum in vno situs sit iniuus, & in altero ruinis, aut saxis oppletus. Præterea limites adeò angusti, vt viatoribus, ac iumentis, præsertim infuctis, vertiginè capitis, & oculorum caliginem afferant, & plerunque irreparabilem lapsum.

De statu viarum in montibus niuosis.

*Montes
Doffrini.*

Montes etiã sunt alio vocabulo vulgari Doffrafiel, siue malueris, Doffrini appellati, Suetiam à Noruegia diuidentes, tantæ molis, & sublimitatis, vt multorũ dierum itinere versus Occidentem, seu Orientem proficiscentibus, ob indigestas niues, perpetuò appareant albicantes, quasi candidæ nubes in altissimo aère condensatæ. Quo euenire solet, vt eò itinerantes, ob repentinum calum niuium, per vias intueãtur concludi: è quibus tandem laboriosis viribus non minus sese explicare contendunt, quàm si inter glaciales vndas constricti conarentur exire. Quocirca veterum Regum (qui quondã pijsissimi in Noruegia erant) prouida magnificentia factum est, vt excelsæ itatæ è viuis lapidibus excisæ, per cacumina montium videantur erectæ, ac fortissimè, ne vi ventorum decidant, plumbo vel ferro firmatæ. Compertum etiam est in Sueticis terris, auiculas volatu excitate globulos niuium, quorum augmento, casuq; flante Australi vento, arces, & villæ sunt prostratæ. Habetur tamen in his Doffrinis montibus hospitium, quo recreentur huius periculosi itineris viatores: non tamen vino prouisi.

De transitu tenebroso.

Qvandoq; etiã vtilitate, vel necessitate urgente, satis ingeniosum modũ habet populi Septentrionales, in nemoribus nocturno tempore pertranseundis, imò & diurno, quãdo in remotiorib. Aquilonis partibus ante, & post Solstitiũ hyemale continuæ noctes habentur. Quiq; his

his remedijs indigent, cortices quercinos inquirunt pu- *Cortices*
 tres, eosq; collocant certo interstitio itineris instituti, vt *quercini*
 eorum splendore, quò voluerint, perficiant iter. Nec so- *putres pro*
 lum hoc præstat cortex, sed & truncus putrefactus, ac *lumine.*
 fungus ipse Agaricus appellatus, in summitate arboris
 glandiferæ crescens: cuius virtus, & natura est, vt nocte *Fungus*
 reluceat, sicuti & vermes alati, volantes ad æquinoctium *Agaricus*
 autumnale: hi tamē, quia frigore correpti mox deficiūt, *noctu lu-*
 ad nullum vsum deputantur. Ideoq; frequentius quercū *cet.*
 putridam, agaricumq; (seipos propria luce prodentes)
 colligunt, ad prædictum syluestrem, imò domesticum
 vsum, scilicet vt eius luce tanquam ardenti lumine, secu- *Admirā*
 rius accedant loca combustibili materia plena, vt sunt *da in ho-*
 horrea hyemalia, matura messe, scenoq; repleta. Inueniū *minibus*
 tur etiam homines eo acumine oculorum præditi, vt si- *oculorum*
 ne quouis lumine materiali fere omnia videre, tractare- *acies.*
 que se posse gloriantur.



De luminibus, & tedis picis.

POpulus Septentrionalis longissimis noctibus subie-
 ctus, vario vitur genere luminum, quo necessaria
 exerceat officia pro domestica commoditate. Igitur fa-
 tendum est, Suppolares homines tempore hyemali vfu
 pinguedinis marinarum belluarū, in omni sua commo-
 ditate perficienda viuere. Quam quidem pinguedinem
 vulgari eorum Traan, aut Lyse vocant, à lucendo, quia *Traan aut*
 lampadibus immissa, clarissimè ac amplissimè lucet, ma- *Lyse pisciū*
 ximè in ædibus magnarum familiarum, & ecclesiarum, *pinguedo.*

vbi perpetuum pro reuerentia corporis Dominici requiritur luminare . Sed ne à coruis nocturnis seu noctuis aut vespertilionibus absorbeat, ferreis craticulis os lampadū occlusum seruant. Præterea tedis pineis con naturalem picem habētibus, vniuersali varietate, quemadmodum vsualibus candelis in toto Septentrione vtuntur, eo videlicet modo, vt ambabus manibus occupatis, diuisos subtiliter scandilos piceos baltheis certo numero submissos, ori vel capitis tegumento, à fine altero ardentes imponant: sicque, quò libuerit nulla ventorū iniuria impediti proficiscuntur, atque alia, quæcunque placuerit operantur. Parsq; candelis communibus brachiali longitudine, iuxta noctium prolixitatē, accensis vtuntur. Tempore autem bellorum, quæ frequentius obscura longaq; hyeme, quam æstiuæ committūtur, tedis exquisitæ picis, per equestres seu pedestres turmas, facilius etiam Abietina resina confectis incedunt.

Bella hyeme quam æstate crebriora.

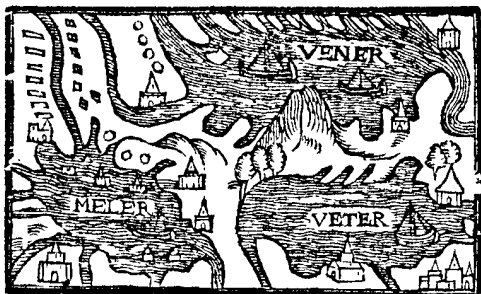
De irruptione aquarum stagnatarum.

INter mirabilia Septentrionalis plagæ aquarum spectacula vnū est, non tam frequens quam noxiū habitātib; in prouincia Middelpadensi versus Boreales partes Suetiæ superioris, vbi ferè maior pars virorū Huni nomine appellāntur, tanquā populi clarius cōtta Hunos olim belligerantes ac triūphantes. In ea prouincia vastus amnis est, cuius aquæ lapsus tam præcipiti volumine defer tur, vt animalia nandi vigore defecta plerunq; pessundare soleat. Ex summis enim mōtium cacuminibus manans, dum per cliuorū prærupta saxis exceptus eliditur, in profunda vallium multiplicato aquarum strepitu cadit. Verū continuo saxorum obstaculo repercussus, celeritatem impetus eadem semper æqualitate conseruat. Itaq; toto aluei tractu vndis vniformiter turbidatis, spu meus vbique candor exuperat. Hæc tamen consideranda est eius natura terribilis, quòd singulis annis paululum ante Solstitium æstiuale, tanta glaciæ arborūq; connexa cōgerie tribus locis oppletur & constringitur, vt inferiores aluei eius ripas inhabitantes, imminente

cuius

*Middelpadensis.
Huni.*

eius irruptione, fugere cogantur ad loca eleuationiora. In-
 terea tamen nuntijs, quo in termino formidabilis ille la-
 pfus maneat explorant ne rapidus eius cursus improbas
 exerceat vires. Amnis itaque ipse, etsi in omni sua irru- *Amnis*
 ptione cunctis vicinis imminet, tamen vbertate electo- *Salmonum*
 rum piscium, Salmonum scilicet ac aliorum, omnibus *et electorū*
 affert opulentum quæstum: qui nedum illius terræ inco- *piscium dis-*
 lis ad vsum domesticum sufficiunt, sed & vltra marinas *ues.*
 partes ingentibus nauigijs exportantur. Hancq; virtutē
 perpetuo retinet, vt quantō marinis alueis vicinior ex-
 tenditur, tantō melioribus piscibus superabundet. Nec
 deest offerentium liberalis & grata piscium exhibitio
 ac donatio, si quis occurrerit hospes donaria recepturus.



De tribus famosis lacubus Gothorum.

PLurimi insignes lacus sunt in Aquilonaribus terris, *Lac^o Ven.*
 magnitudine, & situ mirabiles: quorum præcipuus *24. flumina*
 est in regione Vestrogothorum Vener dictus, cxxx. mil- *na lacum*
 liaria Italica in longitudine, & ferè totidem in latitudi- *itràtia, vñ*
 ne habens, in multas variasq; diuisus infulas, & vastis *nū habent*
 illabentibus fluuijs ijsq; maximis oneratus vltra vi- *exitum.*
 ginti quatuor, vnum solummodo exitum (de quo mox *Leckio. E-*
 infrà dicetur) continens. In hoc lacu, & circa hunc plu- *piscopi Sca-*
 res sunt magnificæ ædes nobilium: quarum præcipua est *rensis, vbi*
 arx Leckio in alta rupe, opera episcoporum Scarensum *pute^o. 200*
 fabricata, puteum habens saxo durissimo incisum super *pedū alti-*
 altitudinem cc. pedum. Incisio autem hæc non fer- *tudine.*

ro tantum, sed flamma trecentis porcorum pinguiſſimis lateribus igne ſucceſſiuſ diebus immiſſo, & extracto enutrita. Nil enim celerius petrarum duritiem gentibus illis penetrare compertum eſt, quàm laridum, vel axungiam porcellorum. Adiacent præterea huic lacui oppida vetuſtiſſima, Lidecopia, & Tinguallia, ex mineris electiſſimi ferri, & chalybis retinentia quaſtum opulentū. Eſt præterea lacus alius Vether dictus, adeò claras & perſpicuas aquas habens, licet virenti colori conformes, vt obolus in profundo ſitu videri poſſit. Super hunc lacum eſt inſigne monaſterium diuæ Briggittæ, aliàs Brigidæ, & filia eius ſanctę Catharinæ, vtriuſque opulentiæ, & deuotione fundatum, & dotatum. Præterea aliud oppidum Ionacopia dictum in Auſtraliore parte, magnificis Regum comitijs memorabile in omni æuo ſecuturo. Extant & Aluaſtra mineræ inexhauſtæ huius lacus verſus littus oppoſitum Septentrioni. Demum monaſterium Aluaſtra diui Bernardi temporibus ſumptuoſè ædificatum, & dotatum. Prope hunc locum in villa Tolſtada, Rex Suercherus in nocte natalis Chriſti à proprio ſtabulario freno pro armis vtente, occiſus fuit. Tertius lacus Meler dictus: in cuius littoribus ciuitates, arces, & nobilium magnificæ ædes ſitæ ſunt. Præterea non longè inde in terra firma, mineræ argenti inexhauſtę, cupriq; ac ferri, vltra humanam æſtimationem pretioſæ. Et hinc prouenit, Regem Suetiæ, ac Gothiæ, reliquis Europæ principibus in omni theſauro, & opulentiâ nunquam eſſe, aut fuiſſe inferiorem: Sunt etiam lacus recentis aquæ in montibus Laponiæ, Lulatrefch dicti, longitudine c c c. miliarium Italicorum, c xx. latitudine. Præterea alia multa collateralia ſtagna, & lacus paulò breuioreſ, ac latioreſ, adeò piſcoſi, vt in tota Europa, ne dicam orbe integro, vix habeant pares. Deinde famoſiſſimus lacus Albus ſub polo: demum Pienthen in Finlandia cum ſimilibus infinitis lacubus, ſtagnis, fluuijs, & altis venis.

De ſpecibus inſidioſis.

DICTUM eſt ſuperiori capite, in vnum lacum Vener ex altiſſimis mōtib; Noruegiæ, & Suetiæ viginti quatuor

quatuor maxima flumina ingredi. Et licet eorum introitus valde stridulus, & verticosus sit, in omni descensu tamen montibus tam amplo circuitu resistentibus nusquam nisi vnicum inueniunt exitum: huncque tam rapidum, et sonorosum, ut ultra viginti Italica milliaria audiri possit. Nomenque vulgare habet Trolherta, hoc est, caputium dæmonis, fortè propter horrorem, quem sono, stridoreque generat, in paludinosam planitiem cadens: vel quia sub eius descensu præcipiti, reperitur insignis spelunca latronum: ad quam angusto tramite fit accessus, solum ab ipsis latronibus ac furibus frequentatus, eò quòd fluuius ille rapidus, & verticosus sit, suspicionem omnibus adimens, quòd nequaquam ibidem malefactorum collectio fiat, præsertim tempore æstatis. Sed hyeme ob exhalationem fumi deprehensi, velocissimè rapiuntur ad pœnam, spoliaque pretiosissimæ supellectilis, argenti, auri, & pellium pretiosarum ad Principis fiscum. Vnde nullo intra semestre tempus legitimo comparente accusatore, cui bonorum ablatorum, lege & consuetudine restitutio fiat, iussu Principis pro tuenda publica pace, exinde confecta nauigia, fluminibus maris influentibus immittuntur, vel alijs munitionibus fossarum, seu murorù, sagacitate præfectorum prouincialium deputantur.

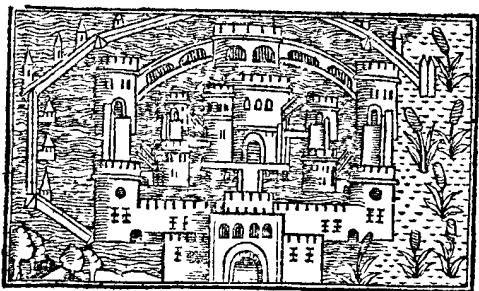
Trolherta;
ostium Vener lacis.

De excellenti antiquitate Regie arcis Vestrogothorum Aaranes.

ET si Gothicis Principibus maior olim inerat bellorù ardor, quàm delectatio quarumcùque aliarù voluptatum, dum summum animi, corporisque existimarent solatium, rigida arma tractare, ac arduissimis prælijs varios comparare triumphos: attamen plerique eorum voluptati huic magnificentius aliquid superaddere meditantur, posteris sumptuosa, simulque vtilia ædificia reliquerunt: quemadmodum Scarinus quidam totius Gothici principatus Monarcha potentissimus, singulari exemplo deprehenditur perfecisse, præsertim in Vestrogothorum regione, quam frequentiore sua præsentia illustrabat: idque ob vicinum Noruegiæ Regem Sidagerum:

Scarinus
Gothorù
Rex.
Sidagerus
Noruegiæ
Rex.

Scara ciuitas, & amicitia propinquior esse volebat. Hic ex suo nomine Scaram ciuitatem Vestrogothorum in loco stagnis & paludibus admodum munito, tam prudenter e-
Scara ciuitas, anti- qua Gotho- rum Regū sedes. rexit quàm imprudenter eius successores ipsam desola-
 ri, ac collabi permiserūt. Antiqua hæc erat regni Gotho-



rum sedes. Verum non procul ab ea adhuc extant vestigia alterius Regiæ arcis Aaranes dictæ, cuius situs, muri, & structuræ quoslibet inspectores ita in admirationem alliciunt, vt firmiter iudicent, nullum præstantius ædificium ea tempestate in toto Septentrione, vel Europa repertum fuisse. Sed quid non mutat æui longæua vetustas? At saltem signa ruinarum posteritatem vrgent, magnificentiam meminisse herorum antiquorum. Habebat hæc arx in circuitu omnes commoditates, quas vniquam felix mortalium sedes à superis impetrare poterat, & obtinere. Siquidem vno latere versus Occidentem & Boream, vastum, ac piscosum lacum Vener ante dictum pro regijs & mensalibus delicijs habuit; altero versus Meridiem longissimo spatio, pro perpetua securitate cœnulentam, ac limosam paludem: cuius superficies tenero vestita gramine, ac frutice, non solum vestigia negat, sed modicè calcantes absorbet. Nam limo funditus subsidente, in luteas voragines, sordidamque colluuiem liquef-

liquefcens,atrahit accedentes. Nec minus riuuli plures & profundi,vti venæ per paludes difcurrentes , arcis *Pontes ad* accessum denegant,vt impossibile effct , nisi multitudine *arcem A-* pontium (qui olim quadraginta erant) longis ambagibus, *aranen.* veluti labyrintho,illuc peruenire.Eaque difficultas in asperrima hyeme perseuerat. Nam rarissimè propter calidas venarum sulphurearum exhalationes , paludes illæ congelantur. Ab orientali verò latere ex opposito primæ portæ arcis,quæ vnicum terrestri itinere habebat accessû , adeò amœna prata ac fertilitas agri pro solatio castrensi erant, vt nihil amplius naturæ beneficio poterat concupisci : etiam pascua , & venationes in campis,& saltibus optimæ , quod & præsens humi eius facies ostendit. Quæ licet horrendam nemorum densitatem,multis retroactis annis & seculis, cultore vacua, ob bella, famem,pestem,& domesticam discordiam induerat:tamen sulcorum vomerumque vestigia quibusuis eam intuentibus vltro ostentat , frequentesque lapidum congeries (quibus agri ob maiorem feracitatem purgari ampliarique solent) ibidem inter altissimas arbores offert conspiciendas , argumento fidei ad posteros relicto, multo numerosiorem prioris æui fuisse populum, strictioribusque agellis contentum, quam cernitur hac ætate præsentis. Hæc igitur arx felicius florere visa est circa annum Domini nongentesimum quinquagesimum quintum, quando magnificentissimus Rex Olavus cognomento Schotkonung baptizatus est à Sancto Sigfrido Eboracensi Archiepiscopo, ex Anglia, ob fidem Christi prædicandam,ad eundem Olavum regem,Eldredi,sive Mildredi Regis Angliæ exhortatione ac petitione proficiscente : qui & in hac arce paulisper moratus est,donec alia sedes regia Husaby dicta, pro vsu eiusdem Sancti Sigfridi & cleri eius parari poterat & consecrari. Quo facto paganos ac idololatrias in fide Catholica instructos baptizabat:quod & tres nepotes eiusdem Archiepiscopi,Vnamannus,Sunamannus,ac Vinamannus(quorum vnus fungebatur sacerdotis officio,secundus diac.& tertius subdiaconatus)alibi in

An.955.
Rex Olavus baptizatus à S. Sigfrido Eboracensi archiepiscopo

Husabi.

Vnamannus.
Sunamannus.
& Vinamannus.

Veren-

Verendia post tergum relictæ, faciebant. Omnes tamen, ut Beatus Ioannes Baptista, ob adulteræ mulieris indignationem, gladio interempti fuerunt: quorum corpora in Cathedrali ecclesia Vexionensi magno honore ab omnibus venerantur. Sed de hac re latius in Historiis charissimi fratris, & antecessoris mei Io. Magni Gothi, suis locis est ostensum.

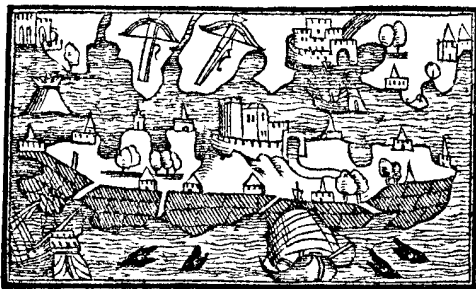
*De mirabili horto montis Kindaberg
prope prædictam arcem.*

Mons est eminentissimus apud Vestrogothos, non longè à prædicta arce Regia, & lacu Vener, vulgari gentis sermone Kindakulle dictus, tantæ altitudinis, ut à longè nauigantibus ultra XL. milliaria Italica in eodem lacu, quasi atra nubes inter cæli hiatus appareat. Ideoque multi tempestatibus, vique ventorum agitati, summis viribus conantur eius pedes attingere, ubi tranquillissimum portum adesse nouerunt. In huius montis summitate ea amœnitas frondium, herbarum, fructuum diuersarum arborum (excepta vite) suapte sponte nascens non raritate magis, quam suauitate, velut satarum, aut plantatarum, reperitur, ut vix delectabilior in tota Septentrionali plaga inuestigari possit, aut inueniri. Illic suauitas inenarrabilis, etiam concetu variarum auium, præter Papagallos, multiplicata. Sed valde paucis, iisque solum senibus notus est amœnissimus ille locus. Neque lasciuiori ætati perfacile monstrandus, ne forte seueriori disciplina soluta, in omnem voluptatem, vel veriùs spurcitiem sese prosterneret, difficillimè vel nunquam ad honestatè & bonos mores reuersura. Voluptas enim ipsa vsum & consuetudinem: consuetudo necessitatem: necessitas desperationè inducit, & coarctat. Extra hunc montanum locum, imò & alibi latius per Aquilonem satis boni suauesque fructus pyrorum, pomorum, ceraforum, prunorum, sed nulli ante medium Iulii, vixque tunc in debita maturitate reperiuntur. Imò quædam horum

*Kindaberg
mons altitudi-
tudine &
amœnitate
celebris sen-
nibus tan-
tè notus.*

horum fructuum genera tam domestica, quàm syluestria solo frigore accedente maturefcunt, durantque pendentia maiori parte hyemis etiam in ramis, foliis omnibus denudatis. Sed hi fructus quouis aceto (pro gratiori sapore) sunt eligibiliores, licet exiguæ magnitudinis, ob frigus continuè circumstans. Exoticos verò fructus per mare à Germanicis oris, vt sunt poma celerrimè portata, ob suauitatem inhærentis musti, tam auidè manducant incolæ, vt nunquam, vel rarò sine discrimine variorum morborum (præsertim Gallicorum) vel mortis euadant.

*Fructus
exotici ma
ximè noxi*



De pulchritudine, & vbertate insule Gothorum Elandie.

E Landia, siue Oelandia, vna est ex insulis Gothici maris, breuissimo maris interiectu à Gothia meridionali diuisa, omnium insularum pulcherrima: multis enim bonis adeò referta est, quòd spatii breuitatem (duorum dierum itinere absoluendam) soli fertilitas recompenset. Prata, & campi odore herbifico, indicibili suauitate mirabundi. Ibi plurimi greges equorum paruorum, sed validissimorum, vtputa qui fortitudine, & agilitate multis eximii corporis equis præualeant: quousque domestici & exotici negociatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas, veluti naturæ miracula venales

venales exportant. Ingeniosissimi enim sunt, vt saltibus & choreis ad buccinę vel tympani sonum per eos adaptari possint, quorum exercitium est huiusmodi spectaculis acquirere quęstum. Insuper instruuntur, vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos, more canum transiliant, saluatimque viuacissima pernicitate sese gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine moniti, magis vel minus id faciunt, iuxta arbitrium imperantis.

Equi pas-
scuntur pi-
scibus &
lignis, cer-
nisiq; vel
vino ine-
briantur.
Butyrum
electissimū

Pascuntur huiusmodi equi, vbi opus est, piscibus sole tostis & lignis abietinis: ceruisiaque & vino vsq; ad ebrietatem potantur, prout infra de Alcibus ostendetur. Hęc igitur iusula frugibus, pascuis, pecudibus, armentis, & piscibus tantum abundat, vt propriis commoditatibus sufficiat & alienis: eamque gratiam & æstimationem boues & pecora, ac butyrum vltra mare exportata habent, quasi medicinalia forent. Habuit olim hęc insula arces plures, tam naturę, quàm artis præsidio locis opportunissimis fabricatas, & munitas, quarum aliquę in templa Christiani ritus commutatę sunt, hodie non minus patrię defensionem, quàm religioni deseruientes: aliquę bellorum turbine penitus desolatę. Vna tamen vsque

Berchholm.

in præsentem ætatem omnium altior & fortior Berchholm dicta, permansit: cuius celsitudine Gothicum mare eminus nauigantes, veluti specula pro ventorum, ac portuum directione adhuc vtuntur, præsertim Angli, Scoti, Zelandi, Hollandi, quibus admodum necessaria est illustrium locorum cognitio in eo mari. Hęc insula ferè tota ambitur marmoreis saxis sursum, deorsumque, penes littora xx. vel xxx. pedum altitudine, quasi artificum manu ex industria collocatis. Imò & in oris eius Orientalibus aperto mari obiectis, plures amœnissimi portus sunt: ad quos non minus curiositatis quàm necessitatis causa extranei nauigantes, veluti naturę spectaculum visuri accedere solent. In hac insula tempore pacis reges Gothorum, & Sueonum, ob insignem eius amœnitatem & venandi exercitium, ætates transigere consueverunt. Etiam quia viciniore maris tractu vltimarum principum commodius cum eis in arduis causis expediendis ibidem cõgredi possunt. Præterea prope Aquilonare litus eius

Gothorum
& Sueo-
nū Regum
venatio.

exurgit

Exurgit mons excelsus, quem nauticum vulgus, vitandi infelicis ominis & marinæ tempestatis gratia, Virginera *Virgo mōs* vocat. Nam in eius portu manentes certis munusculis puellis dari solitis, utpote chirothecis, sericeis zonis, & similibus, eas, tanquam amico munere placant. Nec ingratum montis numen sentire videntur, prout aliquādo factum meminit antiquitas, voce lapsa iussum fuisse donantem mutare portum, ne periclitaretur: & ita faciēdo saluus factus est, ubi alii sunt periclitati. In eo monte *Sagarum conuentus* certis anni temporibus dicitur esse conuentus Aquilonarium maleficarum, ut examinent præstigia sua. Tardius ministerio dæmonum accedens, dira afficitur correptione. Sed hæc opinioni, non assertioni cedant.



*De famosissima insula Gothorum,
Gothlandia dicta.*

Orientalis Gothie pars est, sic dicta, quasi Gothorum terra vel bona patria. Goth quippe bonū siue Deum Lingua Gothica significat, & Landia terram. Est enim multis rationibus bona: bonus in ea populus, boni & securi in circuitu eius portus: bonus & electus in ea ager, bona armentis, equis, bobus, piscatione, venatione, aquis, sylvis, pascuis, pulcherrimo marmore, & omnibus rebus humano vsui necessariis. Est in eis Boreali parte præclarum oppidum Visby, in quo est arx *Visby ena-
porium.* nitissima

nitissima. Fuit hæc vrbs quondam Gothorum, & multarum regionum emporium, tantis opibus, & negotiatorum mercimoniis frequēs, vt vix illi par in Europa simile haberetur. Confluxere illuc Gothi, Suedi, Rusi, seu Rutheni, Dani, Prusi, Angli, Scoti, Flandri, Galli, Finni, Vandali, Saxones, Hispani, singuli singulæque gentes suos proprios vicos, & plateas incolentes: nulli præclusum municipium. Ingredientesque terra & mari omnia pacata inuenerunt, donec discordia, quæ omnium regnorum, & hominum perniciosissima desolatrix est, subtereretur: sicuti infinitæ aliæ nationes, quæ ab initio flourerunt. Extant hodie marmoreæ ruinae, quæ testantur veterem eius claritatem, amplitudinem, & vetustatem. Sunt adhuc testudinatæ domus, portæ ferreæ, aut cuprææ aut æreæ fenestræ, olim argentatæ atque deauratæ, argumentum inestimabilem diuitiarum exhibentes. Vnde postmodum ortis odiis & dolis, ex tumido earum rerum vsu disgregati incotæ abierunt in Vandalias ciuitates: quæ non parum ex opibus huiusmodi hospitem sunt ditatæ, vt̄i olim Roma Carthagine desolata. In hanc insulam prima Gothorum armata castra, post exitum à sua terra, in Europa & Asia nouas terras, ob importabilem gentis suæ, multitudinem, quæsitura descenderunt. Demum multis seculis euolutis, Longobardi ex Scandiana insula ob similem, vel grauiorem causam exeuntes, per hanc insulam in Rugiam agmine vastissimo in exterarum regiones abierunt: & tandem regno constituto in Italia sedes firmare: quod & Paulus Diaconus eorum Historicus Lib. I. attestatur. Præterea Magnus Rex Suetiæ anno Domini M. CC. LXXXVII. sedauit periculosum bellum, quod erat inter ciues Visbyenses, & plebem illius insulæ: permisitque ciuibus instaurare collapsos muros ciuitatis, mœnibusque, & propugnaculis communit. Albertus rex Suetiæ rogatus à principibus inferioris Germaniæ, vt à mari eorum eiceret potentissimos piratas Vitalianos, impignorauit hanc insulam Gotlandiæ Magistro Prusiæ, pro viginti millibus duplonū, id est, nobilionum: quorum summā Regina Margareta eidem succedens, ex Suetia collegit, atque eam insulam regni

*Longobardi
ex Scandia
na insula
cœcedunt in
Italiam.*

*Paul. diaconus
Historicus.*

*Albertus
rex Suetiæ*

regni Suetiæ iuribus, & proprietatibus restituit, iure perpetuo possidendam. Hancq; insulam Saxo Grammaticus, Danorum insignis historicus, in pluribus suis scriptis, ad Suetiam sine quavis hæsitatione spectare attestatur. Et hoc ex multis argumentis: quia eadem lingua, legibus, consuetudinibus, & morum conformitate & vicinitate perpetuo vtuntur: etiam quia Gothorum Episcopo Lincopensi, tanquam primò fidei plantatori sunt subiecti: à quo & Episcopalia iura petunt, & consequuntur. Ab hac etiam insula in omni nauigantium controuersia, præsertim à consulatu Visbyensi, petitur, & datur ius, & sententia diffinitiuæ, quid vnicuique permitendum, vel auferendum erit. Certè ius hoc mercatorum, ac nauarum, valde prudenter digestum, citius lites adimit pro fluidis aquis, quam aliorum decisio pro terra firma.

Saxo Dani-
nor. Hist.



De clypeis principum montibus Hångæ insculptis.

Quantam olim Reges, ac Principes Gothorum, de perpetuâ nobili fama, ac bellica claritate curâ habuere, arma, signaq; & clypei eorum illustribus locis insculpta, ac posteris relicta, euidenter ostendunt, præsertim in Ostrogothia, ac Vestrogothia, & Australi Finlândia, in magnifico portu Hångæ appellato: qui tã lætus, ac securus est, vt in toto Septentrionali mari, & forsitan amplo Oceano parem non habeat, qui eidem valeat comparari. OEs enim vndeünque nauigâtes liberè recipit in

D suum

suum sinum, secureque introrsum tam à tempestatibus, quam hostili classe, sua naturali munitione (modò ipsi sibi deesse non velint) protegit, & conseruat. Portus etenim iste in modum amplissimæ arcis in medijs montibus, ac vallibus amœnè situs est: habetque in cauitibus vetustissima heroum Gothorum, ac Sueonum insignia, literato ordine, sed antiqua simplicitate insculpta, maximè ad ostendendum posteris, ibi olim classem pro regnorù defensione contra quoscunque hostiles insultus cõtina expeditione stationem tenuisse, atque inde ad aperta arma, quoties opus fuerat, prodijisse. Hodieque frequentius in eodem portu, ob similem causam, armatas classes tam Princeps, quàm nobiles habent, præsertim quia vicina loca omnia suppeditare possunt, quæ subito requiri videntur ad confœderatorum armatam classem: omniaque in hostes contraria verti, si perniciem structuri in hunc

D. Ericus accesserint portum. Olim diuus Ericus Gothorum, Sueo Gothorum numque Rex, oblata pace & contempta, Tauestos, Care Sueonumque, ac Bothnienses bellica classe, & equestri expeditione deuictos, ad fidem & Christi religionem accelerare coëgit. Indocile enim genus barbarorum, nisi per arma ad iugum Christi cogi, vel pertrahi, vel inuitari non potuit: nimirum (vt Albertus Crantzius lib. IX. ca. xxxvi. i. mis supera Vandalix refert) magnus est amor paternarum traditionum Christi. In hoc portu Suetici Reges graui iniuria lacesciti, ultramarinis principibus classe instructa, vel instruenda hostilitatem indicere solent, præsertim Ruthenis, seu Moscouitis: rursusque in eodem portu, sub æquis conditionibus, eorundem principum nuntijs pacis fœdera præscribere, & accipere consueuerunt. Quod autem eo loco frequentius, quàm alio id fieri contingit, vrget antiquata maiorum obseruantia, qui illic in montibus impresserant insignia sua, vt eorum perenni firmitate perspecta, quæ Reipublicæ vtilia fore crediderint, posteris eodem vnanimi consensu, & iuramenta per arma, ac libertatem maiorum stabiliant obseruanda. Quibus autem armis, clypeisque veteres Gothi, Sueci que sint intus, & extra patriam vsi, signis præsentibus aduertit poterit, imò & rationibus ostendi: leonem scilicet coronatum

*Gothorum
imagine.*

natum, super tres aquas candidas in campo cælestini co-
 loris impetuosè salientem, ac retrospectantem, olim ha-
 buere Gothi, atque nunc habent solum originis inhabi-
 tantes: vt vincendo parcant, & retrospectando caueant,
 quàm citò salientes ab impetu cessant. Methodiò tamen
 placet asserere, Gothorum Principes in exteris terris in-
 litantes, ac dominantes, vrsam in vexillis habuisse. At
 ex eisdem Gothis veluti parentibus originem trahen-
 tes, varietate signorum secundum diuersitatem gentium
 distinguebantur: vt Cimbri tauro, Slavi dracone, Gepi-
 dæ nauicula, Alani, Burgundi, ac Sueui catto in militari-
 bus signis, vt Plutarcho viderur. Suecis autem, siue Sueo-
 nibus antiquitus erant arma, videlicet duæ virgines co-
 ronatæ, aureo vestitu sese mutuò in virenti sylua ample-
 xantes, tanquam dearum nympharum excellentiam in
 regione ostendentes. Nunc verò Suecorum Principes
 tribus aureis coronis in campo cælestini coloris, ob in-
 scrutabilem dominiorum amplitudinem, magnifica bel-
 lorum gesta, & inexhaustam minerarum vbertatè, vtun-
 tur. Sunt & priuatorum nobilium insignia mira varietate
 distincta: similiter & urbium, ac prouinciarum, quate-
 nus in bellicis expeditionibus pro patria & legibus su-
 scepris, tot hominum turbæ distinctius ad vnum tandè
 finem dirigantur, prout infra de directione armatæ mul-
 titudinis, diffusius erit ostendendum.

*Methodiò**Plutar.**Cimbri, Bur**gundi, Sue**ui, atq; a-**lij quidam**cattum in**armis ge-**stasse scri-**buntur.**Suecorum**insignia.**De rupibus galeatis.*

NAuigando è Germanico mari versus Septentrionè
 tribus dietis, antequàm introitus appareat ad Regiã
 ciuitatè Holmensem regni Suetiæ, occurrit admirabilis
 portus lingua vulgari gētis Hielsnabbè, vel Elgxnab-
 ben appellatus, eò quòd onagri, qui Elga dicuntur, pro-
 pter attractum suavis venti eò còcurrere còsueuerūt: vel
 etiam quia montes, in quorum lateribus portus sunt, ita
 à natura formati vidētur, vt galeæ militates putentur in-
 sculptæ: quasi ars non sufficeret in armis fabricandis, ni-
 si & natura monstraret, quid bellicosus populis Aquilo-
 nem inhabitantibus conueniat in armorum tractatione,

*Holmèsis**ciuit. Sue**tiæ Regia.*



*Hielms
sua tē por-
tus commo-
dis, sed ho-
strib. in ac-
cessus.*

Sed reuerà, vti portus is ob omnes ventos, & tempe-
stes arcendas insignis est, vt vix similem in tota Europa
habeat: ita & hostili sanguine respersus, vt ibidem quasi
omnium Aquilonarium bellorum initium, medium, &
finis inueniatur. Sæpe etenim classis hostilis, quæ violen-
tia tempestatum, in vasto mari vario Marte cōgredi non
poterat, huc depulsa, vel inducias ab aduersario petere,
vel ipsa sua sponte, vel simulatione cogitur offerre, vel
ineuitabile mortis, aut captiuitatis discrimen inire: quò
enim vt saluus euadat armatus non inuenit. Si enim
littus, aut portum exierit, cæca saxa, rupesque minaces
apparent: quæ cum leui motu in gurgitem, vt pacem
præstet, immittunt. Si verò in apertum mare exire vo-
luerit, obstat horrenda tempesta, ne visu quidem ad-
ictum oculi toleranda: quia Aquilonaris, Orientalisque
ventus eo in loca totaliter est procellosus. Prætereà tem-
pote hostili terrarum incolæ subtrahunt littoralia si-
gnà, ne hostis accipiat tantillum quidem spatium, vt
effugiat pœnam: alioqui incessabili ferocia impetu fa-
cto, latronum classis, manusque impiorum, hunc portum
occuparet: vbi nihilominus classica bellorum prælu-
dia frequentius inchoari solent.

De angustijs portuum lapidosorum.

SVnt prætereà non exiguæ formidinis angusti exitus,
& introitus æquoris Aquilonaris, præsertim ab aper-
to mari



to mari nauigando uersus Holmenſem ciuitatem : quæ
 regia eſt, & inſigniter à natura, ac arte munita, ut merito
 trepidare cogantur aggreſſuri, quæ fides, uel fraus ſit nau-
 ratum, in imminentibus periculis. *proſperius, exuperan-*
 dis. Præcipuus tamẽ; & periculoſior eſt locus Steendor, *Steendor,*
 id eſt, porta lapidũ appellatus, eò quòd arctis faucibus,
 & lunatis cornibus, quoquo uerſum obliquatur, hoc eſt,
 quandoque per modum Scythici arcus, quandoq; niua
 cronis aſpectu euitatur à nautis: in quibus longè pericu-
 loſius, ob exortas denſiſſimas nebulas, & caligines, erran-
 re contingit, quàm in ampliffimo Oceano; ſuborta ualida *Rupes*
 diſſima tempeſtate. Nec procul ab eò ſinu faxoſæ rupes *ſub aquis*
 imminet, ſub aquis latitantes: in quas quicumque inci- *quibus*
 derint, quaſi uiui ſepulchro teguntur. Nec ſilent animales *impulſas*
 Gothici, quondam in eiſdem rupibus multa millia Gæt- *manes free-*
 manorum, ac Danorum repentino deſcenſu fuiſſe per- *gerunt olim*
 empta. Magis nanque præſumptuoſa, quàm experta nau- *Germani*
 uigatione, faxeas has anguſtias ſunt ingreſſi: ueluti etiã *ac Dani.*
 ia alios ſinus Septentrionales, qui non ſecus in mari nau-
 uigantibus apparent, quàm ingentiſſimæ trabes eminentes
 in aquis, quæ ſolo aſpectu territant inſpectores: non
 men ab euentu, cauſa, geſtis, & natura (prout ſuperius
 de irruptione aquarum eodem libro eſt oſten-
 ſum) aſſumentes. Terribilioresq; hoſti-
 bus piraticis uidentur, quàm acies
 aliquæ militaribus armis
 inſtructæ.



De scopulis lapidosis, & via per Idebenckia periculosa.

SVnt insuper in historibus Ostrogothorum, & Sueo-
 num ingentia saxa, partim apparentia, partimq; laten-
 tia longissimo ordine, quasi scamna arte, vel industria col-
 locata, vulgariter Idebenckia nominata: super quæ infeli-
 cissimi naufragantes, quandoque sedere solent: mihiq;
 nisi Deus in graui tempestate anno Domini M, D, XVII,
 opem tulisset, parata fuerunt. Vehementia enim vento-
 rum nauis urgebatur in ea latentia saxa: quæ velut decliues
 monti oppidorum, vel castrorum longo tractu apparent. In-
 quos lapides qui negligentia, vel inuitabili tempestate
 incidere, maximè hostiles classes auiditatem prædæ in-
 ditorem populum (satis opulentum) meditantes, pro-
 fectò omnium infelicissimi reputabuntur, dum terra,
 mariq; horribilius, quàm in carcere circundantur ini-
 micis. Terra quidem (quia fugientibus incolis cum ar-
 mentis, pecudibus, ac suppellectili, ob subitum hostilem
 incursum) fame, quæ omnibus hostilior est, & frigore
 omni tormento grauiore citissimè consumentur. Mari
 etiam, quoniam eo in loco (vt dictum est) sæuissima so-
 let esse tempesta: à qua etiam si arte, & labore vellent
 euadere, naturæ tamen seueritati resistere non valebunt.
 Vbiq; enim præter aëris impetum (vt dictum est) sa-
 xa, seu rupes, in acutum apicem instar turrium eleuata,
 periculum administrant: quæ arcuata flexilitate, & cir-
 cuitu, spuma prodente, sagaciter sunt circumeunda. Solent

lent in his locis stratagematibus vtentes bellicæ classis
 & ræfecti aliquot, præliares naues vel simulatas, ex indu-
 stria tempore hostili, signis inimicorum ornatis statuere,
 vt classis hostilis eisdem visis, securius in periculū ruat.
 De quibus, quando videlicet sic interceptæ sunt inimicæ
 nauces, patriæ annales me tacente attestantur, atque ho-
 stilia ossa in scopulos dissecta, diligentius quid cauendū
 sit, apertè demonstrant.

De torrentibus rapidis.

Torrentes rapidi quasi infiniti, præcipuè tēpore re-
 solutionis niuium ac glacierum, post finem Apri-
 lis, in Septentrionalibus terris maximam ruinam indi-
 genis afferentes reperiuntur. Suo etenim impetu, qui
 vehemens, & horridus est, tam villas, vicos, ædes, & pon-
 tes lapideos, quàm suffossas arte arbores, vel naturali
 propagine in terra radicata, rapiunt, & exportant,
 quemadmodum de stagnorum irruptione superius alio
 casu fuerat enarratum. Qui torrentes iuxta impetuosam
 naturam suam nomen imprimunt vrbibus, ac locis, vbi
 elabuntur: vti antiquissimum Ostrogothorum oppi-
 dum Scheningia dicitur ab amne, vel verius tor-
 rente, qui ob rapidissimum cursum vulgariter Sche-
 na appellatur, quasi equus abiectis habenis ad omnem
 præcipitem cursum accensus. Præterea alteri fluuii
 non longè exinde distanti, à continuo stridore den-
 tium nomen impositum est. Ita & rapido torrenti in
 prouincia Middelpadiæ, vt supra dictum est, nomen
 nodi impositum est: quia instar nodorum crustrata
 mole glacierum arbores compressas, immò & ingen-
 tissimos lapides in sui dissolutione secum impetuo-
 sissimè rapit & portat: eoque formidabilius hoc acci-
 dit, quò celerius prouincias, & populos terrere, atque
 obruere solet. Nec aliud remedium huius horrendæ
 depopulationis hæctenus repertum est, quàm viritim pu-
 blica manu, collibusq; effossis aliorum diuertere cur-
 sum: quem etsi Septentrionales populi in plerisque lo-
 cis auertunt, impetū tamen hunc sinuat, vt temerariū ho-

*Scheningia
 Tānafort,
 Knoden,
 oppida.*

*Publica
 manu di-
 uertiturra-
 pidissimi
 torrentes, ne
 vicinas vr-
 bes obruant.*

stem catharractis adhibitis præcipiti ruina, laxatisque nodis inuoluant, Licet autem superius nomina torrentibus ab infelici euentu imposita sint (vt alibi etiam dicitur de submersis Episcopis euangelizantibus, & sponsalibus ludis, & raptu virginum) tamen prudentioribus placuit, vt à triumphis & victorijs, non à calamitatibus rei appellatio fiat.



De diuersis formis littoralium saxorum.

*Fretum
Braniken
Norropia.*

IN littoribus Ostrogothorum, id est Orientalium, freti Brauiken dicti, vbi etiam torrens vehementissimus per oppidum Norcopense illabitur, variaz admodum littoralium saxorum figuræ, quasi humana arte sculpræ, vel politæ forent, reperiuntur: quod procul dubio cæli, & elementorum secreto influxu fieri estimatur. Quidam etenim horum lapidum, formam capitis humani, manus, pedes, & digitos habent: non tamen integro corpore compaginatum, sed distinctione naturæ taliter expositi. Gens autem illa talibus assueta spectaculis, nil hæc, & similia curat, nisi in quantum solidis eorum muris, & structuris poterint inseruire. Reperiuntur etiam in montibus longè à mari distantibus, rupes naturali compagine, & rotunda concauitate formatæ, vt maximum ali- quod caldariû æreum, vel thermarum concha putetur: prout videre licet apud Ostrogothos in mōte Kerilberg vulgariter dicto (id est monte cacabi) prope ciuitatem

Kerilberg,

Linco-

Lincopensem: vnde mihi origo est. Cernuntur etiam in multis vallibus montium, infiniti lapides globali formæ figura, quantitate capitis vitulini, vel oui anserini, vel maioris, aut minoris: qui nulla artificum apposita arte bombardis aptantur. Item cotes plana longitudine reperiuntur, ilico bono vsui applicantur. Similiter & petrae marmorei generis apud Vestrogothos, tam varij coloris & quantitatibus habentur, vt sine dolabris quasi sculpta sepulchrorum vsibus adaptentur, quemadmodum libro duodecimo dicitur de naturali varietate saxorum ad quasuis structuras applicandorum. Sunt & Crystallini lapides, non longè ab Ostrogothorum oppido Sudercopensi, hexagona forma, quantitate pugillari vel digitali, dependentes: quorum splendore vtique ad maiorem ornatum fabricari possent ædes, si incolæ plus attenderent ad pulchritudinem, quàm firmitatem. Imò perpendentes hostilem rabiem, crudelius posse & velle, ob decorem structurae, omnia deuastare, magis fortificant, quàm exornant quæuis ædificia sua: quamuis introrsum insigni curiositate communiter sunt ornata: sed præcipuè, vt infra dicetur, micantibus armis, thoracibus scilicet, & galeis, ac clypeis: in quibus gens illa omnem existimat inesse decorem, quia magna pars tuendæ securitatis ex his dependet: licet aliqua sunt atro colore picata, ob rationes inferius de bellis assignandas,

Lincopia, natale forum auctoris.

Globi lapidei suapte natura bombardis apti Cotes.

Crystallini lapides. Sudercopia

Ornatus Aquilonarium in splendore armorum totus.

Picata atque ma-

De saxis gigantum, & scaturigine fontium.

Quemadmodum superius libro primo dictum est de obeliscis gentilium, Regum, pugilum, & gigantum, quibus gesta eorum magnifica, putabant fieri notissima perpetuæ posteritati, prout Saxo Sialandicus meminit de suo Regno Danorum Rege, qui quinquennali prælio contra Moscos, Russosque in Aquilone commisso, res gestas reliquerit in rupibus altis, ne obliuione euanesceret, quod tot angustiis, & difficultatibus pro claritudine honoris sui perpetrasset: Ita & de compluribus Gothorum, Sueo numq; Regibus, ac heroicis viris: quorum adhuc magnitudo gestorum, discernitur in eminentissimis

*Vbbo, Scan
rinus, &
Ericus Go
thorum re
ges clariss.*

tissimis locis Septentrionalium regionum. Inter quos præclarioris memoriæ recensentur, & æstimantur, qui curam bellicæ gloriæ sic moderati sunt, vt publicæ omnium commoditati profuisse viderentur. Qualis erat excellentissimus ille Rex Vbbo conditor antiquissimæ civitatis Vpsalensis, atque Scaninus, & Ericus cum plerisque aliis: quorum indelebilis memoria nedum in saxi campestribus, aut montanis cõscripta videtur, sed patrii carminibus, ac musicis instrumentis celebrioribus locis ac diebus, sempiternis tripudiis continuatur. Horum nanque fidelior cura fuit provincialibus præfectis (pax ubique data) committere, vt præter arma, etiã venarum scaturigines præcipiti casu labentes, incolarum ministerio subderent molèdinis, aut necessariis fontibus ad publicam vtilitatem vbilibet construendis. Manant insuper ex rupibus, multis in locis tam abundantes, & copiositates, vt naturæ, artisque agilitate deducti, longo sed pulcherrimo aspectu x v. aut xxx. aquæ molendina

*Falonia.
Helsingia.*

reuelant. Falonia Vefgothorum nobilis prouincia, ac populosa Helsingia, prout inferius de ferrariis artificibus ostendetur, talia tamque commoda spectacula monstrant.

LIBRI SECUNDI FINIS.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE SUPERSTITIOSA CULTURA
Dæmonum populorum
Aquilonarium.

EPITOME LIBRI TERTII.

*De superstitiosa cultura Lituanorum
paganorum.*



ALBERTVS Crantzius fidelis Germano-
rum historicus, qui claruit AN. M. D. & post
eum Mechouita Polonus, asserunt Litua-
nos tēpore paganismi dū Gentilitatis er-
rore detinerentur, tria numina principali-
ter coluisse, ignem videlicet, sylvas, & serpentes. Ignem,
quia omni sacrificio præfertur: vel ritu Persarum sedu-
cti, ignem ipsum Deum arbitrabantur, teste Herodoto:
vel Aegyptiorum opinione ducti, qui persuasum habēt,
ignem animatam beluam esse, & omnia quæ nascuntur,
deuorare, & postquam deuorando fuerit expleta, unā cū
ipsa re deuorata emori. Sylvas putabant sacras: omnesq;
bestias more Aegyptiorum eas incolentes, deos existima-
bant: Poëta referente:

*Albertus
Crantz.
Germa.
& Mecho-
Polo. hist.
Ignis Litua-
norū Deus,
ut olim
Persarum
etiam fuit
teste Hero-
doto.
Ignis ani-
mata be-*

Habitarunt dii quoque sylvas.

Imò & hac fiducia multæ nationes ductæ, Reges, ac prin-
cipes suos fatis exutos, vt vel dii fierent, vel inter deos
eueherentur, combusserunt, aut in syluis, ac lucis aureo
torque solenniter suspenderunt, quasi talibus sacrificiis
laudem sceleris, mentiti numinis diuinitatem mere-
rentur. Præterea serpentes vt sacros colebant, dum ne-
mini nocere videbantur: ædium seruatores, atque pena-
tes existimantes. Verum hæc superstitiosa cultura etsi pe-
nitus sublata videtur, reliquiæ tamen eius, demonum
ipstinctū, in nonnullis secretis solitudinum ædibus per-
seuerat, sicuti in Septentrionalibus regnis Noruegiæ ac
Vermcladię, Ab eo tamē impio errore An. 1386. prædicti
Lituaui

*lua est,
Sylua Lit-
ua. sacra.
Fera Litua-
nis vt Aeg-
yptiis pro
diis.
serpentes
innocui
pro diis.
Norueg.
Idololat,*

Iagello cū Lituani purgati leguntur. Tūc enim fortissimus eorum
8. fratrib. princeps Iagello cum octo fratribus suis (teste Mecho-
ad fidem uita) ad fidem Christi peruenit: in qua adhuc hodierno
conuersus. tempore religionis incrementis perseuerat. Meminit
 1386. præterea historicus antedictus, in confinibus Litanorū
Zlotababa ac Moscouitarum, statuam esse publico itineri impositā,
idolum. quæ patria lingua Zlotababa dicitur, id est, aurea ve-
 tula: quam singuli viatores certis munusculis placant,
 etiam si pili valorem non excedant: alioquin suscepti iti-
 neris nullam habituri securitarem.

*De suppolarium hominum superstitiosa
 cultura.*

Solem, Lu **N**EC extrema Septentrionis portio (quam pleriq;
nā, & ru- nob intensissima frigora inhabitabilem putant) im-
brū pannū munis est à sacrilegis ritibus culturaq; dæmoniorū, sta-
adorant tuto eorū tempore impendendis. Habent etenim gen-
Suppolares tes illæ syluestres (vti reliquæ orbis nationes, quæ videntur
 his ciuiliores) non exiles causas, quibus publicum er-
 rorem, & mentitam in rebus etiam friuolis, diuinitatem
 quærant, & tueantur. Solem igitur toto ætatis cursu eis
 lucentem adorant, gratias ei offerentes, quòd lumen
 contra tenebras perpessas, & calorem contra immensa
 frigora adducit, quæ quantumcunque intolerabilia vi-
 dentur, nunquam tamen impropèriis, more quorundam
 Indorum execrantur, sed tantum dicunt: Hæc fatua, ac
 stulta sunt frigora, atque tenebræ mensuram exceden-
 tes, &c. Simili etiam ratione Lunam adorant, quia hye-
 me remoto Solè continuè eius vtuntur lumine: quo pro-
 pter interlunium deficiente, sub lucidissimis stellis, ni-
 nium candore clarius micantibus, quæcunque negotia
 sua etiam diurno tempore disponunt. Præterea gentes
 illæ suppolares stupidiore quodam errore dæmonum il-
 luduntur. Rubrum etenim pannum pertica vel hasta sur-
 sum appensum, attentis precationibus & cultiore ritu
 venerantur, diuinam quandem virtutē, propter colorem
 rubrum animalium sanguini similem, eidem inesse pu-
 tantes. Similiter quia eius inspectione arbitrantur se
 fortuna-

fortunatiores fore beluarum interemptores, earum sanguinem ebibentes, prout inferius dicitur de moribus Lappomannorum. Est etiam nonnullis gentibus Septentrionis mos, quicquid primo diei diluculo in cælo, terra, vel aquis viuum apparuerit, hoc ipsum usque crepusculum eiusdem diei pro numine fideliter adorare, ut pote aues, animalia, pisces, ac ipsos serpentes & vermes, & præcipue ceruum volantem: quem ob cornua, quibus capita iuuenum exornantur, inter nobiliora reptilia honorant. Ne etiam prædicti Septentrionales homines in conspectu suorum numinum appareant vacui, certas oblationes ex ossibus syluestrium animalium, & grandium cetorum ac piscium, venatione quæsitæ faciunt: quæ tamen ossa æstiuo tempore non incendunt (ne solis lumini, vel ardori videantur illudere) sed horrenda surgente hyeme sub publica congressione pro honore dierum comburunt, eo sacrificio debitam reuerentiam numinibus afferre credentes. Tanta gentium in rebus frivolis religio est.

*Cervus vò
lnas adoratur.*

De tribus Diis maioribus Gotborum.

ERant apud veteres Gothos paganos, quemadmodum clarè charissimus frater & antecessor meus Ioannes Magnus Archiepiscopus Upsalensis in principio suarum historiarum asserit, tres dii prima veneratione observati: quorum primus erat potentissimus Thor: qui in medio triclinio strato pulvinari colebatur: cuius hinc inde latera duo alia numina, Odhen videlicet, & Frigga cingebant. Thor, inquiunt, præsidet in aere tonans, & fulgurans, ventos & nubes serenitatemque gubernans, fruges administrans cum fructibus vniuersis, pestesque tollens. Altet Odhen, hoc est, fortior, bellis præsidet, hominibus in hostes auxilia subministrans, ipsi Thor à dextris collocatus: tanto opinionis fulgore clarus, ut ipsum non secus, quàm datum mundo lumen omnes gentes amplecterentur, nec vilis orbis locus extaret (Saxone testate) qui numinis eius potentie non pareret. Tertius Frigga pacem, voluptatemque moderabatur: cuius etiam simul-

*Io. Mag.
Thor, Odhen et Frigga quos religiose coluerunt Gothi, ut Romani Iouem, Martem & Venerem.*

lachrum

lachrum turpitudinē sexus præ se ferebat:& ob id tantum apud Gothos, quantum Venus apud Romanos venerabatur: diemque Veneris vsque ad nostra tempora sibi retinet consecratum. Pingebatur gladio, & arcu cum armis, quòd in illis terris vterque sexus semper ad arma promptissimus esset. Thor autem cum corona, & sceptro ac XI I. stellis designabatur: cuius magnitudini nihil digna æqualitate conferri posse existimatū, est. Obtinuitque diem hebdomadatim, imò & mensem primum totius anni, quem Ianuarium dicimus. Odhen verò armatus sculpitur, vti Mars, simili gentilium superstitione apud Romanos: diemque obtinuit æterna memoria suo nomini consecratum. Et quia viuis tota Europa diuinitatis titulum, quòd nulli in arte militari cederet, assecutus fuisset. hinc euenisse creditur, vt Gothi (sicut Dio Græcus, Ablabius, & Iordanes testantur) Martem, quem Deus belli putauit antiquitas, apud se dicerent progenitum, prout etiam asserit Poëta:

*Dio Græc.
Ablabius
& Iordan.
Vergil. 4.
Aeneid.*

Gradiumque patrem Geticis qui præsidet armis.
Quem Gothi semper asperrima placuere cultura, morte scilicet captiuorum, opinantes bellorum præsidē aptius humano cruore placari, à quo vicissim omnem bel ligerandi industriam adeò perfectè didicerunt, vt deuictis Europæ, & Asiæ potentissimis imperiis, summū fortitudinis gradum reportarint.

De tribus Diis minoribus.

Saxo. **P**Ræter hos tres Deos supradictos colebantur & alii complures: qui (vt ait Saxo) miranda præstigiærum machinatione callentes, obtentis simplicium animis, diuinitatis sibi fastigium arrogarunt. Quippe non solum Gothos, verum etiam omnes Aquilonares provincias vanissimæ crudelitatis laqueis circunuentas, ad cultus sibi pendendi studium concitantes, præcipuo suæ ludificationis contagio resperferunt. Adeò namque fallaciæ eorum effectus percrebuit, vt in ipsis cæteri quandam minimum potentiam venerantes, eosque deos, vel deorum complices autumantes, veneficiorum autoribus solennia

vota

vota dependerēt, & sacrilego errori respectum sacris de-
bitum exhiberent. Inter quos quidā Methotin arte Ma- *Methotin*
gica insignis, excellentem fictæ dignitatē sibi *magus, &*
arripiens, simplicium hominum animos præstigiōsæ ar- *deorū pōt.*
tis fama seductos, ad præstigiōsa libamenta sibi penden-
da adduxit. Hic, cū esset summus deorum pōtifex, sa-
crificia cæremoniasque ita distinxit, & ordinauit, vt di-
sceretur superūm cuique cultus, & libatio obseruaretur:
asserens deorum offensas communibus sacrificiis, aut
permixtis cæremoniis expiari non posse. Tandem scele-
ribus eius detectis, concursu populi occiditur, occisusq;
pestifera cadaveris sui contagione plurimos perimens,
tumulo extrahitur, ac palo infigitur, vti vanitatis suæ
præstigia meruere. Froe quoq; deorū satrapa sedē haud
procul ab Vpsala habuit: vbi veterem litationis morē tot *Froe Vpsa*
gentibus ac seculis vsurpatum, tristi, infandoque piacu- *lensis deus*
lo mutauit. Siquidem humani generis hostias maclare *sanguina-*
aggressus, fæda superis libamenta persoluit. Cui tandem *rins.*
in numerum deorum relato, & quia Deus sanguinis ha-
beretur, furæ hostiæ immolabantur, lectisterniaque, &
Iudi nocturni annuo feriarum circuitu (vt aliquando
Romæ Diti, & Proserpinæ) consecrabantur. Vagnothus *Vagnoth.*
& Hadingus non impari æstimatione venerabatur, quia *Hadingus*
præcipuam opem in arduis bellis promptius adhibere *Rosticphus*
credebantur. Rosticphum Finnonicum, quod exqui- *Finnonic.*
sitis præscientiæ studiis viuus excellisset, post fata in *Rostarus*
deorum societatem translatum crediderunt. Rostarus *dij.*
additur his: cuius stupenda immanitas humani sangui-
nis sacrificio ita placari voluit, vt sibi illorum, quos cul-
tores sui oppressuri essent, animas dedicarent. Demum
complures alii potentissimi Thoronis, aut Othini filii
existimati, honoribus à populo donabantur, ac publico
digni libamine censebantur. Quomodo autem, aut
quibus artibus hi, similesque tantam diuini-
tatis opinionem cultumq; obtinue-
rint, videatur inferius Lib. v.
de gygantibus, & pugili-
bus cap. i. versus
finem.



De magnifico templo Deorum Septentrionalium.

*Sala flumē
 Templum
 erat Vpsa
 lia Sueonū
 tempore
 Nini au-
 ratum, &
 sibi maie-
 state vene-
 randum.*

Cym ferè totus orbis, olim innumeris superstitioni-
 bus, dæmonum instinctu vbique illuderetur, non
 incongruū putauī adhuc euidenter ostendere, quibus lo-
 cis Gothica, seu Suetica, ac Septentrionalis natio, paga-
 na superstitione seducta, paruerit idolis infensatis: vt ag-
 noscatur multa loca (sicuti dæmoniorum genera) fuisse,
 quibus indebitus cultus offerebatur. Templū igitur (de
 quo charissimus frater, & antecessor meus D. Ioannes
 Archiepiscopus Vpsalensis lib. i. Histor. meminit) nobi-
 lissimum à tempore Nini prope fluuium Sala erat: ybi
 hodie Vpsala Sueonum, ac Gothorum Primatialis, &
 Archiepiscopalis sedes est. Quod adeò magnifico appa-
 ratu constructum venerabatur, vt nihil in eius parietib-
 us, laqueariis, aut columnis, nisi auro splendidum vide-
 retur. Tectum præterea totum auro fulgebat: à quo au-
 rea catena dependens, totum templum ad mœnia, do-
 musque fastigia cinxisse memoratur. Quo factum erat,
 vt templum in ampla planitie situm, admirando sui ful-
 gote, venerandam religionis maiestatem accessuris inge-
 neraret. Astabat eius foribus arbor ingens ignoti gene-
 ris, patulis diffusa ramis, æstate & hyeme iuxta virens:
 non tamen de earum arborum genere, quæ suapte natu-
 ra, vt laurus, oliua, palma & myrrus virere videtur: quin
 in Aquilone nulla vnquã oliua, vel laurus, nisi in paruo
 fru-

frutice pro spectaculo Vastenis exurgere visa est. Eratq; fons huic templo propinquus, qui scaturijt in locum sacrificiorum: de quo mox infra dicitur. Et hæc sufficiant exteris nationibus de tali ritu Gothorum nonnihil vanitatis intellexisse. Nunc rursus Aquilonaribus indicare congruit, quòd soli illi irretiti vel illusi non fuerint hac vanitate. Nunc autem Deo propitio fatendum est eo in loco, scilicet Vpsalia, perpetuis temporibus, die præsertim XIX. Maij, diuinæ religionis ad populum quasi innumerabilem, præsentem Rege ac principibus & nobilibus vtriusque sexus, fieri Catholicas prædicationes: vbi olim tot ac tam impiæ factæ sunt spurcitia & abominations, ac hominum imò charorum parentum & amicorum mactationes.

De sacris & sacrificijs Gothorum.

ERat olim in sacrificijs Gothorū vt in historia Suenonum Gothorumq; lib. I. cap. XII. comprehenditur, numeri nouenarij obseruatio admodum accepta: forte quia Pythagorica philosophia (quam à Salmoxe & Dicceneo didicerāt) monuerit, numerū imparē in omnibus præponi oportere. Et quāuis dijs suis summū cultū hebdomadatim & quotidie exhiberent: tamen omni nono mensē solenniorem venerationem ipsis impendentes, nouem dies sacrificijs ritè ac religiosè absoluendis tribuerunt: singulisque diebus nouem animantium genera immolabant, quibus etiam humanas hostias adiungebant. At post nouendium per summam totius regni celebritatem templum Vpsalia antedictum frequentissimo incolarum accessu visitabatur, ibiq; nouendialibus ferijs & præscripto sacrificiorum numero dijs libamenta ad arā mactabantur. Homo autem quem fors immolandum obtulerat, in fontem, qui ad locum sacrificiorum scaturiebat, viuus immergebatur: qui si facilè efflaret animam, faustum renunciabāt sacerdotes votum: moxque inde ereptum in vicinum nemus, quod sacrum credebant, suspendentes inter Deos translatum affirmabant. Quo factum erat vt beatum se crederet, qui ea immolatione è viuis excederet. Accidit nonnunquam Reges

Numerus nouem sacra obseruatio.

Numerus Pythagoricus.

Gothorum stulta et im pia compri mis Theosophia.

E ipsos

ipſos ſimili ſorte delectos victimari. Quod quia fauſtiſſimum regno libamen æſtimabatur, totius populi multitudo cum ſumma cōgratulatione tam inſignem victimam proſequebatur. Enimuerò ſic deſunctos non omnino mori, ſed tam illos quàm ſeiſſos immortales eſſe perſuaſum habebant: maximè ex Salmoxe, Zenta, Diceneo, vt Dion, Ablabius, Iordanes, Strabo, & alij referunt: qui & aſſerunt Gothos multis rationibus excellētius ſapientix ſtudiſſe, ideoq; opinionē de immortalitate animæ induiſſe, quòd (vt ait Herodotus lib. I I I I.) ſe mori nō putantes dicerēt, eos qui vita functi eſſent, in alium quēpiā locū amcēniore demigrare. In quo Deū quendā Bleyxen præſidere affirmabant, ad quem aſſiduè præter ſuperiùs expreſſum, modū cū naue quinque remigū nunciū quempiam ex ſeiſſis ſorte delectū mittebant, præcipientes, vt ea, quibus indigerēt, à liberalitate numinis impetrarent. Modus mittendi nunciij iſ erat. Quidā eorum aliquot lanceas acutas in altum tenebāt, ſuper quas alij ipſum, qui deſtinandus erat, manibus pedibusq; correptū iniiciebant, qui ſi ſtatim cadēs extinguebatur, propitiū ſibi Deum arbitrabantur, quòd nunciū facile exceperit. Si autem ſecus accidifſet, ipſum nunciū inſimulabāt malum eſſe virum, qui indignus eſſet ad Deos deſtinari. Itaque eo abiecto alium mittebant, dantes adhuc viuenti mandata, quæ apud ipſum numen proſequatur. Deinde præmiſſa iactatione extinctum marinæ voragini opera eorundem quinque remigum tradiderunt.

De ſuperſtitionibus Gothorum circa tonitrua.

PRæterea tam obſtinato animo deorum ſuorum cultum (vt etiam in eadem hiſt. Gothorum & Sueon. lib. I. cap. XI I. habetur) obſeruabant, vt concitato in nubibus fragore, ſagittas ex arcubus in aëra excutientes oſtenderent ſe opem afferre velle Dijs ſuis, quos tunc ab alijs oppugnari putabant. Nec ea temeraria ſuperſtitione contenti, inuſitati ponderis malleos (quos Iouiales vocabant) ingēti are complexos, magnaq; religione cultos, ad eū vſum habebāt, vt, per eos tanquā per Claudia-

na toni-

Mallei Iouiales, quo rñ vſus ceſſauit An 1130.

na tonitrua & per vſitatā rerum ſimilitudinem, cæli fra-
 gores (quos malleis cieri credebant) exprimerent, tātiq; Claudiana
 ſonitus vim fabriliū ſpeciem imitantes, deorum ſuo- ſiebant ſub
 rum bellis ſic adefſe admodum religioſum exiſtimarent. theatris, a
 Durabat is Iouialium malleorum vſus vſque ad annum Elis ludis,
 à Chriſto nato milleſimum centeſimum trigēſimū, cū ſaxis mag
 Magnus Gothorum Rex Chriſtianæ diſciplinæ ſtudio na vi in o
 paganam ſuperſtitionem perofuſus, & fanum cultu, & Io- rombeum
 uem inſignibus ſpoliare, ſanctitatis loco habuit: qui pro- proiectis.
 pterea ad multa tempora à Gothiſ perinde ac cæleſtium Magnus
 ſpoliorum ſacrilegus raptor reputatus eſt. Solebant etiā Gothorum
 Gothi proceſſuri in prælium, equos ad aras immolare, Rex.
 quorum abſciſſa capitā contisq; excepta, ſubiectis ſti- Quidnam
 pitibus diſtentos faucium rictus ante acies præferabant. Gothi com
 Nec tantū victimas ante bellum, verū etiā poſt ſu miſſuri præ
 peratos hoſtes hoſtias immolabant, magnificosque lu- liū, itidē et
 dos in honorem Deorum faciebant: in quibus effœmi- à prælio re
 nati corporum motus ſceniciq; mimorum plauſus, ac uerſi facie
 mollia nolarum, ſiue æriū crepitacula oſtendebantur. bant.
 Hæc & alia eximia ſacrificiorum genera potiffimū fa
 ciebant, vt dijs iuuantibus nulla bellorū vi ſuperari poſ- Gothi pu
 ſent. Ad eò eis arma in deſiderio & continuo vſu erant, gnaues.
 vt reliqua omnia humana ſtudia, nequicquam compa-
 randa rei militari putarēt. Præerant hiſ ſacris diſparium
 graduum ſacerdotes, Pontifices, Archiſſamines, Flami-
 nes, Salij, Augures: quorum primis, vtpote Pontificibus,
 permiſſa erat par cum Regibus poteſtas, tantaq; autho-
 ritas, vt quicquid illi vel ſuaderent vel iuberent, quaſi de Gothorum
 cælo ſonuiſſet, mox ipſe Rex & populus alacres exeque Pōrificū vt
 rentur. Inſtruxerunt gentem plurima ſapientia, ſelege- Regū par
 runt ſacerdotes, religionem fundauerūt. Teſtatur Dion poteſtas.
 Græcus, huic genti nulla ætate deſuiſſe Pontifices, qui Diō Græ.
 eos in ſapientia erudirent. Erat quoque inter eos genus Pileati ſen
 Pontificum illuſtrius, quos Pileatos, & Pios vocauerūt: pij Pōrif.
 ex quibus Reges & ſacerdotes ſibi cooptabant, prout
 Iordanes latiùs proſequitur: qui dicit eos vocari Pios, Iord. hiſt.
 & exire ſolitos urbium portas cum citharis & veſtibus
 candidis obuiam ſuis Gothiſ triumphantibus, vt Deos
 placarent.

De impugnatione Deorum.

RVrsus in aliam deuenere stultitiam & superstitionē, vt Deos bellicis suis expeditionibus nō fauētes aut nō iuuantes, diuersis armorū generibus cōtra cælū extēsis, putarint opprimere se posse vel minis & terrorib. vt imperata facerēt coērcere. Et hoc inaniter faciētes, existimabāt se nō minoris potētiae in terra timēdos venerandōsue fore, quā hōs apud superos vel inferos collocatos. Sed nō aduertūt vetus prouerbiū Gothorū, Ne proijciēdus sit cōtus in cælū, vnde densior remittitur claua.

*Pro conto
claua.*

De fatalibus sororibus & Nymphis.

Tempa Dianae & Cereri consecrata. **E**Rant præterea in Aquilonaribus terris nonnulla templa Dianæ & Cereri consecrata, ædesque fatulium sororum absque humana ope præstigiolo quodam artificio extructæ, quas antiqui super futuris liberorum euentibus Parcarum oracula consulturi, nuncupatis solenniter votis precabundi accedere consueuerunt, vbi introspecto sacello quandoque ternas, quandoque plures sedes totidem Nymphis occupari cognouere: quarū aliæ liberalē pueris formā, vberemq; humani fauoris copiam erogabant, aliæ verò liberalitatis aut aliarum virtutū excellentiā condonabant: demū aliæ proteruioris ingenij reliquarū donis officere cupientes, futuris puerorū moribus parsimoniae aut aliud crimen affixerunt. Nec solum pueris, verumetiā ætate prouectis, & quandoque Regibus huiusmodi præstigiolarum artium commentis ludificatum fuisse comperitur. Hotherus siquidem Rex Suetiae & Daciae, inter venandum errore nebulæ à retiarijs longius auulsus, in quoddam syluestrium virginum conclauē incidit, à quibus proprio nomine salutatus, quænam essent perquirat. Illæ suis ductibus auspicijsq; maximè bellorum fortunam gubernari testantur. Sæpe enim se nemini conspicuas prælijs interesse, clandestinisque subsidijs optatos amicis præbere successus: quippe conciliare prospera, aduersa infigere posse pro libito memorabant, hortatæ eum ne Balderum arcano supe-

*Hotherus
Suetiae &
Daciae rex.*

rum semine procreatum, armis lacefferet. Quo accepto *Balderus* Hotherus labentis hospirij tegmine defectus, sub dio se *superū se* relictum, totiusque expertem umbraculi, medijs repen- *mine crea-* tē campis expositum conspiciatur. Præcipuè tamen puel- *tus.* larum præpetem fugam, locique versilem situm, ac fallacem ædis imaginem mirabatur. Ignorabat enim quæ circa se gesta fuerant, ludibrium tantum inaneque præstigiofarum artium extitisse commentum. Deinde aliquot euolutis annis, idem Hotherus acerrimis contritus bellis, extrema locorum deuia peruagatus, insuetumque mortalibus nemus emensus, ignotis virginibus habitatū fortè reperit specum. Easdem esse constabat, quæ cum infecabili veste quondam donauerant. A quibus cur eo locorum venerit interrogatus, infaustos belli declarat euentus. Itaque fide earum damnata, gestarum infelicitè rerum fortunam tristesque casus deflere cœpit, secus sibi cessisse questus, quàm ab ipsis promissum accepit. At Nymphæ eum quanquam rarò victor extiterit, æquam tamen hostibus cladem ingessisse dicebant: nec minoris stragis authorem fuisse quàm complicè: cæterū affuturam victoriam, si edulium augendis inimici vitibus excogitatū præripere potuisset, quo eueniret vt omnia votis suis prospiceret successura. Sicque dimissus vires reparat, militiamque conscribit in hostem. Cuius castra dum peruigil obseruabat, vidit excessisse tres Nymphas arcanæ dapis gerulas, quas cursim insequens (nam earum fugam rosida prodidere vestigia) tandem tecta quibus affueuerant subit, citharæque (cuius peritissimus erat) dulcissimo ministerio accurati nitoris cingulum potentemque victoriæ zonam ab eis obtinuit: atque itinere quo venerat repetito, hostem obuium ilicò lethifero vulnere fudit, vt postridie Proserpinæ, quæ sibi per quietem astare aspecta est, transmitteretur.

De Eluarum, id est, spectrorum nocturna chorea.

Solent quoque nocturni viatores, gregumque & armentorū excubijs intenti, portētis diuersi generis circumfūdi: velut Hotherus Rex (teste Saxone) tres Nymphas ad earum antra secutus, victoriæ zonam & cingulum

impetrauit. Quandoq; verò saltū adeò profundè in terram imprimunt, & locus cui assueuerant, insigni ardore orbiculariter perefus, non parit arenti rediuuium cespitate gramen. Hunc nocturnum monstrorum ludū vocant incolæ Choream Eluarum: de quibus eam habent opinionem, quòd animi eorum hominum qui se corporeis voluptatibus dedunt, earumq; quasi ministros præbent, impulsuique libidinum obediunt, ac diuina & humana iura violant, corporibus illapsi circum terrā ipsam volutantur. E quorum numero credunt eos esse, qui se adhuc nostro seculo in effigie humana accommodare solent ministerijs hominum, nocturnis horis laborando, equosq; & iumenta curando, vt infra de ministerio dæmonum hoc eodem libro ostendetur.

*Chorea Eluarum.
Gothorum de spectris opinio.*

De pugna contra Faunos.

CVM varia portenta innumeraq; præstigia penè per totū orbem olim fuisse transacta testetur antiquitas, lemures videlicet & faunos, satyros, laruas, aquilos, striges, lamias, manes, panumq; cateruas, quibus homines aut falso applausu turpiter illudebantur, aut indicibili terrore & lamatu ad extrema fata crudeliter rapiantur: nō putauī silendū fore, quibus ingenijs & armis huiusmodi spectris apud Aquilonares occurrebatur. Traditur enim, nobiles Gothorū athletas cū monstris, & inusitata feritatis beluis, vel ob imbecillorū hominum liberationem, vel experiendæ virtutis gratia, sæpe solos pugnauisse: cauebantque ne comitatores beluam aliquam aggredierentur, quàm fortium virorum permitteret consuetudo. Regnerus Sueticus pugil & Rex, aduersus obscenissimas nocturnorum portentorum cateruas à Thorilda nouerca muliere crudelissima immittas, noctem dimicando permensus, luce reddita, varias laruarū formulas & inusitata specierum figmenta, passim aruis incidisse cognoscit: inter quas Thorildæ etiam ipsius vrbis obfusa vulneribus effigies visebatur. Quo factō & athleticam sibi claritatem acciuit, & paternum regnū ab inimicis eripuit. Præterea Broderus quidam & Buchi cū

Regnerus Rex.

Thorilda.

Broderus. Buchi.

Rege

Rege Gormone, nouum audaciæ genus complexi, hæ- *Gormo*
 reditarium Gothicæ fortitudinis spiritum, scrutandis re- *Rex.*
 rum naturæ vestigijs, exculturi, iter omni refertum pe-
 riculo ac penè mortalibus inuium aggrediebantur. Am-
 bitorem nanque terrarum Oceanum nauigantes, solem
 postponentes ac sydera sub chao peruagantes, ac demùm
 ultra terram Biarmiæ in loca lucis expertia (prout capi-
 te primo libri primi ostensum est) iugibusque tenebris
 obnoxia peruenientes, cum incredibili monstrorum græ-
 ge pugnam conseruerunt. Siquidem incurstantes se La-
 mias, adactis vndique spiculis incessabant, arcuumq; &
 fundarum tormentis agmen obtriuere monstrosolum, pro
 ut Saxo Danorum historicus, antiquitatum diligentissi- *Saxo hist.*
 mus indagator, libro octauo de Rege Gormone præfa- *Hotherus*
 tur. Extat etiam inter veteres historias relatam, quomo- *Rex.*
 do Hotherus Regis Suetiæ filius, pernox attentam curis
 mente languescens, obumbrantem tabernaculo suo Sa-
 tyrum Memmingum hasta petiuit, obrutumq; ictu, nec
 satis fugæ potentem, vinculis interceptit: vltimò deinde *Memming.*
 per summam verborum atrocitatem minatus ensẽ ar-
 millasq; quorum notitiam habuit, deposcit. Nec segni-
 ter Satyrus salutis redemptionem, quæ ab ipso peteba-
 tur, exhibuit. Adeò cunctis rebus prior est vita, cum ni-
 hil apud mortales spiritu charius existere soleat.

De diuinatione.

Satisfaciendo huic titulo, præmittere oportebit ver-
 bum Catholici doctoris Chrysofomi dicentis in
 Homelia: Erunt signa in sole & luna, &c. quòd nulla
 creatura est, quæ tantum futura scire desiderat, vt homo,
 &c. Quo considerato insuper fatendum erit, nullam vn-
 quam gentem tam humanam tamque doctam, imò nec
 tam immanem aut barbaram fuisse, quæ non significare *Aquilo-*
 futura, & à quibusdam intelligere ac prædicere consu- *nares futu-*
 uerit: maximè tamen Aquilonares homines, quos *rorum præsa-*
 studio futura præsciendi occupatos fuisse comperto: *gi & malis*
 quandoquidem volatibus auium, saltu, sonoque pisci- *arribus de*
 um, cantibusq; & exhalationibus montium, &c. vt certis *noti.*
 È 4 simis

simis signis declarari res futuras putabant. Nullum bellum, nullum negotium publicum, nec domi, nec militiæ sine auspicijs gerebatur. Nec sola aruspicum disciplina, sed sortilegium, aëromantia, geomantia, pyromantia, necromantia, insuper etiam somnia grauiora, si quæ ad Rempub. pertinere visa sunt, à summis præsidibus acceptabantur. Othinus, Hadingo Regi contra Iocherum Curetum tyrannum bella moturo captiuitatem prædixit, quæ non aliter quàm eo ordine quo prædixit euenit. Gouarus Noruegiæ Rex adeò doctissimus diuinandi erat industriaque præfagiendi excultus, vt quicquid in Saxonia contra se tentaretur, præuideret in Noruegia vltra c. milliaria Germanica constitutus. Gormo cognomēto Impius profuso in somnū animo, existimauit coniugem suam duos alites genuisse, sed alterū altero grandiorē: corpora supernè librantes præpeti cælum volatu petere, exiguoque tempore interiecto reuersos, suis altrinsecus manibus insedis: secundò quoque ac tertio paruula quiete recreatos, propansis alis aëri se credidisse, tandemque minorem ex his, ad se (pennis cruore oblitus) comite vacuum remeasse. Cuius somnij veritas sic declarata est. Duo eius filij subactis Anglis, Sclauis & Hybernis, prospera vsi sunt fortuna, donec nati maior in bello concideret, minor verò fratre orbatus pennas cruore oblitus referre videretur. Magnus Noruegiæ & Daniæ Rex, cum nocte qua bellum Sclauicum infecutum est se sopori dedisset, imago cuiusdam, dormienti obuersata prædixit, eum hoste superiorem futurum, inque aquilæ necē, victoriæ fidem auspiciisque sumpturum. Expergefactus Rex, visionis ordinem magna cum admiratione vulgavit, progressoque exercitu Aquilam, quæ in quiete monstrata fuerat, cominus inspectam pernici equo aduolans hasta petiuit, fugamque alitis veloci iaculo præcurrit. Attripuit igitur omen exercitus, & primam pugnandi occasionem corripens, eodēque euentu quo omne dimicans, inimicos superauit. Valdemari Regis exercitum ad bella progredientem, tam celeri coruorum greges interuolasse prodūtur, vt complures se erectis militum hastis feriendos obiecerint. Victus

ab co

*Othinus.**Gouarus
Noruegiæ
Rex.**Gormonis
& Magni
Noruegiæ
Regis in-
somnia.**Valde-
marus Rex.*

ab eo Sueno rex & totus eius exercitus, coruorum lani- *Sueno rex.*
 atui substratus augurii declarauit euentum. Biorno insi- *Biorni*
 gnis athleta insulam quandã incitatissimi fluminis am- *somnium.*
 bitu munitam, cum electa pugilum manu complexus,
 vidit per quietem egressam vndis beluam, quæ tristes
 ore flammam egerens, continenti cuncta incendio daret
 sequenti luce. Fridleuus rex superatis impetuosi amnis
 vorticibus, pugiles omnes (Biornone excepto) ferro con- *Fridleuus}*
 sumens, somni modum expleuit. *Rex.*

*De arte magica Erici Ventosi pilei,
 & aliorum.*

HIC Ericus Rex Suetiæ in arte magica nulli suo
 tempore secundus habebatur: tamque familiaris
 erat malis dæmoniis, quorum cultui summopere vaca-
 bat, vt quocumque verteret pileum suum, confestim inde
 optatus ventus aspiraret. Quo euentu inditum illi nomẽ
 fuit, vt Ventosus pileus diceretur. Creditumque à mul-
 tis erat, Regnerum Daniæ regem, huius Erici nepotis *Regnerus*
 sui ductu, in remotissimas orbis partes piraticam felici- *Rex.*
 ter extendisse, multasque regiones & munitissimas yr-
 bes eius ingenio subiugasse: demum cooperatore fuisse,
 vt procerum consensu & electione, in Regem Suetiæ
 assumeretur: quod ei diuturnum felixque permansit do-
 nec senio moreretur. Præterea alter quidam Ericus cog-
 nomine Emundus, cum nauigare statuisset, & quidã nau- *Ericus*
 tarum per quietem vidisset per inculta montium iuga *Emundus}*
 lasciuo admodum equo se prouehi, eoque cursum citan-
 te, inter vallium opaca præcipitatum crebris noctuarum
 vnguibus laniari: idque manẽ per iocum sodalibus retu-
 lisset, Rex ipse non minus in diuinatione quam magica
 peritus, ea visione veluti periculi præmonitus, ne eũ na-
 uigationis comitem haberet, in aliud se nauigium con-
 ferri præcepit: Et ita pereuntibus sociis, regis nauigium
 est saluatum. Cæterum Frotho Danorum Rex proprio *Frotho da*
 fratre Haraldo insidiosè perempto, ne & innocetes pue- *norum rex*
 ros nepotes suos Haraldum & Haldanum truculenter *crudelis et*
 perderet, tutores eorum in specu subterraneo catulorum *impius.*
 specie

specie (Saxone teste) eos seruabant ac nutriebant, variis
 figmentis affirmantes, eos à lupis noctu fuisse deuora-
 tos. At Frotho mortis eorum fide repudiata, latebræ lo-
 cum, ex perita augurii scœmina cognoscere institit: cuius
 carminum tanta vis erat, vt rem quantalibet nodorum
 confertione perplexam, è lōginquo soli sibi conspicuā,
 ad contactum euocare posse videretur. Hæc regnonem
 quendam, occultè circa illos educationis officium pere-
 gisse, eosque tegendæ rei gratia caninis censuisse nomi-
 nibus astruebat. Qui cum inusitata carminum violētia
 latibulis egestos, incantantis obtutibus admoueri se con-
 spicerent, ne tā horrendo coactionis imperio proderen-
 tur, gremium eius, accepti à tutoribus auri incussione
 perfundunt: quæ recepto munere repentiā morbi simu-
 latione par exanimi concidit. Perquirentibus Regis mi-
 nistris causam tam subiti lapsus, inscrutabilem puerorū
 fugam existere memorabat: quorum eximia vis etiam
 atrocissimos carminum temperat effectus. Ita paruulo
 contenta beneficio, maius à rege præmium præstolari
 desit. His itaque & similibus argumentis deprehendi-
 tur quantum diuinationis & magicæ artis potentia apud
 antiquos venerabatur: quæ nunc certa negligentia re-
 mittitur & annihilatur, efficientibus id prognosticatio-
 nibus, auguriis, extispiciis, ignispiciis, hydraulicis, sorti-
 bus vestigiaris, & mille aliis ritibus sacilegis, dæmoni-
 orum illusionibus adinuentis. Vtuntur nihilominus ad-
 huc certis diuinationibus (causis naturalium rerum ap-
 probatis) etiam sortibus, ligni particulis duabus, tribus,
 vel pluribus in vnam proiectis, vt earum colore candi-
 do, fusco vel rubro, hæreditates distribuāt personarum.

De magicis mulieribus.

ARTEM magicam apud Septentrionales populos
 quantum calluerint olim mulieres aliquot, paucis
 exemplis ostendetur. Hagberta Vagnosti gygantis filia
 insolito suæ granditatis aspectu, nunc contractioris, nunc
 exilis, nunc defluentis substantiæ modo corrugata, mo-
 dō explicati corporis situm arbitraria mutatione trans-
 formare

*Hagbertæ
 metamor-
 phoses.*

formare solebat: atque nunc proceritate cœlis inuecta, nunc in hominem angustioris habitus composita, cœlū deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, naues sublimare, deos infimare, sydera extinguere, tartarum illuminare posse credebatur. Hadingo rege cœnante, alia eiusdem artis fœmina cicutarum gerula, propter foculū humo caput extulisse conspecta est, porre cœtoque sinu percontari visa, qua mundi parte tam recentia gramina brumali tempore fuissent exorta: cuius cognoscendi cupidum Regem, proprio obuolutum amiculo, refuga secum sub terras abduxit: ostensisque infernalium regionum monstris, tandem mundo restituit. Craca Noruegiana mulier futuri filii sui Rolleri fortunæ consultura, pulmentum parat; cui tabificum humorem trium colubrorum supernè tenui recte depensorum instillabat. Sed Ericus Cracæ priuignus, dapem filio Rollero paratam ad se transtulit: faultaque dape refectus, interna ipsius opera ad summum humanæ sapientiæ pondus euasit. Quippe epuli vigor supra quàm credi poterat, omniū illi scientiarum copiam ingenerauit, ita etiā vt ferinarum pecudaliumque uocum interpretationem calleret. Præterea tam comis atque ornati eloquii erat, vt quicquid disserere cuperet, continuo prouerbiorum lepore poliret. Huius consilio Frotho rex potentissimorum Hunnorum exercitum, CLXX. Regum ope succinctum deuicit. Hunc tandem Ericum Gestilblindus Gothorum rex sibi & regno Suetiæ successorem effecit: idque tempore natiuitatis Christi, Frotho verò Rex à malefica in bouem conuersa, dum eius cornibus in quodam maris littore impetitur, exanimatus occubuit. Guthruna Larmerici regis propugnatores subito oculis captos, in seipsos arma conuertere procurauit. Olla autem omnium maleficarum commune solet esse instrumentum, quo succos, herbas, vermes & exta decoquant, atque ea venefica dape ignauos ad vota alliciunt, & instar bullientis ollæ, nauium & equitum aut cursorum excitant celeritatem.

*Hadin. rex
ad inferos
ductus &
reductus,
sage cuius
dã opera.*

*Ericus hanc
sto Cracæ
pulmẽto re
pentẽ sapiẽ
entissimus
& diser
tiss. rex
euasit.*

*Frotho rex
Gestilblind
Maga in
uaccã con
uersa Fro
thoẽ corni
bus occidit.*

QVæ etiam vis sit magorum & maleficorum in cogendis elementis, tam sua, quàm aliena manu incantatis, vt mitiùs vel rigidiùs naturalem ordinem temperet, quàm poterimus breuissimè ostèdemus, hoc præmissò, quod hæc extremi Aquilonis regio Finlandia ac Lapponia, ita erat docta maleficiis olim in paganismo, ac si Zoroasten Persam, in hac damnata disciplina doctorem habuisset: licet & alii Oceani incolæ ea vesania fascinati dicrentur: adeò enim attonitè hanc maleficam artem totus orbis in hoc & simili malo plurimùm concursus celebrat. Solebant aliquando Finni, inter cæteros gentilitatis errores, negociatoribus in eorù littoribus contraria ventorum tempestate impeditis, ventum venalem exhibere, mercedeque oblata, tres nodos magicos non cassioticos loro constrictos eisdem reddere, eo seruato moderamine, vt vbi primum dissoluerint, ventos haberent placidos: vbi alterum, vehementiores: at vbi tertium laxauerint, ita sæuas tempestates se passuros, vt nec oculo extra proram in euitandis scopulis, nec pede in naui ad vela deprimenda, aut in puppi pro clauo dirigendo, integris viribus potirentur. Hi que infelicius rem experti sunt, qui vim eiusmodi nodis per contemptum inesse negarunt. Sed hæc gens Aquilonaris arte hac post susceptum Christianismum, legis coercionem nunquam in aperto visa est vti. Prætereà Sivaldo Suetico Haldani regis æmulo, septem fuere filii tanto veneficiorum vsu callentes, vt sæpe subiti furoris viribus instincti, solerent ore toruo infremere, scuta morsibus atrectare, torridas fauce prunas absumere, extructa quæuis incèdia penetrare: nec potuisset conceptus demètiæ motus alio remedii genere, quàm aut vinculorum iniuriis, aut humanè cædis piaculo temperari.

Zoroastes
Persa.

Finni ven
dūt vêtos.
Nodi tres,
1. si solua
tur placan
tur venti.
2. irritan
tur si 3. in
furorem
aguntur.

Magia ois
à suscepto
Christiani
smo Go
this inter
dicta.
7. filii ma
gi Sivaldi
Regis.



De magicis instrumentis Bothniae.

INter Bothnicos homines Septentrionis, passim reperiuntur malefici ac magi, tãquam in proprio loco: qui per summam ludificandorum oculorum peritiã, suos alienosque vultus variis rerum imaginibus adumbrare callebant, fallacibusque formis veros obscurare conspectus. Nec solùm pugiles, verum etiam fœminæ & teneræ virgines, pro voto suo larvas liuido squalore terribiles, faciesque adulterino pallore distinctas, ab aëris teneritudine mutuari consueverunt, & rursus ablegato subtilæ inumbrationis vapore, prætentas ori tenebras sudis perspicuitate discutere. Tantamque vim carminibus eorum adfuisse constat, vt rem remotissimè positam, & quantalibet nodorum confertione perplexam, conspicuam, & præsentissimam efficerent. Talibusque præstigiis idipsum hoc modo demonstrant: Scire cupientes statum amicorum, aut inimicorum longinquo terrarum spacio, quingentorum vel mille milliarium inde distantium, Lapponem seu Finnonem huius rei peritum, dato munere lineæ scilicet vestis aut arcus, rogant experientiam fieri, vbinam fuerint & quid agant amici vel inimici. Quocirca conclaue ingreditur vno comite vxoreque contentus, ranam æneam aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus contudit, carminumque murmure hinc inde reuoluit, continuoque cadens

*Teneræ pu
elle magiã
callent.*

*Diuinandi
ratio.*

cadens in extasim rapitur: iacetque breui spatio velut mortuus. Interea diligentissime à prædicto comite, ne quoduis viuens, culex aut musca vel aliud animal eum contingat, custoditur. Carminum nanque potentia, spiritus eius malo dæmone ductore, à longinquis signa (annulum vel cultellum) in testimonium expeditæ legationis seu commissionis, reportat. Illicoque resurgens eadem signa cum cæteris circumstantiis, conductori suo declarat. Nec minoris efficaciam perhibentur in hominibus diuersa ægritudine prosterternendis. Faciunt nanque de plumbo iacula magica, breuia ad modum digiti: ea emittunt per quauis disita loca, in eos de quibus vindictam expetunt. Hi oborto carcinomate à crure vel brachio intra triduum vehementia doloris exanimantur. Extant etiam præstigia seu maleficia Helsingorum: quorum princeps Vitolfus quos voluit ita videndi officio spoliavit, ut propinquas eades nec prospectu capere, nec certis possent vestigiis indagare, adeo luminum usum nubilo quodam errore obtundere callebat. Præterea Visinus eximie opinionis gladiator omnem telorum aciem ad hebetudinem solo conspectu redigere solebat. Gladio tamen Suetici gygantis Starchatari (de quo inferius dicitur) interemptus est. Tenuissima enim pelle (quod unicuique contra hebetandi vim remedium perhibetur) gladium suum semper seruauit obtutum. Verum proiectibilia saxa nulla arte, vel carmine, ne fortiter emissi noceant, hebetari possunt.

*Vitolfus
Helsingus
hominum
excæcator.
Visinus
gladiator.
Starchatari.*

De magis

De Magis marinis.

Colebatur etiam inter alia Aquilonis numina, magus quidam Hollerus nomine, non minori fraude quam singulari superstitione, diuinitatis opinionem & cultum sibi in gente curiosa vendicans. Is siquidem parem cum Othino amplitudinem in medio deorum affecutus, adeo armorum & præstigiorum usu clarus euaserat, ut ad traicienda maria osse quod diris carminibus obsignauisset, nauigii loco vteretur: nec segnius eo, quam celerrimo velorum ventorumque usu, præiecta aquarum obstacula superaret. Tandemque ut diuinitas eius ostenderetur esse mortalis, ab æmulis suis truculentissima morte est interemptus. Præterea Oddo Danicus pirata maximus, tantum magicè doctus extitit, ut absque carina altum pererrans, hostilia sæpe nauigia concitatis carmine procellis euerteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamē descenderet, exasperatos maleficio fluctus & uentos ad naufragia eisdem infligenda perducere solebat. Hic ut negociatoribus atrox, ita rusticis extitit clemens, aliter rusticas munditias, aliter sordidos hominum quæstus æstimans. Is etiam in hebetando carmine ferro, miro ingenio pollebat: & tandem peritior hoste circumuentus, gurgite submergitur, qui marinos vortices præstigijs carminibus olim calcare consuevit.

Hollerus deus habitus eadem interfectus est.

Oddo pirata magus: sua victus arte perit.

De eisdem magis & similibus.

Deinde Othinus maior atque senior inter magos, Hadingum quendam Daniæ regem magicis præstigijs turpiter illusum, atque longius à suis familiaribus auulsum, equo per vasta maris spatia ad propria reduxit. Cum tamen Hadingus duceretur, amicali eius rimas, sub quo trepidus delitebat per summam rerum admirationem, visus perspicuitate traiciens, animaduertit equinis freta patere vestigijs: prohibitusque rei inconcessæ captare conspectum, plenos stuporis oculos, à terribili itinerum suorum contéplatione deflexit.

Othinus maior, magorum velut pater.

Hadingus rex Danus

Demuni

*Haquinus Rex mag⁹.
Magia in bello.
Regnerus Rex.* Demum Haquinus Noruegiæ princeps contra Danos pugnaturus, coorti imbris maleficio, ita hostium vertices inusitatis grandinis ictibus conuerberauit, vt eorum oculi veluti quibusdam nymborum spiculis lacefsiti, prospiciendiq̃ue penitus facultate defecti, grauiorem ab elementis pugnam quàm ab hoste sentirent. Præterea Biarmentes polo Arctico viciniore, in Septentrione contra potentissimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggressi cælum, sollicitas nubes ad summam vsque nimborum violētiam impulerunt. Deinde Danos subito remissa tempestate, tempestuosissimi feruoris flagrantia torruit. Ita anceps geminæ intemperantiæ malum, vicissim affecta corpora salute & victoria spoliavit.



De Mago ligato.

veter lacus **A** pud Ostrogothos lacus est maximus recentium aquarum Veter dictus (de quo superius satis dictum est) amœnam, sed oblōgam insulam in vmbilico suo habens, duas tenentem Ecclesias parochiales: sub quarum altera specus cauernoso longoq̃ue introitu & exitu immensæ profunditatis reperitur: quam specum, non nisi vanæ ostentationis & curiositatis homines laternis accensis filisque glomeratis, repetendi regressus causa prouisi descendunt: ea potissimum ratione, vt quendam magum Gilbertum nomine videant, arte magica, vnde

Gilber. magus quasi alter Promethens.

(vnde calamitas eius orta est) à vetustissimo tēpore per *Catillus.*
 proprium præceptorem Catillum, cui insultare præsum-
 pserat, superatum atque ligatum. Id eo factum est scili-
 cet modo, vt exiguo fuste eertis characteribus Gothicis
 seu Ruthenicis sculpto, atque à præceptore projecto &
 manibus apprehēso, ipse Gilbertus immobilis maneret
 & obstrictus, vt nec dentibus ad soluendum adhibitis
 (quasi tenaciori bitumine astrictis) nec pedibus dolofo
 præceptoris consilio admotis dissolui posset. Cuius spe-
 ctaculi causa visendi, etsi plures temerarij spiritus inspe-
 ctōres vehementi admiratione accurrere soleant, tamen
 non propius, ob fœtorem cauernæ & noxios vapores ag-
 gredi præsumunt, ne spiritu obstructo clausoque stoma-
 cho suffocentur. Arcentur etiā appositis aggeribus &
 repagulis incolarum, ne proprij periculi contemptores,
 velut insanientes (nunquā egressuri) ingrediantur. Præ-
 terea lege grauissima, tanquam de his qui sibi mortē con-
 fecerunt, prouisum est, ne hæc pericula agnoscentes,
 alios inexpertos ad huiusmodi spectaculum perscrutan-
 dum alliciant aut allectos inducant. Hæc igitur supradi-
 cta insula *Visingxæ*, valde insignis reputatur ob amcēnā
 & securam stationem Regum, qui & in ea mortui sunt
 ac tumulati.

De castigatione maleficarum.

NE videantur Septentrionales maleficæ solūm hic
 ad tristia spectacula adduci, occurrit *Vincen. in spe. histo. lib. xxv. cap. xxvi.* asserens, Anglicanam forminam *spe. histo.*
 arte Magica illusam, à dæmonibus post dira tormenta,
 ad aëra cum clamoribus horrendis fuisse raptam. Cuius
 verba hæc sunt: Mulier quædam apud Berheliam Anglię
 villam auguratrix & malefica, eum quadam die conui-
 uaretur, cornicula quam habebat in delicijs, vocalius so-
 lito nescio quid cornicata est. Quo audito, cultellus do-
 minæ de manu excidit, simul & vultus expalluit. Et inge-
 miscens diutissimè ait: Hodie ad vltimū sulcum peruē-
 nit aratrum meum: hodie audiam & accipiā grande in-
 commodum. Adhuc ea loquente, venit ad eam nuncius
 F dicens:

*Venefica
cuiusdā de
sperata cō-
fessio.*

dicens : Hodie mortuus est filius tuus , & tota familia subita morte interiit. Quo audito, continuo dolore laucia decubuit: vocarique præcepit superstites liberos, monachum & monacham, quibus singultiendo ait: Ego miserabili quodam fato meo , dæmonicis actibus semper inseruiui : ego vitiorum omnium sentina & illecebrarum magistra fui, & superabam tantum in religione vestra & à me ipsa desperavi. Nunc ergo, quia scio me dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suasores in culpa: rogo vos per materna viscera, vt mea tentatis alleuiare tormenta: nam de anima sententiam damnationis non reuocabitis. Corpus ergo meum insuete in corio ceruino & includite in lapideo sarcophago & operculum ferro & plumbo constringite , & lapidem ipsum tribus magnis catenis circumdate. Si tribus noctibus ita securè iacuero, quarta die infodietis me in humo: quamquam verear ne terra nolit me recipere pro maleficijs meis. Psalmicines quinquaginta sint noctibus, & missæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur est vt præceperat & nihil valuit . Primis enim duabus noctibus, cum chori clericorum psalmos canerent circa corpus, singuli dæmones, hostium ecclesiæ immani obice clausum leui negotio confringentes, duas extremas catenas diruperant: media verò quæ operosius elaborata erat, illibata durauit. Tertia nocte circa galli cantum, strepitu aduenientium hostium, omne monasterium visum est à fundamentis moueri. Vnus nempe vultu cæteris terribilior & statura celsior, ianuas maiori vi concussas in fragmenta deiecit, & arroganti gestu accessit ad sarcophagum, in clamatoq; nomine, vt surgeret, imperauit. Qua respondente, Nequeo præ vinculis: Soluèris, inquit, & malo tuo. Statimque catena , quæ cæterorum ferociam eluserat, nullo conamine vt stupam dirupit, operculumque tumbæ pede depulit , & apprehensa manu palam omnibus, ab ecclesia extraxit ad fores , vbi paratus erat equus niger superbè hinniens , vncis ferreis per totum protuberantibus, super quos misera illa mulier imposta, ab oculis intuentium cum toto sodalicio disparuit. Audiebantur tamè clamores, per quatuor ferè miliaria,

misera-

miserabiles suppeticas deprecantis. Quale etiã diaboli ludibrium ob dæmonum cultum, acciderit infelicibus Rugianis in vrbe Karentina, refert Saxo-lib. XIII. vbi dæmonum illusionẽ, primũ supra hominum prouocata erant, & tandem illicò sub ipso spurcissimo actu detestabiliter punita. Siquidem mares in ea vrbe cum fœminis in concubitum accitis, canum exemplo cohærere solebant, nec ab ipsis morando diuelli poterant. Interdũ vtrique perticis è diuerso appensũ, inusitato nexu ridiculum populo spectaculum præbuere. Ea miraculi fœditate, solennis cultus ignobilibus statuis accessit. Creditumque est earum viribus effectum, quòd dæmonũ erat præstigijs adumbratum. Talia ergo testante S. Augustino lib. VI. de ciuit. Dei, alto iustoque Dei iudicio sinuntur pro meritis eorum, quos ab eis vel affligi tantũ, vel etiam subijci ac decipi iustum est. Qui autem nec felicem in futuro vitam, nec modò habere vult piam, talibus sacris mortem quærat apud inferos. Qui autem cũ malignis dæmonibus non vult habere societatem, nõ su perditionem qua coluntur, noxiam pertimescat, sed verã religionem, qua produntur & vincuntur, agnoscat.

Saxo.
Karentina
Rugie.
Obscœnũ
miraculũ.

D. Aug.

De damnis à dæmonibus datis.

IN Septentrionalibus siue Aquilonaribus locis (vbi literali sensu sedes est Satanæ) indicibili ludificatione varijsque formis, habitatoribus eorum locorum applaudunt, imò & damna inferunt, ædium videlicet euersionem, pecudum interitum, agrorum destructionem, castellorum aquarumque omnino-
dam desolationem.

LIBRI TERTII FINIS.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE BELLIS ET MORIBVS SYL
uestriú paganorum ac vicinorum.

EPITOME LIBRI QVARTI.



De infelici pugna Regis Danorum Regneri.

*Saxo Gram-
maticus.*

R

EFERT clarissimus Danicæ historiæ au-
thor Saxo Grammaticus, Regnerum Regem
Danorum, integro lustro in oris Ruthemicis
piratita expleta, animum induxisse, vicinos
Biarmenses, homines scilicet Septentriona-
les mōtes & loca cāpestria inhabitātes, hostilibus armis
& incomparabili potentia sua humiliādos aggredi. Qui
cū aduentum eius compertum haberent, carminibus
aggressi cælū, sollicitatas nubes ad summam vsque nim-
borum violentiam impleuerunt. Quæ res Regnerū ali-
quandiu navigatione prohibitū alimētorū facultate de-
fecit, eundēq; sūbitò remissa tēpestare, æstuosissimi feruo-
ris flagrātia torruit. Nec ea quidē pestis cōcitati frigoris
magnitudine intolerabilior extitit: Itaq; anceps geminæ
intēperātix malū, vicissim affecta corpora suorū militū
immoderata vtriusq; status accessione corrumpit. Verūm
vt Rex se adulterina magis, quā vera aëris vi impeditū
animad-

*Carmina
in bellis.*



animaduerneret, Biarmorū insolentiā vlturus, iterū eodem inopinato repetiuit assultu. Quorum rex, peritissima sagittariorum vicini ducis Finmarchiæ opera fretus, Regneri in Biarmia hybernantis impunè lacerauit exercitum. Quippe Finni (vt in principio primi libri tactum est) lubricorum stipitum celeri allapsu cursum intendere soliti, arbitraria velocitatis potentia rapiuntur, promptissimamque propinquitatis vel absentia facultatem obtinent. Mox enim vt hostem læserint, eadē celeritate qua subeunt auolant, nec procursum languidius reditum tentant. Itaque & vehiculorum & corporū agilitate, instanti fugiendiq; expertissimam habent potestatem. Credendum (vt idē Saxo refert) potentissimum Regem fortunæ suæ imbecillitatem admiranter tulisse, cum se olim Romani culminis triumphatorem, ab inermi inconditoq; agmine, ad vltimum vsque discrimen abripi peruideret. Itaque qui splendidissimum Romanæ militiæ decus, maximi que ac serenissimi ducis insignes copias excellenter obtriuera, agrestis & ignobilis vulgi sordidissimo atque tenuissimo apparatu cessit: isque cuius bellicam antea claritatem fortissimę gentis vis hebetare nequiuera, despicabilis populi paruulam manum sustinere nō valuit. Quo euenit, vt ea manu qua clarissimam orbis pompā ac grauissimum militaris roboris instrumentum fortissimè contudit, qua tot peditum, tot castrorum, tanti equitatus fragorem apertissimè subruit, vilem obscuramque plebeculam, furtim & quasi per latrocinium incessere

*Finnoꝝ li
gnipedū, ī
prelio agi-
litas.*

sustineret, illustremque gloriam suam, palam atque interdiu partam, nocturna fallacia maculare non erubesceret, manifestæ fortitudinis loco clandestinas amplexatus insidias. Quæ res vt opere deformis, ita exitu vilis fuit, Potuitque vñtatum carmen dicere:

Arngri-
mus pugil
suetic⁹, ob
eximia sua
in bellis vir
tutē, Froto
nis Dano.
Regis ge-
ner euasit.

Eheu quàm breuibus pereunt ingentia causis.
Prætereo quòd Arngrimus, Tengildum Finmarchorum & Egbertum Biarmorum Reges, Frothoni Danorū Regi tam obstinato animo & viribus resistentes deuiccrit. Ipse Frotho filiam quam vnicè diligebat, eidem Arngrimo Suetico pugili, qui Egbertum duello prouocatū deuicit, matrimonio copulauit: haud incōgruū ducēs, eius se socerum exhibere, qui sibi tantis operum titulis sublatō hoste acerrimo, porcentem latè claritatem struxisset.

De immanitate syluestrium incolarum.

Caspj mō
tes.

Quemadmodum Orientales populi Caspios montes inhabitantes, ob vehementem orituri solis strepitum, ac horrendum sonum secretis exhalationibus è terræ visceribus excitatū, ad cauernas vitam cōseruaturi refugiunt, auresque ambas obturant, vt vrgente tempore tutiores fiant: ita gentes in vltimis Noruagici Oceani littoribus cōstitutæ, ob validissimū ventum Circium & densitatem niuium in excelsis montibus suscitatum, specus subterraneas habent, pisciumque ac ferarū vsu viuunt. Hi que aliorum aliunde adnauigantium congressum tanquam prædonum, ne fortè in captiuitatē redigantur, abhorrent. Attamen profugos tyrannica crudelitate oppressos, pro sua defensione cōsortes admittunt instruntque, quomodo piratas littora eorum accedentes, positis insidijs suscipere vel interimere possint. Possunt quidem dum refugas se simulant, vel obsequium portuū ignaris exhibent ne periclitentur, quos volunt periculis claudi. Vbi verò exoticis hominibus non occurrētibus, hæc & similia ob congelatum mare inferre nequeunt, in ergastulis seu cauernis, beluarum marinarum ossibus ac costis constructis, propter ventos ac niues commorari coguntur. Hæ etenim cauernæ, in superficie tectorum
ex alga

Ergastula,
piscium ossi⁹
bus cōstru-
ta.

ex alga factorum, more carinæ euerſæ, ſatis ingenioſæ videntur extructæ: idque ob vehementiam ventorū, qui non minus formidabiles ſunt ibidem, quàm diræ tempeſtates è gurgite ſuſcitatæ. Sunt etiam inter eos certi homines, quaſi Nomades, littus maris Caſpij inhabitantes; *Nomades.* qui ceſpitibus vel algis, aut muſco montano coniunctis fruticibus, aditum ad eorum tuguriola claudūt, ne quis è mari proueniens, eos eorumque ſecreta ſcrutaturus ac cedat. Et forſitan hanc cæli ſolique & antrorum duritiē *Libertas* non grauatim ſufferunt, vt liberi ſint ab importabili in- *carè emptā* ſatiabilique tributo crudelium tyrannorum, quibus im- menſurabilis Oceanus videtur exilis vrna. De gentibus etiam Septentrionem verſus, ad Oceani æſtum, in tumulis habitantibus, ſatis multa & mira, Plinius libro xvi. *Plin. Sec.* capite ſecundo recenſet: Gentem ſcilicet miſeram eſſe, *lib. 16. ca.* quæ tumulos obtinet altos, aut tribunalia manibus con- *2.* ſtructa, ad experimenta altiffimi æſtus, caſis ita impoſitis nauigantibus ſimiles, cum integuntur aquæ circumdatæ naufragijs. Cum verò receſſerint, fugientes cum mari piſces circa tuguria venantur: quos ſic acceptos vento magis quàm ſole deficcant. *Piſces vē-*
to ſiccātur.

Adhuc de ſylueſtrium hominum ferocitate, &c.

Verſus lacum album extremi Septentrionis, vbi Regis & regni Suetiæ dominium latiffimè extenditur, circunquaque ferociſſimæ gentes habitant, alijs nõ vten- tes thoracibus, quàm pellibus onagrinis vel alcinis: ſimiliter & arcubus, ac læceis minutiffimo conto antrorſum retrorſumque obfirmatis. Agilitate enim admiranda (vti ſuperius lib. i. de Scricſinnis dictū eſt) in omne latus ſe volentes gyranſque, quemcunque impetū fallere vel auertere norūt: idque præcipuè ſuper cacuminibus valliū, perpetua deſitate niuiū vbiq; repletis. Fereque de eiſdē gentibus. expedit hîc dicere, quod ſummus Scytharū philoſophus Anachariſis de eorū moribus ſcripſit: id eſt, vt neque quiſpiā qui ad eos ſe cōtulerit, aufugere queat, neque ipſi capi poſſint, aut ne inueniri quidem, ſi nolint, atque de- *Anachar-*
ſis Philoſo-
phus. prehendi. Siquidem nullæ ſunt eis vrbes, nulla mœnia extructa, domos ſecum ferunt ſinguli, pedestres ſagit-

Sryte nullo pane victitantes, sed ex piscibus & venatione lo pane vi-
sunt. tarij nullo pane victitantes, sed ex piscibus & venatione ferarum, pro domibus plaustra habentes ac tentoria, vel ex induratis animalium corijs vel arborum codicibus cooperta. Hyeme tamen ad ripas aquarum, & æstate inter frutices arborum & opaca loca variata statione quiescunt. Tegumenta capitum pro frequentiori vsu habent exuua anserum seu anatum syluestrium ac gallorū, qui vt cætera volatilia ibidē reperiuntur innumerabili quantitate. Pelles illic pretiosæ nimis multiplicatæ, potiùs commutatione rerum quàm vsu numeroque nummorum reperiuntur.



De quintuplici lingua Septentrionalium regnorum.

*Regionum
Sept. noia.*

*Alter orbem,
quæ vocat Plin.*

HAc diuersitate habituū & armorū, declaratur quanta sit differentia & distantia regionū, linguarū, ætatum & exercitiorum. Regiones itaq; multæ, magnæ ac potentes sunt, vt Lapponum, Moscouitarum, Sueonum, Gothorum, Vermorum, Dalensium, Montanorum ac Noruegianorum, quarum amplitudo in longum latūque extensa, maior est quàm simul sumpta Italia, Hispania ac Gallia, vt Plinius frustra eas non vocauerit, ob incompertam magnitudinem, Alterum orbem. Ideoque mirandum non est, quòd in ea quintuplicis linguæ vsus reperiatur, Septentrionalium scilicet, Lapponum seu Bothniensium, Moscouitarum, Ruthenorum, Finningorum, Sueonum ac Gothorum & Germanorum.

Aetas verò hominum ibidem in nationibus frigidis eò *Aetas ho*
 prouenit, vt centum sexaginta & amplius annos uiuant, *minù Sep.*
 etiam in Anglia & Scotia: vbi quidem venerandus Epi- *est 160.*
 scopus Dauid vixit vltra CLXX. annos. Exercitia etiam *an. & an*
 eorum (scilicet solitudines Aquilonis inhabitantium) *plius.*
 sunt vt venationibus & piscaturis intenti, Moscouita- *David Ep.*
 rum commutationibus viuant, Finni siue Finningi, agri *vixit vltra*
 cultura, piscationi, ac lignorum dolaturæ: Gothi, Sueo- *180. annos.*
 nes, prædictis exercitiis etiam operam præstant: aduenæ *Quas exer*
 Germani diuersis rerum mercimoniis intenti, ex quæstu *ceat artes*
 viuunt: leges terrigenarum acceptant: omniaque quæ ad *Septent.*
 mitioris vitæ genus spectare videntur, vt pannos serice-
 os, aureas texturas, & vina diuersa important. Armorum
 generibus quibus & qualibus vtantur, partim hîc, partim
 infra, & fusiùs quidem, de campestribus præliis ostende-
 tur. Hic autem manifestũ relinquitur, inter omnes Sep-
 tentrionales populos in arte sagittatoria Gothos esse
 expertiores, ac agiliores in balistis, vt Finni in arcubus
 comprobantur. Sueones securibus ac bipennibus ac ha- *Septent.*
 ftis præliari solent. Habitus more vetusto breuis solet *vestitus.*
 esse, ac strictus, præter caligas quæ sunt laxiores. Sueo-
 nes amplioribus, quasi Germanico ritu, vtuntur vesti-
 mentis. Moscouitæ longis more Græcorum: quorũ om-
 nium sunt valde Boreales. Syluestres verò Lappones va-
 riarum ferarum pretiosis pellibus, nulla ornatus sed ne-
 cessitatis causa vestiuntur.

*De commutationibus rerum & mercium,
 sine nummis.*

CUm omnis fraus grauis & detestabilis in omni re-
 rum pertractatione esse videatur, tamẽ eò iniquior
 & importabilior ac amarior est, quò inter simplices po-
 pulos intentari probatur, maximè falsato vel adultera-
 to numismate interueniente, prout inferiùs de diuersi-
 tate monetarum libro VI. ostendetur. Propterea gens
 hæc Laponum, siue Bothniensium & syluestrium locorũ,
 vti quieta domi, ita & reliquo orbi foris ignota cõsetur.
 Hoc discrimine falsitatis haud concutitur, dam potius
 rerum



rerum, quàm numerorum computa respiciēs, amœna tranquillitate quod optat acquirit. Et ita strepitum furoris nesciens, sine seditione viuit, sine inuidia cohabitatur, & sine dolo omnia communicat: cui sola contentio est paupertatem fugere, & diuitias non amare. Nesciunt populi illi esse lucripetæ, ne se aliqua negociationis calliditate discrucient. Ideo sine tumultu viuentes, sic fortunâs mediocrium cupiunt, vt sana diuitum conscientia non priuentur, quibus insigne piaculum est aliquid rapere, qui nesciunt aliena fraudare. Attamen cùm non sint ex omni parte beati, quin alterius ope rebusque indigent pro sua meliori commoditate: idcirco commercia rerum absque pecunia, bonæ & fideli permutationi inhærentes, mutuo consensu nullo communicato sermone fideliter agunt: non propter ingenii inopiam & barbaros mores, sed quòd linguam habeant peculiarem cæteris vicinis parum notam. Loca quoque constituta, vel in campestri planitie vel stagnata glacie, singulo anno ad hæc peragenda negotia, quasi nundinalia retinent, vt vniuersis exhibeant quod priuatis ingeniis, domi vel foris agnouerint se conquisiuisse. Nec intereà à similibus abstinent commerciis, dum offertur quod cupiunt ab alienis. Præsides communi plebis consensu Bergchara, id est, viros montium appellatos, habent & venerantur, quibus etiam pelles pretiosas pisciumque multa genera, tã vice tributorum regi Suetiæ pendenda, quàm propria liberalitate donata pendunt. Et hi rubeo vestitu præ cæ-

teris

*Auaricia
apud hos
nō regnat.
Furari vel
rapere Sep-
tent. insigni-
nepiaculū.*

*Septent.
nundinæ.*

*Barbari
Sept. præs-
des habēt,
& regi
Suetiæ tri-
buta pen-
dunt.*

teris agnoscuntur induti. Regi etiam Noruegiæ, ac principi Moscouitarum similia tributa pendunt & obtemperant. Bella nunquam, nisi graui iniuria prouocati, in proprios vicinos vel longè distantes inferunt. Tuncque nudum armis quæ furor accommodat, sed & diris incantationibus inimicos quasi implacabiles adoriuntur, membra hostium in stuporem vertendo, vt nec manū leuare, nec ense ferire & vix effugere eis sit concessum.

*Milites
athletici.*



De nundinis glacialibus.

HAC imagine demonstratur antiquissimus ritus glacialium nundinarum in multis prouinciis & locis, super planam apertamque glaciem, opulentissimo mercatorum congressu obseruatarum: quorum celebrior locus est in Archiepiscopali ciuitate Vpsalensi regni Suetiæ: per cuius medium vastissimus amnis transiens, in tantum spissa glacie, frequentius circa initium Februarii congelatur, vt infinitam hominum multitudinē, iumentorum pariter & omnigenarum mercium sustineat grauitatem. Talesque nundinas vsque in hunc diem, antiquitas vocauerat & adhuc vocat *Dysting*, id est, Iudicarium locū prudentis. Regiæ *Disæ*, eò quòd excelsi spiritus & sagacissimi consilii scæmina, videns populi infinitam multitudinem, ob cæli rigidissimum influxum, segetes ac fruges exhaustas, famis acerbitate periclitari, potius forte declarata, natale solum exeundo, sedes

*Vpsal. num
dinaris.*

*Dysting.
Disa regi.*

in alienis terris ultra mare, pacifico conuictu persuasit inquirere & inquisitas diligenter colere, quam truculentissima quorundam improvidorum hominum censura è vita deleri. Nec tamen is exitus gentium est à peninsula Scanziana, cuius Paulus Diaconus meminit de Longobardis. Similis quidem causa esse potuit: sed longissimo temporum interuallo, huius Dysæ reginæ imperio, ordine, modo, & numero infinitæ multitudinis, & potentia variata. Cum verò charissimus frater & antecessor meus Ioannes Magnus Archiepisc. Vpsalensis in sua Historia huius rei meminit, sollicitum Lectorem ad eius dicta remittens, ad nundinas glaciales reuertens dico, quòd inuariabili signo & tempore, cuncti Septentriales populi ac eorum vicinæ nationes, nundinas huiusmodi strictissimè seruare solèt: hoc scilicet modo, quòd primæ incensionis (quæ fit post diem & mediam noctem Trium Regum in Ianuario) Plenilunium, infallibile signum & tēpus præscribat, quo omnes ad prædictas nundinas loco cunctis notissimo valeant peruenire: eo tamen seruato puncto, vt antè, & in ea, ac post, eius lucem obseruent commercia instituta, vt luna decrescens suo lumine vnicuique reditum præbeat, ad locum vnde sit profectus. Res igitur, quæ pro negociatorum voto vsuq; ibidem contrectantur, omnigenæ sunt: pelles scilicet pretiosæ diuersorum animalium, deinde argentea vasa pro vsu mensarum, atque insatiabili ornamento mulierum: demum res frumentariæ: metallorum, ferri, cupri, pannorum ac esualium rerum: quæ frequentius iusta æstimatione quàm ponderum grauitate, pro mutuo hilarique consensu distrahuntur: exceptis rebus quas sagax præsidum prouidentia pro præsentibus vel futuris necessitatibus intuetur indigenas posse rogare: quales sunt fruges & equi præliares, & liquidæ escæ butyri, caseorum, & laridi: quarum species, si bellum immincat, peregrinis negociatoribus vel eorum agentibus publico edito pœnis vallato, prohibentur educi. Præterea alio in lacu congelato, Meler dicto, circa finem Februarii, ad mœnia vrbs Strengenensis fiunt nundinæ glaciales. Deinde in medio Martii, territorii Iemptiæ in montanis

*Paulus
Diac.*

*Io. Mag.
de cōmuta-
tione colo-
niarum.*

*Nundina
Vpsal. inci-
piūt ad ple-
nilunium
Ianuar. &
Luna ac-
crescente
fniunt.*

*Stren. mun-
dina sub
finē Feb.*

nis Suetiæ & Noruegiæ, loco Ouiken dicto, etiam su- *Ouiken*
 per glaciem nūdinæ celebrantur: immo in plerisque lo- *nūdine ad*
 cis, in medio vel in fine Maij super congelatas aquas, *medium*
 easque latissimas, equestres turmae, siue ad pacem siue *Martii*
 ad bellum incedunt, dum Romæ delicatis fructibus ve-
 sci solent,

*De nuptijs Lapponum per ignem
& silicem.*

PRæsentibus amicis & sanguine iunctis, parentes
 per ignem fœderant coniugia natorum: & hoc fer-
 ro & silice per excusionem. In igne nanque & silice,
 quasi coniugali consortio, auspiciora & aptiora nectun-
 tur connubia, quàm quouis altrinfeco signo: Sed nec si-
 ne igne ciuiliores Christiani populi nuptiales ritus alibi
 in Aquilone exornant. Vnusquisque enim sponsus &
 sponsa, iuxta eminentiam suæ dignitatis ac generis, altas
 faculas mira arte varioque colore è molli cæra varioque
 colore sericeis pannis appendentibus confectas, pro sa-
 cerdotali benedictione Ecclesiam accessuri, ante se por-
 tati iubent: quas & ibi solennibus peractis, vna cum exi-
 miis oblationibus persistere sinunt: vbi interim cæreo-
 rum portitores, quasi predam opulentam pannos seri-
 ceos, veluti furore pleni partiuntur. Præterea mulieres
 enixa prole, post partum cæreis accensis Deo gratias a- *Matrum*
 cturæ accedunt: imò & cuncti Christi fideles luminibus *purgatio*
 accensis in tumulum reportantur, vti olim baptismo & *post partū.*
 lampade accensa mundum sunt ingressi. Quantum verò *Lapponum*
 ad prædictos Lappones & eorum ritum attingit, superad- *sepultura.*
 dendum erit, quòd nuptiis his more præmissio per ignem
 celebratis, sponsam armelinis pellibus ac zabellinis or- *Armeline*
 natam, rangifero quasi domestico ceruo (amicorum in- *ac zabelli-*
 signi caterua, iuxta germinis excellentiam, comitatam) *ne pelles.*
 agnati imponunt: atque ita in thalamū vel tentoria, me- *Lynceæ itē*
 diantibus tripudiis, fœcunditatem & sanitatem præcates *& Mardu-*
 inducūt. Maritus verò lynceis ornatus pellibus, aut mar- *rine sponsa*
 durinis, tanquam patricius uir Venetus aliquis incedit: *rum orna-*
 pretio pellium eque æstimandus vt alii gemmis onusti, *menta.*
 vel

vel torquibus deauratis . Sed pro tanto sponſus miris laudibus proſequendus eſt cum ſponſa ſua, imò tota gēs illa, quòd nō vaga libidine ſed honorabili matrimonio, tantis celebratibus ſeſe permittunt coniungendos.

De choreis luſtuoſis.

NEquè gens hæc ſub rigidiffimo Septentrionis climate alternata luce & tenebris habitans, ſine gaudio mærore commixto, quaſi heremi cultrix remanere videtur. Inſtruit enim alacria conuiuia citharædis acciatis, vt conuiuantes hilariores (licet vſu duriffimarum dapium) effecti, excitentur ad ſaltum: quem vehementiùs citharædo ſonante ducentes, veterumque heroum ac gigantum præ clara geſta patrio rhytmo & carmine, quid ſcilicet gloriæ laudisque virtute ſua meruère, canunt.

*Chorea
exit in lu-
ctum, &
quamobrè.*

Hinc in gemitus & alta ſuſpiria reuoluti, dimiſſo ordine in terram ruunt. Similiter & multi aſtantes efficiunt, vt geſtibus eorum videantur eſſe conformes. Tandemque citharædis excitatibus, ad amœniora conuiuia furgunt, nil amplius reſonantes quod prouocet luſtum, qui ea potiſſimum ratione motus eſt, quòd clara maiorum geſta in nullis vel paucis effectibus imitari nequeunt, vel eorum nominibus aſſimilari, ſcilicet in virginū pudicitia defendenda, & violentia oppreſſorum auerſenda, vbi doluſa præſidium diſſimulatione hæc impia flagitia fiunt, vel fieri permittuntur impunè. Ideoque

*Mors vita
potior.
Sic etiam
Plinim.*

prædictæ gentes, longè ſecuriùs moriendum eſſe arbitrantur, quàm viuendum: puerperia luſtu, funeraque feſtuo cantu, vt in plurimum concelebrantes

De exercitiis sublunariis.

Frequens est quæstio, quid faciant populi Septentrionales, quando profundæ, continuæque sunt noctes ante & post solstitium hyemale, dum beneficio solaris luminis homines præsertim suppolares aliquid debeant operari: rursusque tempore continuæ lucis in æstate, quando nulla omnino nox ferè mensibus sex apparet. Quocirca hic animaduertendum erit, quòd Ptolomæus in 11. Almagesti cap. 6. attestatur, quòd in xxxix, parallelo maxima dies sex mensium est: & huic parallelo subiiciuntur gentes seu regiones extremè polares, Lapponienses scilicet, & Bothnienses, & Isdalenenses insulares. In xxxvi. parallelo maximus est dies quinque mensium: cui subiiciuntur Suetia, Helsingia, Angermania & Noruegiæ Borealia. In xxxv. parallelo maximus habetur dies trium mensium: cui subiiciuntur Gothia, Moscouia, Rufsia, & Liuania. Qui igitur habitant in ea immensa æstatis luce, aut oppositis tenebris eius, optimè nouerunt, vtiliterque solent suas continuas operationes in tenebris variare, scilicet vt loco diurnæ lucis, pinguedine marinarum beluarum incensa, suo lychno supposito, in domibus vel campis, aut syluis vtantur: neruos animalium, præcipue rangiferorum (de quibus infra de animalibus dicitur) pro filis telisque, ac vestibus (præsertim lanosarum pelliū) consuendis, subtiliantes & adaptantes: eò quòd linū in extremis regionibus illis ob excellentissimum frigus non seminatur, neque crescit. Præterea qui in locis cæpestribus laborant, vel eadē pinguedine beluarum, vel aruina piscium (cui venti nocere nequeunt) vel claris lumine Lunæ, vel stellarum reflexa luce in niuibus vtuntur: imò maiores sub lumine lunæ labores in syluis, campis, glacie ac niuibus, itidem & longiora itinera commodius, quàm æstate sub luce solari perficere possunt. Valles namque tortuosæ, & obliqui colles, rupesque præcipientes, & excelsi montes æstiuo tempore impermeabiles sunt, pro plaustris euehēdis, vel itineribus con-

*Ptolom.**De luminis.
vide sup.**Neruis rã
giferorum
textitur,
qui in linum
nullū præ,
frigore
crescit.**Terra hyeme
peruia,
æstate in-
uia.*

plus oneris duo iumenta (prout superius dictum est,

& infra de glacialibus bellis ostendetur) in lubrica glacie, vel trita niue, quam decem equi in cāpestribus plaustris pertrahere solent. Quo autem ad lucē excellētem, ne tempori dormitionis eorum noceat, satis opportuna remedia siue in ædibus, siue tentoriis seruant : imo nec lux clarissimè rutilans aut caumata, eius tantum obsunt indigenis, quantum tristissimi culices, qui forsitan Aegyptiacis sunt tristiores, vt infra de eisdem erit ostendendum & remediis eorundem.



*De nauibus, neruis, & radicibus
colligatis.*

Quia in extremis Aquilonaribus terris nullæ mineræ ferreæ, cupreæ, aut argentæ adhuc repertæ sunt, multusque & necessarius vsus nauigiorum, ob aquarum multitudinem ferro firmandorum, hominibus illis est inquirendus: ideo nauigia fabricaturi, maxime ad piscatorium vsus, fissiles pinos, & abietes in eorum nemoribus ad subtiles tabulas redactas (nullo existente ferreo clauo) tenerrimis arborum radicibus recenter extractis, quasi conopæis funibus insigni ingenio componunt, Alii restibus & vimineis arborum populearum, aut alterius generis, præterquàm quercinis non crescentibus ad cc. miliaria Gothica siue Germanica, prope nauigia ligant. Sed abietes & pini adeò proceræ altitudinis,

*Nuli abud
Aquilon.
clauo ferrei*

dinis, ac rectitudinis sunt, vt aptissimæ sint ad quemlibet necessarium vsum, etiam lucri cupidis ad opulentum quæstum, quando vltamarinis mercatoribus vendi possunt. Alij fabricando naues, conuersis ac contritis animalium neruis, præcipuè rangiferorum, sole ventoq; siccatis, tabulata coniungunt. Sed hi nerui, instar stuparum, sunt à subtilioribus neruis pro vsu filorum purgatis, extracti vt excrescentes, prout alibi de vtilitate rangiferorum, lib. de animalibus ostendetur. Omnia igitur nauigia vndecunque fabricata, combinataq; fuerint, pinea pice (cuius inexhausta abundantia ibidè adest) diligentissimè liniuntur, clavisque ligneis intus forisue, vbi opus fuerit, fortissimè compaginantur. Nauigia autem admodum curta, *Nauigia curta, lata* nō profunda sunt, sed valde lata, proportionē debita, pro vsu velorum in tempestatibus reseruata, fabricantur: eò *et nō pro quò breues vndæ sunt & spumosa, propter latentia sub fūda, quæ vocat Scutha.* quòd breues vndæ sunt & spumosa, propter latentia sub fūda, quæ vocat Scutha. Ceduntq; vt in plurimum fluctibus, velut coriarius saccus, vndarumq; reflexioni, quia non duro, nec indomabili ferro, sed mollibus, ac tenacissimis viminibus & neruis sunt compaginata. Longoque tempore ab elementorum iniuria, ob innatam picem, durat. Anchoris ex incuruatis fortium lignorum radicibus, saxorum pondere fidentibus, & restibus populeis seu betuleis, pro sufficienti longitudine funium, & laneo panno pro velo, vel arborum codicibus vtuntur, maximè in stagnalibus aquis, vt rarissimè in mari salso. Hæcque nauigia Scutha appellantur: sicuti & aliud oblongum genus in Bothnico mari & recentibus aquis, Haapar dicitur, si ne quocunque ferro diligentissimè combinatum. Sed vti *Anchoræ arboræ.* alterū nauigij generū *Vela lutea.* miræ longitudinis est, ita & portentosa celeritatis, vt volare videatur ad leuem impulsus. Rapidis fluminibus è longū, & sublimioribus locis descendētib; solummodo, & est *Haapar, alterū nauigij generū longū, & admiranda celeritatis* uæ piscaturæ reseruatur. Quo genere nauigij periculosis *quale forsasse phæselus.* simè inter montana flumina M. D. XVII. descendendo euectus fui: adeò fragili ligno coactus sum, ob publica negotia peragenda, credere animam & salutem meam: eoque formidabilior erat transitus, quò magis in littore signa apparuere, magni nominis personas ibidem vi fluminum fuisse suffocatas.

De instructione sagittandi.

ARtem sagittandi quasi connatam professionem vniuersæ gentes Septentrionales profèquuntur, præcipuè ex arcub. omni ætati, tēpori, loco, & occasione concessis, & hoc à primæua ætate, qua solliciti parètes proles suas vtriusq; sexus, sed præcipuè masculos instruunt, quomodo manuales arcus (nam alio sagittarum genere non vtuntur) teneant, eleuent, deprimant, vel obliquēt in telis excutiendis: atque si telum vel sagitta, non tacta meta, inter arbores, herbas vel niues euauerit, aut è sublimi fidat in fruticibus & arbusculis absconsa, quo pacto recuperari possit: hoc est, vt aliam, vel plures sagittas, seruata eadem arcus eleuatione, in longum vel altū dimissas, per cadentes inquirant. Nec enim longè ab ea reperibilis est, quam prius emisit. Huncq; modum tela recuperandi, seruant ballistarij totius plagæ Septentrionalis.

Sic tyrones comouendi sunt & eliciendi præmijs. Sagitarij peritissimi qui vel (autore teste) acum attingant albo. Gentis de scriptio.

Pueris itaque vt metam diligentius tangant, candidum aliquod cingulum (quo mirè delectantur) atque noui arcus apponuntur: similiter & puellis linea vestis. Tamq; periti euadunt, vt magno interstitio mediante, obolum vel acum (quatenus videre poterunt) infallibiliter attingant, prout personaliter anno prædicto M. D. XVIIII. in reeris eorum constitutus vidi. Gens hæc vt plurimum pusillæ staturæ est, animoq; pusillo, eò quod absque vrbibus, aut castellis, vel in pagis, vel tentorijs, vel carris, aut solitudine vasta moratur. imò pars eorum in arboribus quadrato ordine crescentibus domos collocant, ne denso niuium casu in campestribus suffocentur, aut à bestijs famelicis insuperabili ægmine congregantibus deuorentur: quo casu magna custodia fit prægnatium mu-

Mulierum prægnatium pericula. Fœmine pulchræ & fecundæ.

lierum & paruulorum, quos quidiu tanquam delicatio rem escam insequuntur, prout inferius de luporum natura dicitur. Mulieres æopiellæ earū regionū valde formosæ & pulchræ sunt, ea potissimum causa, quod candore & rubedine (opificio naturæ præcipuo) formosiores habentur: nec fucum sciunt, aut scire volunt, etiam si venustatem eisdem natura negasset. Sunt etiamnum adolescentes & pueri, quos parentes tegunt

licca-

ficcatis animalium pellibus, præcipuè iuuenum vrsorum. Nec vitio datur genti, simplicitate morum & innocentia taliter institutæ.

De venatione Lapponum.

Cum alibi, videlicet primo lib. cap. 11. dictum sit de Scricfinnis, Biarmensibus, & Finmarchis, & moribus ac vita eorundem: hinc adiungendum erit, qualiter in pandis seu latis, & lubricis tabulis pedibus alligatis, super valles, niuososque montes ac cacumina montium, celerrimo transitu lapsuque, præcipientes in bestias efferuntur, arcibus & sagittis quærendas. Fœminæ solutis crinibus intendunt sagittas. Nec mirum, quia sub polo habitantibus in vasto nemorum circuitu; tanta ferarum reperitur fœcunditas & multitudo, ut soli viri nisi & fœminæ accurrant, non sufficiant ad earum venationem instituendam. Igitur eadem agilitate, & forsità majori quàm viri, fœminæ venantur. Attamen vir prædam diuidit, veruque designat affandam: quidve domesticis seu vicinis certa liberalitate donadum sit, disponit: Nec tantum hæc venandi sagacitas in terrestres feras tam infidiosè quàm apertè quærendas, extenditur, quàm etiam in aues diuersi generis, amplissimas solitudines inhabitantes: quarum plumis mollioribus pro lectis, pennisq; durioribus pro texturis neruorum vtuntur. Carnibus vero horum animalium frequentius assis quàm lixis vescuntur. Pellium verò exuuias, corporibus paruulorum filiorum vel adolescentum adaptat, uti auum, pro capiti tegumentis. Ideoq; temerè apud plerosque creditur, quod sint corpore hirsutissimo, brutorum aut beluarum: quod forsitan proinde, ob ignorantiam aut voluptatem quam inde plerique capiunt, ut supra fidem rerum dicant omnia comperta sibi apud remotiores terras, ut Paulo Iouio visum est.

Fœminæ venatrices

Lappones falso creduntur natiura hirsuti

*Doffrini
montes.*

*Duo milia
liaria Sep
trionna
lia, 12.
Italica fa
ciunt.*

TRanseunt homines & equi, quasi super clypeos militares. Sunt enim inter Septentrionalia regna Suetiæ & Noruegiæ montes alti limitanei, Doffrini dicti, ac alij similes hyberno tempore adeò densis & profundis repleti niuibus, vt per eos solidum iter communi more viatoribus permegetur. Verùm vt domestici negotiatores eiusmodi difficultatem ingenio superent, arteque pondera leuent, crates seu arcus leui ac lato subere, seu cortice tiliano contextos, pedibus proprijs ac equorum alligant, iugaque niuium sine formidine depressionis (graui licet pondere onusti) conculcant, iterque diurnum, duo scilicet montana milliaria (quæ xi i Italica sunt) propter dierum breuitatem conficiunt. Nocte verò sub splendidissima luna, duplatum iter consumunt, aut triplatum. Neque id incommode fit, cum niuium reuerberatione lunaris splendor sublimes & decliues campos illustret, vt etiam montium precipitia ac noxias feras à longè prospiciant euitandas: inter quas Montani lupi sub intenso frigore, mense præsertim Ianuario, agmine magno conglobati, sunt nocentiores, prout infra de periculo luporum dicetur. Res autem quæ tam ingenioso labore portantur, sunt sal, crustatum ferrum, lineus ac laneus pannus, & alicubi mineralia saxa argenti, cupri, ac pelles pretiosæ. Vt autem equi, ad iter niueum prouidentius instituantur, eos in niuosis vallibus, à iuuentute exilibus sportis quasi corribus ad pedes alligatis, cum leui onere dietim ducunt, vt assuescant pondera portare grauiora. Nec minus ductores corribus sub plantis alligatis sese baculo inferius lato habilitant & sustentant, vt his præambulis pro tempore imminentem valeant effugere necessitatem & mortem. Euenit enim itinerantibus, vt Austro flante tantùm nix mollescat, vt impressis pedibus equi vel hominis, nisi modò prouideatur antedicto, quasi aperta vorago cedat: nec est qui releuet solum cum iumento, nisi fidis hominibus fuerit comitatus.

De periculoso transitu intra montes.

MAius adhuc periculum in cauernosis montibus iter facientibus imminet: quia flatus seu ventorum spiracula, adeò vehementia ibidem, concursu minutarum niuium excitari videntur, vt nisi comportatis fossorijis siue ligonibus quibus viam aperiant, vix adsit spes qua exeant altissimos montes & profundissimas valles. Montes igitur hi præcipui sunt, Doffia, Schars, Sula, Horuilla, cum multis similibus: de quorum radicibus vel vmbilicis exeunt vastissima flumina, partim in Orientem, & partim in Occidentem. Perpetui enim montes, quasi linea dorsotenus tracta, ab Austro in Septentrionem continuo gibbo ducuntur: nominaque sortiuntur à prouincijs, amnibus vel forma locorum, vel bestijs versantibus in eisde, vt ab vrsis, lupis & ceruis, aut castoribus & alijs animalibus omnimodè pilosis, quæ pro loci qualitate contra vim frigorum peroptimè sunt vestita. Ideoque leones, cameli, simiæ, asini, vel muli, vix eò portati superuiuere possunt. Montes tamen hos incolæ hyemis tempore, domesticatis rangiferis quasi iugalibus ceruis, oneribus non exiguis penetrant, milliaribus Italicis propè ducentis. Vni autem viro quadraginta rangiferi pertinent domesticati: quorum quilibet pondus suffert librarum ducentarum & amplius.

*Montium
Sept. noia**Illic viuere nequeant animalia que non sint toto corpore hirsuta.**De lege cornorum necandorum.*

LEge constitutum est in Islandia, id est, terra glaciali, regno Noruegiæ antiquitus & nunc subiecta, vt quicumque noxiam bestiam occiderit, à fisco vel Regio præfecto, iuxta crudelitatem occisi cadaveris & præsentati, constitutum suscipiat emolumentum. Cum itaque corui etiam albi, ibidem plus quam in alijs regionibus, agnellos & porcellos impetuoso volatu ac vngularum raptu occidendo, sint sæuiores, iuuenes terrarum incolæ eo labore se habilitant & indurant, vt hanc depopulationem vlciscantur, plurimos coruorum occidendo sagittis: solaque rostra funibus alligata, præsidibus pro signo merce-

Corui albi occidunt agnos & porcos.

Vrsi all. mercedem petituri demonstrant: quam & liberalissima largitione, pari sagittarum numero vt bestię fuerint interemptę, compensant. Ita & de reliquis animalibus dá nosis, in tota Septentrionali plaga obseruatur, saluo quòd pelles grandium vrsorum, præsertim alborum, scabellis lacrorum altarium, ne frigus sacerdotibus noceat, substernuntur.



De baptizandis pueris syluestrium incolarum.

ET si multa de idololatriis extremi orbis Septentrionalis, & eorũ superstitioso cultu dicta sint, & quomodo spes est, vt aliquando audita diuini verbi vera prædicatione, ad communionem Christi fidelium accedere nõ tardarēt: tamē pia præualente exhortatione Catholicorũ sacerdotũ, magna pars syluestriũ hominũ inducta est, maiorque spes oritur, vt amodo, sedatis alibi erroribus, vnanimiter inducendi accedant. Quòd verò tardare videntur, causa est, & euidentissima, quòd maximè distāt, ducentis scilicet & amplius miliaribus Italicis ab Ecclesijs Christianorum: ad quas ob eam immensam distātia rarius valeant aprouinquare. Veruntamē qui Christiano ritui sese subdiderunt, obedientissimi reperiuntur: licet enim prædicta sit distantia, semel tamen, aut bis in anno suas visitant ecclesias baptismales, liberosq; lactentes, cophinis seu corbis impositos, post tergum ligatos secum baptizandos comportant, aliaque pondera, &

ra, & munera pellium, præsertim pretiosarum, sacerdoti loco decimarum distribuenda. Sed non modò Bothnien-
 sium versus Septentrionē, verumetiam Vermorum ver-
 sus Occidentem habitantium, hæc distantia & incōmo-
 ditas conuertendorum hominum ad fidem, est deploran-
 da. Et ob id rarissimè presbyteri, nunquamque Antisti-
 tes, solitudines illas, ob inuia loca periculorum plenissi-
 ma, accedere possunt.

*De conuersione Finlandiæ Septentrionalis, &
 Orientalis, ac maxima hospitalitate.*

Fuit olim hæc vltima Aquilonaris regio, quemadmo *Finnesma*
 dum plures vicinæ tetrae, pagana superstitione sedu *ximos ido-*
 eta: & ideo à via veritatis aberrans, Deo contumeliosa, *lolatras,*
 & proximis exitit violenta. At postquam duo clarissima *S. Ericus*
 lumina & sanctissimi viri, Ericus Suetiæ Rex, & beatus *Rex, &*
 Henricus Vpsalensis Archipræsul, fidei Christianæ & re *S. Henri-*
 gno Suetiæ circa annum salutis M. C. LV. prædicatione *cus præsul,*
 verbi diuini, paceque oblata ac contempta victoriosa *ad Chri-*
 manu subiecissent, ac templa extruxissent, sacerdotesque *sti fidē con-*
 eidem gēti præfecissent, facta est præcipua omnium vir- *uerterunt*
 tutum amatrix, præsertim liberalitatis, & hospitalitatis: *An. 1155*
 qua incolæ eius in aduenas & peregrinos per summam
 beneuolentiam vtuntur. Sunt inter se benigni & mode-
 sti, atque ad iram tardi: at si diu prouocati fuerint, tardi-
 tatem magnitudine vindictæ compensabunt. Habitant
 vicatim in parochias & villas distincti, Ecclesias magni-
 ficè constructas habent, nouisque erigendis magnoperè
 student. Sacerdotibus summam venerationem exhibēt,
 decimasque rerum omnium præstant: & rursus ab eis ita
 in lege diuina, interprete in ambone ex more adhibito
 instruuntur, vt pristinis erroribus extirpatis, ad hone-
 sta quæque sequenda, quadam mentis ingenuitate, præ- *Quid lex*
 puissimi ac alacres efficiantur. Nec his dissimiles incolæ *illa natura*
 Occidentalis Bothniæ repurantur: qui deficientibus *lis (quæ vo-*
 scholasticis disciplinis, naturali lege ita instructi sunt, *cāt) Præ-*
 vt vitia detestentur, & virtutes amplectantur. Depre- *stet morta-*
 hendunt enim omnibus bonis eos affluere, qui rectè *libus.*
 viuunt,

uiuunt ac nemini nocent:& econtrà ob detestanda crimina, fornicationes scilicet & adulteria, furta, homicidia admissa, aues& bestias, nemora ac pisces, aquas eorum frequentius reliquisse, nec antequam orationibus ac benedictionibus sacrorum ministrorum offensa diuinitas placata fuisset, redijsse.

Finis Libri quarti.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE SEPTENTRIONALIVM GI-
GANTIBVS.

EPITOME LIBRI QVINTI.

De Gigantibus.

His i sacrae profanaeque historiae maxima gigantum atque pugilum gesta euidenter commemorant, clareque quid, quoue tempore & loco orbis ea egerint, aut quomodo vixerint attestantur: inutile tamen non erit aliqua his superaddere, quae à cautibus & saxis Septentrionalium regionum sunt eruta, ac palàm vniuersis latius per orbem reddere manifesta, quae ab antiquissimis iisque rarissimis scriptoribus in libros sunt relata. Regiones igitur extremae alias in Charta mea Gothica annotatae, videlicet Finmarchia, Biarmia, Scricfinnia, Helsingia, &c. adeò euidentia munimenta, gigantum curiosis seu studiosis inspectoribus vbique exhibent, vt admiratione praeuia credere cogatur, tam sublimem saxorum molè, tamque immanem collium congeriem, nullo naturae cõpendio, sed portentosis hominum viribus fuisse congestam ac absolutam: etiam in campis, syluis, ac montibus regnorum Suetiae, Gothiae, ac Noruegiae, vbi similia saxa conspiciuntur Quid verò Saxo Grammaticus, Danorù diligentissimus historicus, de sua tellure Danica in hac materia asserat, curiosus Lector praefationem historiarum eius

Charta
Gothica
1539. Venerabilis
netijs excusa.

Saxo Grammaticus.

eius (quatenus libuerit) circa finem inspiciat: cōperietq; Danicam regionem giganteo cultu quondam exercitā, prout eximiæ magnitudinis saxa veterum bustis ac speculuncis affixa testantur. Quod si quis vi monstrosa patrum ambigat, quorundam mōtium excelsa suspiciat, dicatq; si callet, quis eorum verticibus cautes tantæ granditatis intexerit. Inopinabile nanque quiuis miraculi huius æstimator aduertet, vt molem super plano minime vel difficilè mobilem, in tantum montanæ sublimitatis apicem, simplex mortalitatis labor, aut vsitatus humani roboris conatus extulerit. Vtrum verò tallium rerum autores post diluuium gigantes extiterint, an viri corporis viribus ante alios præditi, testatur se parum notitiæ ex Daniæ antiquitatibus inuenisse. Fortè si superioris Suetiæ atque Gothiæ cautes & saxa examinasset, præclarissima veterum gesta mirabili suo ingenio ad posteros trāstulisset: cū Suetia & Gothia, mille trecentis septuaginta annis, Reges & Principes habuerint, antequam Dan primus Rex in Dania regnare cœpit: quorum magna gesta saxi insculpta, nostri temporis curiositas intuetur. Distinguit tamen ipse Saxo, triplices quondam sub specie gigantum ac pugilum mathematicos extitisse, atque inauditi generis miracula, discretis præstigijs exercuisse. Primi fuere monstrosi generis viri, Gigantes dicti, humanam magnitudinem corporum granditate superantes. Secundi Physiculatores artem habentes phthonicam: qui quantum superioribus habitu cessere corporeo, tantum viuaci mentis ingenio perstiterunt. Inter hos & gigantes, assiduum bellorum de rerum summa certamen erat, donec Giganteum genus armis subigerent, sibiq; & regnandi ius, & diuinitatis opinionem consciscerent. Tertij verò ex superiorum copula pullulantes, naturæ eorum, nec corporum magnitudine, nec artium exercitio respondebant. His tamen apud delusas præstigijs mentes, diuinitatis accessit opinio.

Suetia & Gothia.

1370. annis priusquam Dania, Reges habuit.

Triplicis generis mathematicorū.

1. gigantes.

2. Physiculatores.

3. ex vtriusque geniti

De diuersitate Gigantum, & pugilum.

G 5

Olim

*Helsingi.
Hartben?
gigas.*

*Athleta
duodecim.
Starchate
rus.*

*Arngri-
mus.
Aruero-
dus.*

*Gigatum
portentosa
vis.
Puellarū
gigantina
rum vis.*

Olim in regno Helsingorum (qui nunc parent Re-
gi Suecorum versus Septētrionem) gigas erat Hart
benus nomine, tanta præditus magnitudine, vt nouem
cubitis dimensio longidinis eius protenderetur. Habe-
batque duodecim. athletas contubernales, quorum in sig-
nis proceritas dimidio inferior videbatur. Alter quidam
Starchaterus, toti Europæ olim ob crebras (vt inferius
dicitur) victorias nominatissimus. Similiter & Arngri-
mus, ac Aruero-dus: de quorum etiam excellētissimis ge-
stis infrà dicitur. Ne tamen à solis veteribus sæculis e-
xempla magnitudinis aut fortitudinis mutuare videar,
viros aliquot moderna memoria tam à mineralibus,
quàm alijs Suetiæ & Gothiæ prouincijs adducere con-
gruit, tanta fortitudine præditos, vt quisque eorum in hu-
meros subleuatum equum vel bouem maximum, imò
vas ferri sexcentarum, octingentarum, aut mille librarū
(quale & aliqua puellæ leuare possunt) ad plura stadia
portaret. Visus est etiā quidam equitem armatum subi-
tò obuium, non agilitate tantum, sed viribus in terram
deiecisse vel detrusisse.

*De sobrietate Gigantum, ac
Puyilum.*

Asferit clarissimus Danicarum rerum scriptor Saxo
superius allegatus, ac inferius frequēter allegādus,
inter alios Septētrionales fortissimos viros, gigantea ma-
gnitudine & fortitudine præditos, quendam fuisse Star-
chaterum Thauestum; cuius admirandas et heroicas vir-
tutes ita dignè extollit, vt raros sui æui similes vix ha-
buerit in Europa, aut toto orbe, nec forsitan adhuc ha-
bet, vel habebit. Cumq; eidem excelsi spiritus viro, per
multas virtutes accommodat, inter alias ipsam sobrieta-
tem, fortibus viris summè necessariam, huic relationi pe-
culiariter statui apponendam, vtpote speculum prurien-
tis æui nostri nunc attentius intuendum. Erat enim (eo-
dem Saxone teste) eiusdem Starchateri fortitudo fruga-
litas amatrix, & ab immoderato dapum vsu auersa. Sē-
per voluptate omiſsa, virtutis respectum egit, vetustos
continen-

continentiæ mores imitans: ac rusticioris escæ paratum appetens, cœnæ sumptuosioris impendium fastidiuit. Igitur profusam dapum indulgentiam aspernatus, fumidoque ac rancido cibo vsus, famem eò sapidius, quò simplicius pepulit, ne veræ virtutis neruos externarum deliciarum contagione, tanquam adulterino quodam dulcore remitteret, aut prisce frugalitatis normam inusitatis gulæ superstitionibus abrogaret. Cæterum indignanter ferebat assam dapem, & eam elixâ, vnius cœnæ sumptibus erogari: edulium pro monstro accipiens, quod culinæ ardoribus delibutum, factoris industria multiplicis temperamenti varietate perficit. Igitur vt Danicum luxum, Teutonum ritu (vnde effœminati fierent) introductum auerteret, inter alia patrio carmine, multis dimissis, sic cecinit:

*Fartores
nil cum
Starchas.*

Starchateri carmen de frugalitate.

Fortium crudus cibus est uirorum:
Nec reor lautis opus esse mensis,
Mens quibus belli meditatur vsum

Pectore forti.

Aptius barbam poteras rigentem
Mordicus presso lacerare dente,
Quàm vorax lactis vacuare sinum

Ore capaci.

Fugimus lautæ vitium popinæ,
Rancidis ventrem dapibus fouentes.
Coctiles paucis placuere succi

Tempore prisco.

Discus herbosei uacuis saporis,
Arietum carnes dabat, & suillas.
Temperans vsus nihil immodesto

Polluit ausu.

Lacteam qui tunc adipem liguris,
Induas mentem petimus virilem:
Esto Frothonis memor, & paterni

Funeris vltor.

Occidet nequam, pauidumq; pectus:
Nec fugax fati stimulum refellet,
Valle condatur licet, aut opacis

Incubet antris.

Vndecim quondam proceres eramus,
 Regis Hachonis studium secuti.
 Hic prior Helgo Begathus refedit
 Ordine cœnæ:

Hic famis primæ stimulum licebar
 Aridis pernae natibus leuare:
 Ventris ardorem rigidi domabat
 Copia crusti.

Offulam nemo vapidam petebar,
 Quisque communes celebrabat escas,
 Simplici tantum stetit apparatu
 Cœna potentum.

Vulgus externum fugiebat esum,
 Nec fuit summis epuli libido:
 Ipse Rex paruo meminit modestam
 Ducere vitam:

Mellei temnens speciem saporis
 Combibit tostum Cereris liquorem:
 Nec parum coctis dubitabat vti
 Assa perosus.

Mensa perstabat modico paratu,
 Exhibens sumptum tenui salino,
 Nequid externo variaret vsu
 Docta vetustas.

Amphoras nemo paterasue quondam
 Intulit mensis: dolio profudit
 Poculum promus: nec erat catillis.
 Copia pictis.

Nemo transacti venerator æui
 Cantharis iunxit teretes diotas,
 Nec cibus lancem cumulauit olim
 Comptus agaso.

Non breui concha cyathoue leui
 Prandium vanus decorabat hospes,
 Nunc recens morum facies prudenter
 Omnia præstit.

starchate
 vi discipuli

TAlibus itaque argumentis, plurimos ad temperan-
 tiam & sobrietatem, ceterasque virtutes induxit, vt
 plerique inuenirentur qui nunquam ebriosa potione in-
 dul-

duſſiſſe dicantur, ne præcipuum fortitudinis vinculum continentia, luxuriæ viribus eluderetur. Tamque remotus ab omni laſciua eorum animus erat, vt penitus dedignarentur ſpectatores eſſe mimorum aut ſcurrarum; nec delicatam dapem parare, aut lautiori industria aliena culina paratam appetere, aut oblatam deguſtare: nec cuiquam perniciôſæ voluptati, animum aut vires effœminandos offerre: ne veræ virtutis neruos, aut bellicam claritatem aliqua vitiorû contagione commaculent.

De virtutibus fortiſſimi Starchateri.

Habendo ſobrietatem (vt proximè prædictum eſt) quam aptè ad cæteras virtutes vinculum ampliare potuit, omnes qui gentilium operationes intuentur, agnoſcant: clariorque factus fuiſſet in meritis, ſi Chriſti doctrinæ, ſicuti natiuitati eius, vicinitatem habuiſſet. Pereggit tamen trium hominum ſecula fortis & inuictus pugil, monſtruôſa & incredibili quadam virtute præditus, ſupra communem hominum ſtaturam longè euectus, gyganteam quandam molem præ ſe ferens, ita vt corporis magnitudini, viriû robur & animi fortitudo reſponderet, & nulli mortalium virtute cedere putaretur. cuius tam latè patens claritas fuit, vt adhuc quoque celeberrima geſtorum eius ac nominis opinio perfeueret. In omnibus enim Aquilonaribus regnis & eis vicinis, ſpeciôſiſſima ſibi peperit monumenta. Primum in Vichari Noruegiæ regis iugulo, deorum favori facinorum ſuorum principia dedicauit: deinde piraticam agens, profligatis latè prouinciis, Ruſſiam inuaſit, regemque eius Floccum ſuperauit, & ingenti theſauro ſpoliauit. Ob hæc tam præclara militiæ principia, ab athletis Biarmienſibus, qui tunc præſtantiſſimi habebantur, accitus: cû plurima apud eos memoratu digna edidiſſet facinora, Sueonum fines ingreditur: vnde ſeptēni militia peracta, ad Daniam ſe contulit, deinde in Hyberniam, ne vltimè rerum humanarum manſiones, ab eo intactè conſiſterēt: vbi cum duobus præſtantiſſimis athletis congreſſus, victor euasiſt. Mox in Orientalia Ruſſiæ, contra eximia opinio-

*Starchat.
fortiſſ.
tria ſecula
vixit.*

*Floc. Ruſſ.
ſic rex à
Starchat.
ſuperatus.*

Vifinnus gladiator, & Tanna gigas à Starchat. superati.

opinionis gladiatorem vifinnum properauit. Is enim Vifinnus vicinas longinquasque prouincias omni iniuriæ genere vexauit, illustriumque virorum cõiuges, maritis spectantibus, raptas ad stuprum pertraxit. Cuius sceleris Starchaterus (vt alter Hercules) rumore excitus, tollendi auctoris gratia Rufsiam petiuit, raptoremque ad fingulare certamen prouocatum opprefsit. Deinde latius ad Orientem progressus, Byzantium peruenit, vbi inuictæ opinionis gigantem, Tannam nomine, corporis viribus fretum, colluctando deuicit, ignotasque terrarum partes profcripti titulo petere coëgit. Igitur cum nulla fortunæ sæuitia vires eius victoria fraudare potuiffet, Poloniae partes aggressus, eximium athletam Vafche, vel Vafzam, duelli certamine superauit. Nec longè post, cum

Vafche Polon. athleta victus est à Star. Hama Saxo gigas fortis. à Starchat. dissectus. Saxones à Starch. Danis subiecti, & ipsi Starch. tributarii facti.

Hama pugili, apud Saxones gymniciis palmis clarissimo congregitur: cuius Hamæ pugno primùm ita obrutus memoratur, vt genibus nixus humum mento contingeret: quam corporis nutationem egregia vltione peflauit. Nam vbi refuscitato poplite, manum expedire, ferruque distingere licuit, medium Hamæ corpus dissecuit: eaque victoria, Saxones Danorum subiecit imperio. Quo adeo seuerè abusi sunt, vt pro quolibet cubitali, indicem feruitutis stipem quotannis pendere cogerentur. Sed non diu violentum durauit imperium.

De patrocínio quod tulit opprefsis.

AB Helgone Noruegiorum Rege, qui cum nouem eximie fortitudinis pugilibus, ipso nuptiarum die sub duelli prouocatione sponsam rapere volentibus, cõgredi debuerat) suppliciter rogatus tanto discrimini auxilium afferre, tam prompto animo precibus assensit, vt Helgone ad locum pugnae præcedente, interiectis aliquot diebus profectionem orsus, tantum locorum diali itinere pedester emensus probatur, quantum præcedentes diebus duodecim equestres peragrassè dicuntur. Interrogatus à pugilibus, an ei dimicandi virtus suppeteret, Non vnum tantum, verùm quolibet admissos excipiendi certissimas sibi vires extate respondit. Sequenti die

die cum contemptu aduersariorum campum ingressus, sub montis cuiusdam cliuo sessione quæsitâ, aduersis ventis ac niuibus corpus præbuit. Tunc ac si verno tempore apricandum esset, deposita veste, demendis operam pulcibus dabat. Purpureum quoque amiculum quo nuper ab Helga (id erat nomen Regiæ sponsæ) donatus fuerat, sentibus iniecit, ne contra læuientia grandinis tela, indumentorum umbracula mutuatus videretur. Tunc athletæ montem ex opposito subeuntes, auctum ventis sedendi locum petunt: accensoque igne frigus depellunt. Denique non viso Starchatero, quendam ad montis fastigium immittunt, qui tanquam è specula eius contemplaretur aduentum. Is in deuexa môtis parte senem prospicit, scapulis tenus niuali desuper respersione contactum: quem percôtatur an is sit, qui promissas pugnae partes agere debeat. Cumq; se esse hunc Starchaterus astrueret, superuenientes cæteri, pariterne omnes, an singillatim excipere statuisset, interrogant. At ille: Quoties, inquit, mihi triste canum agmen oblatrat, simul, non vicissim eos abigere soleo. Ita se cum vniuersis, quàm singulis configere malle significans, prius aduersarios dictis quàm armis contēndos putabat. Inuito conflictu, sex eorum absque mutuo vulnerum receptu prostrauit: tres verò resíduoos, quanquam multis vulneribus ab eis affectus, fratrum exemplo consumpsit: quæ quidem vulnera soli ruricolæ filio, ob officii venerationem, credidit restauranda. Is enim euulsas stomachi partes pristino loco restituit, elapsamque extorum congeriem, nexili viminum complexione perstrinxit. Ne autem indonatum iuuenis humanitatem relinqueret, chlamydem vepribus iniectam, oblate dignationis præmium effecit.

Starchaterus vnus contra non uem.

De exercitiis eiusdem Starchateri.

DVm aut Starchaterus apud Regē Suetiæ militaret, intellexissetq; Danię Regē Ingellū, prorsus petulantis. luxus illecebris mancipatū, vitiaque pro virtute complexū, intermissis Regiæ maiestatis officiis, sordidum luxuriæ

Ingellus Daniæ rex

*Acute ac
false dictū.*

luxuriæ mancipium euasisse, dolenter tulit tantæ indolis iuuenem, tam, inclyti patris filium exuisse. Eximium igitur carbonum fascem, tanquam opimam farcinam, humeris suis Daniam petiturus impendit: Rogatus ab obuiis, quid tam insolitum onus deferret, Ingelli Regis hebetudinem ad acuminis habitum carbonibus se perducturum astruxit. Nec minus quàm dixit, effecit. Tantum enim valuit fortissimi ac eloquentissimi viri monitio, vt Ingellus ex enerui & molli illecebrarum mancipio, magnanimus virtutum cultor euaderet, patrisq; sui interfectores, quos ad primum familiaritatis gradum extulerat, trucidaret. Quo peracto, Starchaterus suis monitis satisfactum gaudens, gratiasque agens, multa præclarain laudem veteris militiæ, modo qui sequitur, inter alia complura cecinisse refertur:

Imberbis quando ductum auspiciumque sequebar
Militiæ rex Hacho tuæ, lasciuia perosus
Ingenia & luxum, nil præter bella colebam.
Exercens animum cum corpore, mente profanum
Omne relegaui, stomachoque placentia fugi,
Fortia complexus animo, nanque arma professus.
Aspera vestis erat, cultusque parabilis olim,
Rara quies, somni que breues, labor otia longè
Propulit, & parco fluxerunt tempora sumptu.
Non vt nunc quidam, quibus insatiata cupido
Ingluue cæca visum rationis inumbrat.
Horum aliquis vestis operosæ tegmine cultus,
Molliter alipedem flectit, sparsamque renodat
Cæsariem, & laxos patitur fluitare capillos:
Discere sæpe foro, turpique inhiare lucello
Gaudet, & hoc studio vitam solatur inertem,
Venali celebrans commissa negotia lingua.
Vi violat leges, & ferro iura lacepsit,
Obterit innocuos, alieno pascitur ære,
Stupra gulamque colit, risu conuulsa mordax
Insequitur, sic scorta petens vt sarculus herbam.
Occidit ignauus, dum prælia pace quiescunt,
In media si valle cubet, tæstudine nulla
Tutus erit qui fata timer: fors vltima viuum

Quæque

Quæq; rapit, latebri lethum depellere non est.
 At ego, qui totum concussi cladibus orbem,
 Leni morte fruar, placidoq; sub astra leuandus
 Funere, vi morbi defungar vulneris expers.

Semper præterea tam remotum à lasciuia animū ha-
 buit, vt ne eius spectator esse sustinuerit. Nunquā otium
 negotio prætulit, nec minimè quidem luxuriæ assensor
 esse voluit, mollium & timidorum contemptor. Histrio-
 nes, scurras, parasitos vbicūque inter bellantes compre-
 hendit, cædendos curauit: satius ratus in leuium homi-
 num agmen cuticulæ damno ridiculum dictare suppli-
 cium, quàm pœna capitis funestum imperare discrimē.
 Eoque modo, ibicularis ministerij sordidæque conditio-
 nis cateruam, probroso verborum ludibrio multare con-
 tentus extitit, ne clarissimas manus turpissimorum ho-
 minum exitio commodaret. Fuit ipse Starchaterus in
 eo famosissimo bello Suetico, quod Ringo Suetiæ Rex
 contra Haraldum Daniæ regem gessit, præcipuum cul-
 men. Eo siquidem bello nullum maius vnquam in A-
 quilonaribus regibus factum memoratur. Victor Sueco-
 rum Rex Danis imperauit. Periêre ex Suecis xxx. milia
 illustrium & procerum, ex Danis xxx. millia nobi-
 lium, at populariu vtriusq; partis nullus erat numerus.

*Ringo Sue-
 tiæ Rex.
 Haraldus
 Daniæ
 Rex.
 Suecorū il-
 lustrium
 1200. Da-
 norum 30.
 millia, at-
 que alii in
 numeri oc-
 ciderunt;
 Ringone
 triūphante.*



De summa gestorum Starchateri.

DEmum post egregiam facinorum suorum laudē in
 seniu vergēs, hoc sustincto carmine totius vitæ &
 H mili-

militiæ suæ studium summatim sic expressit, auctore Sa
xonc:

- Carmina*
Starchate
ri de vita
sua.
- At mihi (si recolo) nascenti fata dedere
Bella sequi belloque mori, miscere tumultus,
Inuigilare armis, vitam exercere cruentam.
Castra quietis inops colui, pacemque perosus
Sub signis Gradiue tuis discrimine summo
Consenui, victorq; metu pugnare decorum;
Turpe vacare ratus, crebras committere cades
Egregium duxi, & strages celebrare frequentes.
Sæpe graues bello Reges concurrere vidi,
Et clypeos galeasq; teri, crudescere campos
Sanguine, loricas affixa cuspide rumpi,
Undique thoraces admissio cedere ferro,
Luxuriare feras inhumato milite pastas.
Hic aliquis forte egregij cœnanitis auctor,
Marte manuq; potens mediũ dum pugnat in hostem,
Intentam capiti loriceam diffidit: alter
Casside perfossa ferrumque in vertice merfit.
- Olo.* Quando ter Olonis summo discrimine nati
Expugnator eram: namque agmine prorsus in illo
Aut gladium fregit manus, aut obstantia fudit.
- Curetes.* Hæc grauitas ferientis erat. Quid quando Curetum
Littus, & innumera constratum cuspide callem
Primus ligniferis docui decurrere plantis?
Nanque aditurus agros confertos murice ferreo
Armabam laceros subiecto stipite gressus.
- Hamit.* Hinc mecum egregijs congressum viribus Hamam
Rinus. Enecui: mox cum Rino duce Flebace nato
Kyrii. Obtriui Kyrios vel quas alit Esthia gentes
Esthia. Et populos Sengalla tuos. Post hæc Tylemarchos
Sengalla. Aggressus, caput inde tuli liuore cruentum
Tylemar-
chi. Quassum malleolis armisque fabrilibus ictum.
Hic primum didici quid ferramenta valerent
Incudis, atque animi quantum popularibus esset.
- Teutones.* Teutonici quoque me poenas auctore dedere.
Suertigus Cum natos Suerthige tuos Frothonis iniqua
Cæde reos, domini vindex ad pocula strauit.
Nec minus hoc facinus, quando pro virgine chara

Vno septenos necui certamine fratres,
 Teste loco qui me stomacho linquente perofus,
 Non parit arenti rediuuium cespite gramen.
 Moxq; ducis Kerri bellum nauale parantis
 Vicinus egregio confertam milite puppim.
 Inde dedi letho Valzam, fabrumque procatem
 Multaui natibus caesis:ferroque peremi
 Rupibus à niueis hebetantem tela Visinnum.
 Quatuor hinc Leri natos, pugilesque peremi
 Biarmenses:gentis Hybernæ principe capto,
 Duffinæ populabar opes:semperque manebit
 Nostra Bauellinis virtus conspecta trophæis.
 Quid moror?excedunt numerum quæ fortiter egi,
 Quodque manu gessi,ad solidum celebrare recensens
 Deficio:sunt cuncta meo maiora relatu.

Kerrus.
Vasza Pö
Ionus.

Visinnus
Ruthenus
Biarmeses
Duffina.
Bauella
Heed.

Vincit opus famam nec sermo suppetit actis.

Sanè fuit hic vir haud dubiè dignus omni bellica lau-
 de, nò animi solùm vigore, sed etià corporis viribus ex-
 cellès, præcipuaq; pedu pernicitatè, vt vno die accelera-
 do, à superiori Suetia in Daniã pedester peruenerit, quod
 alij diebus xxi. continuo gradientes vix assequuntur.

Starchate
rus celestis
mus cursor

De maximo ac terribili bello Suecorum ac Gothorum.
cui Starchaterus præfuit contra Danos.

CVM causam & exordium, ac progressum & exitum
 Cacerimi prælij Haquini Ring. Suecorum Gotho-
 rumque Regis ac Haraldis Hildetan Danorum Regis, li-
 bro octauo, historiarum excellentissimus Danicarum re-
 rum scriptor Saxo Sialandicus, omni æuo successuro no-
 tissimum tradiderit, ac post eum euolutis iam quinquaginta
 annis Albertus Crantzius idem prælium incidenter
 attigerit, notissimusque omniũ charissimus frater, & ante-
 ecessor meus, Io. Magnus Archiepiscopus Vpsalensis,
 hoc vastum, & incomparabile bellum in Gothicis ac
 Sueticis historijs suis, ex ineuitabili proposito veraciter
 (vt fidelem historicum decet) nuper conscripserit: ad me
 pertinere arbitror, vt saltem eiusmodi formidabilis con-
 flictus aliquam mentionem hoc in loco inter pugiles
 & gigantes interseram, præcipuè quia in nullo prælio

Haquinus
Rex
Haraldus
Rex.
Saxo Sialandicus.
Albertus
Crantzius.
Io. Mag.
historiographus.

Bellū totū septenniū ante præparatum. Septentrionalium regnorum, & vix vnquam in tota Europa tot fortissimi vtriusque partis tam terrestris, quam naualis exercitus duces, cum tanta vehementia ac ardore belli septennio præparati concurrisse leguntur, quemadmodum in historijs satis concordibus supradictarum regionum ac Regum & authorum fideliter scriptum habetur. Enumerantur in primis clarissimi bellatores, vnde, & quo stemmate insigniores pro parte Danorum fuerint. Inter quos & scæminæ duæ, quibus virilem animū natura, arsque & experientia peritiam erogauerat militarem, Hetha ac Vifna, Sclauonicæ stirpis illustrissimæ mulieres: quarum altera prima dux erat, altera verò apprimè rei bellicæ perita, principale vexillum gerens, eodextraque in conflictu urgente in acie Suecorum Gothorumque Starchatero (vt infra dicetur) priuata fuit. Similiter ex parte opposita duces insigniores enumerantur, maximè quòd Starchaterus Suetici Regis Ringonis principalis exercitus directòr fuit, atque in eius exercitu Vegtbiorga puella acerbissima bellatrix, vt inferius ostendetur. Numerus nauium Ringonis pro Suecis & Gothis, duo millia quingentæ repertæ: sed Danoru non impar erat. Præparatis igitur vtrinque nunc cuneata, nunc corniculata acie, & reliquis ad prælium requisitis, lituisque canentibus, asperrimum fortissimarum gentiū tanto tempore præparatum, tanto ardore de inuadendo ac defendendo imperio conferitur bellum, vt crederes repente (inquit Saxo) tertis ingruere cælum, syluas cari posque subsidere, misceri omnia, antiquū rediisse chaos, diuina pariter & humana tumultuosa tempestate confundi, cunctaque simul in perniciem trahi. Nam vbi ad teli iactum peruentum, intolerabilis armorum stridor incredibili cuncta fragore compleuit. Vapor vulnerum repentinam cælo nebulam intendebat, dies effusa telorum grandine tegebatur. Nec parum in acie funditorum opera valuit. At vbi pila manu aut tormentis excussa, cōminūs gladijs ferratisque clauis decernitur, tum verò plurimum sanguinis periclitatum est. Igitur fessis manare sudor corporibus cœpit, mucronumque crepitacula eminentis audiebantur. Illic Starchaterus, qui

qui belli huius seriem sermone patrio primus edidit, prior in acie dimicans, Haraldus regis proceres, Hun, & Elli, Hort, ac Burgha à se prostratos, abscissamque Vifnæ dexteram commemorat. Puella etiã in Suetica acie dimicans, Vegtbiorg nomine, Soth pugilem stravit: & ipsa quoque altero instante hoste interempta est. Tanta enim vi periti arcuum Guthones nervos intenderant, ut clypeos quoque iaculis transverberarent; nec alia efficacior cædis exitit causa. Loricæ galeasque perinde ac inermia corpora sagittarum acumina penetrabant. Centum quadragintaquatuor sagittis, Vbbo quidam fortissimè pugnans, transfossus interiit. Summa etenim sagittariorum vi instatibus Dalacariis, recruduit semper bellum contra Danos. Tandem Danorum Rex Haraldus curru excussus clava aurigæ propriæ excerebratus interiit, procerumque triginta millia ex sua acie, atque duodecim millia similitum procerum ex parte Suecorum, & Gothorum: popularium vero numerus erat infinitus. Regnoque Daniæ iussu Regis Suetiæ Ringonis præficitur Hetha numero regentium XLVI. cui successit Olo, per Starchaterum ab insidiatoribus introductum, pretioque corruptum, interemptus.

De morte Starchateri.

POSTREMÒ iam proluxa fatigatus ætate & labore, ne senij vitio pristinum gloriæ decus amitteret, egrægiū fore putavit, si voluntarium sibi conscisceret exitū fatumque proprio maturasset arbitrio. Olim nanque rei bellicæ deditis morbo perire probro datum est.) Aurum itaque librarum cxx. quod iam pridem pro Olonis tyranni interfectione meruerat, collo appensum gerebat, emēdi percussoris gratia: nihil aptius ratus, quam si aurum, quod pro aliena clade tulerat, damno propriæ salutis impenderet. Itaque Hatherum splendido loco natum, cuius olim patrem occiderat, obuium nactus, hortabatur ne à parentis sui interfectore pœnas exigere vereretur: hæc facientem, auro quod gerebat potiturum esse promittit. Et ut eius in se animum vehementius effera-

*Soth pugil
Vegtbiorg
bellatrix
virago.
Guthones
sagittarij.
Vbbo 144
sagittis
perfossus
interiit.
Haraldus
clava suiip
suis aurigæ
percussus
interiit.
Hetha re
gina præfi
citur Da
nis, cui suc
cessit Olo
tyrannus.*

*Morbo mo
ri militib.
olij probro.
Mortē suā
emie Star
chaterus
auri pōdo
120. ab
Hathero,
cuius Len
nū patrem
antē in
terfecerat.*

ret, huiusmodi exhortatione vsus esse traditur:

Præterea Hatheræ priuauit te patre Lenno.
 Hanc mihi quæso vicem referas, & obire volentem
 Sterne senem, iugulumque meum pete vindice ferro.
 Quippe opem clari mens percussoris adoprat,
 Horret ab ignaua fatum deposcere dextra.
 Sponte pia legem fati præcurrere fas est.
 Quod nequeas fugere, hoc etiam anticipare licebit.
 Arbor alenda recens, vetus excidenda, minister
 Naturæ est quisquis fato consinia fundit,
 Et sternit quod stare nequit: mors optima tunc est
 Cùm petitur, vitæque piget, cùm funus amatur,
 Ne miseros casus incommoda proroget ætas.

Mors epta Hæc dicens exertam crumena pecuniam promittit. Hatherus autem tam fruendi æris quam paternæ vltionis capessendæ cupidine conceitatus, obsecururum se precibus nec præmia repulsurum spondit. Cui Starchæterus cupidè ense præbito, pronam postmodum ceruicem applicuit, ne timidè percussoris opus exsequeretur, aut ferro muliebriter vteretur hortatus: præfatus, quod si peracta cæde ante cadaveris lapsum caput ac truncum medius intersiliret, innocuus redderetur. Igitur Hatherus adacto vegete gladio, senem capite demutilauit: quod corpori auulsum, impactumque, terræ glebam morsu carpisse fertur, ferocitatem animi moribundi oris atrocitate declarans. Percussor tamen promissis fraudem subesse veritus, saltu abstinuit: quem si temerè egisset, fortè lapsi cadaveris ictu obrutus, occisi senis prænas proprio funere persoluisset. Verùm ne tantum athletam busti inopè iacere pateretur, corpus eius in cæpo, qui vulgò *Reling* dicitur, sepulturæ mandandum curauit.

*Starchæt.
 sepultus in
 agro.
 Reling.*

*De Haldano, alijsq; pugilibus
 ab eo deuictis.*

*Haldanus
 pugil Ca.*

Accedit præterea alius claræ memoriæ Gothorum pugil, Haldanus nomine, Gotho patre, videlicet Rege

Rege Carolo genitus, ijsdem temporibus florens : cuius *rolo Regis*
 admiranda gesta atque facinora eò diligentius præsen- *Gotho na*
 tibus inserta sunt , quò insigniori fortitudine deducta *tus.*
 noscuntur. Is primæ militiæ annis piratica transactis,
 certamini Suctico se immisit: in quo dum pugilem Ha- *Haquinus*
 quinum hebetandi carminibus ferri peritum adesse di- *pugil.*
 didicit, eximix magnitudinis clauam ferreis consertâ no-
 dis, rursus usus adaptauit, perinde ac præstigij vires-
 ligo robore debellaturus. Deinde cum cæteris conspi-
 cuæ virtutis habitu præmineret, inter acerrimos hostes,
 obnupto galea capite, scuti inops, clauam in obiecta cly-
 peoru munimina , gemina manus opere torquebat, nec
 vllum tantæ soliditatis obstaculum erat, quod non fru-
 statim clauæ impulsu obtereret. Quo euenit , vt occur-
 santem sibi in acie pugilem , acriore gestaminis impa-
 ctione subrueret. Victus tamen & Saucius, Suecorum
 potentiæ cessit, in remotas terras dilapsus, viribusque, o-
 pera veterani militis, qui medendi artem curatione pro-
 priorum vulnerum dudum didicerat, restitutus , quodâ *Thoro pu-*
 insigni pugile Thorone in suam societatem accepto, *gil.*
 Suecis denuò stratagemate classico congregitur: victor-
 que accedens, Sualdum quendam cum septem filiis na- *Sualdus*
 turâ habituque ferocissimis, nouum molentibus insul- *cũ 7. filijs*
 tum, sub prouocatione (satis informi claua vsus) pariter
 oppressit. Deinde Hartbenum quendam gigantem Hel- *Hartben⁹*
 singum, nouem cubitorum proceritatem (vt superius di- *Helsingus*
 ctum est) habentem, (quò raptas Regum filias stupro *9. cubito-*
 corrumpere gloriæ loco ducebat , illustres nuptias hu- *rum gigas*
 milibus præferre, tantoque se clariorem existimare con- *cum suis*
 sueuerat, quantò splendidiore concubitus per vim asse- *occiditur.*
 qui potuisset) malleo miræ granditatis vnâ cum sex suis
 athleticis simili violentia ac scelere debacchantibus, validè
 contriuit. Præterea Egtherum Finensem, quòd pirati- *Egtherus*
 ca plurimos hinc inde molestaret, naualique prælio ex- *Finno.*
 pugnari nequiret, ex prouocatione secum decernentem
 oppressit. Deinde cum Hatheri Noruegiani Regis filia
 Thorildam à Grimmone eximiarum virium athleta, sub *Thorilda,*
 duelli comminatione expeti comperisset, edictumque à *Regis Ha-*
 patre esset potiturum ea, qui pugilem amouisset : quan- *teri filia.*

Grimmo pugil.

quàm ad senectutem cœlebs peruenerat, non minus tamē Regis promissione, quàm athletæ petulantia concitatus, pugnæ locum accessit. Grimmonem appetens extremos lorice nexus cum occidua clypei parte persecutit. Quod factum Grimmo admiratione profecutus, Veturum, inquit, acrius dimicantem non memini. Statimque ferrum exerens, obiectum clypeum gladio conuulsi: cuius immorantem ictui dexteram Haldanus ferro corripuit, vulnereque in femur misso, eum perpetuò reddidit mutilatum, utque reliquias languentis vitæ retineret, pecuniarum multatione coëgit. Postremò Ebbonem plebeium insignem Piratam, virtutis fiducia filiam Regis Gothorum, atque dimidium regni in dotem postulantem ea audacia repressit, ut despiciabiles generis sui sordes, eximie nobilitatis splendori miscere non præsumeret, multominus regni consortium affectare. Atque ea prolata comminatione, die non suppetente, sub splendida luna eum interemit, tanquam nocturnum certamen monstro exhibiturus.

Ebbo pirata.

De alio quodam Haldano, & gestis eius.

Haldanus alter Borchari pater genit.

NEC minori claritudine inter fortissimos pugiles memoratur alter quidam Haldanus Borchari Noruegiani atque Drothæ Regiæ prolis filius: cuius iuuentutis iniuria stoliditatis opinione referta fuere, sequens verò ætas fulgentissimis operum insignibus illustris euasit maximisque vitæ ornamentis inclaruit. Adolescens pugilem ingenuæ famæ, quod ab eo pueriliter oblundens colapho percussus esset, gestamine, quod in manu habebat, petitum oppressit: augurio apud omnes relicto, quantæ animi atque virium magnitudine in hostes triumphaturus esset. Ea tempestate Retho Ruthenorum pirata plures prouincias rapinæ & crudelitatis iniurijs profligabat: cuius tam insignis atrocitas erat, ut cæteris extremæ captorum nuditati parentibus, hinc etiã secretiores corporum partes tegminibus spoliare deforme non duceret. Vnde graues immanesque rapinæ Rethoranæ cognominari solent. Habebat & aliam torquendi sæuitiam beluam,

Retho pirata tam immanis ut grauiores rapinæ Rethoranæ dicuntur.

Iuinam quam verecundiæ causa volēs prætermitto: qua indignitate motus Borcharus Haldani pater, Rethoni se obijcit: quorum, vt mutuuum bellum, ita exitium fuit. *Borcharus os contumeliosum dictus.*
 Haldanus verò eam pugnam vulneribus affectus exijt, è quibus vnum ori euidentius infictum habebat adeo cicatrice conspicuum, vt cæteris sanatis, carnis excremēto sarciri nequiret: quæ res, contumeliosum os, nomen ei peperit, vnde perennem gloriam pro honestate & patria pugnans, æquius meruisset. Sed quid virtuti dignum vnquam retribuit calumniosa interpretatio malignorū? Viguit tamen in eo tanta militaris claritas, vt vbique ob insignem fortitudinem formidabilis haberetur: vnde & ea fiducia ductus, concupiscere cœpit consortium nobilissimæ virginis Giurithæ regij stemmatis eo seculo in Dania vltimæ hæredis: quæ cauendæ iniuriæ gratia, con- *Giuritha.*
 clauæ suum electo pugilum agmine tutabatur. Ad quam cum Haldanus semel fortè venisset, abessentque pugiles, quorum ipse fratrem impubes extinxerat, Oportere eam, inquit, castimonix rigorem honestissimo coniugij decore permutare, vt lapsa regni gubernacula copulæ suæ beneficio reparare posset. Se ergo nobilitatis splendore conspicuum nuptialibus ab ea votis respici hortatur, quòd ob dictam causam voluptari aditum datura vi deatur. Cuius responsione intellecta, se nedum generis claritudine imparem existimari, sed oris deformitatem sibi exprobari, obsecrat ne cui tori conuiuentiam præbeat, antequàm reditus interitusue sui certitudinem cognouisset. *Quercum excidit*
 Quem athletæ Giurithæ locutum indignè ferentes, discedentem insectari conantur. *Borcharus pro claua,*
 Quo viso, mox quercu succisa, atque in clauæ habitum redacta, solus cū *qua duode-*
 duodecim manus conferuit, eosque spiritu spoliavit. *cim pugiles occidit.*
 Deinde augendæ claritudinis titulo Russiam ingressus, *Hildige-*
 summa omnium dignatione suscipitur, atque in breui *70. pugiliū*
 (feruente inter Suecos & Ruthenos acerrimo bello) plu- *oppressor &*
 res Suecorum pugiles duelli prouocatione oblatos in- *Borcharo*
 teremit: & in postremis proprium fratrem Hildigerum *tandem oc-*
 septuaginta pugilum oppressorem (dum pietatem forti- *cifus.*
 tudini non præponeret) gladio panniculis (ne carminibus hebetaretur) obducto occidit. Deinde Siuarum Sa-

Sinarum xonicum, quod nuptialibus triumphis sp̄sam eius Giu
Saxonius ritham abducere vellet, celeri in Daniam em̄so regres-
Borchardus su inter conuiuantes oppressit, sponſaque læto applausu
ro riuati potitus, ex ea genuit Haraldum Hildetan, de quo capi-
occisus. te VII. dictum est, At finaliter à Veseto insigni pugile,
Haraldus in Sialádia pro restituenda lacerata patria pugnans, oc-
Hildetan ciditur.
Rex.

De Olone Vegeto.

Olonis ty **O**Lo Vegetus vix tertio ætatis lustro peracto: tyroci
rociniæ. nium virtute auspicatur. Cùm enim percepisset
Gunnro la Gunnonem proximas mansioni suæ sylvas per atrox la-
tro, tironium obsidere, atque innocentes homines perdere,
Canis acer facinoris indignatione permotus, & ne virtuti debitum
rimus. tempus inertia dilabi pateretur, arma à patre principe
 Noruegiano impetrat: caneque crudeli secum accepto,
 ac equo, profundam syluam ingreditur, hominumq; ve-
 stigia niuibus impressa cognoscit. Quo signo superatis
 multis periculis, tandem latronum ædes aggeribus ob-
 ductas inuenit, quorum stabularium artuatim confra-
 ctum, primò interemit, tectoque transuersum iniecit:
 deinde patrem, filiumque, tantæ ignominia vindices ac-
 currentes, alterum ferro, alterum cane consumpsit. Sed
 ne ipse quidem incruentam gessit victoriam, nam aduer-
 so corpore suscepit vulnus, quod sedulo à cane perlin-
 ctum, citius sanatum inuenit. Moxque stipitibus capita
 atque cadauera latronum, in signum restituta securita-
 tis insigi iussit: qua etiã fortitudine duodecim pugiles,
 pudicitiam filia Regis Trondorum violare cupientes,
 in exigua insula (vt sequenti capite dicitur) oppressit.
 Erat præterea illi acre ingenium viribus coniunctum,
 vt facili manu ferocissimos hostes conficeret, aut fuga-
 ret: vnico siquidem satellite muliebriter culto conten-
 tus, modo seruato, vt suam comitisque ferrum cauatis
 baculis condendum curaret, donec cominus certaturus,
 baculo extractum, in quos vellet repete immergere pos-
 set. Eoque stratagemate vsus, potentes plerunque aduer-
 sarios superauit. Deinde piraticam longè lateque mili-
 tariibus

*Cauatis ba-
 culi pro va-
 gantia vsus.*

taribus armis exercens, LXX. maritimos Reges nautica- *Olo Reges*
 rum vitium certamine consumpsit. Quo euenit, vt infi- *70. & pu*
 gniores pugiles eius confœderationē petcerent, atq; plu- *giles 12.*
 res effrenati ingenii iuuenes eius fierent stipatores. His *emecauit.*
 viribus instructus, ita finitimos reges sola opinione casti-
 gavit, vt iidem gerendorum bellorum manus, curā, au-
 daciamque detraheret. Tandem ad Regem Suetiæ Rin-
 gonem peruenit: eò charior illi factus, quo ceteris eius
 aulæ principibus singulari fortitudine similior erat: vn-
 de & princeps maritimæ classis (quę numerum duorum
 millium & quingentarum nauium continebat, vt supe-
 rius dictum est) constitutus, eam septem Regum manu
 consilioque, promptissimorum etiam sibi adhærentium
 eo ordine ac studio gubernabat, vt Danorum potentissi-
 mam classem victorioso titulo superaret, prout rex Rin-
 go totius Suecorum terrestris agminis victoriosus du-
 ctor extaret. Tandem, vt dictum est, Rex Daniæ factus,
 ob meram crudelitatem a Suetico pugile Starchatero in-
 teremptus est.

*Adhuc de eodem pro pudicitia victoriosa
 pugnante.*

ERant olim in montanis Noruegiæ penes Occiden-
 talium Gothorum limites, gemini pugiles, iidemque
 fratres, Schatus & Hiallus nomine, tantum præsu-
 mentes id solentia luxum, vt effreni petulantia, excellen-
 tis formæ virgines parentibus ereptas, concubitu viola-
 rent. Quo euenit, vt Esam quoque Olau Vermorum re-
 gis filiam, raptui destinantes, patri mandarent, si illam
 externæ libidini famulari nollent, per se vel alium pro tu-
 enda prole decerneret. Quod etsi paternæ clementiæ,
 sub incommodis decrepitæ senectutis suspirati, maximè
 probrosum erat: attamen exhaustos corporis neruos, pro-
 pinquorū ingenio & viribus, in filiæ iustissima defen-
 sione erigere conabatur. Interim Olo, adolescens Noruagi-
 cus, splendido loco & familia genitus, horrore sceleris
 permotus, oblataque pugna facultate gauisus, Olau
 penates

*Scathus et
 Hiallus
 constupra-
 tores.
 Esa filia
 Olau Ver-
 mori reg.*

penates agrestium cultum mutuatus accedit: vbi cū inter extremos discubitu frueretur, mœrentem regis familiam conspicatus, eius filio de industria propius accersito, cur cæteri luctuosa facie essent, inquit: quo asserente sororis suæ pudicitiam, ni cuiuspiam defensio ocyus intercederet, proximè per acerrimos pugiles profanandam: rursum percontatur quid præmii recepturus foret, qui salutem suam pro virgine deuoueret. Super quo rex per filium interrogatus, filiam propugnatori cessuram respondit: quæ vox præcipuam Oloni subeundi discriminis cupidinem attulit. Consueuerat autem virgo, prout hodie Aquilonaribus mos est) hospitum vultus proprius accedendo quàm curiosissimè prælato lumine contemplari, quò certius eorum mores cultumque perspiceret, vt omnia signa, habitudine corporis notata, parentibus ostenderet iudicanda. Quæ more prædicto Olonem scrutata, inusitato oculorū eius horrore perstricta, penè exanimis concidit (adèò vigorem stupor hebetat) causamque trepidationis suæ ilicò parenti reuelat. Quo considerato adolescens pupillas, ne visentibus formidini forent, palpebris arctius obstringendas curabat, depositoque pileo quo facies obnupta erat, circumstantes hilarem animum abiecto omni metu assumere iussit. Nec segnius actum quàm iussum fuerat, mox euenit: ita vnus hospitis benignum promissum communem omnium formidinem propullabat. Interea Hiallus & Scatus cum decem vernaculis superuenientes tanquam puellam Regiam ilicò sublaturi, Regem tumultuoso clamore, ni filiam sisteret, euocantes in pugnam: quorum debacchationem protinus Olo sponsione certaminis excipit, pacti conditione, ne furtim tergum dimicantis incesserent, sed aduersis tantum pugna congressibus starent. Deinde gladio à maioribus relicto solus duodecim prostratis, maius adolescens opus edidit. Cæterum pugnae locum insula dabat, vnde non longè vicus abest nomina occisorum fratrum referens vsque ad præsens. Igitur ex puella sibi in præmiiu victoriæ data filium sustulit Odmondum. Deinde clarior indies in arduis præliis euadens, ad vltimum in balneo insidiosè occisus est, prout illi dudum à sene quodam

*Virgines
contemplā
tur hospiti-
um vultus.*

*Sic Deus
pro virtute
pugnantes
adiuuat
Odmondum.
Olo interfectus
in balneo.*

quodam vaticinatum est, dum Regulum Thoronem ho-
spitii iura violando interemit.

*De Arngrimi, & Aruarodi pugilum
gestis.*

Hoc quoque loco prætereundum non est, quomo-
do consilio Regis Suetiæ Erici Diserti (cuius men-
tio posthac fiet) quidam Arngrimus insignis pugil Sueti-
cus, contra Septentrionales Reges Scricfinniæ & Biar-
miæ præliando triumphandoque socer factus sit Regis
Daniæ Frothonis, quod eius imperio vltimos humanarum
rerum terminos adiecisset, egregiisque operum ti-
tulis parentem eius claritatem late per orbem amplias-
set. Sustulit autem, teste Saxone. xii. filios ex Osura.
Hi ab adolescentia piratico muneri incumbentes, vno
omnes nauigio forte in insulam Sampse aduecti, duas
in maritimis naues Hialmeri atque Aruarodi Noruegi-
anorum piratarum reperiunt: quos pugna adorti, remigi-
bus in absentia gubernatorum mox vacuefecere, moesti-
ores facti, quod principales eorum rectotes non interi-
missent: vnde & partam victoriam vti inanem, ita secu-
ritate vacuam contempserunt: animaduertentes sequen-
tibus præliis sese maiora discrimina, & forte indigniore
fortuna subituros. Quippe prædicti piratæ, quorum iam
pridem abrupto clauo tempestas nauigia lacerauerat, al-
terius excidendi gratia nemus ingressi, ligui rudem ex-
tenuauere materiam, dolabris eousque eam ambientes,
donec formam indueret naualis instrumenti. Quod cum
humeris impositum sociæ cladis ignari deferrent, ab Arn-
grimi filiis recenti oppressorum cruore madentibus la-
cessiti, duo cum pluribus ferro decernere coacti sunt.
Nec par quidem congressus extabat, cum geminam bis-
fena manus exciperet: cæterum victoria numero non re-
spondit. Interfectis enim omnibus xii. prædictis, op-
pressoque ab eisdem Hialmero, victoriæ Aruarodum ti-
tulus non sefellit, quem solum ex tanto sociorum nume-
ro fortuna seruauit: qui informem adhuc gubernaculi
truncum incredibili libratum nisu, tanta vi hostiū ade-
git corporibus, vt duodecim vnico eius impulsu contu-
los elideret.

Osura 12.

*filios ge-
nuit ex*

Arngr.

Sampse

insula.

Hialm. et

Aruaro.

pirata.

Aruaro

dux victor.

Adhuc

Adhuc de eodem Arngrimo, & prestigiis Finncrum.

*Egbertus
Biar. rex
& Tengil-
tus Scric-
fin. rex ab
Arngri-
mo prelio
superati.
Osura filia
Frotonis
Regis Da-
norum.*

PVgnauit etiam hic Sueticus pugil Arngrimus, cōtra potētes extremi orbis Septentrionales reges, Egbertum Biarmorum, & Tengildum Scricfinnorū (de quibus in principio lib. I I I I. aliqua mentio facta est) vt victoria super his obtēta, pro meritis & triumphis filiā Regiē Daniæ Frothonis Osuram, acquirerēt cōtoralem, prouē inde monstrauit euentus. Interim tamen cum syluestri gente congressurus, exercitu valido se muniuit, eoq̄ue proficiscebatur: primumq̄ue reperit se nedum contra homines feroces, sed & elementa duriora mōturum bella, quemadmodum inferius lib. XI. de bellis syluestribus ostendetur. His tamen hominibus acer telorū vsus est, vt dimicando latis & grādibus sagittis vtantur: nec minus incātationibus & præstigiis aggrediēdo, fugiēdoq̄ue in trabibus pandis inter medias niues, excipere vel obtrudere norūt. Hos Arngrimus (referente Saxone) claritatis causa sibi conciliādæ adortus obtriuuit: qui cum infeliciter dimicando fuga dilaberētur, tribus lapillis post tergum coniectis, totidem, montium instar, hostibus apparere fecerunt. Igitur Arngrimus ludificati visus errore perstrictus, ab infectando hoste exercitū reuocauit, magnarum se rupium interiectu coërcitum putans, Iidem postera die congressi victiq̄ue, coniectæ in tertam niui, ingentis fluuii speciem indiderunt. Itaque Suecis per summum visus errorem falsa rerum opinione delusis, inusitata aquarum moles obstrepere videbatur. Ita victore vanam aquarum imaginem formidante, fugam impetrauēre Finni. Tertio identidem die reparauēre bellū, nec iā amplius vllū fugæ efficax remedium fuit. Vidētes enim suas inclinari acies, potestati se permisēre victoris. Deinde Egtherum Biarmorum ducem duello pro uocatum deuicit. Post hæc spoliis tropheisque auctus, Suecorum Regis arbitrio mediante, Danorū Regis prædicti filiam suscepit Osuram, ex qua (eodem Saxone teste) XI. filios genuit nominibus huiusmodi annotatis: Bfander, Biarbi, Brodder, Hiarrandi, Tander, Tiruingar, duo Hadingi, Hiorthuar, Hiartuar, Rani, Angantir, qui omnes, vt prædictum est, piraticam exercētes, ad vltimū fuerunt interempti.

*Prestigia
in bello.*

*Noīa 12.
natorum
Arngri.*

De occi-



De occisione vsi, & epotatione sanguinis eius.

INter aquilonares pugiles quidam erat Biarcho nomine, gladio semper utens longitudinis inusitatae, quae voluptatis loco portauit in quoscunque insolentioris vitae athletas duelli prouocatione stringendum, ne moribus abiectissimis deditos, claritudinem athleticam turpibus exemplis sineret infamare: vnde & plurimos ea occasione aut insolentiam totaliter abicere, aut vitam in periculum ponere coegit. Talibus itaque operum meritis exultanti, nouam de se syluestris fera victoriam praebuit. Vrsus quippe eximiae magnitudinis, obuium sibi inter dumeta factus, gladio cofecit, comitemque suum Hialthonem, quod viribus maior euaderet, applicato ore egestu beluae cruorem hautire iussit. Biarcho autem, dum a pugile quodam omni petulantiae genere debacchante, & in conuiuibus nodosa ossa in confessores coniciente, vehementem in capite ictum exciperet, indignum ratus gladii vsu iniuriam pensare, osse inuicem in iacentem remisso, frontem eius in occiput reflexit, idemque loco frontis, intorsit transuersum hominis animum, vultus obliquitate multando, forte ut ab ossibus amodo eiicendis horreret. Praeterea Regnerus quidam Noruegius, dum illustris militiae tyrocinium exerceret, vidit in sociorum castris puellam, ingenti fortitudine hostes undique profligantem: cuius amore captus satiari

Biarcho inusitatae longitudinis gladio plures interemit.

Hialtho sanguinem bibit vrsinum.

Vltor egregius.

Martia puella.

nequius

nequiuit, donec immanem visum, canemque ferocissimum, virginis conclauē tutantes interemisset: quos (etsi aditum amorī prius sollicitata spondit) ea ratione opposuit, vt ferocissimarum bestiarum oppressorem intueretur, cui neruos diu tutatæ pudicitiaē crederet permit- tendos. Huicque puellæ Latgerthæ nomen fuit: de cuius fortitudine paulo inferius inter pugnatrices nonnihil ostendetur.

De Regnero Pilosa braha dicto.

*Herodus
Rex Sue-
tie.*

REX fuit Sueonum, Herodus nomine, cuius anxia mēs ob custodiam pudicitiaē pulcherrimæ filiaē suæ, nō parū vrgebatur, an potius beluino præsidio (vt tunc quorundam principum mos erat) an humanæ fidei eam permetteret conseruandam. Verūm cum humanæ fidu- ciaē præferret bestialem crudelitatem, citius elegit, quod periculosius erat, nociturum. Quippe syluas venatione complexus, repertos à comitibus augues filiaē detulit nu- triendos. Illa paterno ocyus obsecuta præcepto, vipe- reum genus virginis manibus educauit. Et ne eorum sa- tietati conueniens esca subtraheretur, integrū bouis ca- dauer curiosus parens afferri iussit, ignorans se priuato pabulo publicam sustentare perniciem. Qui cum adul- ti pestilentissimo halitu viciniam vrerent, Rex inertis operæ pœnitens, potiturum filia, qui pestem amouisset, edixit. Cuius rei summam Regnerus Noruegianus, Re- gia profapia oriundus, inter plurimos virginis p̄ocos præcipuus, vbi publica fama didicit, lanceum à nutrice sa- gulum, villosaque femoralia, quibus infictos anguium morsus elideret, expetuit. Cumq; nauigio Suetiam ap- pulisset, de industria frigoris rigori aquis supereffusis, vestem indurari permisit: quia amictus, solus ense teloq; munitus, procedit ad regiam. Procedenti duo inusitatae magnitudinis augues obuui allabuuntur, iuuenem stric- ta caudarum, ac venenato vomitū perempturi. At Reg- nerus gelati cultus duricie fretus, amictū venenum, & clypeo morsum, infatigabili beluarū congressione susti- nuit, ac repressit. Ad vltimum proiectum, manu amen-
tatum

*Augues,
virginæ
Thoræ pu-
dicitiaē con-
stodes.*

tatum telum strenuè corporibus eorum adegit. Deinde ense bicipiti vtriusque præcordia lacerans, felicem ingeniosæ ac periculosæ pugnae exitum habuit. Cuius vestitum Rex curiosius contemplatus, cum hispidum dorso forenus, præcipuè incomptam brachiarum speciem animaduertisset, eludens, Lodbroch, id est, Pilosam brachia, eum agnominavit: quem etiam ut ex laboribus recrearet, cum amicis epulaturum accersit. Ille prius reuifendos sibi quos reliquerat, socios aiebat: quos nitidè unà secum vestitos, Regiæ mensæ præsentavit. Et demum ea peracta, victoriæ pignus accepit: ex qua plura præclarè indolis pignora procreavit: eoq; sinceriori amore eius solatio potitus est, quò maioribus periculis & ingenijs, eam suo consortio partam agnouisset. Absumpta tandem nobilissima hac coniuge, Thora appellata, in varia fortunæ ludibria incidit, ut toto orbe fulgidus armis ab inermibus Finnis & Biarmis (prout antea dictum est) superatum se doleret: qui etiã postmodum ab Hella Hybernorū principe colubris obiectus, vita functus est.

*Thora.
Hellaprin
ceps hyber
nus, serpen
tū victor.
Regnerus
colubris vè
Etus inte
rijs.
Siuardus
Rox.
Vemūdus.
Ostenus.
Aluida.
Pudice
virginis in
signe.*

De Alfone pudicitiae defensore.

Rex Gothorum Siuardus filios habuit Vemūdum & Ostenum, filiamque Aluidam: quæ tantam verecundia fidei ab ipsis incunabulis præferbat, ut os populo iugiter obnuptū haberet, quominus formam suam alienæ libidinis irritamentū efficeret. Huic pater in arctam custodiam relegatæ, viperam anguemq; educandos commisit, pudicitiam eius adultorum tandē reptilium custodia vallaturus: ut viris tantummodo fortitudine & virtute insignibus, magnitudine discriminū superata, virginis aditum annuere videretur: hoc adiecto, ut si quis id ipsum frustra tentasset, protinus amputandum caput, paloque refigendum præberet: ne cuius petulanti ingenio stimulatus, tantum facinus in Regium sanguinem præsumeret attentare. Quo cōperto Alf Sigari Regis Danorū filius, non tam viribus quàm ingenio confidens, periculumq; eò clariùs quò periculosius tentandū existimans, proci titulo beluas virginei thalami seruas

trices, debellandas aggreditur, præsertim quòd edicti ratione earũ victori virgineus deberetur amplexus. Quarum vt fortius aduersum se excitatam rabiem sustineret, cruda cruentaque corpus pelle contexit: qua succinctus, mox vt septi valvas subiit, candens ferrum forcipe comprehensum, hiantis viperæ faucibus immerfit, atque examinem prostrauit. Anguem deinde sinuosa volubilitate accedentem, inter medios rictus telo absumpsit, vel vt antiquiores Gothorum historiæ tradunt, ardenti ferrea hasta, velut cultrato mucrone, oppressit. Cumque edicti ratione connexum victoriæ pignus expeteret, refert Rex Siuardus: Hunc sibi generum placitum, in quem filia solido arbitrio consentiret. Cumque sola puellæ mater proci votum difficulter exciperet, mentem filiæ secreto perlustrat alloquio: quæ cum deprehensa esset proci incautius ob virtutem laudare, mater eam conuiijs lacerat, quòd elisis pudicitia neruis, specierum illecebra caperetur, ommissaque virtutis censura, adulantibus formæ blanditijs, lasciuæ mentis intuitum exhiberet. Quamobrem iustam matris sententiam tacite approbans, ingenium inuenit, quo nedum pudicitiam (beluinis custodibus interemptis) illæsam ostenderet, sed insigniori aliquo fortitudinis ausu speciosius illustraret & confirmaret. Moxque ad Danici iuuenis contemptum adducta, fœmineam vestem & animum, in virilem permutauit, atque ex pudica admodum puella, ferocem piratam agere cœpit. Adeo nanque virtutē otio prætulit, vt cum regijs delicijs frui liceret, bellico discrimini fœmineo furore adducta, se subito immerferit: omnesque viros tam pertinaci castitatis proposito auersari cœpit, vt firmiter secum statueret nunquam alicui viro copulari, sed deinceps in piratico exercitio virorum fortitudinem superare, aut æquare.

De stratagematibus Fridleui.

Fridleuus **E**Xtant Fridleui cuiusdam insignia gesta: cui præter insitam animo fortitudinem, etiam contēptrix ferri tunica vel lorica, fiduciam ministrabat. Hac in publicis priuatisque conflictibus, tanquam salutis cultu vsus, plurimos

rimos potentes hostes acri prælio fatigatos oppressit, atque inter alios Gunholmum quendam hostile ferrum carminibus hebetare solitum, crebro capuli ictu exanimavit. Dum autem mucroni manum cupidius inferit, elisa neruorum officia reductos in palmam digitos perpetuo curuitatis vinculo perstrinxerunt. Idem dum Dufflinum Hyberniæ oppidum obsideret, murorumque firmitate, expugnationis facultatem negari conspiceret, Hadingiani acuminis ingenium emulatus, hirundinum alis inclusum fungis ignem affigi præcepit: quibus propria nidificatione receptis, subito flammis tecta luxerunt: quas oppidanis restinguere concurrentibus, maioremque sopiendi ignis, quam cauendi hostis curam præstantibus, Dufflino potitur. Post hæc apud Britanniam amissis bello militibus, cum difficilem ad littus reditum habiturus videretur, interfectorum cadaueribus erectis, & in acie collocatis, ita pristinum multitudinis habitum repræsentabat, ut nil ex eius specie tanto vulnere detractum videretur. Quo facto hosti non solum cõserendæ manus fiduciam abstulit, sed etiã carpendæ fugæ cupidinẽ incussit.

*Gũholmũ
ferrũ suis
hebetavit
carminib.
Dufflinũ.*

*Fridleui
expugnans
do Duffl.
atq; alijs
gerẽdis bel
lis solertia*

De eiusdem stratagematibus per aues.

Qantum ad Hadingianum ingenium superiùs adductum, is est intellectus, quod Hadingus Danorum Rex, primis adolescentiæ suæ annis felicissimè deductis, omisso voluptatis studio, continua armorum meditatione flagrabat, forti animo perpendens, omne vitæ tempus se spectatis militiæ operibus exigere deberet. Idem Handuanum Hellesponti Regem, apud Dunã urbem inuictis murorum præsidij vallatum, mœnibusque nouatis resistantem, bello pertentat: quorũ fastigio oppugnationis aditum prohibente, diuersi generis aues loci illius domicilijs assuetas, per aucupij peritos prendi iussit, earũque pennis accẽsos igne fungos suffigi curauit: quæ propria nidorum hospitia repetentes, urbem incendio compleuerunt: cuius extinguendi gratia concurrentibus oppidanis, vacuas defensoribus portas reliquerunt. Adorsus itaque Handuanũ, cepit, eiq; redẽptionis nomine

*Hadingus
Danorum
Rex, in ge
rẽdis bellis
ingeniosus.
Handua
nus Helle
spõti Rex.
Dunã
vrbs.*

Aues do- mesticæ e- *hostem tollere liceret, spiritu donare maluit: adeò saui-*
dicto pro- *tiam clementia temperabat. Attamen quotiescunque po-*
hibita sub *steà obsidio aliqua imminebat, Regio edicto omnes do-*
obsidionē . *mesticæ aues necabantur.*

De pugna Haraldī Regis contra dra-
conem domesticum.

Haraldus
Nor. Rex
Draco do-
mesticus.

HAraldus illustrissimus Noruegianus Rex, in adole-
 scentia sua apud Byzantium Regem commoratus,
 & homicidij crimine damnatus, domestico draconi lace-
 randus obiectari præcipitur: cui in carcerem eunti, inge-
 nuæ fidei seruus vltro se damnationis comitem obtulit.
 Vtrunque is qui custodiæ præerat, curiosius obseruatū,
 per os antri inermem excussūque dimisit. Itaq; nuda-
 to ministro, Haraldum verecundiæ gratia linteo tātūm
 discinctum excepit: à quo clām armilla donatus, piscicu-
 lis pauimentum instrauit, vt haberet draco in quo primę
 famis procursum effunderet, reorumq; carceralibus te-
 nebris obfusi oculi, vel paruulam prospiciendi copiam
 ipso squamarum nitore capessent. Tunc Haraldus le-
 cta cadauerum ossa angustijs telæ cōsertioris implicuit,
 iisdemq; in vnum globum coactis, veluti clauam effecit.
 Cumq; allapsus draco in obiectam perquam auidē præ-
 dam irrueret, dorsum eius veloci saltu conscendens, cul-
 tellum tonforium, quem secum fortè tectum attulerat,
 vmbilico, qui solus ferro patebat, immerisit: sectionem
 enim rigidissimis squamis oblitus serpens, cætera corpo-
 ris parte spernebat. Sed neq; Haraldus ob sessionis emi-
 nentiam, ingenti beluæ ore corripī, dentiumue acumine
 noceri, aut caudæ voluminibus elidī poterat. Minister
 verò compacto gestamine ossium vsus, conuerberatum
 beluæ caput ad sanguinem & necem vsque crebris ictū
 ponderibus contundebat. Quo cognito Rex, vl-
 tione in administrationem versa, fortitudi-
 ni supplicium condonauit, nauigioq;
 & stipendio donatos abi-
 re permisit.

Squamæ
lucēt in te-
nebris.

Draco pu-
tendus in
vmbilico
vt interfici-
ciatur.

*De pugna Frothonis, & Fridleui, contra
serpentem.*

Frotho Danicus pugil & Rex, vix pubertatis annos *Frotho.*
 emensus, solitatio congressu, serpentem miræ mag-
 nitudinis & ferocitatis (impactum enim congregientis
 ferrum aspero cutis horrore contempfit, & spicula quæ
 in eum coniecta fuerât, eluso mittentis conatu irrita re-
 sultabant) immisso in ventrem ferro consumpsit. Nec
 minoris fortitudinis censendus est Fridleuus : qui tum *Fridleuus*
 experiendæ fortitudinis gratia, tum voluntate consequē
 di thesauri absconditi, anguem corporis robore, & ve-
 nenatis dentium morfibus admodum formidabilē ador-
 sus, diu in squameum latus irrita tela coniecit, quippe
 spiculorū impulsū crustata corporis durities frustra-
 batur. Ipse verò coluber crebras admodū spiras agitans,
 orbiculato caudæ flexu tactas obiter arbores stirpitūs e-
 uertebat, crebroque corporis tractu cauata ad solidum
 humo, præruptum hinc inde latus effecerat, vt quibusdā
 in locis aduersi colles media valle sequestrati conspiciā-
 tur. Igitur Fridleuus inuicta suprema beluæ considerās,
 ima gladio tentat : perfossaque inguinis parte, saniem
 palpitantis elicit: qua extincta, pecuniam hypogeo eru-
 tam asportauit. Item gigantem quendam Hithin nomi-
 ne, monstruosum habitum mutuantem, cum Regis Tel *Hithin.*
 lemarchiæ filium pueriliter obludentem abduxisset, e-
 que remige vteretur, pede manuque curatum, liberato
 captiuo adolescente, deuicit.

De eodem Fridleuo.

IS etiam duodecim pugiles Noruegianos, quamuis gi-
 ganteis triumphis claros, trophæis gentium celebres, *Fridleuus*
 & spolijs locupletes, cum crebra vicinos irruptione ve- *12. pugila*
 xarent, nō tam auaritiæ, quàm virtutis ardore inductus, *les oppres-*
 oppressit. Hic etiā Hiarnonem quendam regni com- *fit.*
 petitorem, quod vitæ eius, prætextū magnæ familiarita- *Hiarno.*
 tis, & ingentium obsequiorum, acerrimus insidiator esse
 fet, multitudine & atrocitate cicatricum in balneo de-
 prehensum, duelli congressu interemit.

De piratica illustrium virginum.

Aluilda. **A**Trocem piraticam exercere cœpit Aluilda illustris-
 sima virgo, compluribusque eiusdem voti puellis
 in commilitium accitis, eò forrè loci perucnit, vbi pira-
 tarum agmen amissi bello ducis interitum deplorabat:
 à quibus ob formæ pulchritudinem, & animositatem, pi-
 raticæ princeps creata, maiores muliebri virtute res edi-
 dit. *Alff.* Quam Alff crebris nauigationibus infectari cona-
 tus, in Blacmannorum classem hyeme incidit: quo tem-
 pore densatæ frigoribus aquæ, atque glaciei moles ita
 nauigia firmare solent, vt eis nulla vis aut ars conceda-
 tur remigandi. Cùmque frigoris diurnitas, tutiorem
 conclusis spõderet ineesum, iubet Alff suos lubrico cal-
 ceamentorum vsu deposito, nudis caligarum soleis gla-
 cialem calcare planitiem, atque ita hostes vnctis calceis
 infirma vestigia tenentes, facillimo congressu fatigare.
*Ratio pug-
 nandi super
 glaciẽ, vt
 pes firmus
 constet,
 Hangœ.* His ita repressis, glacieque soluta, institutam nauigatio-
 nem in Finnos seu Finlandos dirigit: vbi contractiorem
 sinum Hangœ ingressus, missis exploratoribus portum
 inuenit aliorum nauigijs occupatũ. Aluilda quippe eas-
 dem angustias prior classe intrauerat: quæ cùm ignotas
 eminus puppes adesse conspiceret, celeri remigio in eo-
 rum defertur occursum, irumpere hostẽ, quàm eo ob-
 rui satius iudicans. Vt ergo naualem pugnam commit-
 tere cœperunt, magnoque gloriæ & fortitudinis res-
 pectu vtròbique continuarunt, iuuenis maiori ac recentio-
 re milite cinctus, optato omine Aluilda proram insilien-
 te, in puppim vsque (facta resistentium strage) progredi-
 tur. Cuius comes Borcharus, decussa Aluildæ galca, fa-
 ciei que gracilitate conspecta, animaduertit osculis, non
 armis agendum esse, telorumque rigore deposito, blan-
 dioribus hostem officijs attractadum. Igitur Alff, quam
 terra marique tot obstantibus periculis indefesso labore
 quæsierat, supra spem offerri gauisus, cupidius apprehẽ-
 sam ornatissimo muliebri vestitu protinus exornauit,
 suoque toro laudabili maiorum lege seruata, coniunxit:
 ex qua postmodũ filiam Gyritam procreauit: quæ Hal-
 danum sortita maritũ, Haraldum Hildetan peperit, qui
 Daniæ regnum domesticis iniurijs multipliciter lace-
 ratum, †

ratum, ad pristinum decorem, pace 1. annorū habita, restituit: dualque bellaces virgines, Sticlam & Rusilam in *Sticla.*
Regem Trondorum super regni dominio classe bellica *Rusila.*
decertantes, insigni astutia victas prostravit. Sed neque
eius nepoti Odmundo Olone genito, par gloria cessit, *Odmundus*
dum aliam virginem Ruslam, cum fratre de regno Nor *Rusla.*
uegiæ piratica contendentem, potentibus armis aggre-
ditur. Nam ab ea fugatus, clandestina rebellione à popu-
laribus molestata, refugam fecit, atque fraternæ perse-
cutioni, dum fugeret, impiè obiecit trucidandam. Neq;
omittendum est, quòd potentissimus Hollandiæ Prin- *Hairuillus*
ceps Hairuillus, Rusilam virginem Noruegiæ, res belli- *Hollandiæ*
cas æmulantem, insigni armatorum virtute oppressit. *Princeps.*

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE MINERIS. ET METALLIS.

EPITOME LIBRI SEXTI.

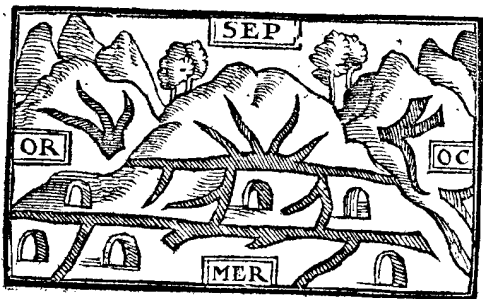
P R A E F A T I O.

QUIA durū & indomabile genus bellatorū Septentrionis, Suctiæ & Gothiæ minerales mōtes inhabitās, ob ingentē animi & corporis ferocitatem & animositatē, ac etiam propter durissima exercitia quibus implicatur, gigantibus & pugilibus debitè poterit assimilari. Ideoq; eisdem gigantibus & pugilibus, in ordine rerum Aquilonarium annecti meretur, & subsequētib; ob diuersa armorū genera, quibus vtraq; pars vititur, anteferrī. Hacq; ratione aliorum scriptorum ordine & forma non seruata, nonnihil de mineralibus rebus inferendum erit, vnde paramenta pro ostensione subsequēntium prætorum, distinctius quò fieri potest, assumantur. Montes igitur excelsi sunt, sed pro maiori parte steriles, & aridi, in quibus ferè, nihil aliud pro incolarum commoditate & conseruatione gignitur, quàm inexhausta pretiosorum metallorum vbertas: qua satis opulenti fertilesq; sunt,

in omnibus vitæ necessarijs, forſitan & ſuperfluis alium de ſi libet conquirendis, vnanimiſque robore, ac viribus, vbi vis contra hæc naturæ dona intentata fuerit, defendendis. Acre enim genus hominum eſt, nullis bellorum aſperitatibus, ob qualemcunque elementorum aſperitatem, aut hoſtiles minas, cedens, prout infra de bellis cæpeſtribus erit oſtendendum. Quàm etiam feroces & impetuoſi, agmine pedestri incedentes, hoſtibus imminere ſoleant, Dalacarli dicti, externus teſtis Albertus Crantzius magna miraſque, in bellis contra Reges Daniæ, præfertim contra Chriſtiernum I. ac Regem Ioannem confectis, ſatis integrè manifeſtat. Imò & ipſe Chriſtiernus

Chriſtiernus 2. Daniæ Rex crudeliſſimus.

2. qualiter viribus & furore, Rege Goſtauo anno M. D. XXI. ductore illius gentis, à regnis Suecorum & Gothorum fuerat exturbatus, per infelicem experientiam peſſimi conſilij circumuentus agnoſcit. Quàm verò horribilis & immanis crudelitas, eius regimine commiſſa ſit in Septentrionalibus terris, inferius ſuo loco, ſecundum ocularem meam inſpectionem, veriſſimè oſtendetur. Reſeruatus enim videbar ad videndum tã horrenda ſpectacula gentis meæ.



De Mineris, & earum inuentione.

Mineræ Septentrionalium regionū ſatis multæ, magnæ, diuerſæ, & opulentæ ſunt. Multæ, quia in vallibus & montibus ſitæ, frequentius adhærentes extrahuntur,

rur. Item magnæ, quia inexhaustæ & amplæ; tam in superioribus Suetia quàm Gothia, & Varmorum regione, penes Noruegiæ limites reperiuntur. Item diuersæ, quia argenti, cupri seu æris, & chalybis, & electissimi ferri. Itē opulenta; vt infrà dicetur, cum in eiusmodi mineris bona pars Regij fisci seu tributū, veniet extrahenda. Et licet talium montium ac minerarum, ingens multitudo sit in antedictis regnis, tamen plurimis signis, natura monstrāte, semper nouæ recenteq̃ue scrutantibus offeruntur, præsertim vbi montes in summitate rotundi sunt, & in umbilico ac rotunditate, non fissi vel fracti: sed nix in hyeme, propter sulphuris fumositatem, liquefcens. Ictu verò fulguris in vertice vel latere, aut pede tacti montes, elucentes argenti venas in fissuris ostendunt, suosq̃; lucricupidos allectos, magis magisque ad ardorem inexplibilis auaritię incendunt, vt nullius respectu periculi, saxa cauando perueniant ad interiora: vbi non secus venæ in montibus, quàm mēbra in hominibus stantes sursum, deorsum, leuorsum vel dextrorsum diuisa vidētur, eoq̃; fulgentiores mineras annexas retinent, quò puriori petræ vel marmoris connatæ videntur. Quę enim versus Occidentem naturæ lineamenti diriguntur, maioremq̃ue gibbum ad Meridiem & Boream flectunt, optimæ sunt, & inæstimabiles: quoniam non aliter apparent venæ illę, quam micantes armati, ordine suo bene locati. Hęcque voluptas vtilitati coniuncta, non paruum solatium laborantibus ac possessoribus præstat.

Signa quibus mineræ dignoscantur.

Minerę que sint optime.

De situ Mineralium venarum.

Præterea venæ à lateribus Orientis, & Meridiei in mixtum Occidentem, & Septentrionem concurrentes, electiores esse perhibentur, non itidem aliorum in alias cæli partes deriuantes, Maturior enim minarū decoctio, ortium solem, & meridianum sub Arctoo sequitur. Sunt etiam venę pendentes, atque iacentes dictæ. Pendentes desursum regunt. Iacentes in plano situ recumbunt, augmentum & bonitatem ab ipso exitu assumunt. Sunt etiam venę sursum deorsumque obliquæ.

Minerę probatiores.

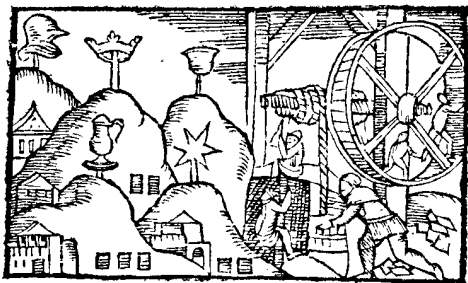
Venę pendentes & iacentes.

Venę obliquæ.

quata, à prædictis omnibus dependentes.

De modo cauandi metalla.

Effosiores sustinendis montibus crebros fornices, ligneaque sustentacula inter ipsa montium latera, ac inferius pro sua securitate reponunt: eaque dubia atque anxia firmitate fidentes, adhuc alio excogitato modo, sese funibus inter inuias rupes, metalla cæsuri, vel ærgenti lineas lecturi, demittunt: quæ postmodum igne et aqua, arte adhibita depurant. Cùmque sterilis quæstus, atque inanis labor is esse videtur, quasi in cortice & superficie, nullus aut rarus pinguißimæ mineræ quærédus sit fructus, solidioris ingenij vsu resumpto, prioribus lōgè fortioribus fornicibus, intra montium latera columnas statuunt, firmiter credentes, non nisi in profundioribus montium cauernis, sagacioribus signis diuitias esse quærendas, & in infima abyßo: vbi decoquente natura, vberius atque frequentius, argentea præsertim & cæra metalla, fodiuntur.



De distinctione Mineralium venarum.

Distinctio ac diuisio mineralium venarum, siue puteorum, aut possessionum, certis signis mōtibus impositis ab inuentoribus, aut euentibus, aut naturali situ & proprietate, specialiter fieri solet: quæ etiam mirabili ordi-

li ordine sunt inuentæ, quotidieq; (irato an propitio numine, ignotum est) inueniuntur: primò violentia fulminum, ac turbinum arbores comburentium, vnde micantes argenteæ glebæ produntur: deinde lignonibus rasi vertices subterraneorum montium, ostendunt splendentes argenti venas: quas illicò prouidus agricola fimo abscondit, potius agro pacifico contentus, quam argentea minera sponte se offerente: vnde suam, suæque sobolis vitæ educare posse cognoscit. Formidat enim sollicitus agricola nobilem vel fiscum, cuius ager est, visâ argenti minera, maioris lucri causa eum à prædio amouere velle, ne amplius sit agricultura, vbi fertilis sit argenti minera. Ideoque, vt dictum est, præligitur fertilitas agri. Olim ob hanc causam, tam agri, quam argenteæ minere sic apparentes sunt desolatæ: hodieque quàm diligenter fieri poterit, absconduntur: tantumque nocuit regentium inexplibilis auaritia, vt vbi erant putei, seu minere ferrariæ, aræ, argentariæ sexcentæ, vix trecentæ hodierno die ad publicam vtilitatem relictæ videantur: quorû nomina superuacaneum est hic enumerare, dum incolæ earum memoria insigniter contristantur, eò processisse fata, q̄ aduersus numina violèta nihil audeat attentare.

*Minerariis
inuentio.*

*Minera ar
gentea abs
conduntur:
ab agricola
lis.*

De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.

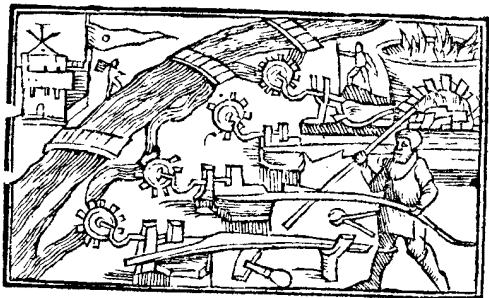
Qvod denique superius altissima rota, seu machina tractoria, humano vel iumentorum gressu circumagi reuoluiq; præterea homines funibus insidentes, atq; ad ima descendentes, ac rursum vrnæ seu situle, mineris vel aqua plenæ, eleuari videntur, id significat (prout omnibus est compertum) quòd hunc modû metallici laboratores necessariò congruentem seruant: imò quòd & ipsa iumenta, equi videlicet, ac grandes vrsi, vicissim & collateraliter in rotis, ob grauiora eleuanda vel deprimenda pondera reuoluendis, deputantur, dum nullis cuniculis, vel scalis egestæ minere, ab antris infernis facilius educi possint. Fossores verò, tã graues duosq; labores sursum deorsumq; perpetuò subeutes, hoim genus duriss. est, & plerunq; ob maleficia proscriptionis titulo

*Vrsi ser-
uiunt in ele
uandis me
tallis.*

cò

*Impertes=
viti metal-
lici.*

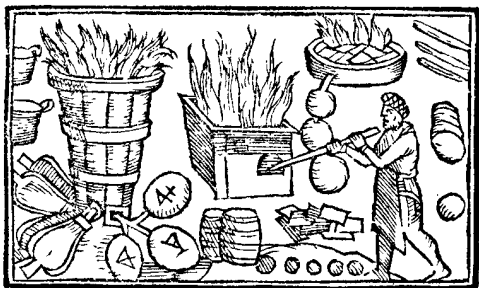
eò collectum, sola principis securitate ibidem viuens, ne patria in exilium commutata, à postliminio nunquã ad propria reuertatur. Leges tamen laboratores illi, & iura montana sequuntur: quibus etsi ad tumultus, seditiones, homicidia, ac mille iniurias subito perpetrandas inclinati sint: tamen sauerissima constitutione, ne cuiquam malum inferant, constringuntur. In reliquis nulum expauescunt subire periculum, vel ruinam: quæ inter saxorum cadentia fragmenta, siue in trabibus inter latera montium obsirmandis, siue in le: hisera minerarũ exhalatione aut fœtore, siue inclusi aëris grauitate, contingere possunt. Ideoquæ sapissimè subduntur horribilibus fatis. Dum enim celerius, quàm circumspectius impetuose laborant, sustentaculis ruptis, saxisq; cadentibus, vel mox quassantur, vel diebus aliquot (vt prædictũ est) cum horribili clamore fame cruciandi suffocantur: quibus, vt viui extrahantur, nullo concesso remedio, vno se pulturæ signaculo, quomodo, quotquæ, scilicet xxx. l. x. vel c. aut plures perierant in momento, ostenduntur. Manet nihilominus in aliis fossorib⁹ indomitus vigor, vt vel his, vel similibus spectaculis horrendis minimè tertentur. Leui etiam tactu malleorum accedente, immenso pondere maximi montes collabuntur.



De arte & ingenio fabrorum.

Etsi in multis Aquilonaribus regnis & prouinciis, mira fabrorum cuiusuis ductilis, vel fusilis, vel tornatilis

natis metalli fieri solet estimatio, præcipuè apud montanos Dalacarlos, inuictum pugnatorum genus: tamen in regione *Helsingi* (quæ olim ob magnifica gesta *fabri ingeniosi.* Regio titulo decorata fuit) versus Septentrionem adeo periti, & diligentes fabrilis officii artifices inueniuntur, vt vix pares habeant in toto Aquilone. Metalla etenim cruda, ac difformia, aquarum rotarumque ingeniosa directione, longo tractu ob earundem minerarum opulentiam distendere norunt, vt agilitate, & impulsu talium machinarum, breui temporis spatio opus aliquod ingeniosissimum reddatur consummatum, etiam vsualia vasa extensi æris, aut ferramentorum: vnde non exiguus questus gentibus his accrescere solet. Similiter in ferreis portis, ac fenestris laminatis, ac cratibus retiariis, indissolubili connexionione firmandis, quale opus in iuncturis, vix cernitur in tota Europa.



De distinctione fusilium Metallorum.

Est & alius modus in opulentissimis montibus argenti, cupri, seu æris, & ferri fundendi, vel malleandi, apud eosdem artifices Aquilonares, tam utili ac commo ordine distinctus, vt facile vnumquodq; metallum, iuxta propriam naturam redigatur in massam. Argentum in sua fusione cauas fornaces, & liquidos ignes, tanquam pretiosius metallum exquirat, vt resolutum iu fluidam molliciem, suppositis oblongis aut rotundis canalibus, *Fusio argenti.*
in

in varias formas ab operariis deputatas extrahatur. Formæ quidem taliter effluentes argenti plerunque fiunt, vt vsuales mensæ, vel sedilia quadra, aut clypei militares: hocque potissimum ea ratione fit, vt Regis & regni magnificencia ac opulencia, tam quoad incolas, quam magnorum principum oratores, quibus huiusmodi argentæ massæ donantur, debeant demonstrari. Cuprea autem, siue area metalla, oblongis fornacibus eleuatis ex argilla, paleaque, & ferreis filis, ac funibus confectis, multo follium numero hinc inde pro excitando ardentiore igne appenso, etiam in diuersas formas absque canalibus in maximas massas, effossa tamen terrarum scrobe, funduntur: sed longè faciliori compendio subitus irrupentium ventorum, quo continuati immensi caloris in medijs flammis stratum metallum, reducitur in varias formas, c. cc. vel dc. aut m. libras, & amplius continentes, etiã naualia pondera, vel strateras numero grossiore.

Adhuc de eisdem Metallis.

Ferrum.

F Erreæ verò mineræ, non nisi adminiculo aquatiliâ rotarû flabella mouentium, vt transeant in disseccabilem massam, ligonibus frustatim seu crustatim diuiduntur, ea semper seruata proportione, vt instar mediæ manus clausæ crusta ferrea, vel quadruplo maiora, ad plura centena millia quotannis fabricentur: quæ crusta ferrea pondere quingentarum librarum, vel amplius, oblongis vasis instar barilium Romanorum imposita, ad exteras nationes, vel internas prouincias maximo cum lucro exportantur. Chalybis etiam electissimi tanta copia illic est, vt & indigenis, & alienigenis ad omnem ædiliû instrumentorum, & quorumque armorum, thoracium, galearum ac gladiatorum, & hastarum sufficiat indeficientem vsu. Sed eò purior in grano, fortior in opere, & tractabilior in ferri mixtura redditur, quò ex ardentiori fornace extractus chalybs, tractim non subito suffocetur in aqua: quia si totus immittitur, ita ruptibilis, seu frangibilis redditur, vt nullam vim in sui flexura sufferre possit. Apud Mōtanos Septétrionis, crustata figura fit instar geminorû digitorû, numerorumque distinctione, videlicet centenario, millenario, &c. quasi foro leuis. venūdatur.

*Vas ferri
continet
500. libras.*

Chalybs.

De Metala



De metallicis Dæmonibus.

Hoc in summa colligitur, quòd in Septentrionali-
 bus regnis magna sunt dæmonum exercitia, ac mi-
 nisteria incolis earum regionum: frequētius tamē in sta-
 bulis, & mineris: in quibus saxa infringunt, cauant, & fin-
 dunt: quæ & vrnis, seu fitulis ingerunt, rotulasque & co-
 chleas, quibus machinæ tractoriæ sursum trahuntur, so-
 licitè adaptant, seseque velut vmbas, dū libuerit, in qua-
 cunque forma operariis ostendunt, risusq; atque inanes
 cachinnos, ludicraque præstigia, & alia infinita ludibria
 quibus infelices decipiunt, vocali sono confingunt. Sed
 hæc mentita obsequia non nisi in perniciem, & nouissi-
 mē in interitum, columnas frangendo, conuertunt: vel
 casu petrarum, fractione scalarum, prouocatione fæcto-
 rum, suffocatione ventorum, ruptura funiculorum, opa-
 primunt, aut conturbant, vt fractis ceruicibus decidant,
 aut magnitudine periculorum Deum blasphemant, pro-
 fundiorem dæmonum catenam ilicò subituri. Idque po-
 tissimum faciunt in ditioribus argenti mineris, vbi spes
 eminet vberior infiniti thesauri inueniendi. Hacque ra-
 tione plurimæ mineræ ditissimæ, penitus desolatæ vi-
 dentur, ac penitus inuadatæ, maximè quòd in metallicis
 locis sex genera dæmonum cæteris maligniora inue-
 niantur: quorum pauore, atque noxio insultu, multi me-
 tallici laboratores periclitantur.

*Dæmonū
 sex genera
 in sudinis.*

De sula

De fulgure montium Metallicorum.

Pericula laboratorū
Fodinarū halitus grauisissimus.
Ceruise medicamentum.

Montes minerales inhabitates sæpissimè tonitruo, fulgure, fulmine, aut coruscatione flagrante, mirabiles effectus in exhalationibus minerarum experiuntur, crassum videlicet ab antris vaporem, qui omnia obumbrat: grauem in superficie montium circa exitum & introitum aëris strepitum, qui arcet accedentes: & super omnia intolerabilem fœtorem, sulfureo fulminis odori admixtum: quem si quis insuetus eò accedens hauserit, ægritudinem incurreret difficilimè restitutam, oppilationem videlicet meatuum gutturis: quæ calida ceruicia immixto butyro repente pota, dissoluitur, vt successiuè maioribus adhibitis remediis repurgetur. Cooperatione tamen fortis naturæ potius læsi homines, quam virtute medicinarum, ibidem sanantur. Contingit præterea ibidem ictu fulminū, nouas argenti venas in lateribus montium clarissimo nitore denudari: quo inde perpetuū sortitæ nomen & vsus, fortunas multiplicat possessoris. Præterea ibidem tantum sæuiunt tonitrua, ac fulmina, licet interpolatis annis, vt plura armentorū agmina, tempestuosissimo accedente aëre, per latos variosque campos occidantur.

De Aurificibus.

Ostenso superioribus figuris, quòd maxima ac in exhausta sit copia argenti in montibus regni Suetiæ, & quomodo reperiatur, & extrahatur ibidem, sequitur vt eius vsus vel abusus ostendatur, ne nobile metallum hoc non habentibus, & bene vti scientibus, vt habeant, relinquatur ignotum. Repetitis igitur antiqui temporis moribus, satis monstrari poterit, quàm ingens auri & argenti, alteriusue pretiosi æris opulentia fuerit, quando (vt primo lib. præmissum est) templa idolorum, triclinia Regum & Principum, vsque ad infantum cunabula, & equorum frenos, & phaleras, in eminentissimum ornamentum extendebantur. Sed auri minera, vt tunc abundans fuit, ita postmodum ob sæuam mortalitatem, peste, gladio, fame, & tempestatibus excitata, rarefacta
cura

tura eius euauit. Solam memoriã quorundam locorum, vnde extractum fuit, ad posteros satis inexplẽbiles misit, quemadmodum extremis finibus Aquilonis superius fuerat enarratum: attamen non negandum arbitror, quin auri maxima vis sit in Suetico cupro: quod emptũ & exportatum, ac plerunq; à naufragio repetitum, arte igneque expurgatum, possessoribus suis præstat insigne lucrum. Hancque artem puto Hungaricos artifices diligenter attendere, qui cuprum valde rubicundum & examinatum, atque in tenues laminas resolutum, externorũ negotiatoribus vendunt: qui demum per dominia Regis Poloniae, vsu longarum nauium, in flumine vulgari sumo Vistula, vsq; ad emporiũ Gedanense Ducatus Prussiae deportandum, eoq; loco diuidendum faciunt: reliqua domesticis aurificibus, (si arte secretiori aliquid auri è cupro vel ære exprimere possint) salua relinquuntur. Quantum ad argenti vsu, nullibi communius, aut splendidius in omni hominum conditione venundatur, quam in Suetia & Gothia: vbi vix domus vel familia reperitur, quæ non semper aliquid annua industria adijcit ad partam possessionem. Quæstus etiam maximus est in magnis imaginibus Sanctorum, regni Tutelarium patronorum: quibus ciboria, siue loca auro argenteo constructa, reuerenter deputantur. Similiter & ornatu virginum in amplissimis capitum coronis, monilibus, pectoralibus, brachialibus, catenis, murenulis, annulisq; à parietibus, paranympis, vel amicis erogatis. Neq; frustra, provide enim eis potius argento, tota earum vita & heredum duraturo, quam sericeis vestibus esu vermium subito perituris, elargiuntur. Imò illustrioribus viris adaptari solebant antiquitus argenteæ cincturæ, vulgariter Silffschenna dictæ, atque rotundi argentei nodi in vestibus vndiq; perstringendis: imò etiam campanulæ argenteæ caudis equorum, vt sono percepto obuij caueant calcitrationem, alligantur. Præterea strepæ, frena, & petoralia, plurimaq; argentea, potius luxu, quam solido apparatu, fabricantur ornamenta.

Ex cupro rubro aurum possit elici.

Vistula fluius. Gedanense emporiũ.

Argentũ apud Suecos & Gothos electissimũ.

De Irgenteo ornatu virginum.

*Schening.
descriptio.
Scheda
torrens.*

EXtat apud Ostrogothos vetustissimum oppidum Scheningia dictum, eò quòd torrens certo tempore impetuosisimè alluit latera eius, Scheda appellatus. Siccitate verò adeò pauculam reseruat aquam, vt vix solis iumentis & pecudibus sufficiat adaquandis. Sed hūc defectum optimorum fontium abundantia vbique supplet, cum ex viuà scaturigine perpetuas habeat venas. Oppidum hoc, etsi vergens ad senium videtur proximū fore desolationi, tamen situ, fertilitateq; sua, ac opulētia simile non habuit in tota Septentrionali plaga. Situm, inquam, saluberrimum habet, vtputa inter fertilissimos agros, & prata, ac nemora quercina, valde vtilia & opaca. Plateæ huius oppidi adeò ingeniosa industria à primis fundatoribus traductæ sunt, vt quasi ex omnibus circumferentijs, qualitercunque flectatur, ad publicum forum & prætorium, veluti centrum concurrant. In hoc foro stabat gigantea statua, Turonis longi nomine, instar Rolandi Bremensis insignita: ad cuius genua publica quaestione corripiebantur malefactores, præcipuè adulteri, licet rarò reperti: qui inter brachia statuæ, connexa ferreis catenis saxa, indicibili confusione ac alijs ludibrijs, in collo eleuata tenebant, maximè in terrorem fragilioris sexus haud corrumpendi. Erant olim in hac vrbe maximo numero plebeix virgines, amplis argenteis, deauratisque coronis palmari altitudine, solennioribus festis incedentes: quarum etiam alius cultus & ornatu, sicuti & aliarum mulierum, totus & opulentus erat in argēto cuius copia ad omnes & singulos, etiam agricolas extendebatur & adhuc extendi creditur, vt gloria Principi detur, quòd potius splendidis & opulentis imperat, quàm egenis, veluti Rex Schacorum aut Latrunculorum.

*Turclay.
Roland
Adulter
rorū pœna*

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE BELLICIS INSTRUMENTIS,
ritu, causa, & cautelis præliandi.

EPITOME LIBRI SEPTIMI.

De artificibus ballistarum & telorum.

P V D Septentrionales gentes, magnus vsus reperitur in arcubus, ballistis & sagittis: vixq; datur incola terræ, qui in similibus armis haud est prouisus: idq; propter hostiles insultus arcendos, ac noxias bestias, vbicunque occurrerint, depellendas, vt sunt immanes vrsi ac lupi: cōtra quos latæ veluti nouaculae producuntur sagittæ, ob pilorum densitatem. Item lignæ sagittæ lato capite, pro marduris, zabellinis, ac pyrolis interimendis: Item bifurcatis, pro auibus syluestribus aucupandis: alijs in aquaticis incisiuis, ob pennarum duritiem penetrandam: alijs ad aëres, seu onagros, gulones, vulpes, & similes bestias conficiendas. Verum de his & similibus, non ballistarum, sed reflexarum arborum sagittis, inferius de diuersis animalibus venandis, plura ostendentur.

De sagittis & telis bellicis.

Quantum ad præliorum congressum attinet, certum omnibus relinquatur, Gothos cæteros in fortitudine ballistarū, sagittarum, læccarū, & gladiatorū præcellere, eò quòd vix in orbe maioris rigoris fiunt ballistæ, quàm apud eos: neq; maiores gladij, qui hæreditario iure & munere, tanquam supellex argento locupletior, inæstimabili desiderio affectantur & dantur, ac possidentur. Nec minor in fortibus ballistis affectus est, & rotulis earū attractiuis, quib. mirā agilitate dorso incuruato ballistæ extenduntur: talēq; vim habet eius vigore emissa

*Ballistæ.
Gladij.**Vis arcus*

K 2 ferrea

*Sagitte
tricuspid.*

ferrea sagitta, vt virum lorica, ac duplici thorace munitum, velut mollem ceram penetrare consuevit. Ideoque earum frequentior, quam aliorum armorum in præliaribus populis, etiam ob alias multiplices rationes, vsus est, vt infra de ferreis mœnibus annexedum erit. Talibusq; sagittis ferreis non parui duces exercitus in campis indigentes, multa earum millia secum diligenter ferunt: quoniam portatiles sunt, & raro frustra proiectæ, etiam tricuspidæ & veneno tinctæ, ob hostium rabiem & immanitatem, sine graui vulnere emittuntur. Nèc facile venenatis vtuntur sagittis, nisi vbi exploratum habuerint hostilem ferociam & crudelitatem, quod nemini sit parsura:

*Sagitte
reuenatæ*

De subita conuocatione communitatis ad arma.

*Suis enim
stipendijs
militant.*

Quoties imminet hostes in littore maris, seu limitibus regnorum Septentrionalium, tunc illico iussu præfectorum provincialium, accedente consensu & consilio veteranorum in simili negotio valde peritorum, baculus tripalmaris communi eorum aspectui, agilioris iuuenis cursu præcipiti, ad illum vel illum pagum seu villam, huiusmodi edicto deferendus committitur, vt III. IIII. vel V. die vnus, duo, vel tres, aut viritim omnes & singuli ab anno trilustri, cum armis & expensis x. vel xx. dierum, sub pœna combustionis domorum (quæ vsto baculo) vel suspensionis patroni, aut omnium (quæ fune alligato signatur) in tali ripa, vel campo, aut valle comparere teneantur subito, causam vocationis, atque ordinem executionis prædicti præfecti provincialis, quid fieri debeat audituri: Itaque nuntius ille quouis posta, seu veredario celerior, peracta commissione lentè reuertitur, signum afferens, omnia legaliter se fecisse: continuoq; momento vicatim vnus & item, alius cursor, qualiter agendum sit, præscripto loco demonstrat. Taliq; modo, qui vel habitu, vel ætatis vigore idonei ad pugnam videntur, diurnali vel octiduo spatio,

tio, innumera multitudo cum armis & expensis congregatur, imò agricola grandæviores propter cōsilia, & experientiam priorum cōflictuum acceptorum, in campos accedunt, sicut & fœminæ in mœnibus urbium, vel arcium, ut eijciant saxa, vel calcineas pulkes.

De custodia viarum & exploratorum.

AT qui ne hostilis exercitus, quid incola meditentur agnoscat, loco opportuno deputantur viarum custodes, qui neminem ab ea multitudinis convocacione descendere sinunt, imò nec nuntios hostium, quado deprehenduntur nō pacis gratia, sed explorandi causa advenisse. Volunt enim incolæ inimicos, quanto numero congregati sunt, quibusue hastis & armis, seu contis aut sagittis utuntur, ignorare: quandoque enim hasta (vulgariter Italico Pichæ dicta) duobus aut tribus pedibus longitudinem exuperant hastas, seu lanceas inimicorū, uti in eiectione Regis Danorum Christierni 2. anno Domini M. D. XXI. ductu nobilissimi Gostavi Ericson, postea Regis, euenit; qui xx. millibus huiusmodi hastatorum montensium inhabitatorum Dalacatorum, ad campum Arosiana, sub finem Maij impetuosè hostibus congressurus descendit, & in momento victor euasit. Horror enim Christiernianæ seueritatis non vnā familiam, aut prouinciam, sed vniuersos incolas agitabat in furorem, ut viritum exeuntes prorumperent in vltimum. Quo ordine, causaue factum est, ut idem Gostavus vbique concurrēte infinita multitudine, etiam illustrium & nobilium assensu, primò proclamatus sit Princeps, & inde Rex à tribus Episcopis sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem habentibus, sit coronatus: de cuius gestis alibi diffusius ostendetur. Nuntijs igitur, vel cursoribus, pro enuntiando congressu multitudinis ad prælium, nil vnquam celerius aut seuerius excogitari possit, quia hos neque vis niuium, neque imber, neque æstus, neque nox distinct, quin propositum sibi cursum celerrimè cōficiant: quorum primus proximo pago denūnciat, & ille propinquiori, & ita deinceps, donec è territorio seu di-

Hasta Gothorū longissima.

Anno domini. 1511 Christiernus Danorum Rex regno pulsus.

strictu, cuncti cognouerint, vbi, quandoue, & propter quid sit congregiendum. Nec satis securus erit præfectus, si titubat, aut vacillat, quid prouocatæ multitudini debeat imperare. Gratis enim pro patria militaturi, ilico scire volunt, quid expediat peragendum.

De directione multitudinis conuocate.

Præfectorum in bello sedulitas & prudentia,

Congregatæ multitudini incolarū, mox adsunt prudentiores præfecti, qui vno tempore & agenda demonstrant, & cohortes, turmas, ac legiones distribuunt, aciesque seruandas prædicunt, vexilla committunt, causas belligerandi exponunt, præmia, prædamque victoribus promittunt, hostium insolentiam & damna inculcant, & quam necessarium sit patriam tueri libertatem, vniuersis & singulis manifestant: hacque celeri expeditione omnes audacissimos iniuriarum vindices reddunt, ea potissimum ratione, quod domestico tyrocinio prius didicerant bellicos exercere congressus, idque pilis, sagittis, fundis, gladijs, quibus aliquoties, vel sæpius hostem interimere vel fugare consueuerunt; quidue in bello fieri oporteat, non minus commodè sibiipsis præscribere, quam ab alijs addiscere norunt. Quo fit, vt dum in hostem non secus quam graues, & luctuose tēpestates vno impetu deferuntur, ferociterque irruunt, vel facultatem inueniant cadendi, sternendi, capiendi, aut omnia in hostilibus castris confundendi, prout natura loci concedit.

Populoque mos est tumultuaria atque cursoria pugna dimicare. Qui verò cæteros antecellunt in hastis, aut statuario bello, suo ordini scorsum deputantur, vt suis sint auxilio, si resistentia hostium in ipso impetu retrusi fuerint, vel fugati. Alij verò turmatim conglobati, aut itinera custodiunt, vt hostem ad insidias & iniquiora loca concludant: aut comæatum auferunt, vel impediunt, vt diuurnitate sufferendæ pugnae defessum reddant, aut ad extrema pericula voraginum, ac præcipitiorum cogant, vt rupium faucibus ipsum hostem inclusum facili negotio conficiant, vel captiuent. Summeque prouidet, quod nouas recentisque pugnatorum turmas bello inualescente ini-

Pugna cohortum turmarum

te ini-

te inimicorum viribus incessanter opponant, vt in rura munimina recipiant debilitatas,

De littoralibus praelijs.

IMminente maritimo bello mira diligentia vtuntur Septentrionales populi, præsertim Gothi, Sueci, ac Finningi, in hostica classe arcenda, vel excipienda. Aut enim ex rupibus tanquam naturalibus præsidijs eminus hostem sagittis arcent à littore, aut propius accedentem saxis è sublimi proiectis elidunt, aut in faucibus portuum stylos cæcos, densasque sudes sub aquis infigunt, vt sine defensoribus aditum aduersarijs valeat prohibere. Aliquando etiam hostium opinioni timidos se demonstrant, in extremis sylvarum brachijs latitantes, vt quo loco prædandi causa hostes aduenerint, cornuum acutiore citato sono, conuocent reliquam multitudinem in abdito permanentem. Plerisque enim in locis littoralibus accessus recessusque sylvarum teneris arboribus incisis, inflexisque crebris in latitudinem ramis enatis, ac rubis, sentibusque interiectis effecerant, vt instar muri, hæ sepes munimenta præbeant, quæ non modò non intrari, sed ne faciliè introitus perspicere possint. Intra eas sylvas quasi singulis prouinciarum portibus obiectas, maxima multitudo latitat incolarum: quæ eò celerius inimicis congregitur, quò diligentius speculatorum industria fuerit excitata, præsertim dum hostes per ædium incendia, & agrorum depopulationes lauire videntur. Eo nanque scelere nullum truculentius indigenæ reputant, nec atrocius patria seueritate compensant.

Densa sepes pro aggeribus.

De fundis lapidum, & igniti ferri.

Flexilibus catenis, ferreisque iuncturis, fustibus ligneis alligatis, sæpius in castrorum obsidione, quam reliquis armis Aquilonares vtuntur, præsertim vbi campus circumiacens sit lapidosus. Vbi autem saxa non sunt, quod rarò videtur, crustatum ferrum ignitum

Ferrū can- scintillis micans, forfice in bursam fundæ inpositum,
dens proii vehementi iactu in castra emittunt, Habent enim sem-
citæ fūdis per ad manum vasa instar barilium Romanorum, plena
 crustato ferro, eoquē in ignem misso, & fundis applica-
 to, ac contra obsessos proiecto, tam vehemens vulnus,
 & cruciatum infligūt, vt rara, vel nulla medicorum ope
 valeant restaurari. Casu etenim, ob ponderis grauitatem
 & tactus adustionem, irremediabiliter lædit: sicque abdi-
 torum ferreorum crustorum terrore vel vulnere confi-
 ciunt hostem: cuius rei memoria recentior est in Daño-

Christier- rum Rege Christierno II. qui talibus armis anno M. D.
ni 2. exer- XXI. in ciuitate & castro Arosiensi perdidit potentissimū
citæ igni exercitum suum, Similiter & sagittis ignitis: quæ de flā-
to ferro fu- ma ereptæ, atque forfice ballistis impositæ, repentino ia-
sus. ctu cō atrociora vulnera indiderunt, quō minus mani-
Ignita sa- bus propter ardorem extrahi quiuerūt. Sed miserabilius
gitta. erat, quōd ferreæ sagittæ, ac crusta ignita in puluerē bō
 bardalem cadentia, quasi momentaneo excitato flāma-
 rum impetu, latius per circuitum plurimos astantes mi-
 lites interemerunt: maximè etiam, quia Montani, ferorū
 hominū genus, mineralibus exercitijs educatum, sagit-
 tis, faxis, ferreisque crustis, quasi in tribus per fundas e-
 missis, vehemēter instabant. Vidi ego exinde spatio ccl.
 miliarium Italicorum nauigio in regiam Suetiæ Hol-
 niam plurimos sic miserabiliter fauciatos, eodem anno
 terribili spectaculo, nempe naribus oculis, brachijs, pe-
 dibusque euulsis adduci: qui tandem insanabili vulnere
 & cruciatu, præcipuè Germani, Dani, & Scoti miserabi-
 li morte vitam efflarunt. Quæ fors & mors, eisdem mi-
 litibus Germanicis, ac Danicis, præcipuè Iuthis, & Hol-
 satis euenit, quōd Montanos illos (Dalacarlos dico) de-
 specto nomine, inermes rusticos, & ad prælia indisciplina-
 tos, homines stupidos, & imbecilles reputabant, & ap-
 pellabant, etiam imprecātes, quōd è cælo Myriades cō-
 pluerēt rusticorum, quos omnes quasi locustas vno mo-
 mento excutere vellent, & possent, inanibus verbis in-
 sultantes. Sed re ipsa compertum est illic, verba & mi-
 nas nil valere, dum appropinquarent qui verbera & mor-
 tē inferre valebant. Viso etenim impetu in meridiē diei

Hostis nū-
quā proca-
citer contē-
nendus.

Pentecostes ipsorum Montanorum, seu Dalacartorum, mille iniurijs vnà cum reliquis regnicolis ad iracundiã prouocatorum, non solum non attentatam pugnam vali-
dissimo milite equestri & pedestri, contra multitudinem institutam sustinerè nequiuerunt, sed turbatissimo metu in propugnacula vitam defensuri, sese velocissima fuga receperunt: in quibus, vt dictum est, sagittis ignitis, & ferro crustato interimebantur.



De veltis centurionum.

Quamuis tumultuaria manus, & inermis rusticarũ turba, vbique per orbẽ militaris disciplinæ nullam credatur habere peritiã: tamen longè seuerior ratio deprehenditur in Septentrionalibus populis, qui cõportatis expensis certĩ temporis, & armis, alacriter ad res bellicas æquè vt ad tripudia cõgrediuntur. Validissimi enim sunt, præsertim Sueci & Gothi, in arcibus, forta litijs, oppidis, ac vrbibus obsidèdis, & impugnandis, idq; multiplici modo, prout hoc libro varijs capitulis inferius ostendetur. Hic tamen modus superiori figura depictus, cæteris fortè periculosior existimatur. Incolẽ enim grauissima laceffiti iniuria & tyrannide, vt ea liberentur, in vnũ collecti, crudelibus præfectis celeriter amouẽdis subito cõgredi non formidant: vnde & eos superatos, atque ad arcès & oppida confugere coactos, mox agminatim arcibus inclusos obsidione cingunt; coniu-

*Præfectos
rũ tyrannide
non fecerunt
Gothi*

ctisque viribus & animis, arbuta seu sarmenta colligunt, & hæc virentibus iuniperis vbiq; crescentibus, cum pice, corticeq; arboris betulinae ingenioso compendio restibus constringunt: idq; adeo immani altitudine, & magnitudine instar longarum turrium efficiunt, vt vnâ quanque congeriem (quam Veltam vocant) antrosum mouendo, circiter viri ceterum voluant, aut plures, prout immensitas huiuscemodi veltarum requirit; quæ etiam velta, talem securitatem motoribus suis ob vastam spissitudinem præbet, vt nullo sagittarum, scorpionum, aut tormentorum genere in eius admotione lædi possint.

De modo & tempore adducendi veltas.

VT autem expeditius animo suo vlciscendi, maturiore efficacioreq; naturæ adminiculo satisfacere valeant, ex industria ventos expectant, & eligunt tempestuosos & austeriores, qui admotos & accensos veltarum fumos & flammæ tectis arcium intrudant: alioq; latere turmatim imminent sagittarij infestiores, qui vel obsessos in fenestris, vel scuta in manibus opposita, aut capita obfessorum, ita sagittarum ac telorum multitudine replent, vt formiam induant ericiorum. Eoq; finaliter vis ista progreditur, vt obsessis viribus destituti, vel flammis & fumo deuicti, horrendo spectaculo, nullis admittis conditionibus aut pactis, interimantur. Nescit enim effrenis rusticorum simplicitas alia tractare pacta, quàm sola mors amarissima præscribit obsessis, eò quòd toties vaserrimis impiorum præsidum & hostium inducijs illusam ac afflictam se meminit, vt potius eligat semel fortiter pugnando mori, quàm ad tanta ludibria ac tormenta tyrannorum diutius reseruari. Et hinc mos crudelissimus inoleuit, vt milites gregarij cum Sueticis ac Gothicis ruricolis & indigenis, publico certamine conredientes, desperatione vitæ retinendæ neminem captiuent, nec econtrâ, sed sese mox interimunt furia quadam beluina, prout vbiq; per latissimos campos non epitaphia, sed ipsa ossa rupibus vbiq; affixa demonstrant. Attamen hæc luctuosa calamitas plures externos

milites

*Populi in
seditionem
acti furor
aplacabilis*

milites variarum nationum, eò ob vilem vitæ venditionem confluentium, dira morte consumit, quàm ipsos indigenas, qui viribus aucti quotidie fortiores, seuerioresque aduersus quemcunque hostilem vim exurgunt. Testantur etiam hoc peregrini milites, qui numine propitio miserias has quandoque euasere, documentum cæteris omnibus præstantes, Suetici argenti spoliū, vita & sanguine ab extremis gentibus, dispari commutatione fore emercandum.

*De sudibus, telis, & foveis
insidiosis.*

Milites seu Septentrionales populi, munitiones opponendo imminentibus inimicis, multa, quemadmodum & aliæ gentes, vtuntur arte & viribus, tempus locaque considerantes, quibus indubiè exigua manu circumueniant hostem, tempus scilicet hyemis, veris, æstatis, aut autumnī. Hyemis itaque tempore si pugnandum erit, quia adminiculo niuis & glaciæ (vt infra dicetur) centum sufficiunt resistere mille, Si veris, tunc hostem eò prouocant, vt incidat in saxa: quorum copia infinita ibidem est frigore ad casum laxata, vt eques stabile vestigium non inueniat, quò tutus à lapsu, & præcipitio sit, quacunque virtute prælietur. Si æstatis tempore, tunc fossatis, sudibus, & stylis pineorum ramorum adumbratione coopertis, aut paludinoso loco excipiunt temerarios inimicos. Si tempore autumnī, ad valles locaque decliua prouocantur ab hoste; imbris eum infatuant & eneruant, vt ad angustos limites redigatur, donec plures congregati non adiutorio, sed miserando spectaculo, & periculo sibi inuicem fiant, Nihil enim ita equitibus nocet, vt locus angustus & voraginosus: qui vix equitari poterit, dum strenui equites ira concepta, quocunque cernunt ducem volitare, cum robore & impressione sequuntur. Nec fuga saluti erit, propter equitatum à tergo instantem: nec dextrorsum aut leuorsum, ob præcipitia, limosas paludes, profundas voragines, insidiosas

Septentrionalium in bellis gerendis prudentia.

fidiosas specus & aquas, ac saltus, pericula euitari possunt. Tuncque deprehenditur, quod non solis ensibus, lanceis, sagittis, contis, ac pugionibus dimicare iuuat, sed locis scabrosis & iniquis, ad quæ nimia præsumptione, & improuidentia sunt illapsi. Quod si victores euaserint, durum est eorum ferociam reprimere, sicuti & fugientium ignauiam & perfidiam reuocare: & fortè quia undique conclamatur ad arma, tela, & diuersa compendia mortis.

De stratagemate Regis Hachonis

perfrondes.

ATroces iniurias quàm vehementi spiritu & studio Gothi vindicare soleant, parumper præsentī capite demonstratur. Erat olim in patria Gothorum potentissimus rex Hacho nuncupatus, ad eò præclaris & magnificis gestis addictus, vt cæteri proceres potiùs ea admirari, quàm imitari valerent. Tanta enim circumspectione omnibus Reipublicæ partibus satisfecit, vt quemadmodum contra hostes in bellicis rebus incomparabiliter strenuus esset, ita in ciuēs & amicos nullà benigni Principis officium præteriret. Hic potentiam & militiam suam diuisit in duas classes bellicas: quarum vnã fratres eius, patriæ limites, & populos defensuri, strenuè gubernabāt, dum ipse interim altera classe, militumq; parte succinctus, arma Occidentalibus Oceani insulis inferret. In quibus constitutus, cum certis nunciis didicisset, duos fratres suos bello nauali à Danis oppressos, tertium verò ignominioso mortis genere in suæ familiæ, & Suetici Regis contumeliam absumptum, nihil vterius morandum ratus, totius exercitus sui robur ex Hybernia in Danos conuertere properauit: quem licet Starchaterus pugil Sueticus, & nonnulli alii causis adductis deferebant, tamen classe, residuaque militia, felicibus velis peruenit in littora Zelandiæ, rectoque ac celerrimo cursu, per saltus, & per nemora, vsque ad regiam, in qua tunc Sigarum Regem versari intellexerat, contendit. Nec accelerationi prospera fortuna defuit: nam primam & secundam

Sigarus
Dan. rex.

cundam vigilum stationem, suspensio tacitoque itinere præteruectus, cum ad extremas sylvarum latebras deuenisset, iussit abscissos arborum ramos singulorum suorum manibus gestari. Quod cum milites in tertia statione constituti aduerterant, mox Sigaro nunciant, se insolitam & stupendam rei uouitatem admirantibus oculis subiecisse. Visum quippe erat nemus suis sedibus euulsus ad regiam usque properare. Tum Sigarus animo ad insidiarum considerationem conuerso, respondit, eo sylvarum accessu sibi extrema fata portendi. Moxque militem, quem inopinatus casus obtulit, contrahens, obuiam aduenienti hosti progreditur: fit atrox & pertinax pugna, Suecis suo more uindictam uehementissimè sitientibus. Cecidit eo prælio Sigarus Danorū Rex, Hacho, *Dani ab* verò uictoriam in crudelitatem conuertens, nulli sexui, *Hachone* aut arati pepercit, regnumque Daniae tam seueriter opprimebat, ut illud nequaquam ad tributum aut subiectionem, sed ad extremam desolationem expugnasse uideretur: nec quie uisset, donec magnam eius partem desolatam reddidisset, nisi morte patris ab eo conatu in Gothiam subito reuocatus fuisset. Substituit tamen alterum eiusdem nominis ducem Hachonem, cognomento *Hacho* *Fastuosus.* Fastuosum: quem cum Dani post Sueonum abcessum uiribus destitutum uiderent, confestim ad arma reuersi, stauerunt se à Suetico iugo ereptos in pristinam libertatem vindicare: filioque Sigari Siualdo in Regem assumpto, prælium uehementius, quam unquam prius, instaurant. Fuit ea pugna adeò uehemens, & cruenta, ut prostratis antea multis millibus, tandem ambo exercituum duces Hacho & Siualdus corruerint: erantque paucissimi, qui sibi post tam miserabilem cladem, fuga consulere potuerint. Et hic fuit finis infelicissimæ pugnae: in

qua omne regii sanguinis stemma in Dania

extinctum, ad unam foeminam Gy-
ritham, Gothico regno oriun-
dam peruenit.

Gyritha
Danorum
Regina.

De hosti-

De hostilibus incendiariis puniendis.

Sueno Danie Rex. **M**eminit Saxo Danorum egregius scriptor, Suenonem Daniæ Regem tam pertinacibus armis & odiis, Sueconum Gothorumque incolas impugnare statuisse, ut nulla pacis conditione admittenda, aliquis saluus & tutus viuere permetteretur in sua vita ac libertate, etiam si rex eorum in fœdera quæcunque decerneret consentire. Hybetni itaque temporis beneficium nactus, expeditionem elegit itinera, rapinisque & incendio Finniam olim, nunc Finuidiam, Meridionalem Gothorum prouinciam, prædabundus aggreditur. Occurrunt indigenæ supplices, patriam sequæ dedentes: nec sic se prostrauisse contenti, etiam comitatibus præbitis, hospitalitatis eum obsequiis prosequuntur. Propter quæ officia dum sese tutos non experirentur, fas putabant insidiis impacabilem corripere crudelitatem: vnde & illustres viros, familiaresque eorum, cædis & rapinarum socios, maiorem noctis partem in comestationibus extrahentes, temulentiaque graues, in horreum annonæ vacuum, pariter sobrietate exutos se recipientes, prædicti Finni igne & flamma, quibus antea penatibus in horrendo frigore priuati erant, vnanimiter congregati interemerunt. His nanque altiore somno spirantibus, Finnenses foris valuas obicibus obserantes, igni sparsere tectum: iamque eius maior conspirauerat pars, priusque ædes in cinerem prope collapsa fuit, quam pressos mero sensus vis ardoris expungeret. Postremo propiore flammarum fetuore correpti, dum nudi valuas erumpere gestiunt, forinsecus eas oclusas cognoscunt. Urgebat intus incendium, foris hostis vetabat egressum: sed præsens poena sequentis metum leuabat, instantisque mali periculum futuro tristius ducebatur. Quo euenit, ut Dani ferro, quam flammis opprimi præoptantes, validius conuicti, præiecta foribus claustra conuellerent, utque vnum periculorum effugerent, in aliud rucere non dubitarent.

De eodem periculo amouendo.

EGregiæ indolis pueri, quos sibi in clientelam prædicti duces, & illustres viri, respectu propinquitatis acci-

acciuerant, absque ætatis miseratione sub Nitæ annis
 glaciem nudatis corporibus Finuidorum ludibrio merſi,
 in eodem alueo, fatum & tumulum recepère: ita pauco-
 rum agrestium fraude, hoc est, æqua vindicta, maximæ
 expeditionis labor exinanitus euauit. Neque eo solùm
 vetusto tempore id accidisse cõpertum est, sed quoties-
 cunque Gothos ac Suecos hostilibus armis spoliandos
 Dani impetunt, toties in ædibus constricti, partim igni-
 bus, partim aquis, partim ferro, apertè vel insidiose vt in
 plurimum absumuntur: quòd eò facilius fieri credi-
 tur, quò in ligneis ædificiis vndique combustibili ma-
 teria circumdatis, crapula fatigati profundè dormitant,
 stultè existimantes, inter eos homines se fore securos,
 quibus omnem violentiã & crudelitatem inſigunt: eoq;
 celeriores ac horribiliores pœnas subeunt, quò sæua ty-
 rannide petulantius, in ædes ac fortunas incolarum sunt
 grassati. Priuati enim domibus, in asperrima hyeme, vxo-
 res & paruulos sylvarum latebris abscondunt, vnoq; im-
 peru ac furore & desperatiõẽ ducti, ballistisq; & telis ar-
 mati, rapaces incendiarios, per viarum insidias quæſitos,
 occidunt, vt vita amissa bona ablata reassumantur à pos-
 sessoribus iustis. Quo fit, vt vel atrocissimo periculo di-
 spereant, vel expeditiore (sed fœdiore) fuga, impetu ru-
 ricularum elabantur: quippe spoliis inter hostes relictis,
 sese spectaculum & ludibrium non modò externis, sed
 domesticis, nudi spoliatiq; & plerunque faucii domũ
 ægrè reuertentes, ostendunt. Stultè igitur bellum in hye-
 me contra colonos accipitur, quãdo iussu dominorum,
 simili exorto inimicorũ casu includendorum, domos re-
 pagulatas comburere non formidant, quia abundantia
 propinquare sylvarum, nouas ædes mutuo adiutorio
 erigere possunt. Domus autem nunquam in latere, sed in
 culmine tecti fenestras habent, ideò foribus obseratis, fa-
 cilimè somno sepulti comburuntur.

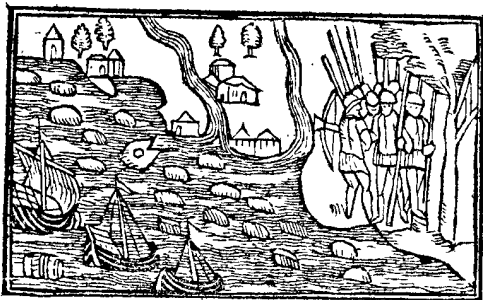
De custodia riparum tempore hostili circa lacum

Meler, in superiori Suetia.

EST præterea in superiori Suetia lacus insignis Me-
 ler appellatus: de quo supra lib. I I. dicta fuerat plu-
 rima admiranda, præcipuè quòd inter Septentrionales
 aquas

*Hosti nun-
 quam crea-
 dendum.*

*Meler la-
 cus.*



aquas sit piscosissimus, atque plures illustrium, ac nobilium hominum habeat arces & palatia, pro more gentis satis ornata: præterea aliquot insignes Ecclesias Cathedralis Arosiensem, & Strengeniensem: ubi vetusto tempore superstitiosus cultus viguit idolorum: maximumque certamen heroum, pugilum, ac gygantum, prout cernere licebit in immansibus saxis à campis & montibus in parietes Ecclesiarum translatis: in quibus literarum Gothicarum longo atque obliquo ordine, leguntur gesta dictorum gigantum. In sinu etiam huius lacus scopuli sunt inaccessibiles, ab incolis vocati Gallinarum pulli. Rupes enim media est Gallinae nomen habens, quemadmodum apud Noruegianos scopuli reperiuntur Ouorum, id est, Eggiastord appellati. Præterea è mari in Gothiam & Suetiam nauigantibus certi sinus maris, & promontoria obiiiciuntur, quæ mensarum, scamnorum, coruorum, porcorum, falcontum, & præliorum nominibus nuncupantur: in quibus, ingruentibus inimicis, inter media saxa cum scaphis insultoriis se abscondunt: imò aperte conferuant incolæ, vt hostes intercipient præsumptuose adnauigantes: qui que, si littus solidum hostes ingressi fuerint, armatam multitudinem vbique in littoribus, pro patriæ defensione animose inueniunt congregatam, quem admodum specialiter in sequentibus libris ostenderur,

*Scopuli ca
uendi.*

LIBRI SEPTIMI FINIS.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE STATV REGENTIVM ET

officiorum ac exercitió

militari.

EPITOME LIBRI OCTAVI.

PRAEFATIO.



DECLARATIS primævi temporis Gothorum Sueonumq; potentissimis Regibus, per charissimum fratrem & antecessorem meum Ioannem Magnū Gothum Archiepiscopum Vpsalēsem, in historijs suis nuper hīc Romæ impressis, succinctior via relicta videtur,

qua declarari congruit, quomodo, qualesue constitui solent Reges in Septentrionalibus regnis, vbi post descen-

sūm Noæ ac filiorum eius ab arca, prius quàm in reli-

qua parte totius orbis, ijdem filij & nomen & guberniū, *Noe & filiorū eius*

patris institutione creduntur habuisse, atque demum in- *ab arca de*

de totum mundum ampliassē, prout postea multis atte- *scensus.*

stantibus grauissimis authoribus compertum est, ab ea-

dem Septentrionali plaga plus quàm triginta quatuor *Regna 34*

Reges exiisse, & potentissima regna latè per orbem insti- *ab aquilo-*

tuisse, quemadmodum anno Millesimo quingentesimo *naribus.*

trigesimo nono, in charta mea Gothica Venetijs impres- *Charta*

sa, lucidius declaratur: quorum gesta quàm ardua, ac ma- *Got. Ven*

gnifica sint, ipse idem frater meus antedictus in historijs *net. ipres.*

suis fidelissimè scriptis attestatur. Quibus sic demonstra-

tis, ostendendus insuper erit modus, quomodo Regia

electio, vel stirpium successio, ac exercitia milita-

ria, à vetustissimo tempore regentium, &

officiorum fuerant obseruata.

L Decle-



De electione Regis.

GLORIOSA maiorum constitutio nomine municipali-
 Gum, successiuis seculis & generationibus tradita, in
 sui exordio præcipit, vt incolæ Regem electuri in Suetia,
 senatores ac proceres, nuntijq; omnium prouincia-
 rum, communitatum, ciuitatumq; regni prædicti conue-
 nire teneantur in Archiepiscopali ciuitate Vpsalensi: vnde
 non procul est lapis cæpestris amplus, ab incolis per-
 petuo tempore Morasten appellatus, in circuitu XII.
 continēs lapides paulò minori forma humi firmatos: in
 quo loco prædicti senatores, seu regni consiliarij, ac nun-
 cij confluere solent. Ibidem ex senatu præcipuus ora-
 tione circumspecta proponit, quàm necessarium sit pro
 regni, omniumq; incolarum libertate, in vnum Regem,
 ac principem consentire, prout à maioribus supra talem
 lapidem, qui firmitatem signat, prouidentius fuerat ob-
 seruatum: omnes exhortans, vt libero, quem velint, voto
 quantocius ex nomine prosequantur. Nec mora proli-
 xa interuenit. Qui bonum publicum, regniq; gloriam,
 pacem & concordiam semper tueri visus est: qui priuato
 regimine nullum læserat: qui victor in bellis frequetior
 fuerat: qui totius populi iustè viuendò fauores sortitus
 est: qui legis & religionis amantior est: is omnium nun-
 tiorum prouincialium vnanimi consensu Rex appella-
 dus eleuatur: eo tamen respectu, vt si filius Regis, frater,
 aut consanguineus, prædictas virtutes habuerit, nõ hære-
 ditatis,

*Morasten.**Lapidis
symbolū.*

ditatis, sed electionis iure cæteris omnibus anteferatur. Sed nec negari videtur, quin tales omni diligentia, cura, autoritate, gratia, precibus, pollicitationibus sibi procurent populares fauores. Nonnulli comminatione externorum Principum, pariter & armato auxilio violentè sibi Regium titulum ascribi festinant. Sed nulli infeliciores illis, quia violentum eorum imperium, populi contradicente voto, non erit diuturnum, etiam si inter munitissimas arces, vel sydera posuerit solium suum. Vt cun- que euenerit, ille semper securius intrat, durat & exit, qui voce populi satis prouidi, vocatur ad regnum, quasi animo, virtuteque, siue inter suos, siue inter hostes clarissimus ac strenuissimus reputatus: quia nihil prius, aut antiquius illi videtur agendum, quam prospicere proceribus, ac populis suis, ut iustum imperium, firmum præsidium, & perpetuam pacem habeant. Et cum hæc fecerit, populus non tolerat aliquem aliū sibi Regios honores vèdicare.

De adoptione Illustrum per arma.

Quia morem vetustissimorum Principū Gothiæ adhuc sua ætate in filij adoptione seruare non desijt potentissimus Rex Gothorum Theodericus, idcirco *Theodericus Rex Gothorū.* epistolam eius lib. I I I I. Regi Herulorum transmissam, volui hîc inferre. Per arma, inquit, fieri posse filiū, grande inter gentes constat esse præconium: quia non est dignus adoptari, nisi qui fortissimus meretur agnosci. In sobole frequenter fallimur. Ignaui autē esse nesciūt, quos iudicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis consequuntur, quando vinculo animi obligantur extranei. Et tanta in hoc actu vis est, ut prius se velint mori, quàm aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præsentī munere procreamus, ut competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equs, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed quæ sunt omnimodis fortiora, largimur tibi nostra iudicia. Sūmus enim inter gentes esse crederis, qui Theoderici sentētia cōprobaris. Sume itaq; arma mihi, tibi que profutura. Adoptat te talis, de cuius gēte tu potiùs formideris. Nos arma tibi dedimus, gētes

autem olim in virtutum pignora præstiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum, atque illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis literas nostras euidenter exponant, & ad confirmandam gratiam, quæ sunt dicenda, subiungant.

De eadem adoptionis forma.

ERat prætereà tam rigida apud veteres Gothorū Reges obseruatio in armorum experientia, vt eorū legitimi filij cū patre, in publica aut priuata mensa cibum non fumerent, antequàm armis idonei ab externis Principibus declararentur: quod & Pau. Diacon. lib. primo cap. XXIIF. attestatur. Dum enim Longobardi peracta victoria ad sedes proprias remeassent, Regi suo Oduin suggererunt, vt eius filio Albuin conuiuia fierent, cuius virtute in prælio, Regis Gepidarum occiso filio, victoriam cepissent, vt qui patri in periculo, ita & in conuiuio comes esset. Quibus Oduin respondit: se hoc facere minimè posse, ne ritum gentis infringeret. Scitis, inquit, non esse apud nos consuetudinem, vt Regis cum patre filius prandeat, nisi prius à Rege gentis exteræ arma suscipiat. His Albuin à patre auditis, quadringentis iuuenibus sumptis, Turismundum Gepidarum Regem, cuius filium aliàs in bello occiderat, insignia armorum petiturus accessit: quem Rex benignè suscipiens, instituto conuiuio ad dexteram collocauit, vbi federe consueuerat filius eius aliàs interemptus: quod tamen pater reuoluens, alta suspiria traxit, grauem existimans filij mutationem. Ob quam cùm Regis alter filius, & aulici, telis eductis vindicare contenderent, Rex eosdè sub dira interminatione cōpescuit, asserens eā victoriā esse impiā, cùm quis hospitem in domo propria occiderit: vnde & singulos in læta cōuiuia redire decreuit: sumēsq; arma filij sui interempti, ea Albuin tradidit, atq; cū pace & incolumitate ad patris regnū remisit. Dehinc patris cōuiuia factus, oīa ordine narrauit, insignemq; laudem pro tanta audacia meruit: sed multò maiorem Turismundus, pro constantissima fide in hospitem efferissimū obseruata.

Pau. Dia.

Oduin Lō

gob. Rex.

Albuin

eius filius.

Turismun

dar. Rex

hospitalis.

Hospita-

lis Regis fi

des & cle

mentia.

obseruata. Est etiam recepta hominum opinio, velut sanctio militarium virorum, vt Rex militem equestris ordinis, id est, Equiriatus dignitatis, creare possit, qui ante suam coronationem in eo ordine assumptus non fuisset: quia sub autoritate Regij culminis hoc includitur, velut sertum ex rosis super aureum diadema.

*De militari educatione Illustrium, ac
nobilitum puerorum.*

ERat apud veteres Gothos non postrema cura, de rigida educatione puerorū: quos militaribus exercitijs & bellis cōmuni lege satagebāt, vt tales omni casu patria haberet defensores, quales olim in vetusto seculo maiorum instituisent imitatores. Isque modus in primis seruabatur, qui & presenti tempore durat. Olim pueri recenter cunas egressi, virgas & mammas experiebantur: primū in balneis calidissimis grauius ad sanguinis effusionem cædebantur, deinde in algidissimā aquā ferē ad periculum mortis detrudebantur, vnde compactiora membra referrent, quo ipsi pueros suos ad tolerandos æstus atque algores obdurabant: etiam pueri ad arāfic verberibus afficiebantur, vt multus ē visceribus sanguis exiret, nonnunquā etiam ad suspicionem necis: quorum non modō nemo exclamauit vnquam, sed ne ingemuit quidem, vt iam vitæ feueritatem, ab infantia cunabulis & cum lacte materno imbiberent. Siquidem nouiter etiam natos pueros ad flammam primū deferrebant, sæuoque gelu durabant, & vndis: deinde adolescentiores facti, grauissimas plagas in corpus & vultum excipientes, eo silentio ferunt, vt ne oculorum motu, aut metu impatientiam testari audeant. Plumarum mollitiē vitant. Durum tegmen illis amictui est. Cibus, potusque fortis. Tabulatis plusquā plumatis lectis incumbunt, & similibus asperrimis rebus, vt membra induant solidiora, & ad omnes aduersos casus aptiora. Quia verō Rex Hungariæ Eudouicus delicatissimē nutritus erat, plurimum arguere solebat promos suos, ne fortē è bello fugiens, dape rustica qualicunq̄ forte quæsita, vitam redimere posset, prout postea probauit euentus.

Rex Hungariæ Eudouicus.

De ratione & modo equitandi.

Illustrium tyronum progymna smata. **D**Einde equitandi, iaculandi, sagittâdiq̄ue studio diligenti veneratione apud Principes habenda, iuvenes attentè instruuntur, atq̄ue inter alia capiti eorū imponitur grauis galea, atque longus in manu contus, vt non tam robuste, quàm decenter erecta semper ceruice morem equitandi discant, & conseruent. Præterea clypeus dorso appenditur, vt sciant retrospectando occurrentes insidias attentius præcauere: etiam quia vetustissimus Gothicæ nobilitatis mos est, talibus insignijs, videlicet galea, lancea, & clypeo, publicos principum conuentus accedere, atque armis huiusmodi patriæ libertatem & iustitiam defendere. Præterea ne militaris experientia aliarum gentium ignoretur, mittuntur huiusmodi adolescentes in longinquas principum curias, vt addiscant mores, linguam, discrimina personarum, ingenia regionum, pugnarum, acierumq̄ue ordinem, ne rudes ad gubernacula surgant. Aliquibus tamen non prius contingit in patriam redire, quàm regnare. Erat etiam mos veterum principum, mutuo filiorum capillos suscipere, vt cæsariem incidentes, patres efficerentur, talesq̄ remittere Regijs muneribus decoratos. Gothi tamen non tondent capillos, sed strictas galeas, seu cassides, ac loricas alligant, equos fortiores ascendere præcipiètes, hyeme verò horrenda, venationes insequi, alternoq̄ tempore sub algidissimo frigore armatos simulare statione, quasi vitæ periculum in aliqua hostili obsidione auersuros: quod hyeme frequentius, quàm æstate fieri solet.

De electione tyronum ad arma.

HIC ostendetur, quo ritu Reges Gothorum, Suecorum, ac Noruegianorum, alijq̄ue Principes Septentrionis, Regia, atque prouincialia officia antiquitus institutebant, modernoq̄ue tempore partiuntur. Illos itaque tyrones militaribus armis cæteris omnibus clariores existimabant, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenarunt ætatem: qua nihil est sceleratius malis habitibus relaxata. Nec enim Principi fidelis,

lis, nec patriæ utilis, nec socijs portabilis, nec cuiquam gracilis esse putatur, nisi militari feueritate ad strenuos mores reducta fuerit, vt eo casu fortissimi patriæ propugnatores institui possint, quibus dirigendæ provinciæ securius committantur. Verùm ne continuo rigore, huiusmodi iuuenes militaribus disciplinis constringantur, Regia liberalitas eosdem semper erigit, & exaltat, ac specialibus donis, quibus firmioribus obsequijs Regiæ fidei sese constringant, adaptat, quasi intrepidus in quouis certamine, & vitæ periculû subituros. Dona igitur, gladij, ballistæ, pharetræ, galeæ, thoraces, lorica, vmbones, frameæ, & equi militares, ac grandiores, atque annexa feuda: quibus omnibus veteri ritu speciales verborum formæ ac rationes sigillatim cur dantur, accipiuntur. *Tyronum premia quibus ad virtutem extimulantur.*

De eodem per ritum externum.

GOthis ætatem legitimam virtus facit, vt qui valent hostem confodere, ab omni iam vitio astringitur se vendicare. Quod & Paulus Diac. lib. i. testatur de Lō gobardis: qui, vt bellatorum possent ampliare numerû, plures à seruili iugo creptos, ad libertatis statum perducunt, vtq; rata possit haberi eorum ingenuitas, sanciuunt morte solito per sagittam, immurmurantes nihilominus ob rei firmitatem, quædam patria verba: quæ tantum sonant, Dij te hac sagitta nobilitent, conficiantque, vbi patriæ, ac Principi fueris infidelis. Nec prætereundum est Saxonis testimonium lib. 2. quod olim ingressuri curiâ proceres, famulatus sui principia alicuius magnæ rei voto Principibus obligare solebant, virtute tyrocinium auspicientes. Attamen fidei integritatem in externis Regijs aulis Gothiæ, & Suetiæ, nunquam meriti sunt, nisi strictum gladium, vel pugionem, per cuspidem, Principis manu & munere, fidelitatis iuramento præstito, suscepissent, ne capulo sumpto ipsum gladium retorqueant in viscera porrigentis: prout dudum accidisse cõpertum est, dum vindicem sustinere passus est, qui capulum pro cuspide, variata veterû consuetudine, ingrato

concessit. Vexilliferos autem, seu primipilos viros, virtute ac nobilitate claros, & singulari fortitudine præditos, solius signi exhibitione constituunt, quòd militari lege sese agnoscunt æquè ac honorem & vitam defensuros: quibus & applicant audacissimos custodes, bipēnes acutatas habentes, ac ferreos globos ad cingulum pendentes: quibus dum opus fuerit, cominus hostem imminenti in actu prosternāt, vbi gladijs bis acutis nequeat superari.

De ritu veteris militiæ Gothorum.

HAbebant olim cassides graues, non satis polita manu iuxta rudem illam ætatem fabricatas, præterea thoraces spissos, partim ferreos, partim coriaceos, partim filtrinos, lino lanaque confutos; simili modo brachialia ferrea, & manuum chirothecas. Ferebant & densas hastas, ac longas, prout Procopius his verbis libro secundo meminit: Primos nanque omnium Gothos cum densis ac longis hastis venientes, Persæ non sustinentes, in fugam se verterunt. Utuntur & cataphracti contis longis. Equorum itidem pectoribus æreos thoraces circumdant, circa frena & phærras, aurum adhibent, ferro, atque argento nil profus vtētes: quorum in regione, cum immensa sit auri atque æris copia, ferri tamen atque argenti nihil est. In patria autem eorum originali, videlicet Gothia, auro tanquam digniori metallo, pro reuerentia suorum numinum in ornatu supremi tēpli (ut libro primo dictum est) iudicibili magnificentia olim utebantur. Hodie etiam constituta lege cautum est, ut campanule æreæ, vel argentæ alligentur, detruncatis calcitroforum equorum caudis, ut imbelles genus hominum sono percepto periculum euitet. Quibus verò argenti cultura maior, baltheos latos (Silff schena dictos) tam pro ornatu, quam munimine in medio dorsi erectos habent, necnon & alia insignia, quibus colitur aulicum decus.

Procopius

In Gothia ferri et argenti nihil, auri autem et æris plurimum.

Cāpanulæ appēduntur equis calcitrosi, & caudæ abraduntur.

De reliquis antiquitatibus equestrium.

Veterum calcaria.

Vetatur & illa vetusta ætas inusitata magnitudine in calcaribus oblongis, atque radiorum amplitudine

ne latis. Præterea ocreis satis inepta reflexura in recur- *Ocreæ.*
uanda anteriori parte, nullo profus subsistente commo-
do fabricatis, prout in pueritia mea ante sexaginta an-
nos vidi: iamque pro spectaculo in arcibus quorundam
nobilium reseruantur. Præterea vestes, seu tunicellæ mi- *Tunica.*
litares, adeò breues, & complicatæ erant, quòd vix clu-
nes tegerent inferius, ac ita cancellatæ & diuisæ supe-
rius, vt nec scapulas cooperirent, neque frigoris iniuriã *Milites tã*
defluentès pili excluderent, præsertim in stipendiarijs *debantur*
militibus, quibus prolixior coma non concedebatur, sed *olim, sed*
solis Principibus, maximè filijs Regum: qui à pueritia *Reges, &*
intonsi manebant, vt à tergo ijs defluerent crines, qui *Regũ filij*
vtrinque à fronte discriminati pendebant, non tamẽ mo- *comam de*
re Turcarum impexi, squalidi atque sordidi, vel aliàs, ca- *fluẽtẽ ale-*
lamistrati, sed pretiosis vnguentis superfusi, *bãt vnguẽ*
tis delibutã

*De militaribus exercitijs,
& disciplinis.*

MOs erat antiquitus constanter obseruatus, qui &
in hodiernum diem apud Aquilonares obseruatur,
vt equites integris armis induti, de plana terra, atque
quocunque loco natura iniquo; equos ascenderent al-
tos, & ephippiatos, præsertim in lubrica glacie, atque ni-
ualibus campis, vbi frequentiora atque acriora bella fie-
ri solent, prout inferius de hyemali certamine ostende-
tur, maximè propter grauem armaturam, hastasque den-
sas, quibus communiter in hostes vtuntur: quod absur-
dum apud eos minimè æstimatur. Præterea alia Gotho- *Desultores*
rum disciplina militaris est, quòd in præcipiti equorum
cursu sese totaliter armatos ab vno in alterum, & dein-
ceps in tertium equum vrgentibus prælijs, terram non
tangendo, transferre solent, etiam quòd ex equo se supi-
nent, eleuent, vel inclinent, sursum deorsumque se mo-
ueant, pilam vel hastam variando.

De armis, & cautelis equestrium.

Ingressuri Septentrionales equestre certamen graui-
bus lanceis, & densis, earum cuspides exornant caudis
vulpium,

Cauda vulpina contis alli gantur. Greci & Perse hastas vexillatas gestant. vulpium, aut luporum, in despectum quoruncunq; inimicorum. Nunquam etiam vexillatis hastis more Persarum, aut Græcorum vtuntur. Ballistis tamen, seu arcibus chalybeis, atque corneis, ob maximum ictum, & vehementiam eius robore concitandam, vtuntur: sunt etenim fidelissimè fabricati, prout omnimodæ sagittæ eis coniunctæ. Demum gladijs tam longis, quàm strictis, & incuruatis: quibus, perfractis lanceis, punctim, vel cesim vtuntur. Similiter & latis ensibus, vtraque manu versatilibus. Item malleis ferreis vno incuruatis, quibus distinctius galeas penetrant, & infringunt, quàm quouis alio præliæ instrumento: imò huiusmodi malleis aut equitem à iumento extrahunt, aut ipsum equum excebrant, vt sessorem exturbent. Item cominus pugnando, multo ac vario genere vtuntur pugionum, & telorū, stricto videlicet, & lato, bicipiti, curuato, ac hamato. Tegmina equorum chalybea sunt, aut ferrei thoraces, vel coriacei, calce viua macerati, & ferreis filis, ob gladiatorū sectiones præmuniti. Eoque modo instructi, acies plures à seinuem paululum, si opus sit, distantes, prouidentius instaurant, vt vna alteri hoste ingruente mox adtolitura succurrat: summeque nituntur, vt hostem, instar turbinis, circulo includant, ne eius astutia, aut lōgis stratagematibus ipsimet inuoluantur: vtque id opportunius faciant, certis signis speculatorum, tibicinumque diriguntur.

De tyrannica seueritate, & exactiōe præfectorum

IN Septentrionalibus regnis vti multæ & potētes sunt prouinciæ, ita & in illis dirigendis diuersæ sortis & linguarum præfecti à principibus constituuntur, tanquā radij à sole emissi, vt in toto terrarum circuitu æquitas & iustitiā custodiatur, securitasque permaneat omnibus populis inuiolata. Verum ne diuturna permaneat hæc felicitas regiminis æquitate parta, malignorum hominum consilijs alibi per regnum tales constituuntur præfecti, qui auaritia & malitia obcæcati, innocentes torquent, sceleratos exaltant, iura omnia peruertunt, totū regnum

regnum in ruinã, seipſos in calamitatem, & Regem in ludibrium, infamiam, miſeriam, & exiliũ breui momento tranſmittunt. Verũ ne res hæc careat documẽto, inter cãteros ſanguinarios & auaros præfectos, quos Ericus Rex Suetiã ex ducibus Pomeraniã ortus, &c. cuiſcerandã Suetiã præfecerat, erat quidam Danus Iuſſe Ericſon:is ſuper Dalacarlorum regionem conſtitutus, tam crudelem ſe omnibus exhibuit, vt putarẽtur omnes omnium malignorum tyrannorũ ſpiritus, qui vnquã antea fuerant, in hunc perditiffimum nebulonem confluiſſe. Narrat Cicero crudelẽ Verrem fumo ex putridis lignis educto, vnum hominem innoxium perdidiffẽ: at hic Iuſſe eiufdem malignitatis ſpiritu obſeſſus, non vnum innocentem, ſed ex Dalacarliã incolis ſine numero innocentiffimos fumo ſuſpenſos (licet viribus ſeſe rebellando liberare poterant) occidit. Quo pacto ne non ſatis ingenioſus carnifex in exquirendis nouis tormentorum generibus videretur, vxores maritorum tam crudeliter occiſorum, in locum iumentorum trahendis aratris applicari non erubuit, imò inter primas delicias duxit, videre & audire eas inter tantas anguſtias fœtus ex ſe mortuos abiicere, & ruruſ aratro apponi, donec mortuã aut ſemianimes collaberẽtur. Poſſent hic horribilia a eiufdem Danicã tyrannidis facinora adduci, quẽ tunc non ſolum per illum, ſed per omnes Regios præfectos committentur: at ſatis eſt dixiſſe eos his artibus vltima fata in ſe, & exilium in Regem ſuum impiuſſimum procurariſſe. Ruſticorum nanque furore crudeliter occiſi ſunt, quando audaciores erant ad prædandum, quã præliandum. Rex verò Ericus Pomeranus à Danis, quorum conſiliis in ſuam, multorumquẽ ruinam vſus fuerat, derelictus, vt gente viro potenti Engilberto, centum millibus incolarum ad arma prouocatis ſtipato, ad paruam Gotlandiã inſulam velut profuſus in miſerabili ſenectã ſe recepit.

*Iuſſe Eric.
Dan. exa-
ctor crude-
liſſimus.*

*Ericus Po-
meranus.*

Adhuc de eiſdem peſſimis præfectis.

Eſi ſuperiore cap. viſa eſt tota regio purgata tyrannide crudelium præfectorũ, tamen damnabiles reliquiã, ſimili aſtutia & arte, in eorum complicitibus, & alumnis

alumnis, velut toxico perseverarunt: qui quanto mentis obsequiis magis fidem principibus ostentare poterant, tanto putabant se regniis secretis & officiis, præ cæteris omnibus fieri superiores. Nec opinione fallebantur. Dum enim primum supplices ac humiles in municipalibus scientiis expertos sese Regibus exhiberent, maxime in exactione tributorum & multarum, mox ad præfecturas sine vltioribus mentis super simplicè populum erigebantur: taliumque præfectorum tyrannide cooperante, potentissimus Gothorum, Suecorum, ac Noruegianorum Rex Carolus, prædicti Regis Erici successor, coactus est fidelissimæ gentis suæ sustinere rebellionem, ac tandem exilium sufferræ. Cum enim Rex ipse ob immania suorum præfectorum scelera, atque sacrilegia, ob fidione gravissima in sua regia incolarum potentia clauderetur, frustraque à suis præfectis, qui liberius per regnum vagabantur, expectaret auxilium, hærebat quid in tanta perplexitate pro remedio conduceret tutiore, misitque denuo secretos nuncios antedictis præfectis, qui mandans ob eorum honorem & fidem, ac præstitum iuramentum, vt eius calamitati subuenirent. Sed frustra: nihil enim aliud didicerant, quam superbè dominari supplicibus, pecuniam extorquere ab incolis, iniurias irrogare miseris, supplicio afficere innocios. Tum rex in arcta necessitate positus, tutissimum præsidium in fuga providens, naues aliquot in horrendissimo frigore mensis Ianuarii celerrimè diuitiis ingentibus impositis, adaptari iussit. Cumque iam anchoræ leuandæ restarēt, quidam ex præfectis regem interrogat, an aliquid in terra neglexisset: quo audito Rex suspirans, respondit: Neglexi sanè ante plures annos te, & tui similes in furcā suspendere: quod tunc si fecissem, nunc quæritius in tranquillâ Republica remanerem. Moxque erectis velis in Gedanum Prusisæ celeberrimum emporium, magis grata, quam iucunda nauigatione peruenit, à Casimiro Rege Poloniæ humanissimè exceptus, donec vii. annis eolutis, in pristinam dignitatem & potentiam reciperetur, factus omnibus charissimus, qui antea publico odio laborabat. Præfectos nanque instituit, qui virtutes vitiiis,

*Caro. Rex
exulauit
ob præfectorum suorum
tyrannidem.*

*Salse res
tortum.*

*Casimirus
Rex Polo.*

iustitiam iniuriis, honestatem utili præferebant. *Quid Christiæ.*
 verò Rex Daniæ Christiernus eius nominis secundus, in *2. Rex*
 Regnis Aquilonaribus, ob sæuitiam crudelium præfe- *Daniæ.*
 ctorum passus sit, nemo qui acta eius legit, ignorat. In- *Nicolaus*
 ter cæteros autem quendam impium sanguinarium præ- *Holste.*
 fectum habuit, Nicolaum Holste appellatum: cuius vni-
 ca voluptas erat, Regem seuerū præcedendo, eleuare ex-
 celsas furcas, quibus infelices regnicolas immani morte
 afficeret, nisi certo auri argentiq; pondere quanto ocys
 redimerent vitam: asserens longos fures altas decere cru-
 ces. Nec defuit præconi iustum fatum. Regia nanq; sen-
 tentia, quòd à multis innocentibus pecuniam extorsis-
 set, condemnatus, & in eadem furca, quam aliis parari
 iusserat, ipse suspensus fuit: licet nihil magis securitatis a
 furibundo populo Regi partum est, quin fugeret omni
 momento. De hoc autem Christierno Rege, & gestis
 eius, non nihil oculata fide inferius scribam, quia præ-
 sens horrenda vidi.

*De causis perpetuæ discordiæ, quam Sueci siue
 Suecones, & Gothi contra
 Danos gerunt.*

Sueci ac Gothi, cur tam ferocibus animis & armis
 contra Danos ferantur, ipse Danorum diligentissimus *Saxo Da.*
 historicus in xv. libris suis hinc inde vsq; ad sum- *Histor.*
 mum horrorem apertissimam reddit rationem. Vbi que
 enim meminit gentis suæ tam violentum & truculentū
 regimen in subditos, ac dolosam amicitiam in vicinos,
 & vtrunque in omnes confæderatos, vt quilibet prudēs,
 & sensatus homo meritò cauere debeat, quàm tutus in
 eorum societate, aut naturali vinculo, vel alia iurata cō-
 fæderatione fieri possit. Asserit nanque primo Libro,
 Lothorum Regem illustrissimum quenque vita, aut opi- *Loth. Rex*
 bus spoliare, patriamque bonis ciuibus vacuefacere, pro *Da. tyran.*
 bitatis loco duxisse. In 11. Lib. quòd Helgo Rex adeo *Helgo rex*
 proiectus in Venerem extitit, vt ambigue existimationis *libidinosus*
 esset, tyrannide magis, an libidine arserit: vnde & Tho-
 ram

ram virginem stuprum pati coëgit, quæ postea tam detestabile nefas excogitavit, vt contra eam mirè exclamet Saxo. Tertio lib. Fengonem testatur insidiis positis fratrem trucidasse, eiusque vxore abusum, incestuosam libidinem parricidio adiecisse. Quam atrocitatem quanta beneuolentiæ simulatione texerit, parricidiumq; pietatis nomine colorarit, satis exponit ipse Saxo. Fœminam enim à se oppressam, omni mansuetudine plenam, nullum lædentem, & sine felle fœminam, ad hoc induxit, vt confiteretur suum maritum Regi insidiantem, à se interfectum fuisse. Nec irrita persuasio fuit, dū apud Principes fides mendacio non deest, vbi scurris interdum gratia redditur, & obrectatoribus honos. Libro IIII. fol. vltimo, Saxo testatur, Danos suos, mentiri & fallere, inter vitia & sordes non ducere, quemadmodum mos est apud Parthos. Libro v. folio II. quàm fœdi mores ac turpissimæ petulantia simul & violentiæ aulicis inesse monstrantur, sanè totus orbis, & vniuersa barbaries horret. Libro VI. in Saxones, post eorum pugilis cædem, ad eò Danorum insoleuit imperium, vt pro cubitalium membrorum quolibet, indicem seruitutis stipem quotannis pendere cogentur, donec quidam Suertingus ciuium afflictione motus, se & Regem, conuiuii simulatione susceptum, incendio consumpsit. Libro VII. in principio Frotho proprium fratrem à quodam familiarium, occultè interfici iubet. Et ne scelus à conscio proderetur, eundem insidiarum ministrum tacitè trucidandum curat. Sed à filiis occisi fratris canum specie nutritis, tandè incendio consumptus, pœnas parricidii luit.

De eisdem causis.

Saxo hist.
Iarmericus
Dan. Rex
horrende
crudelitate
tyran.

INter alia satis diffusè Saxo prosequitur, portentosam Iarmerici Regis crudelitatem, à pueritia vsq; in prouectam ætatem truculenter continuatam: quæ sicut omnem beluinam rabiem excedit, ita & à quouis sensato homine sine graui horrore legi nequit, vel audiri. Inaudita etenim tyrannide exquisitissimis tormentis sæpe afflictos trucidauit. Regem nanque & Reginam eorum, à qui-

à quibus iure belli captus, & summæ libertati restitutus, atque in numerum amicorum, & primum familiaritatis locum translatus & sublimatus extitit, admoto furtim incendio, per summam ingrati tudinem occidit: deinde XL. Teutones captos, applicatis totidem lupis, laqueo adigit. Nec sic poterat eius sanguinaria mens satiari. Quippe Optimates eorum primò tibias loris traiectos, moxque immantium taurorum vngulis alligatos, molossisque incessantibus raptim in cœnum, voraginesque pertractos, lachrymabili spectaculo consumpsit. Demum Comites, duces, Principes Teutonicæ gentis captos, traiectis fune tibiis, equis in diuersa raptantibus præbuit lacerandos. Sed nec in ea summa feritate sibi resistendum putauit. Nam propriam Reginam Hunnorum Regis filiam, quamuis innocentissimam, & pudicissimam, humo alligatam, equinis obterendam calcibus præbuit: cuius corpus adactus iumentorum grex crebris vestigiis confodit, & lacerauit. Imò etiã suis ex sorore nepotibus insidiosè comprehensis, laqueo spiritum eripuit. Optimates quoque, qui eorum tutores erant, cõuiui simulatione cõtractos, eodem exẽplo consumendos curauit. Deinde eodẽ lib. Haquonis cuiusdã Dani crudelitas adeò infanda cõspicitur, vt meritò cunctos mortales terreat, ne pactis aut victoriis eius gẽtis se tutos agnoscant. IX. Lib. in princ. idem autor notat publicam pietatẽ priuato furore Regis fuisse laceratam, & post multa, Regem Haraldum ex splẽdido sanctitatis autore, infamem factum apostatam, & desertorem. Lib. X. quod Dani Sembia potiti, necatis maribus, sceminas sibi nubere coegerunt, rescissaque domesticorum matrimoniorum fide, externis auidius inhærentes, suam cum hoste fortunam, cõmuni nuptiarum vinculo partiti sunt. Demum quod Rex Haraldus pecudalibus iugis humanas alligasset ceruices. Deinde quod D. Olaum Noruegiæ Regem sicariis pecunia corruptis, & postremò Blacchonis proditoris opera S. Canutum occidissent. XI. quod Sueno Rex potius sacre religionis, quã incestæ nuptæ defertor sit inuẽtus. XII. quod violentiore morte captiuos Teutones Dani cõsumeret: reuinctis post terga manibus, palis affigendos curabant, deinde ventrium caua cultro

Haquon & Haraldus Dan. Reges & tyranni.

S. Canutus & Olaus occiduntur.

Inuandita crudelitas.

rimati

rimati, nudatis extis, primaq; viscerum parte protracta, cætera stipitibus explicabant: nec ante supplicium remiserunt, quàm tortos, extis funditùs aluo egestis, horridæ rapacitatis spiritum profundere coëgissent: quod spectaculum vt specie triste, ita re nostris perquam vile extitit: non solum enim reis pœnam infixit, sed etiam cæteros consimilem cruciatus causam vitare præmonuit. Itaque non minori visentibus documêto, quàm afflictis supplicio fuit. In reliquis verò libris, quia satis multa & horrenda, inter pauca bona commemorantur, potius iusto Lectoris arbitrio, quàm huic onerosæ ostentioni meæ, quatenus opus fuerit, perscrutanda relinquo, satis legitimam existimans causam, cur Sueonum ac Gothorum, imò aliarum nationum insegura societas sit cū illo populo, cui ob præmissas causas (vt verbis Saxonis Lib. x. vtar) quisquis humanitatem, atque obsequium erogat, ingratis beneficium præstat.

*De seueritate Regis Christierni
secundi.*

REX Daniæ Christiernus, eius nominis secundus, qui diuersis temporibus & ingeniis, procurato, per quosdam Danicę factionis, in regnis Suetiæ & Gothiæ proceres, Danorum cōsanguineos, & affines (inter quos erat infelicissimus Gostausus Trolle Archiepiscopus Vp salensis) primo aditu in regna prædicta, adeo ferox & seuerus euasit, vt nullo præstiti iuramenti, aut sigillatarum literarum, aut acceptionis tremendi Dominici corporis habito respectu, aut cuiusuis commiserandæ rationis cōpensione, vna die, scilicet VII I. Nouemb. M. D. XX. diuersorum ordinum principes, magnates, consules, ac ciues numero XC I I I. me vidente ac trepidante, impio ferro impiissimo malignorum consilio stimulus, detruncari iuberet, atque triduo ante prætorium vrbis Holmensis, inhumata eorum corpora, donec extra ciuitatem cōburnenda deportarentur, remanere. Profecto horrédum spectaculum, quod ipsi Christierno procul dubio mille miseris postmodum vexato occurreret, vt instigante crudeli consilio,

*Gostausus
Trolle.
Proceres
94. à Chri
stier. Dan.
rege inter
fecti sunt.
Auctor te
stis ocula
tus.*

consilio, quos in gratiam receptos & perendie amicabiliter inuitatos hospites ad Regale conuiuium habuisset, atrocissimè sic puniuit, idque non vsitato sauiendi modo: nam cruci affixit quendam Magnū, Ioannis, præfectum, patriæ suæ validissimum defensorē, hūmī in terra tabulaq; ligatum: vt primū pudendis, demum corde excisis, & in vultum patientis contumeliosorum verborum insultu proiectis, ad maiorem rabiem, & perpetuū horrorem actum fuisse ostēderetur. Postea eiuſdem diei inſequenti nocte, infelicissimæ viduæ, quarum mariti ferro consumpti ante ora bestiarum in publico foro iacebant, pecunia & omni suppellectili, per insatiabiles Daniæ præfectos spoliata, inconsolabiliter ingemiscabant. Certè turpissimi, & immanissimi erant officiales illi, solo terrore Regij nominis, vel pendentis crudelitatis, cunctos maxime innoxios, pudicitia & omnis verecundia honestate proſtigata depradantes, Nec melior erat pupillorum & orphanorum conditio, qui in parentibus torquebantur, & omnibus fortunæ bonis spoliabantur. Longa & terribilis per me, tanquam singula lachrymosè videntem, texenda foret historia, si singulas huius calamitatis partes enarrare vellem, quomodo videlicet diuina & humana confundebantur: nulla promissæ fidei ratio, nullus religioni respectus, omnia temeritate sacrilega agitabantur, vbique gemitus, vbique cades, vbique mors, nullibi concessum effugere, atque viuere inter districtos gladios & efferos homines, impossibile. Seruabatur vigilantissimo custode ciuitas, ne quis ex eo communi omnium ciuium carcere erumperet, vt regni incolis patrata crudelitatis feriem denunciaret: quæ si libera populi multitudo subito pensasset, nihil commissi facinoris inultum remansisset.

*Magnus
Ioannis
præfectus.*

Adhuc de seueritate eiusdem Regis.

Quod cum Rex aduerteret, in sola fuga salutem suam reponens, paucis postmodum diebus, inde, versus suam Daniam se recipere est coactus: in quo itinere plures rotis, fureis, alioque horrendæ mortis genere,

M quar-

Vastenu quartando mortificari iussit, praesertim apud Ostrogo-
S. Birgit- thos in Vasteno, terra sanctae Birgittae: demum in Ny-
te vrbs, et dalensi monasterio, Nouauallis dicto: vbi licet huma-
monaster. nissimo hospitio susceptus esset, tamen die Purificatio-
Ex noua nis diuae Virgini-dedicato, Abbatem cum septem mo-
nulle mo- naehis peracto altaris sacrificio, manibus a tergo ligatis
nast. mona in rapidum flumen submergi iussit: vnde cum Abbas na-
chi vij. cu turali fortitudine finibus ruptis ad littus enataret, a Re-
Abbate. gis satellitibus ferro excerebratus interiit. Ita & paruu-
submer- h illustris familiae Ribbingorum Vestrogothiae, quibus
guntur. hostilis barbaries ignoscere solet, ante eius conspectum
 gladio sublatae sunt. Quo factum est, vt sub eo congregatis
 triginta millibus incolarum armatorum, ipse sibi
 conscius, per deuia ac inuia, potius nocturno quam diur-
 no tempore, praecipiti cursu se tetiperet intra limites suae
 Danicae ditionis, vbi neque diu sine simili formidine se-
 curior est relictus. Adde velox fama factum eius ante
 aduentum vbiq; monstrauit, maximè apud subditos
 Caesareae Maiestatis in terra Batauorum, Brabantorum,
 & aliarum nationum: vbi dudum cum in honore esset
 & sublimi gloria, ante tam immanem stragem in ple-
 rosque innocentes commissam, habitus erat gloriosus.
Regu pru in omni circumspectione sua, vt superius capite trigesi-
dètia et cle mo septimo allegatum est, an hoc spectaculum vt specie
mètia ser- uisite, ita re ipsa Danis utile extitit; an crudelium pra-
uatur reg- narum, & torturarum inflictione, an clementia, mode-
na que co- stitia, & equitate, & reliquis virtutibus Regis quaerantur re-
tra tyran- gna; & maneant parta: tertè per experientiam agnoscat,
nide dispe Danicam seueritatem superioribus libris; & hoc Chri-
reunt. stianiano facto ad memoriam reuocata, plus infami-
 mix, horroris, crudelitatis, & despectionis regno, & Re-
 gibus eius parere, quam si humani, & iusti essent: nisi for-
 san gloriari velint in malitia, quando adhibitis fraudi-
 bus potentes se putent in iniquitate, vt nouacularum
 more faciant dolum, quod absit. Quis etenim securè
 commercium cum his intentare, & firmum manere co-
 gitat? qui (vt Saxo ultimo capite, libro quarto asserit)
 metiri & fallere, inter sordes & vitia non ducunt. Sic
 ergo

ergo sermo eorum, Est est, Non non, & omnes credent
 eis. Nec credant me boni homines hæc supradicta pro-
 pter odium, aut simultatem in Danicam nationem il-
 lam, & vetusta eius gesta, aut Regis Christierni severita-
 tem, in omnibus ostendisse, sed longè terribiliora ex in-
 dustria, quæ sine suspirijs & horrore legi nequeunt, &
 multò minus in libros referri, reliquissè. Danicâ tamen
 nobilitas post exactum Regem Christiernum antedi-
 ctû, quadraginta quatuor articulos in Urbè, & totû or-
 bem pro sua excusatione, cur ab eodem Rege defec-
 rat, publicè legendos emisit. Ita & Senatores regnorum
 Suetiæ & Gothiæ, ac Nortegiæ, tam antea quàm postea
 repetitis vicibus, libris & literis sese excusarunt. Quod
 autem ego amariùs cæteris, verius tamen & parcitùs scri-
 bo, audax testimonium facit, quia cum graui meo per-
 culo, & mœröre omnibus ijs tragedijs inspicendis
 interfui, vt dolenter viderem mala gētis meæ,
 quæ nunc millies aucta videntur, & infu-
 perabiliter, ob impias legum con-
 stitutiones, & subditorum
 opprèssiones, de-
 teriora.

*Articuli
 sunt 44.
 quos Da-
 nica nobis
 litas enul-
 ganit con-
 tra Chris-
 tiernû Ri-
 nē iniuria
 videatur
 regno ex-
 actus.*

LIBRI OCTAVI FINIS.

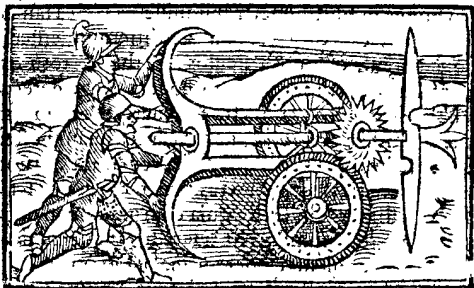
M. D. C. CLXXII. OLAE

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE BELLIS CAMPESTRIBYS.

EPITOME LIBRI NONI.

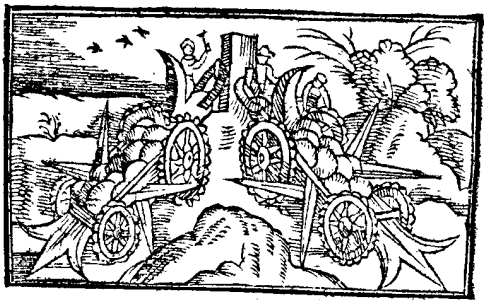


De gladijs versatilibus in rotis.

ANTIQVI Gothi, similes rotarum machinas & gladios versatiles, aciebus equestrium & pedestrium sæpius infringendis, præcipitem structuri accessum vel recessum obiecisse reperiuntur, modernoq; tempore licet rarius solito, ubi locus expostulat, diligenter opponunt: cuius tamen machinæ ratio sic capiatur. Videntur in primis tres rotæ, duæ altiores in axe volubiles, & tertia inter has media, quæ vni earum mutuis coniuncta dentibus, motum necessariû sua agilitate in bicipiti gladio anteriori stipiti affixo causat: quo quidem gladio sic versatili lateraliter à peritis motoribus eleuato, & admoto, non parum obiectæ acies lacerantur ac infringuntur. Attamen id caueri solet, vt rotarum radij sint asserculis, seu planis tabulis in latum cooperti, ne hastis inter eos inimicorû industria proiectis, rotæ destituantur à cursu. Quanto etiã rotæ sunt altiores, ac agiliores, tantò extensior ipsius gladij ampliatur scissura. Suntque stipites, seu ligua, quibus dirigitur ensis, trium, aut quatuor pedû longiora

longiora, quàm quæuis lancea militaris, vt ab insultu equestrum tutiores eius sint directores, qui à tergo ballistarijs, seu bombardarijs turmatim muniuntur. Axes vero rotarum pro faciliori cursu citando, inungi solêt pinguedine phocarum, seu vitulorum marinorum, igne purgata, ac bene defæcata, qualis superabundat apud mercatores Septentrionales: vnde diligentia negotiatorum comparata, per vastum mare in valis magnis incomparabili quantitate tã ad inferiores, quàm superiores Germanos, quæstus & lucri causa deportatur. Hæc igitur machina hostile robur plerunque veluti vastissimum lignum acuto & robusto cuneo vel infringi solet, vel in ipsa statione turbari.

*Axiugie
phocarum
apud Go-
thos mag-
na merca-
tio.*



De curribus falcatis.

HAc similitudine, curribus falcatis & hamatis, inter præcipuos bellorum apparatus olim vsi sunt, Sueonum & Gothorum pugnatores, præsertim in actoribus prælijs contravalidissimos exercitus Teutonum, Danorum, & Ruthenorum, eo videlicet modo, vt exploratis hostium accessibus, quibus videbantur venturi, vacuos currus axibus bene vinctis, in decliuibus montium lateribus, firmis trabibus alligarent, saxisque repletos velut pendulos pontes in funibus statuerent, folijs virètibus, aut ramis vndique cooperientes, donec hostes præcipiti accessu, trepida simulata fuga, ad obducta discrimina incitarent,

incitarent, atq; curruum dissolutorum celeri cursui, vel lacerandos subijcerent, aut aciales cuneos infringerent dispergendos. Quo facto & qui prius visi sunt fugere, & alia sociales turmae, siue equestres, siue pedestres, agminatim irruere solebāt in dispersos, aut resistētes. Curribus demum eisdem veluti propugnaculis mobilibus, vbi opus fuerat, in reliquis certaminibus semper vtētes, eo moderamine inuiolabiliter obseruato, quod curruū directoribus, seu aurigis, duplo magis quam equitibus stipendium, & spoliū redderetur. Itidem & his, qui bigas, siue curricula stipitibus lateraliter antrosum ferratis cuspidibus, hisque mucronatis inter hostes discurrēdo in inuia, ac præcipitia coarctabant.



De æreis equis igniuomis.

*Dian Rex
Helleſponti*

*Dian &
Daxō Reg
nerum pa-
trē Regem
interſece-
runt.*

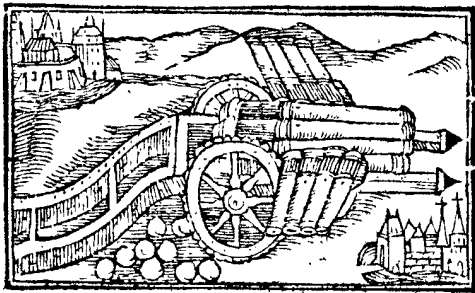
NEquē hoc loco omittendum est, quod Saxo de Regis Regneri astutiā, & stratagematibus eius lib. 9. meminit. Inquit enim, Helleſponti Rege Dian post varia bellorum discrimina occiso, Regnerum à duobus filijs interemptum, Dian videlicet & Daxon, seuera certamina sustinuisse. Hi etenim filij olim Rutheni Regis filias maritali sorte complexi, impetratis à socero copijs, a dentissimo spiritu paternæ vindictę negotium rapuerunt. Quorum Regnerus immēsum animaduertēs exercitum, diffidentia copiarum habita, equos æneos igniuomos ductilibus rotulis superpositos, ac versatilibus cur-
riculis

rieculis circumductos, in confertissimos hostes maxima vi exagitari præcepit: quæ res tantum ad relaxandâ aduersariorum aciem valuit, vt vincēdis spes magis in machinamento, quàm milite reposita videretur: cuius intolerabilis moles, quicquid impulit, obruit.

De Septentrionalium bombardis.

SVNT bombardæ in plerisque ciuitatibus, ac arcibus Suetiæ & Gothiæ, tantæ magnitudinis, vt vas ligneum Romanum, latitudine ac longitudine superans, ferreo globo, ac ferreis crustis instar pugilli manus, librarum DC. & amplius repletum puluere, & igne excitatum, vehementissimo impetu, veluti tempestuosus turbo vel imber emittitur, vt quodcunque obstaculum vim eius sufferre non possit: idque nedum in terrestri, sed naturali, ac glaciali (prout infra dicitur) certamine, quoties opus fuerit, intentatur. Suar & mediocres, ac longissimæ bombardæ, ferreos globos euomentes. Præterea petraræ, quæ lapides sublimiori ictu casuros emittunt: eoque formidabilius fit certamen, quo talibus bombardis (quæ vastitate & violentia cæteras præcellunt) non vno impetu, atque horribiliori crepitu, sed successiuis ictibus in loca quassanda soluuntur: atque ad eorum impulsum pulueres ex disiectis parietibus, vel alijs obstaculis, turbidæ videntur excitare fumos.

Vasa ferrea 600 librarum plena bombardarum vbi eliciuntur



De bombardis triangularibus.

Bombardarum triangularium apud Sueones, & Gothos, maior alijs in earum inuentione vsus erat,

M 4. quàm

quàm modò reperitur. Poterat enim hac tripartita machina, immanis hostilitas, acie reparata, sepiusque admodum dispersi, vbi rotarum obiecta volubilitate, quouis equestrium impetus condensato agmine accelerans, exigua manu impediretur. Sed fraude doloque bombardalium magistrorum quandoque euenit, vt pro ferreis globis stupam vel chartam bombardis imponant, vel hostes audaci aggressu, radios rotarum solius hastæ immisione impediunt, ne è loco moueantur.

De organìcis bombardis.

HAbebant etiam inter alias bellorum machinas populi Septentrionales, hostibus precipuè equestribus congressuri, bombardas collaterales, more organorum, aut coniunctarum fistularum colligatas, vt eas vel pariter vel successiuè excitato igne in inimicos relaxatas, citius iterum pulueribus globisque immisissis, opponerent ad omnem motum eisdem inimicis: quibus etsi visi sunt, sereno præsertim tempore, grauiam intulisse bella, propriaque perstrenuè defendisse castra: tamen quia frequentiora, acerbioraque prælia (prout infra dicitur) euenire soleant in Aquilonaribus regionibus tempore horribilis brumæ, dum niues excidunt densiores, quibus bombardarum vsus in excitando igne prohibetur: idcirco rarior factus est earum vsus in campis, & nihilominus frequentior in castellis, ad arcendos obsidentes.

De currilibus bombardis.

IN planis ac campestribus locis, vbi vel ex cõdicto, vel electione hostium, vel euentu temporum, ac occasione exoritur præliandi facultas, incolæ terrarum vt fortius inimicum aggrediantur, vel cautius ad tempus declinent, currilibus vtuntur bombardis, quæ & currilia castra vocantur: quorum aurigæ, non minus quàm vexilli feri, vel alij exercitus ductores, sunt armati, imò & ipsi equi indurato bouum corio in collo & tergore. Quatuor itaque hac arte periti bellatores, vel plures, exonerandis ex utroque latere bombardis deputati, impetum, quem fors dederit, aurigæ cõcurrente ingenio & audacia, exercent

*Phalera
bubula.*

ceat in hostem, vt a fronte vel latere discissus, equestribus armatis perfacile non resistat.

De fundamentis arcium comburendis.

Veteris ruinæ vestigia in Aquilonaribus regnis fatiscarè demonstrant, quomodo quàmplurima fortissima loca rupibus ac inuijs accessibus imposita, artificialibus flammis è subterraneis specubus excitatis, velut tonitruis concussa dissolutaque reperiuntur. Cùm enim fortalitia huiusmodi ob continua latrocinia, ex his limitaneis præcipuè, prouinciarum locis fuscitata deprehenderentur, communibus armis, vnanimi gentis consensu, iudicisque decreto incolæ conuocati, ea adorti miris ingenijs demoliebantur, eo scilicet modo, vt loca montium magis ruinosà introeuntes, eadem malleis, dolabris, cuneis, cæterisque instrumentis, ad lapides excidendos, murosque demoliendos accommodis, validissima manu perfrerint, aut si spelunca fuit naturalem habens concauitatem, vsu similibus instrumentorum sensim eius fastigia ex ea parte præciderint, qua præsidiorum fundamenta denudarentur, erectas trabes ex ordine subijcientes, quibus murorum innixa moles sustineretur, ne statim contropages ipsa corrueret, aut dissolueretur. Vt autem decisorum atque cadentium lapidum fragor haud exaudiretur, ex altera arcium parte armatis turmis, cum clamore & strepitu horridiorem, vel simulatione, vel seriò inferebant insultum. Verùm vbi iam murus eo spatio, quo supra specum porrigebatur, pendulus totus est factus, ita vt lignis duntaxat incumberet, aridiore vndequaq; collecta materia, igneque iniecto, confestim ipsa sustentacula correpta perfringebantur, & imposito ponderi concessere. Præsidij autem pars omnis, quæ tignis subleuata detinebatur, in vacuum collabendo subsedit, turresequ; ea è regione, & propugnacula celestimè à cætera compagine diuisa, in decliue deferebantur, foribus atque portis arctissimè coherentibus, simili ruina concussis.

De crudelitate adulatorum, proditorum, & aduenarum, sepius in regia ciuitate Stocholmensi saeuissime perpetrata.

*Stocholmia.
Suetiæ emporium.*

STocholmia celeberrimū emporiū totius regni Suetiæ, imò Septentrionis est: in quod ex omni gente & natione, maximè autē ex Germania inferiore, ciues cōscribi consueuerunt: & inter eos non rarò miscentur illi, qui vel ob es alienum, vel turpe aliquod facinus in sua patria nequeant commorari: hi crescentibus diuitijs solent sæpè naturā, quā paupertas occulerat, aperire, & patriæ, à qua benigna hospitalitate excepti fuerant, extremā moliri perniciē, maximè quādo Principem talē assequuntur, sub quo omne libitū licitū esse putauerint. Tales igitur Tentones in ciuitate Stocholmensi tēpore Regis Alberti cLXX. inuenti fuerunt: qui occulta conspiratione colligati, se Cucullatos fratres appellabāt: creuitque postea eorū numerus vltra mille quingentos. Horū studiū præcipuū erat, coniectis in Sueones & indigenas conuitijs, ad rixas & lites prouocare, vt demū apud Regem delatos, vita, aut fortunis, vel pariter vtrisque spoliarent, prout postea actū est. Nā vt eos exquisitis tormentorū generibus crudelissimè dilaniarēt, aptabāt ex ligno ferras, quibus eorū præstantiores ita ad mortē vsq; tormentabant, vt magis ad horrorē tā crudelis facti ingemiscere, quā scribere oporteret. Tandem reliqui ciues Sueci sub mediæ noctis silētio ex arce Regia, vbi captiui detinebantur, per naues ad proximā insulā iactu ballistæ distantē, Keplinge dictam, exportati viui, in domo quadā inclusi, digitis in perforato pariete cuneorum impressique affixis, superiecto igne cōbusti fuerunt, maiore quidē numero, quā affirmari possit: nā vt oues colligati, plures intrudebātur cōburendi. De hac vrbe Albertus Crantzius in hunc modū meminit: Stocholm insigne Suetiæ emporium, insigni clade afficiebatur, nam de cælo fulmine tactum, penè totum conflagrauit. Perierunt mille sexcenti homines, Sed miserabilius, quod sequitur: Fœminæ proles, & sine numero puellæ nauibus res suas inuexere cum paruulis, at ob nimiam confluentiū pressuram incendium fugientium, in ictu oculi pariter suffocati periere.

*Fratres cucullati
8500.*

Keplingen

Stocholm.

De origine & situ huius regie.

PRæcipuam hanc Sueonū ciuitatem, Regiā Stochol- *Birg. Ierl*
 miam, à fundamento illustris, & fortissimus vir Re- *Holmēsis*
 gius tutor Birgerus Ierl à fundamentis erexit, murisque *Regie*
 & mœnibus fortissimis cōmuniuit, in locò ad eò oppor- *fundator.*
 tuno, & necessario, atq; inuincibili, vt nihil vnquam cō-
 modius per eū excogitari potuisse credatur. Est enim lo-
 cus torrentibus vndiq; munitus (quondā solis piscatorū
 vsibus vsurpatus) atque inter aquam falsam & dulcē ita
 positus, vt porta totius Suetiæ appellari possit. Prius
 enim Estones, Moschouitæ, Russi, Taucethi, per eas fau-
 ces continuè ingrediebantur, & clandestinis incursionib;
 Sueones, nullam hostilitatem suspicantes adorti
 prædabantur: facta que ingenti hominū strage, liberè &
 impunè, atque maximis spoliis onusti, in suas terras eua-
 serunt: quo incurſu Ioannem secundū Archiepiscopum
 Vpsalensem in sua propria mansione Almersteck occi- *Ioan. Ar*
 derunt, & nonnullos alios clarissimæ stirpis & memoriæ *chiep. Vps*
 proceres. Sed hac Stocholmia extructa, omnes & singul- *salensis*
 li diurnam pacem assecuti fuerunt, hostes verò sempi- *occiditur.*
 ternam formidinem: qui viso tam insuperabili præsidio
 contra quoslibet inimicos in reliquum tempus erecto, à
 diripienda Suetia abstinerunt. Quam tamē Holmiam *Holmie*
 si quis obsidione cingere, viribusque superare præsump- *descriptio*
 serit, nunquam proficiet, etiam si pertinax perseuerare
 posset in omnimoda eius obsidione. Sita enim est in pro-
 fundissimis aquis, & rapidissimis fluminibus, duas so-
 lum portas lōgis interpositis pōtib; ex Austro, & Aquilone
 tenens: quæ portæ pontesque plus Regibus Daniæ
 constant in frustrata impugnatione, quàm decem maio-
 res sui regni ciuitates. Nec obsideri poterit, nisi tribus
 fortissimis exercitibus in insulis solida terra, & aqua di-
 stinctis: qui tamen exercitus nullo tempore à sagittariis
 terrarum subito congregandis securi videbuntur. Pro-
 bet qui velit, & inueniet terribiliora.

De situ montis Bruncaberg extra Regiam

Holmensē, & præliis in eo factis.

EXtra hanc Regiam urbem versus Aquilonarem pla- *Bruncab.*
 gam, mons est seu collis eminēs, & arenosus: super
 cuius

cuius verticem & obliqua latera, multorum principum, nobilium, cinium, & plebeciorum acerrima certamina tã vetustis, quã recentioribus seculis, tamque per inter-nos, quã externos hostes sunt commissa. De quibus quia charissimus frater meus D. Ioannes Archiepiscop. Vpsalensis complura verissimè nominatimque in Sueti-cis ac Gothicis tangit Historiis, non est quod iis repetẽdis fastidio afficiam Lectorem: vno tamen saluo, quòd Christiernus Rex Daniæ eius nominis primus, fugiendo ex hoc monte, vrgentibus Dalacarlis in acerrimo prælio, ad præsidia suæ bellicæ classis, quatuor supremos dentes ictu manualis bõbardæ amiserit, prout inde pro-grediens ætas in cantionibus, & computationibus me-minisse gloriatur. Præterea Christiernus II. fame & morbo laborantem exercitum suum, ægerrimè ex hoc monte transferre potuit per aquas, ad classem retro mōtes ante hanc Holmiam Meridionali situ conseruatam. Sed nec ibi eundem famelicum exercitum reficere po-tuit, nisi subdolis pactis ipsius vrbis, & regni Principi, & incolis sub fide violanda oblatis, sumptus & escas ne-cessarias, à stultè credulis ciuibus, pro eodem exercitu, imò sua regia mensa, liberalissima donatione recepisset. Quomodo autem honori suo Regio, pro æterno auo consulens satisfecit, dudum ante hanc relationem per alios relinquo pro parte enarratum, quòd scilicet rupta fide sex nobiliores regni obsides secum in Daniam per-traxit inuitos. Hic etiam mons à quodam Brunchone regni proditore, & turpi adultero, nomen ab euentu sor-titus est. Erat etiam in hoc monte olim subterranea spe-cus, vbi aliquo tempore victitabant Heremitæ: qui mo-nita salutis præbebant exeuntibus ab ea vrbe, donec su-perueniente hostilitate (qua frequētissimè ea ciuitas ve-xatur) aliorsum emigrarent, & locus ille in spelun-cam latronum verteretur: quibus iterum pur-gata, repleta iacet humo, ne cuiquam deseruiat homicidæ, vel scelera-ta negotia meditantī.

De pascen-

*Christier.
I. rex Da
nia ictu
bombardæ
amisit an-
teriores
4. dentes.*

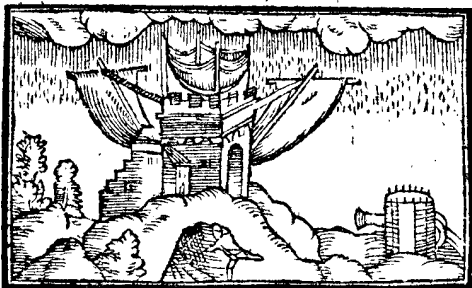
*Bruncab.
mōs à quo
sit dictus.*



De pascendis pecoribus in tectis obsessorum.

Accidit præterea vrbes obsessas, adeò duris & pertinacibus armis terra marique comprimi, vt nihil solatii, aut alimentorum pro restauratioe obsessorum inueni concedatur, sed extremo discrimine, ac armata potentia ab hostibus ipsis violenter eripiuntur, ac exportantur: fitque multoties ea occasione tam atrox prælium, vt pro raptu aliquot paucorum pecorum, plura millia pereant armatorum: dumq; funestius certatur pro bestiis, campi replentur funeribus militum occisorum. Sed nec eo cruore furoreque reprimuntur obsessi. Viribus etenim primis annis, demum (milite stragibus continuis di minuto) artibus, dolis, & insidiis obsidentium surripiuntur commeatum, præsertim pecudes, quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt. Quod autem in tectis commodè pascuntur pecora, ritus Gothi carum gentium in primis est attendendus: Aedificant enim domus lapideas, sublimes, ac amplas, ligneasque: quas tignis abietinis, & corticibus arboris betulæ exquisita industria tegunt, terram herbiferam quadrata figura a campis excisam superimponentes: quam submisso auenæ vel hordei semine, firmioribus radicibus nectunt: quo fit, vt tecta huiusmodi pratorum virentium speciem & virtutem æmulentur. Sed ne herbe tectorum, priusquam euellantur, arescât, vicissim cû pluuiis domestica diligentia aquas aspergunt. Ita necessitas homines fortes instruit,

vt supra humanas vires obsidentibus resistat, & illudant
ac penuriam omni contempta aduersitate superent.



De aquarum defectu subleuando.

Occasione insuper hic orta super defectu recentiu
carnium, & forsitan grauiore aquarum, hic ostenditur
modus Septentrionalium obsessorum, quomodo
inter cetera necessitatis remedia etiam curam ineant de
aquis inueniendis Euenit nanque obsessis tanta scaturi-
entium, aut putealium aquarum (ob hostile impedimen-
tum) penuria, vt vel se dedere cogantur obsidentibus, vel
incurabili morbo, vel inuitabili nece perire: Quocirca
prudentes arcium, aut ciuitatum praefecti, velis vel telis,
concaua flexura, longaque extensione, e superioribus te-
ctis suspensis ac dilatatis, & funibus cuneato situ versus
ima depressis, desuper casuras pluuias, aut rores praesto-
lari disponunt: Nec frustra: quia imbres frequenti ni-
uium resolutione adeo copiosos torrente sole e monti-
bus descendentes excipiunt, vt cunctis tam hominibus,
quam bestiis sufficiant ad optatum vsum & necessitate.
Demum qui venas salis maris, arcium fundamenta, vel
fontes intrantes habent, per vasa arenis plena pluries
distillando purificant, & inueniunt aquam dulcem,
& tractabilem ad omnem vsum, & aequè bonam per
hanc simplicem artem, prout ante paucos annos quidam
patricii Veneti (qui in falsis aquis, & alga habitant) talè
distillandi modum a quodam alchimista sunt mercati.

De panum

De panum defectu subleuando.

Ingressuri Gothi Sueciq; hostiles terras Moschouitarum, sæpe reperiunt eos ob aduentum formidabilis exercitus, nedum ad latebras sylvarum ac rupium repente fugere, sed & quæcunque ad usum humani victus necessaria sunt, domibus incensis secum in vastâ solitudine asportare, nil penitus quod mandari poterit, venturo hosti relinquentes. Quo casu prouidi exercitus præfides more veterû Gothorum, ne prius fame, quàm ferro numerosus exercitus corruat, bonâ siliuinæ fatinæ quantitate in saccis ad hoc dispositis, retrò sellas equitum vnâ cum lamina ferrea alligatæ solent, confestimq; vbi res postulat, igne structo, laminæ ferreæ superpositæ pastas imponunt pantum tanquam in clibeo conficiendorû: qua nihilominus lamina more clypei (in cuius modum formata est) corpora sua protegentes, geminâ ac summè necessariâ militaris industriæ opẽ ex vna re prudentissimè mutare videntur. Faciunt etiâ panes subcinericios ex farinæ massa subtilibus arborû populearû corticibus, & foliis inuoluta, ignitisq; cineribus cooperta: qui etsi viles esse videntur, primû tamen voracitatis ardorem eligibilis tollunt, plusq; durioribus stomachis conueniunt, quàm quiuis alter primarius vel secundarius panis. Est præterea tertius modus facilior supradictis, quò in planis montibus, qui sæpius occurrunt, panificia fiunt. Struunt enim copiosum ignem in vna atq; altera, & tertia môtis parte (quia vndique gratis habent ligna) donec sufficienter calefacta purgataq; eadem parte, pastâ rotunda lataq; forma superimpositâ citius decoquere possunt. Interim tamen, propinquâ & cõtinuam môtis partem eodem igne auctis combustibilibus succensam, pro noui panis decoctione disponunt, eamq; priori modo purgatam, simili vsui comodissimam reddunt, eosq; cõpendio plura milia panû breui conficiunt: quorû satietate integer exercitus à mortifera fame diebus multis liberatus, terras inimicas ingreditur, & vbilibet easdẽ (nisi pactis obuiatû fuerit) cædibus ac flammis euertit: tãtisque onustus rapinis egreditur, vt nulla, vel exigua reputetur perpeffa calamitas, quâ tãtis solatiis & diuitiis viderint compensatam.

Moschouit. fugientes à Gothis, proprias ades comburunt.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE BELLIS NAVALIBVS.

EPITOME LIBRI DECIMI.

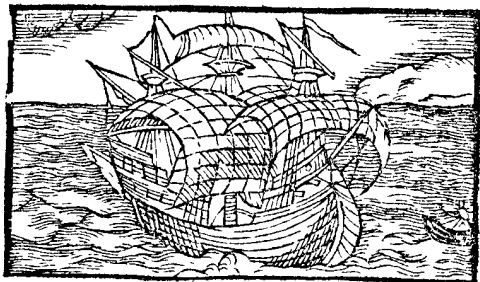
De praliis palustribus, & ruptis pontibus.



Ota Septentrionalis regio ferè mōtosa, ac nemorosa est, habetq; loca plurima naturaliter tam aquis, quàm rupibus ab hostium incurſibus præmunita; ita vt contra equestrem, vel pedestrem exercitum paucorum manu securitatem inueniat ferè vbique optatam: imò et plurimæ paludes ita inuiæ ac cœnosæ sunt, ac profundæ, quòd vix etiam in algidissima hyemè congelari videantur, vt peditem sufferat leuiter gradientem. Talisque inter cæteras, alioquin valde voraginosas, locus Rotabro, id est, Pons ruptus, appellatus, itinere horarum duarum à Regia ciuitate Stocholmensi prædicta distat: de qua ciuitate cum remotius prædandi causa hostilis exercitus ab externis inimicis, Germanis vel Dacijs aduectus in terras opulentas exire præsumperit, illicò mediis syluis incolarum congregatorum munitionibus & sagittis retrusis, vnde exierat reuertitur, vel viribus auctis incolas ipsos cedere cogit in alium, quem poterunt locum; sicque (quod rarò accidit) ad hunc palustrem pontem profugientes, immobiles in quocunq; acerrimo certamine perseverant. Rupto nanque longissimo ponte ligneo, ac stricto utroque latere voraginoso, non est quod hostis vllâ inueniat occasionem naturæ vim inferendi, fortissimis viribus præmunita. Habita sunt hoc in loco sæpius atrocissima bella diuersorum Principum tempore, prout cantiones patrio rhytmate passim vsque in hunc diem coniuiali more exhilaratis vocibus, & iubilo fieri solitæ attestantur, videlicet quòd arte, natura, viribus, & experientia veteranorum militum, præfectorumq; industria & fide, parata sit victoria, & ampliter augmentata.

*Rotabro,
id est pons
ruptus.*

De forma



*De forma & usu antiquarum nauium
Septentrionalium.*

P Alustrium bellorum progressus & exitus in Septentrionalibus regnis, hanc sortem & vicissitudinē circa externum hostem retinent, vt rebus infeliciter gestis, (quemadmodum frequentius ob locorum ignorantiam accidit) per inuia, ac deuia, sylvarumque cōpendia ad nauigia certo loco reposita, refugium habeant duces: dūq; ab initio, quoties vnus alterum, aut pariter ambo alterum se mutuò, leui forsā ratione, ad prælia prouocabant, continuum iter habuerunt, vtputa propter raptas virgines, aut arripiendas (prout Saxo Danorum historicus in Aquilonaribus regnis inter potentissimos Principes frequenter meminjt, etiam interueniente cruentissimo bello, fuisse factū) in glorij, & nō sine clade redierūt. Forma igitur vetustarum nauium, iuxta fluctuum breuē vel spatiosum cursum, lata vel oblōga fabricatur: veluti in mari Oceano versus Noruegianos, vbi spatiosæ, sicuti Hispanici maris, vndæ longas latasque recipiunt naues: quemadmodum in mari Gothorum, Sueonumq; littora alluente, breuia, lataque nauigia, oneraria præsertim, obstrictas, sæpiusque reflexas vndas, adesse oportebit. Antiquitus vnaquæque prouincia, etiam à mari distans, penes littora in aliquo tuto portu, & plerunque in littore, sub tecto seruabat naues suas, & earum singula arma: quales in littoribus Noruegiæ, & demum Suetiæ

N vidt.

vidi: Quæ quidem naues ingruente necessitate, subito motu ad vsum impositis instrumentis, com meatu, & hominibus armatis, quantum ea ætas tulit, in aquam & expeditionem in magno vel paruo numero, iuxta Principis edictum emittebantur: quæ tamen ita signis, coloribus, & nominibus distinctæ erant, vt quocunque classico surgente cum hostibus congressu, semper sine confusione nutu suorum præfectorum dirigerentur: nisi rapida vertigine ventorum, præsertim Circij, plusquam aduersa classe disgregentur in mari: is enim ventus quasi exitialis hîc est, vt Helleponticis Subsolanus.

*Circus vñ
tus Septē.
est, quod
Hellepon
ticis Subso
lanus.*

De alia specie nauium Septentrionalium.

Omissis pluribus nauium generibus, forma quidem cum alijs quarumlibet aquarum nationibus ferè congruentibus, sed nomine patrio discrepantibus, de his solis hîc mentio fiet, quæ communiori vocabulo generali notitia demonstrantur, vt sunt naues actuariæ, onerariæ, lembi, lintres, &c. Hippagogæ, quæ ob multitudinem equorum ab Aquilone ultra mare ad Germanos euehendorum, maximæ ac multæ sunt. Præterea bellicæ naues, quarum vna Gostai Regis Suetiæ tantæ magnitudinis erat, vt mille armatos, nauclerosque trecentos, qui optimi bellatores sunt, vnâ cum alijs ingentissimis nauibus classico certamini deputatis, emittere posset. Præterea idem Rex primus vsum biremium, triremium, ac quadriremium circa annos Domini M. D. XL. in mari Gothico, ac Suetico, manu artificum Venetorum liberali stipendio conductorû, introduxit, maximè vt prædones Moschorum, ac Esthonum pluries violatis inducijs terras suas inuadentium, celerius corripiat vel captiuert. Iamq; gens sua Finnonica lignariæ artis peritissima, ea compagine & robore, vel forsitan meliore, triremes conficere nouit, vt insigni industria apud Venetos fieri vidi: sed nō ea celeritate, vt illi qui omnibus necessarijs ad nauigandû velificandûq; cum armis & bōbardis ac com meatu, LX. vel amplius, ex rudi ligno, spatio vnus mēsis vsque ad bellicum cōgressum educere possunt. Habebāt

*Nauium
nomina.*

*Nauis ha
bens 300.
naucleros.
Triremiū
& quadri
remium,
quis pri
mus inuen
tor in Go
thia.*

præterea lembos, cymbas, parones, celoces, myoparones, scaphas, & similes. Lintres præterea plurimum in vsu apud Septentrionales sunt, eò quòd facilè è grandibus lignis abietinis, & quercinis cauantur, xx. vel xxx. hominum capaces: sed qui minoris quantitatis sunt, piscatorio vsui deputantur.

De mutua strage mercatorum pro portubus Islandiæ.

Miserabile spectaculum negotiatorum in mutua strage sese ob quæstû vsq; ad vitæ periculum, & discriminè bonorû omnium, etiã vlciscendæ stirpis siue domi siue foris impetentium, vt oculis apertis, & clara luce intueri non valeant, quantis deprædationibus vbique sint subiecti, nisi & ipsi arma acuere scirent, & in propriã extendere calamitatem. Inter quos Vandalicarum vrbiû Bremenses, Rostochienses, Vismarienses, ac Lubicenses principales existimantur: demum Anglorum, Scotorumque mercatores, qui de primatu & priuilegio Islandensium portuum occupandorum, adeò pertinaciter instar naualium bellorum litigant, & mutua strage ob quæstum lacerant, vt siue is, siue alter se strenuum victorem existimet, semper filci speculator assistit, qui vtranque partem tam ordinaria quàm extraordinaria exactione, tã in ære quàm corpore grauissimè corripere nouit.

De punitione rebellium nautarum:

Quemadmodum in cunctis hominum statibus & generibus, cõstitutæ sunt leges & regulæ, quibus honestius, iustius, ac cautius viuatur: ita in nauticis officijs rationabiles vsus & consuetudines cõditæ, ac rigidè obseruatæ reperiuntur. De quarû speciebus (licet innumeræ sint) nõnullas saltè generaliores ostèdere existimabitur opportunè. Qui igitur seditione mota gladio patroni, aut rectorè nauis inuaserit, aut innadete præsumpserit, seu malitiosè nauticû gnomonè, aut cõpassum, & præcipuè portionem magnetis, vnde omnium directio depèdet, falsauerit, & similia horroris scelera in nauim commiserit,

Leges nauticæ.

miferit, vt in plurimum (si vitæ parsum fuerit) gladiolo vel cultello firmatam manum (cuius officio frequentius vtitur) ad malum, seu principale lignum naui, mediam scindendo retrahere oportebit. Qui verò tumultuarius, aut iniuriosus fuerit, funiculo ligatus vno latere nauigij subtus immerfus, ex altero sub dorso nauigij retrahitur, atque si propter absorptam in gurgite aquam opus fuerit, supinus reponitur, aut pronus, ne intereat suffocatus. Quidam verò enormitate sceleris, aut rebellionis, proditionisue, præsertim in bello nauali manifestè notati, totaliter viui mittuntur in mare, ne totâ classẽ versuta machinatione disperdant. Reliqui pro minutis facinoribus immunitatem in prora celerrimè petita, repositâ habent, vel antequam eam intrauerint, sociorum manû apprehensi, ter natibus ad antennam, vel malum torti, eum impetum sentiunt, vt quasi meridie suspiciât stellas. Hæ & similes pœnæ, imò grauiores, ex constitutionibus vetustissimæ vrbs Visbycensis in insula Gotlandiæ, dominio Regis Suetiæ & Gothiæ perpetuo iure subiecta, quatenus opus fuerit, extensiori modo repetentur. Et licet vrbs illa potentissima ac opulentissima, quondâ fuerit, & pro minima occasione, nempe fractione vnius fenestralis vitri, vix valoris obularis, humiliata sit: tamen leges maritimæ, & decisiones omnium controuersiarum singulariter lōgè lateq; vsq; ad colūnas Herculis, & vltimum mare Scythicum, ex ea petuntur, & datæ obseruantur, vt cūcta sub debita trāquillitate peragantur, quæ pacificis commercijs valeant, & debeant conuenire.

*Nautica
leges Vis-
bycēsum.*

De equestrium natatione.

QVamuis non minus infaustū, quàm temerariū sit, armatū equitē, vel peditē gurgiti natando se cōmittere: attamen quia Gothi omnia temporū momenta ad excolendā militiā collaturi erant, nullas partes militari exercicio idoneas experiri omiserunt. Quocirca artē & vsum aquis innatādi, adeò perfectè calluerūt, vt plerūq; armis onusti, atq; equis inuecti, magna fluminū spatia inter hostiles exercitus, ad resistendū vel fugiendū tranarent

rent. Nec minori equos industria, quàm seipfos, ad natã di consuetudinem instruebant, prout Cornelius Tacitus *Equi ad* asserit de Germanis: quorum nobilissimum institutum *natandum* erat, equos ad natandi studium informare, audacterque *instructi.* sese fluminibus cum equis natate peritis, immergere. Nec testimonium Saxonis in hoc casu omittendũ est. Is enim dicit, Biornonem quendam Noruegiantum infignem pugilem, equum habuisse præstantem corpore, præpetem uelocitate, ad eò animosum, vt indefessus obstrepentem vorticem superaret: cuius aquæ lapsus tam cito, ac præcipiti volumine defertur, vt animalia nandi vigore defecta, plerunque pessundare soleat. Eò tamen equo tum Fridleuo pugile fortissimo (de quo superius in 5. lib. dictum est) urgente, tum scrupulo atque iniquo loco priuatus est, & ad vltimum hostili stratagemate, equi errore captiuatus. Ita nullibi terrarum, species aut natura videtur deficere equi Sciani. Quòd autem Gothorum equi eiusmodi natandi artibus perhibentur instructi, necessariam causam, magnitudò, latitudoque immensorum fluminum vbilibet administrat. Vix enim vlla certamina apud Orientales, Occidentalesque Gothos, aut Finnos, Ruthenos, & Moschos instaurari, vel perfici possunt, nisi aquarũ vastitas, & vorax impetus superetur.

Equus Biornonis pugilis.

De natatione pedestrium armatorum, et præsertim pinguium.

Libet hîc ex Saxone singulare exemplum afferre de quodam Siuardo Noruegiano: qui post multa præclaraque facinora in bellis edita, ab hostibus interceptus, cum nauis in alto mergendus veheretur, quasi funus suum inferijs præcessurus, empta de industria portione remiges oneravit, quibus exhilaratis, gubernandi potestatem supremi beneficij loco impetrauit: nauasque impetus edere remigium hortatus, cum vehementissimũ nauigij cursum animaduertcret, proiecto gubernaculo præceps in vndas insilijt, priusque littori, quàm concitata ratis impetus correxisset, restitutus, Regem Haraldũ improuidum

Siuardus Norueg. natator insignis.

Haraldus Rex occiditur. prouidum occidit. Deinde nauali prælio dimicans, incredibili & præstantiori fortitudine, solus aliquandiu consumptis socijs, nauigium ab hostibus vindicauit: quorū multitudini tandem cedere coactus, singulari nandi peritia fretus, quanquam hybernū tempus instabat, armis militaribus onustus, profundo se credidit, atque sub undis enatans, dubium effecit, maioris audaciæ specimen in puppi præbuerit, an inter undas agilitatis ediderit. Si quidem loricam, qua corpus munierat, quò liberius enataret, cum reliquis armaturis sub undis sibi detraxit, ac demum cum capeffendi spiraculi gratia fluctibus emerfisset, à quodam familiari suo per habitum hostibus indicatus, tunicam, qua se prodi suspicabatur, rursum corpus aquis occultando deposuit. Sed cum ne sic quidem proditoris notitiam fefellisset, ad extremum se veste nudauit. Nec tamen adhuc indice ludificato, cum solus ex socijs superesset, seque hæc omnia, quæ & callidè, & animosè tentauerat, frustra expertum animaduerneret, tandem fati simulatione profundo diutius immorans, insidiatoribus, an uiueret, dubium reliquit. Ad vltimum cum humanæ respirationis consuetudine supernè aërem capeffere debuisset, cuiusdam fortè nauigij gubernaculum pertinacissimis brachiorū amplexibus apprehendit, eiq; aliquandiu tacitus inhæsit, donec cuiusdam curiosus cultum contemplantis indicio deprehensus intercipitur, & morti adiudicatur.

FINIS LIBRI DECIMI.

OLAI

OLAI MAGNI GOTHI
 ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
 DE BELLIS GLACIALIBVS.

EPITOME LIBRI VNDECIMI.

REPERIVNTVR in annalibus Septentrio-
 naliū regionū tā vetusto, quā recenti tē-
 pore, inter Ruthenos, seu Russos, aut Mosco-
 uitas, & Sueones, siue Finnos, ob diuersas,
 sed arduas causas, tam in mari quā in ter-
 ra, atque plana glacie, & densis altisq̄ue niuibus, sæpius
 atrocissima fuisse commissa certamina, sorteq̄ue milita-
 ri, & fortuna variata, nunc vni, nunc alteri parti (vt fieri
 solet) strenuam victoriam adiecisse: quæ rursus deuicta,
 in horribilem prolapsa sit calamitatem. Huiusq̄ue discri-
 minis causa est loci, temporisq̄ue, ac gubernatorum cir-
 cūstantiæ, quæ in talibus celerrimam accelerant occa-
 sionem. Duæ igitur sunt fortissimæ arces: quarum altera
 interiecto profundo & verticoso gurgite, dominio mag-
 ni Magistri Liuoniæ (sic enim maximæ prouinciæ Prin-
 ceps appellatur) subdita est: altera verò magno Principi
 Moschouitarum pertinet. Vna tamen Naruen regimini
 Christianorum Liuoniensium, & altera Schismaticorum
 Moschouitarum subiecta est: quæ arx Moschouitis sub-
 iecta, tanto naturæ munimine, ob circumcurrētes aquas
 & armatas vires, se tutā perenniter dudum credidit, vt
 nullius etiam potentissimi hostis insultum expauescere
 vellet. Sed hæc infania vt fallax extitit, ita & repentinā
 & ineuitabilē experta est calamitatē. Nā Suecorū, Go-
 thorumq̄; illustrissimi Principes, Steno Stur antiquior,
 & Suanto, multis & grauibus Moschorū iniurijs, ac per-
 fidijs prouocati, post arduissima bella, ac dāna eorundē
 Moschorū potētibus prouincijs ac populis illata, exerci-
 tum quinquaginta milliū armatorū, prædictāq̄ue arcem
 Moschouitarum aggredientes, ferro, flammaq̄ue (specu-
 lantibus amicis Liuoniensium castris) insuperabili furo-
 re expugnarunt, vt Moschi cruciabiliter vulnerati, mul-
 tis intereptis, ac combustis, vix fuga sibi peperere salutē.

*Arx ma-
gni Magi-
stri Lino-
nie.*

*Arx ma-
gni Prin-
cipis Mos-
chouitarū.*

*Steno,
Stur, &
Suanto
Principes*

Hacque arce superata, inæstimabile spoliū argenti, & pretiosarum pellium zebellinarum Principibus Suecis, & Gothis antedictis, & exercitui eorum cessit in prædā, vt inde perpetuò gloriarentur pro grauibus arduorum præliorum molestijs, tam æstu quàm frigore perpeffis, maximis spolijs onustos triumphasse. Sed hæc opima spolia, vt i superatis hostibus irrecuperabili damno dolorique fuerunt: ita & Principibus prædictis, & amicis, ac terris eorum, ob discordiam pretiosissimæ prædæ hinc inde vsurpatæ, perniciosum ac inextinguibile odiū (vnde postmodum regnorum ruina orta est) excitarunt. Hæc itaque arcem ab hostibus militari fortitudine erutam, cum magnus Magister à Suecis victoribus, gratis & dono oblatam, suo dominio formidaret adiungere, flamma imposita, exportatisque ingentibus spolijs per Finlandiam in Suetiam, & Gothiam, victor exercitus est reuersus. Tanta tamen copia ceræ (quæ Orientalium negotiatorum immensus quæstus est, & dominorū diues tributum) in eadem arce, ob importabilem grauitatem, relicta est, vt flammis resoluta, nauigabile iter per magna locorum spatia exundatione sua reddere posset.

*Magna ce
ra copia
incensio col
liquata.*

De conflictu glaciali.

NEque minori bellandi impetu Sueci ac Gothi contra Moschpuitas seu Ruthenos, pacta cōstitutæ pacis ob ardorem rapinarū in sinibus Finnonici maris violantes, super aperta glacie, quàm in ipsa solidissima terra conflagunt: imò, vt prius dictum est, vbi antea æstiuo tempore acerissima commissa sunt bella naualia, eisdem in locis glacie concreta, aciebus militari modo instructis, bombardisq; ordinatis, habentur horrèdi conflictus. Adeò solida glacies est in equestribus ac pedestribus turmis sufferendis, ampliter vel strictè collocaris. Neq; mirum, aut incredibile cuiquam, Latiali præsertim homini videatur, quomodo equorum vngulæ in lubrica glacie firmari poterunt, vt nedum impetuosisimè cursitèt, sed & in gyrum versè, atque ad cursum agitati, armatū sustineant pugnatores. Equi etenim adeò firmati sunt

*Glaciei so
liditas.*

in pedibus adunco ferro, & clavis acutis, vt nusquã, quã
 tumcunque plana sit glacies, sessori de lapsu sit formidã
 dum: imò talibus equorum ferramentis glacialia frustra
 impetu fugientis excisa, in faciem immittuntur inseque
 ris, vt ilicò moribundus corruat, vel vulnus recipiat, non
 faciliè curandum.

De irruptionibus Moscovitarum, seu Ruthenorum.

Magno gentis suæ numero non tantum ad prælian
 dum, quantum prædandum, pro maiori parte exi
 guo, vel nullo seruato ordine militari, ad bella proficif
 cütur Moschouite, præcipuè qui limites regni Suetiæ,
 ac magni ducatus Finlandiæ præliaturi, aut prædaturi
 accedunt, prout in annalibus eorundem regnorum, præ
 cipuè circa annos Domini M. CD. XCV. viribus sexaginta
 millium hominum factum fuisse commemoratur. Cau
 sam motæ irruptionis posuere trium parochiarum col
 limitanearum, scilicet Egrebpe, Lafche, & Saualax, atq;
 de fluminibus earum repetitionem, quasi æquius ad eo
 rum pertinerent ditionem, quàm regni Suetiæ iurisdic
 tionem. Sed reuera stimulatione Ioannis Danorum Re
 gis tanta colluies eo ingressa est, vt maxima regni Sue
 tiæ prouincia subiugata, partē iuri & dominio Moscho
 rum subijceret, & partem dominio eiusdem Regis Da
 norum subiugaret: quemadmodum paucis inde euolu
 tis annis, anno M. D. postea in Regia ciuitate Holmenfi
 legati Moschouitarum eidem Regi Ioanni in quadrage
 sima proposuerunt, asserentes pactum hoc osculo sancte
 Crucis inter vtrosque Principes, pro humilianda ac vsur
 panda corona Suetiæ, solenniter fuisse stabilitum. Sed
 vtraque pars in meditationibus suis subito fuit exinani
 ta, vt Rex Ioannes in suã Daniam (relictã Regina Chri
 stina, de Ducibus Misniæ, muliere optima) fugere sit co
 actus, & ipsa Moschorum turma hostiliter humiliata, at
 que more prædonum repulsa ad patrias redire habita
 tiones, ea memoria cladis accepta, vt Danorum persua
 sione nunquam dominia Regis Suetiæ, aliena stimula
 tione, vel proprio ausu præsumpserit impugnare. Vt

*Ioãnes Da
 norũ Rex*

*Christina
 Regina.*

cunq̄ue se res habet, cūm Danię regnum paruulę telluris angustijs (teste Saxone) clauditur, importunę, & astutę prouidere solet, vt amplissima vicinorum regnorum Suetię, Gothię, & Finlandię dominia multorum Principum conföderationibus & auxilijs vsurpare possit, præcipuę Moschouitarum, seu Ruthenorū ex Oriente, Scotorum & Gallorum ex Occidente, & Germanorum ex Meridionali plaga: quę nationes simul coniunctę, in Suetiam subiugandam venientes, citius tumultum inueniunt, quā̄ triumphum.



De specu horrifono, Smellen vulgariter dicto.

Visum est superiore capite, glacię tantam inesse fortitudinem, vt equestres, pedestresq̄; bellatrices turmas facillimę sufferre possit. Iamq̄; intuendum erit, specum subterraneam esse prope littoralem urbem, Viburgum appellatam, eisdem Moschouiticis terris plurimū vicinam: quę eius secretę virtutis est, vt animalı viuo in ipsam proiecto, tam horribilis sonus excitatur, quod sua excellentia aures propę positorum suffocat, ne audire, aut loqui, vel stare possint: qua virtute multo plures, quā̄ vehementissima bōbarda interimit, vel debilitat in momento. Sed neque hoc naturę opificium videtur esse ociosum. Ingruente enim hostilitate præfectus terrę iubet omnium aures concludi cera, cellarijsq̄ue, ac antris abscondi victuros: & demum se munięs, animal aliquod

vel

vel hasta, vel fune præcipitat in os speluncæ: vnde tam horridus excitatur sonus. vt hostes obsidentes in circuitu, quasi mactanda pecora collabantur, lapsique (si incolis visum est) longo interuallo remaneant spoliandi. Sed nulla voluptas vltionis sumendæ victoribus inest, quando naturæ potentia tam fortiter opprimi videntur inimici: qui mox vt sensum ceperint, non preliandi, sed fugiendi tempus assumunt, ne sono iterum excitato, tandē moriantur, vel mortifera ægritudine contracta, paululū etiam fugientes superuiuant. Quo casu euenit, vt qui armis & viribus à bellico furore reprimi non poterunt, solo terrore mugientis naturæ tabescunt, pristinum vitę robur tardē vel nunquam recuperantes.

De eodem.

Miserandum & infelix huius calamitatis exemplum plus cæteris hostibus Rutheni seu Moschouitæ multis millibus suorum amissis, quandoque ad posteros reliquerunt, ne vicinas gentes, maximē Finnos superba multitudine gratis opprimere pergant. Hi etenim Finni & mutuis præsidijs, & Gothicis ac Sueticis armis, magicisque artibus, & elementorum secretis viribus sese, suasque terras inconcussē seruare solent. Huius autē specus ratio vndecunque conitat, à prouido semper viro dirigi, ac custodiri debet, etiam intra plures, vt hîc cernitur, circumpositos muros: quia eius, vt aliarum rerum secreta natura in maxima potentia sita est.

*De prælijs Finnorum contra
Moschos,*

Quemadmodum amplissimus ac potentissimus est principatus maximi Ducis Moschouitarum, ac Ruthenorū, ita & titulū suæ ditionis amplificat, & extendit, prout literæ eius nouissimē per quendā Demetrium Clementi 7. transmissæ, attestātur in hūc modū: Magnus Dñs Basilius Dei gratia Imperator, ac dominator totius
Rusliæ

Titulus hic in chartis maiorem locū occupat, quàm extēdatur eius domi- natus.

Rusſiæ, nec non magnus Dux Volodemariæ, Moſcho- uiæ, Nouogrodia, Pleſcouiæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugo- riæ, Permnia, Vetchæ, Bolgariæ, &c. dominator & mag- nus princeps Nouogrodia inferioris terre, Cernigonię, Razaniæ, Volotchia, Rozeuia, Belchia, Roſcouiæ, Ia- roſlauriæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæq; &c. Datū in ciuitate noſtra moſchouia, anno ab initio munda- ni milleſimo triceſimo ſeptimo, tertio Aprilis. Verum hunc titulum tam magnum & amplum, vicina nationes plus mirantur, quàm eius vires formidant, maximè Fin- ni, qui ſæpius prouocati, non deſinunt tam potentibus eius titulis & populis inſidiari. Sed non tam frequenter in campis (niſi aſperrima hyems fuerit) quam aquis in plurimos annes lacusq; diuiſis: verum vt plurimum la- trunculi ſunt pro vtraque parte ardore (vt ſupra dictum eſt) rapiendi præliantes. Sed neque ob hanc minutam ra- tionem principes Aquilonis in apertam hoſtilitatē ruūt.



De modo latrocinandi Moſchorum.

RVtheni, ſeu Moſchoũita, quàm pernicioſam in pi- ratice, ſeu latrocinandi ſtudio peritiã, ac aſtuti- am habeãt, paululum ſuprapoſita figura declarat. Dum enim Carelos, ſiue alias vicinas gentes latronum more inuadere prædiſponunt, ſocietate cõgregata, atque cer- tis legibus & pactis inſtructa, lembos abietinos lōgos ac leues,

leues, xx. aut xxv. hominum capaces, in solitudinibus diligentius asseribus planis & subcilibus fabricât, eo videlicet ordine, vt pars dolabris eos cauet: pars picem in subterraneis specubus (ne fumo prodatur) ex pineis stiptibus, aut scandulis concoquat: pars cuspides iaculorum, vt indurescant, adurat: pars arcus & nervos, sagittasque adaptet. Pro omnibus enim similibus instrumentis materiam aptissimam habent solitudines illæ. Quibus videlicet lembis paratis, pariter eos in aquas velut classem latrunculi immittunt, & armis instaurant. Deinde vicos, villas, castella, nauesque onerarias in albo lacu, vel Venedico sinu, vel Liunico mari sub anchoris stantes, spolia rapturi aggrediuntur. Nec bona spoliassent, aut diripiisse contenti, sed etiã innata crudelitate, sine quocunque discrimine & discretione, homines talibus ingeniis superatos, in gurgitẽ mittere suffocandos satagunt.

De eodem.

T Alique prosperitate freti adẽ insolentes euadunt, vt naues maiores marina tranquillitate retardatas, circa tabulas aquis viciniores, obtrebraturi, aggredi & molestare non formidat: sagittis enim, ne supernẽ à propriis defendantur, nauigia satis acriter auertere contendunt. Attamen rarissimam pro tantæ præsumptionis audacia victoriam consequuntur, quia tormentis, ballistis & iactilibus saxis frequentius repelluntur. Deinde dum considerant se non satis diu post illatam violentiam, & rapinam inter homines afflictos permanere securos, aut vltiori omnium dispendio publicam exercere piraticam, lembos humeris impositos, in abdita sylvarum referunt, quorum secretiora loca intimius cognoscunt: vt rursus eisdem pro similibus latrociniiis exercendis, opportuniore tempore vti possint, interim præsidia in nemoribus firmantes, vt in his tanquam secretioribus heremi locis, spoliolum abundantia se nutriant, ac armis tueantur. Verum vti facinus eorum horridum est & perniciosum, ita promptissimos vindices illicõ inuenit in sui vltionem. Venatorum nanque diligentia & sagacitate primũ

Lembi portantur humeris.

mum latronum syluestria præsidia explorantur: deinde turmatim exeunt populi furuis armis induti, hostium vires vsque ad extremam interneccionem deleturi. Neque tamen id sine cruenta victoria venit, dum latrones scelestis conscii, pro vita tuenda quasi agonizantes decertant: Ad extremum tamen viribus fracti, partim ad montium antra, partim ad terrarum cauernas, partim ad densos arborum ramos scandendo se recipiunt, eò securiores se putantes, quo secretiora hæc loca antea ad tantum facinus perpetrandum præelegerant in ea solitudine vasta. Sed Dei vindicta exigente, neque eo modo aut loco vitam aut immunitatem merentur, qui tam diris cruciatibus innocentes opprimere consueuerunt. Omnes enim sine vlla clementia lembis & præsidariis ædibus impositi, comburuntur. In cauernis verò & antris latitantes, grandibus admotis faxis & palis, viui prolixiori fame relinquuntur interimendi. Qui densis arborum frondibus se tutos opinantur, latratu canum proditi, nisi de vita redimenda paciscantur, mox sagittis opplentur, vt decidant in terram morituri. Nec alia apud eos efficacior vis est inuestigandi syluestres grassatores & fures, quam odoratu & latratu canum venaticorum.

*Piratarum
pœna.*

*De modo recipiendorum Oratorum
apud Moschouitas.*

P Erhibent nonnullæ Septentrionalium regnorū veteres historiæ, quosdam Principes Moschouitarum miris præstigiis Regum & Principum legatos excepisse, atque adhuc excipere solere. Siquidem elegerunt, nuncq; pro tempore ex plebeia multitudine quam plurimos procerioris staturæ viros, insigni canitie, & prolixioris barbæ forma spectabiles, elegantissimo cultu, vestitu scilicet Principis, eos exornantes, eligunt; vt in amplissimo nobilium cœtu hinc inde cum silentio sedentes, sui ornatus splendore, & multitudine oculos perstringant ingredientium oratorum: qui tanto apparatu fascinati, aut territi, nihil austerum proponant, vel propositum com-

*Mentita
nobilitas.*

muniibus

manibus eorum sententiis annuant concludendum. Sed
 is apparatus, uti mentitam magnificentiam continet, ita
 & frequentius in suo exitu vilescere iudicatur. Longè *Moueat*
 etenim ab ea æstimatione aberrant, quam se putauerant *cornicula*
 consecuturos. Nam expeditioribus legatis, qui latius ar- *risum.*
 duis deductis negotiis penetrauerant orbem, totus ille
 splendor præstigiosusque cultus, contemptibilis appa-
 ret, & pudendus. Prætereà mos est apud Tartaros, ut le- *Legati:*
 gati, antequam eorum Imperatori commissa proponant, *Tartarorū*
 inter duos ignes ire cogantur, ea potissimum causa, ut si
 venenum portauerint pro intoxicando Principe, ar-
 dore ignis in portatorum necem prius dissoluatur. No-
 luntque aliter eosdem legatos audire, nisi munera ferant,
 flexisque genibus commissa loquantur, cæteraque cæli-
 colis debita, homini mortali impendant: & hæc facere
 recusantes, vix sine vitæ periculo absoluuntur. Ut autem
 hic ritus recipiendorum legatorum apud Moschouitas, *Legatio*
 clarioribus ostendatur exemplis, inferendam esse volui *Regis Po-*
 Serenissimi Regis Poloniæ legationem, anno Domini *lon. 1551.*
 M. D. L. I. ad Ducem Moschorum, ordine quo sequitur, *ad Ducem*
 institutam: Orator Regis Poloniæ Matthæus Barthlo- *Moscho.*
 mieuicza Kneze Gedroitzki, vir nobilitate insignis, per
 milliaria Germanica cc. à Vilna ciuitate celebriori Li-
 thuanix, ad Mosquam Moschouix metropolim perue- *Mosqua.*
 niens, ingressurus, consummato prædicto itinere, ali-
 quot equitibus ad hoc à magno Duce destinatis suscep-
 tus est: ac postea paucis diebus elapsis, ad tradendum Re-
 gias literas solenni pompa (viti Moschouitis visum est)
 in arcem per duos atria, quæ homines proceræ staturæ, ac
 prælongam barbam nutrientes, & plerunque seruilis cõ-
 ditionis, in subselliis orbiculatim sedentes, splendidisque
 fatis amictos vestibus, ad magnum ducem pertinentibus,
 ut possit solummodo ex longinquis oris venientibus o-
 stentare suæ aulae magnificentiam, continebant: ad pala-
 tium tandem, in quo magnus Dux vnà cum suis princi-
 pibus, etiam eiusdem formæ indutis vestimentis, mora-
 batur, introductus est. Magnus autem dux in sella aliqua,
 ab aliis principibus multum separata, longa talari tu-
 nica ex serico villosa, cuius extremæ oræ margaritis
 vnioni-

vaionibusque prætexta, indutus sedebat, ac scipionem, siue baculum, superiori ex parte inauratum, inferiori vero, argenteo inductum, cui innitebatur, manu tenebat: denique capiti suo mitra (quod illi sua lingua Kalpack appellant) de præstantissimis subnigris vulpinis pellibus (quæ istis in terris maximo in pretio sunt, longèque superant zebellinas pelles, quoad æstimationem) imposita erat. Quando autem legatus palatium ingressus est, illicò qui eum adduxerant, ac magno duci præsentabant, in pavementum coram eo se prosternebant, ac capite terram terque quaterque (quemadmodum Moschouitis moris est, hoc modo reuerentiam supremam suo Domino exhibere) quatiebant. Verùm oratori ad fores distantia L. pedum à magno Duce, vnà cum famulis suis, quorum XI. cum illo aduenerant, consistere, per procuratorem sibi (quem illi Przištavv vocant) constitutum, iussu magni Ducis iniunctum est, nec propius ad eum progredi permillum: ibiq; donec ad magnum Ducem orationem haberet, ac Regias literas secretario ad hoc destinato traderet, perstitit: cuius quidè Regis literas, Orator magni Ducis, aliàs dum in Polonia esset, quòd suum dominum Czar Ruski (hoc sonat Cæsarem Rusiæ) à Metropolitano istius terræ sic creatum, minimè compellarent, atq; hanc ob causam idem dux proprium oratorem postmodum misisset, recipere recusarat. Postea dictus Regis Poloniæ Orator à procuratore iterum in hospitium satis magna pompa, ostentandi gratia deductus est. Hæcqu; de modo recipiendi oratores apud Moschouitas, sufficiat.

*Moschorū
Dux appellari vult
Cesar
Rusiæ.*

*De Italico Oratore crudeliter
occiso.*

INsuper Albertus Crantzius Historicus Germanorū insignis, in sua Vandalia asserit, Oratorem Italum, eò quòd caput suum totaliter coram Principe moschouitarum verba facturus non nudaret, crudeliter fuisse interemptum. Cum enim orator patriæ suæ consuetudinem (qua nullius dignitas vel maiestas tecto capite orantis offendi putaretur) allegaret, efferus Princeps ferreo cla-

*Somma
crudele.*

no tegumentum cerebro coniungi iussit, irrisoriè asse-
rens, se ritum huiusmodi tali memoria nõ violaturum,
sed confirmaturum.

De ingenio negociatorum

Moschonia.

Negociatorum Moschouitarum mos est, novas sci-
licet diuersis occurrentibus stagnis, & fluminibus
fabricare naues, & merces eisdem immittere comporan-
das. Iter enim quæstus causâ in Septentrionalibus terris
institutum, ad ccc. vel cccc. leucas se extêdit: in cuius
spatio cum syluæ atque longi amnes, vel lacus frequen-
ter occurrunt, comportatis rebus, nauibus iam fabricatis
aut fabricandis vtuntur. Nec est qui de iniuria, aut inci-
sione syluarum, vel piscatione talium mercatorum que-
ratur, modò vltra hæc naturæ dona alia nõ vsurpaue-
rint, patronis ignorantibus aut inuitis, veluti iumentis
pro eorum nauibus pertrahendis, aut edêdis pecoribus:
loco quorum carnibus ferinis inter itinerandum sagitta
quæsitis, abundè vtuntur. Merces autem eorum sunt pel-
les pretiosæ, & omnigenæ sortis apud eos in pretio, vi-
delicet zebellinæ, mardurinæ, & varolinæ, aliàs vulgari
Italico Dossidicti: de quibus superius ac inferius nõni-
hil est annotatũ, & annotandum.

*Pelliũ pre-
ciosarum
magna
mercatura
in Moschi*



De diuersis modis preliandi Finnorum.

Cvm apud Finnos, seu Finlandos populos Septen-
trionales, ob eorũ nimiam ferociã, grauibus pœnis
seu

Arma bellica domi Finnis interdicta sunt. censura Regia edictum sit, ne domi in mutuam perniciem bellicis armis vtantur, videlicet lanceis, telis, iaculis, gladijs, aut pugionibus oblongis: attamen securium, dolabrorumque vsum pro domestica necessitate leuanda omnimodè permissum habent: quibus etiam cõficiunt structuras admirandas. Verùm ne defensoris armis, quibus sese à Moschouitis latrocinantibus nimium vicinis, opportuno tempore defendant, carere videantur, hastatis fundis primos insultus sufferunt, aut repellunt. Deinde cominus certaturi, iactibus saxis cingulis eorum alligatis se tuentur. Fortissimi enim sunt brachiorum, atque plurimum iaciendo experti, ita vt nullus frustra pereat iactus. Habent etiam longissimas hastas abietinas, sole arefactas: quarum cuspides clauis, vel sudibus acuunt. Hi què velutum, seu leuium equorum impetum primi repellunt. Quidam restibus instar retium ferinorum ductilibus sublimi iactatione vtuntur. Vbi enim cum hoste congressi sunt, iniiciunt eos restes quasi laqueos in caput resistentis, vt equum, aut hominem ad se trahant. Quidam etiam lapide pugillaris quantitatis funiculo quatuor palmorum lōgitudinis (quibus ferrei, vel plumbei globi, vel catenulæ ferreæ non sunt) baculo alligato equitum brachia, vel equorum pedes inuoluunt, trahendoque in casum repentinum retorquent. Nec minus eisdem Finnis adiutorio sunt maximi, ac mordacissimi canes: quos non minus equi Moschouitarum horrent, & fugiunt, quàm Persici equi camelos. Hi etenim canes saltu, & morsu (prout disciplinati sunt) naribus equorum insidiantur: quo euenit, vt ea formidine subito se in posteriores pedes erigant, equitem abijcientes, illicò interimendum vel captiuandum.

*Canes Fin-
norum in
bellis.*

Adhuc de eorundem armis, & munimentis.

Thoraces Finnicorū. **V**Tuntur & iidem Finni pro corporum munitione, partim thoracibus è corio phocarum calce macerato, partim corio alciū iubato: quod superfusa aqua (si hyeme bellandum sit) congelari permittunt, nec glacies pilis forinfecus adhærens, sudoribus portantis à cõcepta duritia

duritia relaxatur. Galeis quidam eorum instar squamarum piscium, ex vngulis alcium siue rangiferorum, aut bouum ingeniosè connexis vtuntur: quidam verò certarum volucrum exuijs intrinsecus filis ferreis diligenter contextis: quidam coriarijs galeis ex spissa, humidaq; cute calce decocta, super ligno ad formam capitis cōtracta, eaq; aère sensim siccata, tutissimè muniūt caput. Verùm galeas huiusmodi, ne capite incalescente flaccescāt, subtili cortice arboris populeæ intus piscium visco (qui liquoribus resistit) confirmant.

Galeæ
Fin.

De præfectis Septentrionalibus Regis Suetiæ.

Quemadmodum superius dictum est de præfectis Islandiæ, id est, terræ glacialis, qualiter edicto Regis Noruegiæ iura reddendo, lites pro portibus illius terræ motas auerterent, aut inter mercatores Germaniæ flagrantes, iusta pœna corripere eò nauigantes, ne vel ipsi negotiatores legitimo quæstui, vel ipsi incolæ suo cōmodo, vel ipse fiscus debito tributo, & oēs amœna cōmulationis pacifica societate priuarerent: Ita & in his Finnonicis terris populosissimis, & opulētis, Regis Suetiæ præfecti, viri sagaces & prudētes, strenui, & māsucti, vt iurgia tam indigenarū, quàm alienigenarum recto iustitiæ tramite auferāt, & pacem vnicuiq; adiudicent, constituuntur. Quārò enim ferociores, austerioresq; eo sub climate reperiuntur populi, (prout reuera sunt) tantò prudentioribus viris opus est, qui magis suadeāt (salua iustitia) quàm rigidè cogant, spolient, vel tormentent: eoq; casu nedum præscripta tributa alacriter exhibēt, sed ad quæuis imperata, etiā si periculis mortiferis annexa sint, vt eis obediant, sese promptissimos reddunt. Talibus præfectis prudētibus, iustis & moderatis, semper floruerāt Aquilonaria regna cū Regibus & principibus suis, vt suauiter recordari cōgruit antiqui Stenonis Sture, XXI I I I annis durissimū populū spatio bis mille Italicorum milliarium strenuè & pacificè moderantis, & rursus Regis Caroli ob auaros, contumeliosos, ac violentos omniū suarū prouinciarū præfectos, VI I . annis exulantis.

Sten. Stur.

*De arcibus violentorum præsidum
comburendis.*

RVricolæ seu communitates, sentientes se quandoq; incessabili violētia ab iniquis præsidibus præter omnem æquitatem vexari, ad amaritudinem prouocati, fortissimas arces ampla glacie circumdatas, cohortibus ac turmis, quasi vir vnus, modo quo sequitur, aggrediuntur debellandas. Quoties enim in Septentrionalibus regnis intolerabilia vulgi onera (nulla exigēte necessitate) vel aliæ crudelissimæ oppressiones inducūtur, toties vi publica armorum grauaminibus tam atrocibus perpetuè infringendis obuiatur, ita videlicet quòd incolæ, seu rustici (qui semper potentes, & vniti ibidem sunt) huiusmodi fortalitia demolituri, condicōto tempore plura millia eiusdem territorii in sylua, ac glacie arcibus viciniore conueniunt, communi ferocia repentè quid faciendum sit consulentes, & concludentes. Inter quos viri acrioris ingenii, breui exhortatione ad multitudinem furentem super passis ac patiendis grauaminibus exposita, vniciquē agmini sub ductoribus seuerioribus officia distribuunt opportuniora: aliis, vt machinas fortissimas ac altas, subitò è lignis super glaciem construant: aliis, vt multa millia fasciculoru penes eos è sylua excisa cōportent: aliis, vt magistros operis, ballistis & armis per excubias à tyrannicis incursums tueantur, donec omnibus paratis, vnanimiter institutum negocium aggrediantur: quo fit, vt primum machinas, siue propugnacula, cōtra hostiū tormenta, vel sagittas securissimè antrorsum in lubrica glacie trudent, manipulatimquē fasciculos infinita multitudine & humeris & vehiculis congettos, super muros & mœnia iactent, donec eorum altitudine vel superata, vel æquata, ignibus immisis flamma, & fumo absumantur inclusi: qui neque periculum hoc auertere, neque sese ob immensam combustibilis materiæ molem defendere possunt, aut æquis conditionibus apud inexorabiles, & furiosissimos hostes inuenire: neque fugere conceditur, ob multitudinem ad omnem cædem, & truculentiam excitatam. Nec aliter quàm stupa exar descens, cōburuntur hæc fortalitia: quæ incendis

vt vel eo loco, vel alibi à latere armatis incolis impetuo-
 sissimè insultantibus cedant, vel eisdem fugam simulan-
 tes, quasi certi victores insequantur, vt sic educti disper-
 sique, potius secretis glacierum voraginibus, quam ar-
 matorum insidijs interimantur. Hisque ex alijs syluarù
 angustijs (si opus fuerit) agminatim populus erumpens,
 ballistis, & telis armato hostium certamini sese immit-
 tit, & opponit, nec persequi cessat, donec hostem abege-
 rit seuerissima vltione. Glaciales verò hæ pugnæ, vbi fie-
 ri soleant, aut in quibus lacubus, aut locis, sequentibus
 capitulis diffusius ostendetur.



*De bombardis, ac globis euehendis,
 & modo sagittandi,*

HAc imagine satis apertè ostēditur, quibus ingenijs
 & artibus Septentrionales populi in promouendis
 prælijs, siue super campos, siue super glaciem, intrepidè
 aduersus inimicos iniuria vexati vti consueuerunt. Cer-
 nuntur hinc vehicula (sic enim hyemalia, seu glacialia plau-
 stra vocantur) oblonga antrorsum ob maiorem flexibili-
 tatem & agilitatem cuneata, seu incuruata: quorum tan-
 ta commoditas, & firmitas est, vt obiectos viarum gib-
 bos, siue tumētes glacierum, aut niuium colliculos, vno
 vel pluribus equis trahentibus; plus oneris ponderisue
 sustineāt, q̄ 3. vel 6. rotati currus in itineribus cōplana-
 tis & cōmunitis. Tamē vno poti⁹ vrūtur equo in lubrica
 glacie,

gelu fugiendo recipere. Constantibus tamē armis, & animis ijdem inclusi sese defendunt, donec obsidentes formidine glaciei resoluendę, machinas ipsas aut spōte cōburant, aut longē remotius in littora fugientes secū abducant. Neq; sic ab eorum atroci impugnatione securi redduntur obsessi. Machinas enim easdem subitō in latissimas rates conuersas, eodem loco super apertas aquas, quo aliās in solida glacie steterunt, facillimē reponunt, aut sinunt eas maiori super inducta amplitudine in ipso gurgite liquefacta glacie firmiter permanere, additis lēbis, seu lyntribus, alioq; nauigiorum genere, quo peritissimi sagittarij rates huiusmodi valeāt defendere, & nocturnas vigilias, ne quisquam obsessorū euadat, diligenter obseruare. Idemq; faciunt campestribus propugnaculis ubiq; præsidentes. Pari enim atrocitate persequuntur obsessos, quorum impia crudelitate ad tantum vindictę ardorē diutius fuerāt prouocati. Quo fit, vt pro maiori parte tam duris custodijs constricti, sæpe imaginentur an gladio, an laqueo, an aqua, an igne, an præcipitio, an veneno, an mutuo iugulo seipfos occidant.

De vehiculis igniferis.

CVM Gothis ac Sueonibus glacialis pugna per equestres, vel pedestres turmas à Moschouitis, Danis, Germanis, vel internis hostibus intētatur, ijdemq; hostes diutius ad vim inferendā suas munitiones in faucibus montium, vel valliū collocare disponunt, vnde irruptiones faciant in regnicolas, qui pro sua defensione simili proposito in armis congregati, ne eisdē hostibus tātillulū digrassandi spatium tēporis, vel locū concedant, ingenijs & viribus vtuntur opportunis: tunc vehicula oblonga aridis sarmentis, & cæteris combustibilibus materijs replent, vt aterrimum fumum, intolerabilemque fetorem igne, directorum audacia, accenso, attractuque equorum syluestriam, & furiosorum inimicis opponant: idque celerius committitur, quò collateraliter equi ligati ardore ignis retropositi stimulantur ad cursum, nec currere desinūt, donec hostilē aciē turbauerint, vt vel

vel interposita pace, mutua concordia abeant, vel timore glaciæ resoluendæ præproperè cedant, aut in pertinacia perseverantes, velut plumbum in aquis vehementibus demergantur.



De impedienda aquarum congelatione.

Munitissimæ ciuitates, & arces hyberno tempore dū omnia loca inuia ac peruia glaciæ constricta sunt, arcta obsidione premuntur, quæ alias æstiuo tēpore quasi insuperabiles & inaccessæ videntur. Quocirca monstratur hac tabula, quomodo se muniunt, qui talibus angustijs & periculis sunt subiecti. Imminente igitur publica vel priuata hostilitate, si loca sita sunt in medijs aquis fluuialibus, vel stagnatis, valde solliciti sunt inclusi, vt do labris, ac ligonibus in modum circumdantium fossarum aperiant glaciem, ad minus spatio xxiiij. vel xxx. pedum glacialia fragmenta introrsum trahētes, vt super glaciē relicta, aucto gelu & frigore, in modum aggeris congelentur: eaque apertura confecta, mox pinguedinem balnearum, phocarum, vel vitulorum marinarum infundūt, hastisque sufficienti, & magna quantitate infusum commouent & dilatant. Quò fit, vt aquæ sic congelatæ, hostibus spem adimant, ne propius accedentes diu cupita victoria potiantur: imò sæpius euenire cōsuevit, vt prius glacierum voragine, temerario ausu & accessu suffocati intereant, quam conspiciant vel accedant obsessos vel

Pinguedo vitulorum marinarum prohibet aquarum constrictiōnem.

glacie, tritaq; niue, quàm duobus, vt occurrentibus plaustris in vijs strictis, parumper declinando cedere possint, imò propter altitudinem niuium totum vehiculum (lege pœnali constituta) & grauiora plaustra, euertere teneantur. In glaciali autem itinere ob infinitam latitudinem nulla difficultas occurrit, nisi in certis rupturis glacierum, vehementia inferioris exhalationis, quasi vi tonitruorum, ob pinguedinem fundi causatis. Dico quasi vi tonitruorum, quia tantus sonus, tamque horridus mugitus subtrus glaciem longo tractu veluti in lateribus densarum nubium hincinde auditur, vt necessarium sit quasi fulgurum vehementia generari scissuram vnus pedis, duorum, trium, vel sex, in amplitudine exhalationis impellentis, & spiritus à fundo excitati.

*Adhuc de eodem, & modo penetrandi
rupturas glacierum.*

Quas quidem rupturas vt pertranseant viatores, subito ex obliquo latere integras partes glacierum repertas, dolabris & securibus adaptât, & reponit, quasi petras redactas in pontes. Si verò iumentum non præuisa, ruptura in vastis tenebris immersum fuerit, tunc ilicò chordis & lignis subtilibus, semper comportatis, assueta agilitate extrahitur viatoris. Si verò homines inter glacies (vt sæpius accidit) inciderint, mox eruti iucunda memoria prosequuntur adiutores. Nec terrorem exinde concipiunt, quòd ilicò circumstante frigore glaciuntur in veste: motu enim, cursuq; continuo causante, celerius restituitur calor. Igitur in his vehiculis tempore glacialis prælij commeatus, globi, pulueres, ac alia ad vsum præliorum necessaria, constituto laboris pretio ab incolis facillimè comportantur, quemadmodum æstate vsu nauigiorum in eodem maris, vel aquarum sinu, vel curribus rotatis, industria aurigarum, vel nautarum fieri solet, imò vehicula hæc in maximo numero multiplicata, veluti propugnacula, aut aggeres ipsis hostibus opponuntur (velut carri in Cimbricis bellis) sagittæque arcuales, vel bô bardales, ex ijs in hostem facillimè excutiuntur, donec
vel

*Horridus
sub glacie
mugitus.*

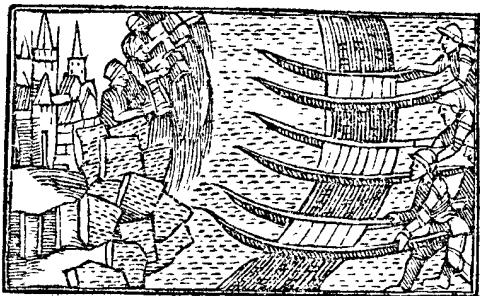
De oppugnatione arcium in glacie
munitarum.

EST & alius pugnandi modus super glaciem valdè tritus & vſitatus in Septentrione. Vbi æſtatis tempore ob aquarum voragines, accessus hoſtilis iutètari nõ poſſit, orto demum immenſo frigore, glacieque concreta, vltionem contra arces immanium præfectorum aſſumere volentibus, in glacie lubriciſſima, caſtra ſeu munitiones imponere, facilimus offertur accessus: in quo non ſegnius in arcem & hoſtem emittuntur ſagittæ, quàm ſi in campo fortiſſimo firmata præſidia forent. Vbi verò arx eſt inſularis, ad motus machinis, quadrato agmine ſine intermiſſione oppugnari videtur: eoque acrius proficiunt obſidentes, quò magis vniti fuerint & concordēs, vnus ſcilicet gentis ritus, & mutue confortationis: quòd exercitus ex diuerſis hominum generibus collectus, ſibi inuicem nondum vel lingua, vel vſu viuèdi notus, alter alteri diffidens, efficere ſit ineptus: quoniam exinde diſcordia naſcens, fictum aggreſſum, vel fugam apertam, aut proditionem oſtèdit, maximè quia tales extranei milites frigoris impatientes, ita aſſueti non ſunt, vt incedere vel accurrere valeant, eminus aut cominus pugnaturi. Longè etenim alia ratio eſt in glacie, vel niuibus (vt a libi etiam oſtendetur) quàm montibus, campis, ſyluis, vallibus: uel arena præliandi. Glacialis congreſſus fit in laneis calcibus, non pellibus, aut coriis vnctis. Vis etenim frigoris, quodecunq; ſit vnctuoſum, conuertit in lubricitatem glacialem. Vſus tamen armatorum eſt, vt tribulis, ſiue triangularibus ferreis, ſeu triplicato ſtylo pro firmiori curſu, vel ſtatione muniantur. Quidam uerò præmeditato congreſſu, vel inſultu, in medio noctis ſilentio cineres ſuper glaciem latè diſpergentes, ſecuriſſimam efficiunt præliandi ſtationem, aut curſum.

Que in primis tenere debent at Imperator.

De oppug-

obsidione claudendos: non quòd glacies ipsa in profundo lacu, vel flumine debilis sit, sed eo forsàn loco audax & minax inimicus aggreditur, ybi labentibus è littore paludinoso riuulis, glacies ipsa subtus excisa sit, & debilitata.



De mœnibus glacialibus,

ESt prætereà alius in obsidione glaciali seruatus vel seruadus muniendi modus, is videlicet, vt cum pertinax hostis, equis dimissis, vel voragine aquarum perditis, aperturam aqueæ fossæ pinguedine prædicta (ne congeletur) impletam, transire velit, trabes longissimas suprapositis tabulis, seu asseribus in modum ampliatae scalæ connexas, nocturno præsertim tempore, impetuosius quàm poterit per aquas, versus obsessos vel obsidendos, vt marginem glaciale penetrat, præcipiti seruato cursu intrudit, quasi solido ponte vsurus. Contra quem impetum, vbi sagittarum, bombardarumq; resistentia, præ nimia hostium festinatione ac ferocia non attenditur, tunc inclusi, aquas super mœnia atq; ad latus infundût, quæ subito magis magisque adaucta, asperrimo gelu cooperante, longissimo vrbium tractu veluti specula conspiciuntur: quæ mœnia vti ab imbellibus fœminis, pueris, iuuenibusque, multiplicatis & apportatis aquarû vris, hyeme & glacie constricta sunt: ita & frigore duran

anno M. D. X. in Schoningia haud satis feliciter pugnan-
te, ac lancea veteris sui familiaris Dani transfosso: qui
totius terræ nobilibus accurrentibus, honestissimæ tra-
ditus est sepulturæ:

*Esacho
Hanson
eques arm-
ratus.*

*De pœna infidelium feruorum per
aquam gelatam
inflicta.*

P Vtbat Paulus Ionijs Episcopus Nucerinus exter-
narum regionū curiosus scrutator & scriptor, furum
latronumque, & similibus malefactorum grauissimam
fore pœnam, quòd frigidis aquis guttatim super colla-
eorum dimissis, tanquam durioribus tormentis, cõmissa
flagitia confiterentur. Ita enim in Sarmatia sua testa-
tur: Fures, sicarios, latrones, per quæstionem examinant
Moschouitæ eò modo, quòd aquam gelidam super ca-
pur ex altò paulatim dimittant: hocque habent pro in-
tolerabili tormento. Hæc ille. Sed reuera vel ludibriose
bonus præsul à versuto Moschouitici principis nuntio,
Demetrio dicto, tempore clementis v i i. informatus est
Romæ, vel alijs rebus curiosioribus intentus, non inte-
grè referentem patrios mores intellexit, hoc scilicet pro
terribili tormento in ea durissima gente reputari, quæ
flammis & eculeis adhibitis, vix vt acta reuelet, tantillu-
lum commouetur. Hos tamen Moschouitas robore ex-
uperant Sueones & Gothi, qui Calendis Ianuarii solùm
in rebelles, discolos, & insolentes has pœnas iungunt,
ea præsertim causa, quòd principes & dominos suos ad
sacra Christi natalitia primùm nocte, demum die acce-
dentes, sequuti non fuerint ac permanserint, imò etiam
quicumque in aliqua priuata æde vel familia idem non
fecerint, aut turpia verba, scandalosaque facta commi-
serint, hos focii, testes, accusatores, & iudices sonoro-
so æris tympanorumque strepitu, longo ordine ad con-
gelatas aquas eductos, genibusque innixos, nudato
collo, & prono vultu in genua pressos, guttatim gelida
aqua omnium applausu perfundunt. Quibus tamen
compen-

*Carpitar
hic Paul.
Ionijs.*

*Sueones et
Gothi quæ
religiose
seruēt diē
Christi na-
talitium.*

Sed maior vis est in equorum impatientia, propter frigus, quo stridor pedum in collisione glacierum, vnde sonus excitatur altior, continuè causatur: vbi scissores armatos, etiam pellibus indutos, in frigore portant, licet hi peruigiles, exsomesque custodiunt commissam stationem: eoque diligentius & cautius, quò nox progreditur ad auroram. circa quam violentiores committi solent insidiæ, dum humanæ vires stupore, somnoque grauiore ligantur: tuncque insidiatōres omnium temporū quasi ex constitutis articulis sunt attentiores.

De fortunatioribus prælijs matutinis.

MOS igitur fortissimorum militum est in diluculo obequitare, aut in classe naualiter pugnare, nec grandinum, nebularum, pruinarum, niuium, frigorum, nec hostium expauescere iniuriam: & hoc non tantum Principis charitate, sed æmulatione fortium virorū dura quæque pati, & iureiurando statuere ac firmare, sese nullo terrore locum deserturos, pœna addita. Si eques discesserit, nedum armis, & equo exiit, sed & legati fama, honore, ac fideli existimatione priuatur, imò & circumstantijs ponderatis, grauissima pœna multatur. Si pedes, certo plagarum numero cunctis aspicientibus castigatur, pœna nihilominus perpetuæ infamię penes utroque, quasi cicatrice indelebili, remanente. Si verò fortissimè pugnando, vel constantissimè stationem seruando, adustione frigoris perpetuò debilitatus fuerit, tunc vnicuique iuxta qualitatem honoris, & generis, liberale subsidium, quo in reliquum tempus comodissimè viuat, more veteris militiæ deputatur à fisco: quod & Principis munificencia fauorabiliter ampliatur. Pro remedio tamen adusti corporis in frigore, vtuntur medicina speciali, cinere scilicet combustæ pellis leporinæ, quo applicato optimè linitur infirmitas pedum: de quo etiam aliquid de medicinis simplicioribus Aquilonarum gentium infra dicitur.

Pœna excedentium prælijs.

Premia fortium.

De cursu equorum pro pallio vel brauiis.

Repletis vehiculis (sic enim gens hyemales the-
das, aut currus appellat) pluribus hominibus, vno
tantum præmissis equo, cursum impetuosissimum ad
quinque vel sex miliaria Italica intendunt homines,
vt non currere, sed velocissimè volare videantur, maxi-
mè quia vncis acutissimis, & ferreis clavis in vngulis fir-
mati sunt equi. Brauium verò (vt primo libro in simili
cursu hominum monstratum est) vestis, siue equus vi-
ctus, aut certa mensura salis, aut annona seminanda, illi-
cò soluenda taxatur ad certum tempus: quo nunquam
(nisi soluerit obligatus) habebitur liber.



*De onagris seu alcibus, in niuosa glaci-
cie currentibus.*

Onagrorum, siue alcium, vehementissimus etiam
cursus in niuosa glacie est apud Sueones Septen-
trionales, maximè vltra regiam Holmensem versus supe-
riores partes Aquilonis. Inferiùs verò ad plagam Meri-
dionalem, etsi in magna multitudine vastorum nemo-
rum sunt, ob Regium tamen edictum in vsu non haben-
tur, ne scilicet eorum currendi celeritate (quæ longè su-
perat omnium equorum velocitatem) proditores vtan-
tur, ad secreta regni inimicis quàm ocysimè reuelanda.
Famis etenim ac sitis, laborisq̃ue patientissima est hæc
P bestia,

Accidit plerunq; in littoribus Gothici maris, vt inimicæ naues, tam rostratas falces, quàm harpagines aliasq; terribiles munitiones; & noxia instrumenta habentes, contrario flatu diutius vexatæ, repentino gelu superueniente, quasi in muris intra angustias glaciales fortissimè concretæ perstringantur, nec se eruere, neq; trāsmarina auxilia petere, aut expectare, aut assequi, neq; sociales naues eadem causā tempestatibus interclusas, cōmeatum ferentes accipere possint. Quare difficultatibus his, vel similibus, præcipuè caristia lignorum in asperissima hyeme constricti, necessitate mortifera virgēte, se dedunt, vel præsentissimam mortem incurrunt. Porro verò sceleris immanitate (qua inter circumpositas gentes in cædibus, spoliis, & crudelitatibus vltra morem humanū sæuierant) obstante, multoties ad extrema vitæ remedia concurrentes, infatigabili labore in mediis tenebris glaciem confringere student, quo fortè succisa glacie interstitio quatuor vel decem miliarium, vel plurium Germanicorum, ad apertum mare euadere possint. Interea tamen incolarum (ad debellandum, spoliandumq; eos) accedentium sagittis, quasi imbribus per aëra sublimius ad eorum nauigia directis & cadentibus, in periculo occisionis velut desolati consistunt: imò frigoris horrore plerunque mortui, sociorum manu (dum terra sepeliri nequeant) vna inclusi, perforata glacie demerguntur in aquas. Vel si nobiles, aut alterius reputationis insignes viri sunt, sine horrore fœtoris quasi ligna virentia, saxea duricie congelati, sociis à periculo euadentibus, ad honestiorem tumulum, ne in hostili terra permaneant, reseruantur. Attamen petitis, & obtentis induciis, si cadauera sua humo sacra recondere possunt, nunquam eis denegatur, imò nobiles & præstantiores terrarum incolæ adfunt in eorum honorabili sepultura: quod & in cæpestribus præliis hostilis terræ satis ceremoniose seruatur. Veluti recentius exemplum est, de quodam potentissimo equite aurato D. Achone Hanson Vestrogotho,

anno

*Quæta sit
Gothis in
sepeliendis
corporibus
religio.*

equis, maiori parte cataphractis, numero & apparatu quasi inuincibili accedunt, quæcunq; resistētia suis viribus prostraturi, in eorū occursum nō tam armati, quā animati viritim incolæ exeunt, maximè vt hostes tā atroces, viriū atq; locorū cōgressibus attritos, iugulēt, ac prædentur, Certa enim experiētia norunt, talem hostē haud difficulter superandum fore, qui pluribus grauis armaturæ impedimentis inter altas niues, opacas syluas, abdita præcipitia, & niuales glacialesq; voragines irretitus & illusus, etiam si aduersarius aliquis patriæ defensor non obstaret, necessariò corruet vrgente natura: eoq; celerius id ipsum eisdem inimicis euenit, quò delicatius enutriti sunt, & locorum ac periculorum ignari, dum ipsi Aquilonares populi, cæli terræque iniuriæ assueti, per montes & deuia, in ipsa sæua hyeme niuibus densatis, vel occurrentibus inimicis congregari non formidant: vnde & bello imminente, superbos hostes simulata fuga, vel in loca niuosa, vbi grauitate armorum velut in limosa voragine immerſi, more fetarum retibus constrictarum, ab inermibus ruricolis interimuntur, vel in paludes, stagna, lacus, & amnes, propter latentem sub niuibus aquam, educunt, vt casu continuo ruant submergendi. Apparet quidem nix solida in superficie, sed subtus secreto fluminum esu adeò infirma, vt vix luptum, minus hominē, & maximè armatum, sufferre possit.

De globis nivalibus, equorum vngulis impressis.

EST præterea equestribus inimicis aliud spectaculū, seu periculum, ineuitaliter formidandū, quòd vngulæ equorum ferratæ, ob frigiditatem niui connexam, accedēte inferius aqua, vel desuper pruina, citò generantur niuei globi in formā pilarum, vsque ad magnitudinem capitis puerilis, & ita rotundati, ac congelati adhærent, vt impossibile sit quin eques à iumento, vel cum eo concidat occidendus, vel captiuandus. Non enim quartum aut sextum saltum, ob globos niueos pedibus adhærentes, in rectum vel obliquum efficere potest, quin illicò cadat: quantoq; magis calcaribus equū sti-

Aethiop. compendiarium pœnam (promissa errorum emenda) celeriter infligere decreuerint, ea gratia conceditur, ut si mul & semel toto nudato capite, iustæ quãtitatis & mensuræ vna totaliter perfundantur. Soli Aethiopes ob verticis nimiam nuditatem, hanc pœnam horrescunt, qui licet ratò perueniant ad Aquilonares regiones, veniunt tamen inter subsidiarios milites à Rege Galliarum, Regi Danorum ad impugnandum Suetiam & Gothiam missos. Plerunq; ergo his Aethiopibus, pariter & Danis infeliciter pugnantibus, non frigida aqua infligitur, sed dura captiuitas, & ineuitabilis sepultura.

De eisdem pœnis.

EST & alius modus omni alio tẽpore hyberno contumacibus & obstinatis à maioribus decretus, scilicet ut perforatis glacierũ foraminibus xx. vel xxx. pedum ab inuicem distãtib; , chorda sub brachiis ligati, per vnum foramen subtus glaciem immisi, fune altero prætenso ad aliam pertrahuntur glaciale aperturam. Si celeriter id factum fuerit, gratiam referunt amicis, quòd festinanter, & fideliter expedierint eorum causam: sin autem protractius (sic forte exigentibus demeritis animi pertinacioris) tunc extractus experitur se habuisse censors & fautores rigorosos, quia in graui periculo fuit suffocationis. Quòd super glaciem instar speculi lubricam agiliter hæc fieri videtur, mirandum non est, quia triangularibus, vniciis ferreis sctularibus aut calcis affixis, non tantum ad hunc, sed quemlibet actum in glacie perficiendum, securè (ut infra de piscaturis glacialibus dicendum erit) vtuntur. Moschouitis tamẽ schismaticis hæc aquarum submersio pro religionis cultu deputatur, quia sub glaciem perforatam infantulos suos immergentes, ritu suo baptizant: qui si rapido fluminis impetu sub glacie deferuntur in longum, arbitrantur eos ad superos ilicò euolatuross.

Moschouitarum baptisimus.

De cur

115

OLAI MAGNI GOTHII

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE STRUCTURIS AQUILONARIBVS.

EPITOME LIBRI DVODECIMI.

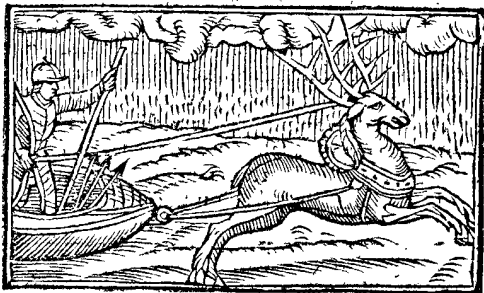


De varietate & forma saxorum.

RAE TER manualē artem, reperiuntur in plerisq; montibus Septent. prouinciarū lapideæ moles, ita à natura in diuersitate figurarū, præcipuè quadratarū, & oblongarū formatae, vt vix aliquid præter politū splendorem, ad ornatū pulchriorē eisdē superaddi possit, prout apparet in vasto quodā monte Amaberg dictō, nō procul ab insigni monasterio Vastenensi, per illustrissimam mulierē S. Birgittā (cuius corpus in celeberrima memoria, & filia eius beatæ Catharinæ primæ Abbatissæ, ibidē requiescentis, habetur) ædificato, imò & alio quodā cœnobio diui Benedicti, Aluastra appellato: vbi lapides varij coloris, præsertim atrii, ad quæuis ædificia incolarum gratis extrahuntur, ac ratibus, seu promonibus deportati, in pulcherrimū & cōmodissimū vsum, à fundamentis, fenestrarū interpositione, ad culmina tectorū rediguntur, hoc opinabili relicto iudicio, quòd vel natura artem, vel ars ipsa naturam superare videatur. Dixi gratis, quia nec pretio, nec precibus emitur à possessoribus loci, ob inex-

*Lapidarie
latumie
mōtis An
maberg et
Aluastra*

bestia, vt diem noctemque immensa spatia ducentorum milliarium Italicorum currendo valeat perficere, priuata cibo. Cæteras eius animalis virtutes, infra de animalibus liber hic monstrabit.



De rangiferis in niue currentibus.

Magna etiã multiitudo alterius generis rangiferorũ est in Septentrionalib. locis: quorũ vsus est nedum pro curribus trahendis (vt infra de animalib. ostendetur) sed etiã in onerarijs vehiculis super cacumina niuũ pertrahendis. Et hi quoq; rangiferi (à tractorijs instrumentis ita appellati) edicto regni prohibentur à ministerio, Meridionales partes inhabitantibus quouis modo exhibendo. Miræ etenim velocitatis, vt onagri sunt, in absoluendo breui tempore longũ ac difficile iter. Vehicula autẽ eorũ ab aliorum formis differũt, quia antrorsum instat calceorũ sunt cuneata ad penetrandam niues, velut marina nauis ad diuidendum fluctus & vndas.

Vehiculorũ forma quedã vt calceorum.

De suffocatione hostium in vallibus niuosis.

DVM Succi & Gothi hyemale certamen aduersus Teutones, Danos, aut Moschouitas, grauibus prouocati iniurijs instaurare coguntur, modis omnibus hostile exercitũ, quanta equestri vel pedestri potẽtia predictus sit, explorat: cõpertoq; quod egregijs, ac grandibus equis,

arcuales, rotundæ, & quadratæ. Pyramidales scilicet ex solis hastis sursum connexis, deorsumque ampliatis, idque pro tempore æstiuo, ne fumo & flamma pariter cū solis ardore molestentur operarij manuales. Cuneatæ ædes ferè omnes in altum porrectæ sunt, vt densæ, onerosæque niues citius vento arceantur, ne deprimant tectâ: quæ corticibus betulæ, vel tegulis, vel fissilibus scandulis è pino, ob innatam picem, vel abiete, vel quercu, vel fago confectis, diuitem verò tectâ vel cupreis, vel creis, aut plumbeis laminis, quemadmodum templorum sunt cooperta. Arcuales structuræ satis artificiosè contra vim ventorum, casumque niuium, tam muro quàm lignis, ad varium & valde necessariū vsum fabricantur. Talesque reperiuntur in ædibus magnatum pro supellectilibus domesticis, aut rusticanis conseruandis. Rotundæ, & hæ plurimum rarè, vt diuersi artifices pari luce è culmine reflexa, in exercitijs suis potiantur. Quadratæ autem domus frequentiores sunt, sed lignis grossissimis mira combinatione in angularibus iuncturis (quibus magistrale artificium ostenditur) coaptatæ: & hæ quoque fenestras habent plurimum in tectis eleuatas, vnde lux introrsum super quemlibet descendere possit. Muratæ autem ædes portas habent proportionatas, sed strictas fenestras, ob intensissimum frigus, & pruinosas niues. Nam si maiores, amplioresque more Italico essent, confestim minutissimis niuibus vento valido (veluti pulueribus) turbine agitatis, ædes ipsæ importabili mole ilico casuræ replerentur.

*Ædes
cuneatæ.*

*Quadratæ
structuræ.*

De eodem.

FENESTRAE communiores Aquilonarium ædificiorum, præsertim in vaporarijs, sunt in obliquis firmatæ tectis, per quæ purior lux è cælo descendit. E vitro autem, vel tela picata, pro pluuiæ arcenda ponuntur. A latere verò in vrbibus, propter vicos angustiores, ferreas habentes craticulas, & clausuras, portæ incolarum extremos limites regnorum inhabitantium, ex industria strictæ, depressæque sunt, ne prædonibus pateant, & inimicis. Imò vt eisdem & apertis

mulauerit, vt currat, aut saltet, tantò velocius fatum ac-
 celerat, vt subito lapsus, corporeque fractus expiret, vel
 in aliam emigret miseriam, nece forsitan deteriorè. Qui
 verò pro defensione patriæ militant, in ipso certaminis
 aggressu equos ferramentis sub pedibus totaliter denu-
 dant, vt niueis globis non adhærentibus expeditius irru-
 ant in hostem: qui hac commoditate ac securitate non
 audet vti, quia refugium non habet, quemadmodũ inco-
 læ regni locum habent, & amicos. Neque minus peri-
 culum hostibus eisdem imminet, quãdo vallium mon-
 tiumque latera, lubricis glaciibus veluti speculum mi-
 cantibus circumfusa ascendere, aut descendere constringuntur,
 quin adhuc maiorè collisionem incurrent, quando præcipuè
 glacies huiusmodi cooperitur tenuissima niue, vel ipsa vi
 ventorum coacta, fauces & præcipitia claudit, voragine-
 que & specus profundas veluti campestrem planitiem coæquat:
 in quam Teutones & Dani, vel Mōschouitæ locorum ignari, præcipiti
 cursu illapsi, pari calamitate ac nobilitate confederantur:
 imò & quàm plurimi milites bellicosissimi,
 qui cædibus & flâmis alibi concusserunt orbẽ, ibidem
 in niuibus facili-
 cilimè conficiuntur.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

OLAI



mi abietum pro vasorum circulis, imò & sepibus agro- *Abietum*
rum, ac arcubus ballistarum, sicuti & larices, quasi flexi- *us.*
biliiores, coaptantur. Trabibus verò abietinis perpetuus
honus attribuitur, quia tecta templorum durabili earum
firmitate & leuitate teguntur, eoq; proceriores sunt, quò
locus natiuus sabulosior inueniatur: macro tamen cor-
pore, quia arenosis fomentis haud nutriuntur, vnde pin-
guissimus succus resinam, seu picem emittens, connasci
videtur. Præterea betulæ arboris copia maxima est in to- *Betule ar-*
to Septentrione: cuius hæc est virtus, vt iacisa infra cor- *boris la-*
ticem & librum, lachrymas potabiles emittat, vt fru- *chryma po-*
ctus eius tempore famis habentur pro pane, cortexque *tabiles.*
tegumento. Similiter & iuniperi legumina, imò & radi- *Radices iu-*
ces eius, loco panis habentur, licet anxium accessum ob *niperi.*
aculeos præbeant: in quibus aculeis, seu spinis, prunæ vi- *Ignis qui*
uaces, ignisque per annum durat: quem nisi restinguant *seruari pos-*
incolæ, suborto cæli turbine, ac tempestate, syluestre in- *sit toto an-*
cendium excitatum, quasi vagabundum, circumiacentes *no.*
agros depopulatur.

Adhuc de arboribus Septentrionis.

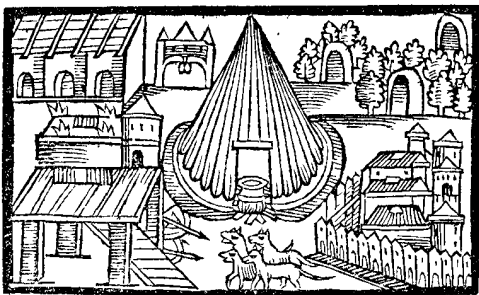
Quercus incorrupta sub aquis durat, & ob id utilissi-
ma nauium costis Corticibus verò eius coria
præparantur, & perficiuntur, vt infra de glacialibus stru-
cturis ostendetur. Sunt & aliæ arbores durioris naturæ, è
quibus detornantur annuli pro vsu antennarum, ac vtres,
& amphoræ, resina, ne intus putrescant, liniendæ. Præ-
terea aliæ ignoto nomine sponte nascentes: quæ tamen
ob effectum in pondere, colore, duritia, rotunditate, pro-
ceritate, & fructibus vtilis æstimantur. Coronæ autem,
& sambuci cum iuiubis dulcissimis, ibidem reperiuntur.
Itidè & salices duplici genere annotatæ: quibus ad pre-
mendam famem lepores vtuntur. Et hæ licet steriles sint,
densissima tamen sobole excisis ramis, & plantatis renas-
cuntur, vt reliquæ lignorum cædæ syluæ germinantes,
rursus à radice succisæ. Multæ etiam arbores inueniun-
tur, quæ quia altas multasque radices habent inextrica-
biles, nisi turbine, vel fulmine tangantur, continuè per-
scue-

haustam huiusmodi saxorum abundantiam, vt deputentur ad publicam & priuatam vtilitatem. Nec mons ille, omni amœnitate plenissimus, latus & sublimis, à longè nauigantibus aliter, quàm ciuitas aliqua turrata, mœnibusq; cincta, apparet. Extant hodie plura ædificia prædicti cœnobij Aluastra, atq; ciuitatis Lincopensis, eius generis saxorum vetusto tempore, quadrato opere satis polita, sicut & alibi fabricata. Sunt præterea alij montes Ostrogothorum, versus Orientaliora littora maris Gothici, lucidos lapides adamantinæ speciei, forma hexagoni, instar cryfallorum, longo ordine hincinde producentes: è quibus (si superuacaneus luxus æstimatorè haberet) splendidi parietes, admiratione pleni, formari possent.

*Lapidaria
Kidaberg.*

*Môtes magnetũ qui
bus apposta ligna fagina
sunt velut magnetica.*

Præterea apud Vestrogotos mons est eminentissimus Kindaberg dictus, in circuitu marmorea saxa adeò pulchro colore naturaliter variata habens, vt cuius structuræ applicata, plurimùm decoris afferat & vtilitatis. Deimùm in suppolaribus insulis magnetũ môtes reperiuntur, quorum fragmentis ligna fagina certo tempore applicata, in saxeam duritiem, & vim attractiuam cõuertuntur. Deinde tam viui campestres lapides diuersarum formarum, quàm cocti, in maxima quantitate, nedum pro tectis, sed & muris, vbique applicabiles reperiuntur.



De domibus fabricandis, & eorum varia forma.

Diuersitates ædificiorũ miræ multèq; sunt in Septentrionalibus regnis, videlicet pyramidales, cuneatæ, arcuales,

De fructuum qualitate.

NVces corylinæ adeò abundanter ibidē crescunt, vt indigenis & aduenis sufficiāt ad omnē optabilem vsum: quo fit, vt quæstus causa ac mercatorum lucro, aliquot millia vasorū ē Septentrione in Germaniā exportentur: etiā stipites corylini, quorum tortuosa flexibilitate ferè omnia vasa cōmodissimè colligātur. Poma verò, ac pyra diuersorum generum ibidem, vel seminata, vel transplantata, satis abundè crescunt: quorum etiam aliquod genus generosissimum est, vt (instar oliuæ, quæ nusquam in Aquilone crescit) in summo frigore maturescat: etiam syluestria poma, quæ sibi ætatem à natura retinent propagatam, vt in Decembri primūm maturescant: & hæc vinosum saporem habent, ideoque in potū, musti nomine, torcularium pressura disponūtur. Aliqua etiam tantæ acerbitalis reperiuntur, vt aciem gladij succo suo perstringant, ijsque loco aceti vtuntur. Quædam rotunditatem habent mali, quædam turbinationem pyri, quædam figuram ouatam, quibus natura honorem tribuit peculiarem. Sed quæ exotica sunt, & vltimatina, quia carnosiora, dulcioraque iudicantur, pretio maiori æstimantur. Similiter & pyra, ac pruna siccata: nō enim nisi duo genera in Aquilone nascuntur, alba scilicet & nigra. Cerasa etiam in duplici genere, syluestria scilicet, & hortensia: quæ tamen nimia acerbitate edentibus generant stuporem, aceti loco deputata: & hoc, quia in opacis, vmbrosisque locis sine solis tactu enascuntur. Quæ verò sole ranguntur, satis grato sapore placere solent. Sunt præterea quædam arbores ignotæ virtutis, quæ sine floribus producant niuales fructus. Fructiferæ tamen arbores gaudent mutatione, & dulcescunt. Syluestres verò ferinum habent saporem, fortè propter canos arborum villos, solis ardorem excludentes; alioquin aliqua possent blandiri suauitate vescentibus,

*Cerasa
acerba.*

De

hostibus sagittando resistent, parietibus vtuntur perforatis. Similiter & egestæ terræ secretis fossis, culmo, vel stipitibus frondosis seu aridis contactis, ne fortè eo modo conficiant hostem. Tecta verò trabibus, & tabulis abietinis, corticibus populeis, & germinantibus terreis glebis, gemino ordine, interiecto pauco auenæ, vel hordei semine, combinantur: & hoc ne fulgure comburantur, imò verius vt supereffusa aqua tempore hostili pacua præbeant ouibus & agnellis, prout superius reperitur ostensum. Quidam etiam in vrbibus eò constringūt loca ædium struendarum, vt mutuo sumptu, & consensu, coniunctis quinque vel sex lateralibus ædificijs, constituent vnum castellum, vnicuique portam ferreā fortissimam præfigentes, vt etiam si hostis muros & mœnia superarit (quemadmodum in regia Suetiæ Holmensi à culmine domorum vbique arcetur) resiliat ab incepto. Materiem autem ædificijs aptam & fidelem, ad vetustatem inducendam & conseruandam, periti architecti nouerunt inuenire, imò ab arboribus abstinere, quæ ædificijs impositæ, difficultatem parientibus ingerunt, & miseris mortes.

Holmia.

*Ædificia
nocina.*

*De maxima multitudine & magnitudine arborum
in Septentrionalibus terris.*

Abietum & Pinorum, ac Iuniperi, Laricisq̄ue maxima abundantia est in Aquilonaribus syluis, tantæque proceritatis, vt altis turribus æquari possint: & ob id quæ mari sunt propinquiores, ad antennas, malosq̄; magnarum nauium adaptantur, & præcipuè pineæ arbores quæ ob cognatam resinam & picem, sui natura imbribus, ne cito putrescant, sed diutius durent, resistere solēt. Abietum tamen fructus, vel pinorum, in nullo vsu sunt, quemadmodum in Italicis oris, vnde voluptuosa medicina conflatur. Arbores pineæ nauigiorū tabulatis operimentis, ferrarum sectione, dolabrilq̄ue aptantur. Harū etiā dulcibus medullis in cacumine (quæ cerebrum vocantur) regnicolæ, præsertim Lappones, in principio æstatis recollectis, loco panis, vt Parthi palmis, vtuntur. Ra-

*Pinus nau
ticæ.*

*Panis pi-
ceus.*

Gothicum, seu Finnonicum, ac Liuonicum euomatur in Prutenicum littus, scilicet Meridionale, directè oppositum Septentrioni: & hoc omni tempore, quo flatibus vndæ voluantur ad Prutenicam terram: in qua ob Principis edictum, nulli nisi deputati & iurati laboratores, succinum huiusmodi colligere possunt.

LIBRI DVODECIMI FINIS.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE AGRICVLTURA ET
humano victu.

EPITOME LIBRI DECIMI TERTII.

De diuersitate mesium colligendarum.



Aturæ admiranda dispensatio est, vt aliter, alioque tempore, modo & industria colatur terra Septentrionalis, vt dictum est: aliter Aethiopica, vel Afrorum: aliter etiam nouarû insularum. Quoad Aquilonares, hoc certum est, in plerisque agris Vestrogothorû parte obiecta meridionali plagæ, hordeum spatio xxxvi. dierum à semine proiecto maturum colligi, hoc est, à fine Iunii vsque medium Augusti, & aliquando celerius. Ea nanque maturitas ex foli natura, aërisque clementia, ac humore lapillorum fouente radices, soleque torréte, necessario prouenit, vt ita nascatur, ac maturetur: talesque spicæ sex ordines in numero aristæ habent, aliis tamen communibus minores: quæ ceruisiæ coquendæ satis commode adaptantur. Reliqua verò semina in principio Maii proiecta, circa medium Augusti mutua ope rusticolarum, non tam labore, quam alacritate, & voluntario impetu colliguntur, ne superueniēs frigidus flatus messem exurat. Nec aliam diurni laboris mercedem desiderant.

Fruget 6. hebdomadis maturescunt.

Aristæ hexagona.

feuerant: quarum facilis ratio non datur, dum aliæ, ali-
biq̄ue nascantur. Hedera prætereà veluti adulatrix, adeò
communis est & onerosa, vt niuium fomento paulatim
muros & mœnia, nisi extirpetur, absumat,

De diuersitate arborum.

SVnt prætereà multiplicis generis arbores in eisdem
frigidis locis, & hæ præcipuæ, præter superius dictas,
vt populæ, fraxinæ, & aliarum iuniperorum, quæ ob
proceritatem commodè propter annexum odorè quasi
cupressinum, aptantur ad electas mansiones, & ignea fo-
menta, tam tempore pestis, quàm alio quotidiano vsu.
Sponte enim huiusmodi arbores genitæ, perpetuitate
stirpis indefinenter accrescunt, & inextirpabiles coales-
cunt, ita vt productæ ad robustam ætatem (vt iam dictū
erat) sublimibus & imis structuris, tanquam fortiores
trabes, coaptentur. Quercus verò, & fagi, vltra septuage-
simum eleuationis poli Arctici gradum, versus zonam
frigidam non reperiuntur: imò pauca reliqui generis,
nisi betulæ, veluti incuruati frutices in extremis Ocea-
ni Scythici littoribus, ob frequentes tempestates. Verùm
in terris versus Meridionalem plagam, maximus est pro-
uentus arborum fructiferarum: quarum fructu, gladium
scilicet, & corylium nucum, ac fagorum, tempore steri-
litate incolæ loco panis pariter cum cæteris animanti-
bus vtuntur: quæ tamen animantia, vt mures, glires, &
aues, futuræ famis arcendæ vltra humanam sagacitatem
hoc habent, vt hos fructus ad antra, cauernasque com-
portent, vnde & prouidi terrarum incolæ imminere fa-
mem futuram cognoscentes, diligentius solito prospici-
unt euentibus suis. Fagorum nuces triangulæ sunt
rubeo cortice munitæ, subintrà barbatum cali-
cem habentes: quarum esu, sicuti glandium,
mirè impinguantur porci, sola inspecta
differentia, quòd laridum his du-
rius, illis verò mollius, seu
fluidius reperiatur.

*Nedes et
ignes odo-
ris ferri.*



ra. Omnium tamen harum frugum vtroque vsus est. Sed diligentior filiginis præparatio apud Sueones: quorum fœminæ ita nouerunt purgare filiginem, vt colore, sapore, ac sanitate exuperet frumenti bonitatem.

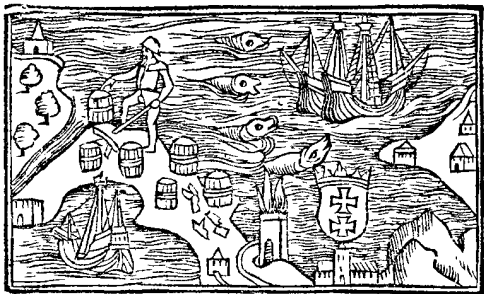
De torrendis frugibus, duraturis.

Diebus calidissimis feruente sole, pannos instar velorum naualiũ, siue ipsa vela, latè super faciem terræ, vel planos ac nudos montes extēdunt, ac desuper torrendam frugem diebus sex, vel pluribus, aut paucioribus, iuxta solis ardorem imponunt: deinde eam purgatã, in quercinis repositoriis collocant, vel in farinam redactam simili custodia seruant: multosq; in annos sic torrefacta, integritate salua perdurat, Attamen si molita farina non sit, sed fruges, expedit vt interim soli obiiciatur semel in anno retorrenda: eoq; modo noua fruges tota, poterit illi, ne deficiat, quoties opus fuerit, sagaciter commisceri. Farina autem in quercinis vasis, aut cupis forti lignæorum malleorum impulsu intrusa, locoq; sicco reposita, sine quacunque vermium corrosione pluribus annis durare solet.



De ritu bibendi Septentrionalium populorum.

Nec displicet curiosis inspectoribus interpretationẽ admittere, qualis sit modus Septentrionalium gentium in bibendo. In primis, quod religiosum sit stando
pro



De Gummi abietino, siue Resina, & origine Ambræ, seu Succini.

Perottus. **Q**uia maxima varietas in scriptoribus de origine, & natura, ac qualitate succini, seu ambræ reperitur, præcipuè Perotto referente, qui insigni diligentia concordare n̄sus est multorum opinionem singularem, vnde, & quomodo nascatur hic liquor gracilis & mirandus: idcirco quid verisimilius est ex Aquilonarium sententia, h̄c veniet attendendum. Abietes, seu pineæ arbores, natura sua resinosa, excelsa proceritate siue super litora maris, siue super riuos, vel alias sylvarum decliuitates crescentes, succinum sudant, maximè dum maturis frugibus solis feruor (vt infrà latius dicetur) torrentibus ipsis Iunio Iulioque mensibus incendiiosior, Cancr̄i atq; Leonis tetigerit metas, tū istæ arbores æstu valido fissis corticibus, succinū sui liquoris in subiectos latices, seu fluuios, indurandum emittunt, sicque stillando, quodcūque obiectum corpus sui tenacitate tanquam glutinum inuoluit: quò fit, vt ranæ, mures, culices, araneæ, muscæ, aristæ, legumina, & his similia, in resinoso hoc visco rapta inuoluantur, ac indurentur, etiam si in arenam ceciderint continuatæ guttæ, quia imbre supereffuso ad riuos, inde flumina, & tandem in mare deferuntur: vbi instar aliarum arborum tantum certo tempore indurantur, vt saxosa duritie coctum, dira tempestate per mare Gothicum,

sal conficiunt, ne ea penuria suam libertatem subijciant inimicis. Ut tamen id expeditius, etiam ad perpetuū lucrū, continuè efficerent incolæ Norlandiæ, id est, Septentrionales, R. D. Io. Magnus Gothus Archiepiscopus Vpsalensis, charissimus frater & antecessor meus, alias 1523. Hadriani VI. Pontificis legatus, & demum Electus, euolutis duobus inde annis, Vpsalensem diocesim visitans, proprijs suis sumptibus, emptis scilicet & datis instrumentis vbique sufficientibus, modum & artem ab expertis acceptari, præcipuis in locis aptioribus incolis communicauit: quibus extunc, & in perpetuum necessario salis beneficio, quacunque imminente hostilitate, liberè et facili labore uti possent.

De maxima copia butyræ.

TRanscurrendo singulas prouincias Septentrionalis plagæ à 52. vsque ad 84. gradum eleuationis poli Arctici, vbique propter fertilissima terrarum pascua, & armentorum abundantissimos greges, maximam butyræ copiam reperire licebit: non tamen æquali virtute, tum propter salis varietatē, tum etiam propter floridiores ac tenuiores herbas, longè à seiuicem distantium prouinciarum nutritiuas. Vbi enim pascua sunt grossiora, salique butyrum conditum grossiore, eius efficacienō est, ut altèrius conditū in pascuis herbarum minutarum. Modus tamen conformis est omnium regionū, vel sale grosso, vel tenerrimo & candido, multa magnorū vaporum millia negotiatoribus ultramarinis vel pretio, vel ferum commutationibus (nisi Regio edictō, instante vel flagrante bello, prohibitum fuerit) distrahendi vel uendendi, quemadmodum in annona, lardo, atque alijs necessarijs nutrimentis, ne hostibus afferantur, caueri solet. Insula præterea est Meridionalis Gothiæ, Oelandia appellata, ubi aëris salubritas cum pinguis arui fecunditate consentiens, herbas producit dulcissima qualitate conditas: quarum pastu vaccarum turba saginata, lac tanta salubritate conficit, ut quibus multa medicorū auxilia vel consilia prodesse nesciunt, solus videatur potus

derant, quàm iucundam conuiuationem vespertinam: in qua iuuenes vtriusque sexus, ob fideles agrorū labores, prouidorum parentum iudicio & assensu, ac promissione eliguntur futuro coniugio copulandi: non tamen ad delitiosa connubia, etiam si illustres sint, sed ad sollicitudinem domesticæ honestatis & vtilitatis, pro familia sagaciter & suauiter dirigenda.



De pistrinis, & coctione panum.

*Ceres dea
frugum.
Panis à
Pan.*

*Triticum
apud A=quilonares
ferè nullū.*

Quia receptum est apud veteres, quomodo Ceres frumenta inuenerit, & Pan conspersas fruges coxisse perhibetur (vnde & nomine eius panis est appellatus) Ita & illa prædicata est quòd reperit, & iste laudatus, qui deceret humanis vsibus applicauit. Ideoq; videndum hic erit, quæ frugum genera ad hunc necessarium vsum afferuntur, & quibus hoc officium competit apud homines Septentrionales: qui vt in regiones multiplices tam situ quàm moribus distincti differunt, & separati sunt: ita etiam terræ nascentia, pro qualitate regionum & climatum, variata videntur. Quantò igitur magis ad Aquilonem acceditur, tantò minor tritici vberitas, & maior ad Austrum vbilibet inuenitur. Sueonibus tamen, siue Suecis, immensa vis tritici, sed maior filiginis est concessa. Gothis verò tam Orientalibus, quàm Occidentalibus, vtentibus hordeo & auena, indeficiens abundantia pro cibo & potu propitio numine est largi-

verò casei lacte pecorino in maxima multitudine for- *Casei O-*
 mati, mira commendantur bonitate: ita & superioris Sue- *strogothici*
 tiae, præterquam apud Helsingos & Naruegianos: qui
 caseos quasi putres habentes, vermijum scaturigine, &
 repletione visa, lætantur in eorum bonitate: imò exesa
 interiori substantia, eorum corticibus loco clypei, infra *Clypei ex*
 indurati corij, vtuntur in bellis. Estque caseorum lauda- *caseorum*
 tissimus sapor apud Finningos, qui conspicuos eos mul- *crustis.*
 torum millium pondo faciunt è lacte caprino: quibus *Casei ca-*
 laudem augent, & saporem, submisso paululum myrti- *prini hun-*
 no fumo, vt sine vermibus seruari valeant ad plures an- *norū myr-*
 nos, præsertim in obsidionibus castrensibus tolerandis. *tati.*
 Apud Seprætrionales scilicet Vestrogothos, naturæ bene-
 ficio ita réperati sunt, vt aromaticis speciebus ad seniū ver-
 gètes, redoleat cū gratissimo sapore. Talibus etiã vtitur
 nautæ, dū tempestatibus, ne alia coquantur ab igne.

De Textoribus.

TExturis lineis laneisque, Aquilonares fœminæ mi-
 ro ingenio callentes, incumbunt, exceptis Lappo-
 num mulieribus: quæ ex neruis animalium, & alibi di-
 ctum est) conficiunt telas, & de pellibus diuersarum be-
 stiarum accommodas vestes: quia in ea regione extrema,
 linum non crescit, neque oues gignuntur. Vbi verò in ca- *Apud*
 lidioribus locis Septentrionis linum habetur, talia fila *Lappones*
 ex eo confecta colorant, & texunt, vt opus in medio *neque linū*
 Latio ingeniosè contextum iudicaretur: Vidi olim *est, neque*
 apud eas gentes textile opus laneum, varietate linearum *oues.*
 cælestini coloris pulcherrimè elaboratum: quale
 demum Italiam & Romam ingrediens, quali vna manu
 reperi ad similitudinem illius omnimodè per texturam
 factum & ordinatum, hoc solo discrimine viso, quòd
 vti Romanæ fœminæ, vel potius viri, textores sunt in-
 genio viuaciores: ita & in opere manuum reperiuntur
 subtiliores: & fortè quia exemplaribus, insignium pi-
 ctorū vtuntur, vbi mulieres Aquilonares ex floribus, iri-
 de, aut frondium ymbriis super aquas sole splendente re-
 flexis, excipiunt formas, Retiaria tamè intexta filorum
 opera,

pro reuerentia numinum ac Principum, bibere, & quasi in agone per sudorem contendere, quis vno, vel altero, vel multiplicato hauſtu amphoram euacuet capitulinā. Videntur itaque in menſa (ſuprapoſitæ imaginis) quaſi coronati ſedere, ac tali forma vaſis potare: quod forſan inexpertis generare poſſet admirationem. Sed mirabilius eſſet longo ordine intueri miniſtros, quaſi cornutorum ceruorum paſtores gregatim incedere, vt ea vaſa ce reali liquore repleta, propinent conuiuis. Sed neque his contenti cæremoniis, etiam contendunt monſtrare ſobrietatem, vt vaſe tam alto repletoq; nudo capiti ſuperpoſito, choream gyrando reducant: ſimiliter & alia vaſa manibus vtriſque allata, vino, ceruiſia, medone, aut mulſo, vel muſto repleta, conuiuantibus ad æquales hauſtus exhibeant epotanda.

De diuerſis modis coquendi ſalis.

*Vielifcæ et
Bochnæ ſa-
line ſunt
opulentæ.*

A Pud Sueones ſiue Suecos & Gothos nulla fit decoctio ſalis: non quia è fundo maris extrahi nõ poſſit aqua ſalfa, ſed quia gens aliis rebus abundans, facilius exoticum ſal comparat, quàm ſuperfluis expenſis id decoquat in littore ſuo. Aduentu enim grandium nauigiorum Hollandiæ ac Germaniæ, ab Hiſpanicis & Gallicis ac Britannicis portubus, Vlyſbonico præſertim & Brouaſo portu, ſal acceptum iuſto pretio venundatur. In Polonia verò montes profundiffimi ſalis ſunt, præſertim in Vielifcæ & Bochna: vbi vidēdi cauſa M. D. XXVI II. quinta Ianuarii, tranſcens L. ſalis fui, & vidi in profundioribus locis laboratores nudos ob calorem, ferreis inſtrumentis eruere opulentiffimum theſaurum ſalis, veluti aurum & argentum ex mineris inexhaufiſtis.

De difficultate aduehendi ſalis in Aquilonaria regna.

A T vbi inciderint maritima bella in Balthico mari, vt defectu ſalis videantur ab hoſtibus premi poſſe Septentrionalia regna, tunc arte quæſita domesticū ſal



De diuersitate habituum.

Longè aliter olim vestitus in Septentrionalibus re-
 gnis & populis, quàm nunc est, formatus erat, præ-
 fertim in exteriori, interioriq; ornatu mulierù. Exteriori
 inquã, quia vetusto tẽpore illustres fœminæ tunicis vte-
 bantur, ad pectus & brachia strictissimis; sed in extensio-
 ne simbriarù monstrosa videbatur lōgitudo, ad eò vt vix
 vna sufficeret ancilla in simbrijs huiusmodi comportan-
 dis: quæ etiã in hoc abusu aliquantulum dominæ suæ con-
 formabatur. In capitibus verò subtilissimis pãnis lineis;
 negotiatorum quãtu ab exteris regionibus longo mæ-
 ris circuitu importatis, sub his tamen tegumentis, aureas
 coronas lapidibus pretiosis intextas, secundum qualita-
 tes stirpis & opulentia portabant: ad vmbilicum verò
 pro cingulo, vel zona, aureis filis cõtexta vel fusa, exten-
 saque in longum aurea, aut argentea lamina, latitudine
 duorum digitorum, vtebantur. Reliquæ mulieres latissi-
 mas habebant manicas, sed has in medio cuneatas, ac ar-
 genteis vel deauratis nodis quasi tenaculis clausas. Præ-
 terea capitis ornamentum erat e panno rubro superius
 strictum ac cuneatum, similiter argenteis nodis clau-
 dendum vel aperiendum: & hæ quoque coronis deaura-
 tis sub lineis pannis, valde subtilibus, ornabantur: & vti
 earum togæ, præsertim nobilium, pariter & plebeiarum
 (excepto valore panni) erant strictissimæ ac breuissimæ:
 ita vrbanaarum longissimæ, deauratas & quadratas in an-
 teriori

tus ille è butyro expressus, optabilem afferre sanitatem hocque butyrum tanquam aromaticum, & cæteris omnibus salubrius, appretiatur.

De magnitudine & bonitate caseorum.

Vestrogothia caseorum, equorum & bouum prædies.

SI Parmensis aut Placentina, vel alia terra, ac villa Longobardorum, de magnitudine, multitudine, ac utilitate caseorum ubique commendari poterunt, profecto originem suam habent, scilicet Scandianæ peninsulae, & præcipue regioni Vestrogothorum in regnis Septentrionalibus, gratias sunt actura. Hi enim Vestrogothi super omnes incolas Aquilonares, maximam commendationem obtinent, quod nulla gens illis similis est in confectioe caseorum; quod prouenire videtur ex vberimis pascuis in quibus & militares equi, fortes, alti & robusti, bouesque proceri innumerabili multitudine procreantur. Caseos itaque tam magnos plerunque conficiunt, ut duo valentes, vixi vix vnum ad breue spatium deferre possint. Virorum tamen manu & arte nunquam fiunt, sed mulierum, quæ vicatim ex pagis vicinioribus, adducta lactis multitudine, æstatis tempore in domo volentis caseos coagulare, confluentes, magnis caldaribus læ calefactu, adhibito coagulo, lignæ formæ quadrangulari præcipue imprimunt, caseolosque alias sole aëreque siccatos, in particulas comminutos, eidem lacti quasi feruenti imponunt, veluti fit in grandibus muris, qui lapillorum & cæmenti infusione compactiores exurgunt. Nec vir quispiam huic operi foeminarum interesse, meretur, etiam si precibus hoc impetrare conaretur. Habent enim fortissimæ mulieres illæ diuisa exercitia domestica seorsum à maritis, in quibus illi sese nunquam intromittunt, ut nere, texere, panes & ceruisiam coquere, cibos parare, & proles ornare, ac vestire, lectosque & tegmina aptare, & agnellis, vitulis, alijsque minutulis animalibus prouidere: vbi viris gratiores incumbunt labores, ut agros colere, messes taturare, equos domare (quod & foeminae plerunque faciunt) arma acuere, atque sepes agrorum, aratraque & agros disponere. Ostrogothorum

vero

Deo, & angelis eius promittit, vt legem, iustitiam & pacem Ecclesiæ Dei, populoque sibi subiecto cum obseruatione iurium & privilegiorum, ac omnium bonorum custodiat: & hinc benedictionem Ecclesiæ postulat, & illi tribuitur, vt in donis gratiarum multiplicetur, dextera potentia Dei vbique circumdetur & protegatur: vt Abrahæ fidelitate, Moïsi mansuetudine, David humilitate, Solomonis sapientia decoratus, Deo in omnibus complaceat, iuste incedat, in hostes crucis Christi fideliter triumphet, & optabilem pacem in omnibus seruet. Deinde visibili oleo, sanctissimis verbis benedicto, inungitur, vt dona inuisibilia percipere, & temporali regno iustis moderationibus exequo, æternaliter cum Deo, Regum omnium Rege, gloriatur. Insuper orat Ecclesia, vt efficacia illius sacrae vnctionis principatus sit super humerum eius, atque vt sit iustus, fortis, fidelis pro viduis, & indefessus regni & populi gubernator, infidelium expuglator, iustitiæ cultor, Ecclesiæ sanctæ, & fidei Christianæ defensor, ad decus & laudē gloriosi nominis Dei. Demum virtute Dei dato gladio ad vindictam malorum, & laudē bonorum, vt in hoc æquitatem exerceat, iniquitatem destruat, & sanctam Dei Ecclesiam, eiusque fideles propugnet ac protegat, atque falsos Christianos disperdat, viduas & pupillos clementer adiuuet & defendat, desolata restauret, & ea conseruet, quatenus in hoc virtutum triumpho cum mundi saluatore, cuius typum gerit, sine fine regnare mereatur. Insuper corona capiti eius imposita: qua gloria & honor, ac opus fortitudinis intelligitur, vt participatione ministrorum Ecclesiæ Christi in omni aduersitate defensor adsistat, regni que à Deo dati, & Pontificalis benedictionis vice Apostolorum, qui per fidem vicerunt regna, omniumque Sanctorum eius regimini commissi, vtilis executor, perspicuusque regnator semper appareat: vt inter gloriosos athletas virtutum gemmis ornatus, & premio æternæ felicitatis coronatus, cum Christo sine fine gloriatur. Deinde accepta virga, seu sceptro, intelliget se obnoxium mulcere pios, terrere probos, errantes reducere, lapsis manum porrigere, superbos disperdere, & releuare humiles. Postea intronizato Regi in solio sedenti, di-

*Gothonū
Regū corā
stiturio.*

opera, qualiã videntur in domibus Principum Romæ, facilimè reliquos orbis artifices videntur excellere mulieres Aquilonares, dum huic exercitio, etiam illustres personæ ad euitandũ otium, quasi hæreditariò domum ornatum præcipua subtilitate intendunt. Aedes enim diurno vsui deputatas, candidissimò illo opere retiaro, quod Spraaunging vocant, totaliter, etiã sub tectis, perpetua communiq̃ consuetudine exornant, exceptis proceribus, sericeis pannis ornantibus palatia sua: & hoc quoad thalãmos, & ornatum illustrium foeminarum, ac nuptialium festiuitatum.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE VARIIS CONDITIONIBVS

Aquilonarium populorum.

EPITOME LIBRI XIII.

PRAEFATIO.

*Scãdiana
peninsula
alter orbis*

MIRARI quispiã nõ debet, in amplissimis Septentrionalium terris, præsertim peninsulã Scãdianã (quam Plinius ob incõpertam magnitudinẽ, alterum orbẽ, & Iordanes, ac Paulus Diaconus *vaginã*, siue officinã gentiũ appellant) diuersitatẽ fore habitũ, ac vestimentorũ, pariter & morũ ac conditionũ, circa meolarũ conuictũ, & cohabitationẽ aduentantiũ alienigenarum, ac iudicia vtriusq̃; & quã sincera tranquillitatẽ veteribus institutis olim adhærentes, singuli concorditer viuere dicebantur, vbi nunc crescente discordia, paucissimi sua sorte contenti videntur: in quo rursus mirandũ non est, dũ eò processit astuta hominum pernicies, vt quisq̃; suę destructionis factus sit artifex ingeniosus, foris scilicet habitu discissus, & intus in mente corruptus: foris legibus parere simulans, & vbique disseminans dolos: quorum tandem effectũ, & exitũ, ad vltimum infamia plenus, & omnibus odiosus è vita discedet.

De

re fidelem meo Regi, & regno, seu patriæ meæ, & iuste exhibere & exercere meum militarem statum ad honorem Dei, secundum vltimum posse meum. Sic me Deus adiuuet, & omnes sancti eius, Amen. Hocque iuramentum adeò fideliter & strictè obseruare solebant, vt audita proclamatione belli contra hostes fidei, maxime schismaticos Moschouitas in Orientali limite regni Suetiæ, & Finlandiæ, imò & à summis Pontificibus prædicata Cruciatà contra Turcas, ilicò proprijs expensis, armata, & valida manu alacriter prælia Domini bellaturi sese in expeditionem contulerunt, vel ad terram sanctam peregrinantes, accepto ad sepulchrum Christi militiæ cingulo, se in numerum fidelium armatorum contra eosdem Turcas pro religione præliaturi, voluntariè immiscuerunt: quò plerunque euenit, vt gloriosi victores redirent in terrenam patriam, & tandem coronam suscepturi, in patriam cælestem ac sempiternam.



De nuptijs plebeiorum.

MOs est plebeïæ multitudinis apud Gothos, & Suesones, sponsalia contrahere cupientis, pluribus vt ce remonijs, diuerso tempore, modo, ordine, ac testimonio repetitis, præsertim hac ratione, vt stabiliores permaneant in mutua cohabitatione, vt nullo sit opus diuortio, etiã à lege permisso. Parentes nanque puellæ ad coniugium petendæ, cuius stirpis, honoris, famæ, vel infamiæ, probi-

teriori parte laminas, à collo vsque pedes super fimbrijs ex utroque latere dependentibus, habentes. Scapulari autē virgines vtūtur, quo pudicitiaē obseruātia delignatur.



De pudicō virgīnum ornatu, & rigore pudicitiaē.

Virginum ergo ornatus in pretiosis & amplissimis aureis, vel auratis coronis, in capitibus erat: & pro pudicitiaē custodia, à collo antrosum retrorsumque dependebat sericeum, vel lineum candidi coloris palliū: quale nunc religiosi Scapulare, vel Patientiam nuncupant: quo habitu vel pallio, omnia corporis membra, tanquam freni moderamine, incedendo vel conuersando, cum admirabili modestia & verecundia (visu vel colloquio virorum nusquam, nisi parentum licētia permissa, vtentes) dirigebant. Tantaque inerat eis pudicitia, vt vix rogata virum publico in cœtu, donec coniugali vinculo fringerentur, raroque tunc, inspicere vellent. Ad eam casta celebritate oculos vbiq; etiam à licitis, refrenabant. Mira etiā & pertinax Aquilonariū fœminarū suę pudicitiaē custodia, vt etiā admissa honesto cōiugio, certis tēporib; refrenēt amplexus, ea scilicet cōstātia, vt ī toto īterpositione districti gladij mutuū sibi coarctēt cōgressū, veluti Saxo de quadā Thira Regis Anglię filia meminit, & insuper de singulari castitate multarū virginū illius cui,

De benedictione Catholicorum Regum.

Catholico ritu, in populo fideli regnaturus, multis & magnis benedictionibus, vt Deo acceptior, & populo vtilior, ac sibi ipsi securior fiat, repleti solet. Sed in primis sponte per sancta Dei Euangelia iurat, & coram

Frenū virgīnale.

Cōtinētia cōiugalis.

hibeantur, ut iis cum altantibus breui mora vescantur: tandemque valedicentibus amicis, sua pace fruuntur. Sequenti tamen die noua nupta cripibus absconsis, affabili incessu conuiuiis argenteos scyphos electiore liquore repletos, in signum quod materfamilias effecta sit, liberaliter propinat.

De adulteris, & eorum pœna.

Mulier adulterans, testimonio sex virorum deprehensa, perdit dotem, & quicquid secum tulit in cohabitationem viri: qui ea suscipiet: imò vitæ vtriusque potestatem habet & hæreditatis eorundem, vigore municipalium legum patriæ Gothorum & Suconum. Si verò multa contentari velit, etiam eam ex municipalibus præscriptam habet: quam & volens hic pertransco, licet Regi, Episcopo, & Fisco ciuitatis pars eius debeatur, cuiuslibet separatim. Si pœnam pecuniariam dare nequierit adulter, tunc duo saxa mulieri humero tenus imponi debent, & ipsa virilibus adulteri funiculo ligatis, ipsum per plateas ciuitatis aspicientibus cunctis pertrahere, ac demum abiurare ciuitatem, deinceps non ingrediendam, cogetur. Si vnus coniugum simile scelus commiserit, eadem pœna partialiter fiat, altero innocuo declarato. Verum ministro ciuitatis in talibus seruienti, speciale pecuniarum munus siue præmium deputatur.

LIBRI DECIMI QUARTI FINIS.

et Archiepiscopus, qui eum assistentia Coepiscoporum introduxit: Sta, & retine amodo locum tibi à Deo delegatum, per autoritatem omnipotentis Dei, & traditionē nostram, omnium scilicet Episcoporum, cæterorumque Dei seruorum: & quanto clerum sacris altaribus propinquiores prospicis, tanto ei potētiorē in locis cōgruis honorem impēdere memineris: quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri & plebis in hoc regni folio confirmet, & secum regnare faciat Iesus Christus. Vltimò Metropolitanus inter alia orationem super Regem ad Deum facit: Sis ei contra acies inimicorum lorica, in aduersis galea, in prosperis sapientia, in protectione clypeus sempiternus, & præsta, vt gentes teneant illi fidem, proceres habeant pacem, diligant charitatem, fugiant cupiditatem, loquantur iustitiam, custodiant veritatem, vt semper maneāt tripudiantes, & in pace victores. Reginae etiam mutatis mutādis, quæ sexui scemineo congruunt, plurima ex supradictis à Deo reuerenter optantur, &c.

De equitibus auratis, & eorum iuramento.

FActa igitur iuxta præmissas cerimonias (apud Deū & homines, omni auro commendabiles) coronatione, ipse Rex secundum formam antiquarum legum regnorum suorum, noua priuilegia diuerso hominum statui, quatenus, & quibus opus sit, liberaliter concedit, vel pridem ab antecessoribus suis concessa restaurat, & auget. Demum milites auratos, feudis abundāter distributis, cingulo, & ense, ac clypeo præstitis, tali tamen interueniente iuramento, in manibus alicuius Prælati assistētis facto, creat: Ego N. opto mihi ita Deum propitium, & beatam Virginem, ac sanctum Ericū, quod volo iuxta extremum meum posse per vitam & bona mea, defendere fidem Catholicam, & sanctum Euangelium, & tenere ac protegere Ecclesiam, & eius ministros in sua libertate & immunitate, & stare contra omne quod iniquum est, & confortare pacem & iustitiam, & defendere pupillos & orphanos, virgines, viduas, & pauperes, & fo-

*Donatū
Regium
Gotharū.*

*Insurādū
Equitum
auratorū.*

niues, & crustatas glacies spargens, vt frigora prolonget, obequitat victoriosus: eoque durio rem se simulat, & efficit, quò ab vaporariis stiria glaciales dependere videntur. Rursumque alterius equestris cohortis præfectus æstatis, Comes Flórialis appellatus, virentibus arborum frondibus, foliisque & floribus (difficiliter repertis) vestitus, æstivalibus indumētis parum securis, ex campo cum duce hyemali, licet separato loco & ordine, ciuitates ingrediuntur, hastisq; edito spectaculo publico, quòd æstas hyemem exuperet, experiuntur.

Dux æstivalis, seu Comes flóridus.

Ad idem.

VNde & acriter utraque parte triumphare cupiente, illa vehementius alteram urget, quæ eo die ex æris clementia vel austeritate videtur mutuare vigorem. Si hyemis asperitas adhuc suum gelu spirat, depositis hæstis cineres viuis igni scintillis commixtos, vris vel saccis extractos, obequitado hyemis persona, super aspicientes effudit. Similiter & hi, qui eodẽ cultu & habitu, quasi auxiliâres turmæ adiuncti sunt, in equis igniuomos globos eiiciunt in aspicientes. Ne autem æstatis persona ob defectum ramorum virentium florumque, cum sua equestri cohorte priuetur honore cupito, longè antea be tulas frondes, seu tilia virgas, uaporarii calore & irrigatione artificiosè virentes, quasi è sylua productas, clanculò elatas, sed apertè reductas ostendit: quo casu ob defraudatam naturam, hyemis propugnatores infestius instant, ne dolo quæsita victoria emergat, aut sistat in placida pompa: quæ tamè fauorabili astantis populi asperimum hyemis dominium peratius suffere negantis, iudicio, digna iustaque sententia conuincitur, vt æstati pro publica lætitia, victoria cædat, victoriamque partam splendido instructo conuiuio æqualibus perficiat, & corroboret haustibus: quâ assequi vix potuit hastis.

De Maias

tatis aut improbitatis, morū & industriæ sit procus, imò an legitimo toro procreatus, diligenter inquirunt: cōper taq; virtute viri, præsentibus duobus ex paterna maternaque linea testibus, pater præsentat filiam sub his verbis astanti proco: Do tibi meam filiam ad honorem, & vxorem ad medium lectum, ad ianuas, & clauas, & ad omnem tertiam pecuniam possidendam in mobilibus bonis ac immobilibus, & ad omne eius, quod superior Suetizà S. Erico habet, & ipse S. Ericus dedit. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amē. Eoque casu sponsalitia pacta vigorem suscipiunt, & accelerata maturitate, melioribus superadditis solennitatibus absolunt, talibus præsertim, vt affines, agnati & consanguinei, sub prudenti virorum ductore, ac honesta mulierum ductrice, statuta die in equestri pompa vndequaue ornatus ad Ecclesiam confluant parochialem: vbi ardentibus faculis mirificè factis & incensis, sacerdotali benedictione coronata sponsa producitur, atque ante summum altare lateraliter cum sponso collocata; vtriusque solennitet requisito cohabitationis in prosperis & aduersis consensu, per annuli impositionem, & nuptialem benedictionem, omnes præmissæ cæremoniæ ratificantur. Nec silendum est, quòd sub ipsa annuli impositione, dorso tenus pugno sese astantes impetunt, vt eadem ratione actum corroborent, vt in Aurati militis creatione, vt memor sit, seruari solet. Qui talibus adsunt nuptiis vt agnati, cognati, affines & amici, dona plurima, videlicet equos, boues, pecora, lectos, pannos, & fruges liberaliter offerunt: vt iis felicibus auspiciis incipiant, & perficiant lætorem cohabitationem. Specialibus tamen cæremoniis equus ac bos, & securis traditur: vt sciant se venire ad eum laborem, periculorumque societatem, qua idem nolle & velle permanere debeat, donec vel diuortio, si lex vrserit, vel morte soluatur. Sunt & multæ cæremoniæ circa tori introitum, vt parochialis sacerdos, si adsit, vel clericus, canat hymnum Veni creator Spiritus, cum inuocatione diuini auxilii, vt nouis coniugibus prospera cuncta desuper elargiantur. Præterea mos est, vt aliquot delicatiora fercula in lecto sedētibus nuptis exhibe-

De usu, alee & Schacorum.

MOs est apud illustriores Gothos & Sueones, filias suas honesto coniugio collocaturos, procorum animos miris ingenijs & passionibus examinare, præsertim in ludo Latruncolorum, seu Schacorum. Eo enim ludo ira, amor, petulantia, auaritia, fœcordia, ignauia, aliæque plures dementiae passionibus, & animi motus, fortunæque vires & proprietates demonstrari solent: scilicet an procus agrestis animi sit, quod subito triumphando indiscretè exulteret, aut iniurias illatas cautius pati, vel modestius auertere norit.

Procorum ingenium in ludo latruncolorum probatur.

*De chorea gladiatoria, vel armifera*

saltatione

Habent præterea Septentrionales Gothi & Sueci, pro exercitiâ inuentum alium ludum, quod inter nudos enses, & insectos gladios, seu frameas, sese exercent saltu: id est quodam gymnastico ritu & disciplina, ætate successiuâ peritis, & præfultore, sub cantu addefeunt: & ostendunt hunc ludum, præcipuè tempore carnispruii, Maschararum Italico verbo dicto. Ante eorum tempus eiusdem carnispruii, octo diebus continua saltatione sese adolescentes numerosè exercent, eleuatis scilicet gladiis, sed vagina reclusis ad triplicem gyrum. Deinde euaginatis, itidemque eleuatis ensibus, postmo-

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE DIVERSIS HOMINVM
EXERCITIIS.

EPITOME LIBRI DECIMI-
QVINTI.

De puerorum exercitijs.

NE autem Gothorum pueri, & adolescentes ignavia, & otio torpescere permittantur, aut damnatis artibus primos annos transigant iuuentutis, pro consuetudine semper seruatum est, vt diuersis exercitijs instruarur exilis ætas, præcipuè militaribus exercitijs reseruanda, in sagittatoria arte, iuxta vniuscuiusque ætatis capacitatem, vt se diligenter exerceant: eo videlicet modo, vt non pennis quidè pueris exhibeatur, nisi sagitta prius tetigerint metam, instructorum industria collocatam. Reperiuntur itaque pueri vix 12. annos egressi, tanta peritia sagittandi instructi, vt iussi telo trajicere caput, pectus, pedesque minimarum auium à longè positarum, infallibiliter tangant: nec minus senes oculorum aciem adhuc retinètes, Huius rei monstruosum exemplum Saxo Danorum historicus de quodam sene adducit: cuius ballista tam portento cornu protendebatur, vt denos neruo calamos adaptaret: hi vegetiore iactu pariter in hostem detorti, totidem numero vulnera confecerunt.

De ritu fugande hyemis, & receptione æstatis.

Svecis Meridionalibus & Gothis, lōgissimo prouinciarum spatio à polo remotis, alius ritus est, vt primo die Maij, sole per Taurum agēte cursum, duplices à magistratibus vrbitum cōstituuntur robustorum iuuenum, & virorū equestres turmae, seu cohortes, tanquā ad durū aliquē conflictum progressuræ, quarū altera, sorte deputato duce dirigitur: qui hyemis titulo & habitu, varijs indurus pellibus, hastisque focalibus armatus, globatas niues

Dux hyemalis.

specierum ludi, secundum varietatem tēporum ibidem
 currendo, luctando, saltando, pedibusque sursum erectis
 super manus ambulando, fiunt. Sunt etiam bellicę ar
 morum saltationes, quę clypeis ac ensibus, tribicinis mo
 deratione tardius vel celerius variantur ad saltum.



De Pyrrica saltatione.

MOS est ante aulas Septentrionalium Regum & Principum, tempore frigoris copiosos ignes, ex ar
 boribus abietinis præcipue, quarum ibidem copia est,
 instruere: quia ex earum combustione tantus enascitur
 sonus & stridor, vt à longè non videntes sed audientes,
 existiment corruere traves, & tecta. Ne autē fragor ille
 naturę videatur ociosus, quasi tympanis excitati circum
 sedentes ignibus fortissimi quiq; viri, in gyrū saltumq;
 conuertunt, tantoque impetu saltando, constringunt,
 vt necessum sit postremum quenque, quasi rupta fortis
 sima catena, in ignem illabi: moxq; exiliens saltantium
 applausu in sublimiori sede reponitur, vt ilico pro Re
 gii ignis violatione, amphoram vnā atque alterā, bene
 magnam, fortioris ceruisę epotet. Eo enim potū sanis
 simo, sobriè tamen exhausto, animam viresq; resumens,
 celerrimè reuertitur ad suos congyrantes, & saltatores,
 qui similiter motu, igne, siti que agitati, non inuiti retra
 huntur ad pœnas affixas, exceptis his, qui alias flammarū
 salubus

DENUM omnibus tam syluis, quam pratis, & cæpis
virescentibus, & florentibus, sole per Cancrum
transcunte, hoc est, in Vigilia Natalitii ortus D. Ioannis
Baptistæ (quem diem miris festiuitatibus seruabat anti-
quitas, celebriq; cultu posteris seruandum docuit, &
præcepit) populus omnis vtriusq; sexus & ætatis, turma-
lim in publicis plateis vrbium, aut planitie camporum,
vbique copiosis accensis ignibus, pro choreis tripudiisq;
exercendis, concurrere solitus, vetustorum heroum do-
mi forisque magna gesta vbilibet in orbe peracta, sal-
tando decantat: etiã quid illustriores fœminæ pro æter-
nis assequendis laudibus, amore seruandæ pudicitia p̄-
fecerunt. Præterea quid degenes ignauiq; nobiles,
crudeles tyranni, & turpes fœminæ exclusa honestate fe-
cerunt, patriis cantionibus & rhythmis sonantibus citha-
ris, ac tibis alternatim adductis, exolunt. Insuper puel-
læ matrum doctrina præmonitæ, quot quantaq; mari-
ti vitia, in lusibus alearum, rixa tabernarum, luxu vesti-
um, societate scurrarum, & continua ebrietate & crapu-
la exercent, psallendo resoluunt. Sed rursus ingenti-
osiores adolescentuli concinere norunt, quàm pigerti-
mæ, fallaces, indomitæ, rixosæ, garrulæ, furaces, ruga-
ces & infidæ sunt mulieres, ne solâ querela maritos lu-
gillent. Deinde quid perfidi ciues, versuti artifices, vagi
negociatores, stertentes nautæ, rusticiq; infideles, &
astutissimi proditores, ac blâdiloqui adultores, & auari
crudelesq; terrarum præfecti efficiunt, varietate can-
tionum, & musicis instrumentis exponunt: ea potissimû
ratione permoti, vt tenera iuuentus agnoscat, quàm ex-
celsa ac splendida virtus sit, æternisque laudibus di-
gua, bonorum inhærere vestigiis, & à pessi-
mis resiliere, ac præcauere
exemplis.

braturi: Si verò lupina pellis, aut lyncea, vel vulpina, aut alterius generis retibus excepta fuerit, pretium eius pro cereis Ecclesiæ fideliter adaptatur. Dixi præterea gladios, ut vim vi, si in insidijs occurrerit, repellant. Deinde secures, propter arbores ditis tempestatibus per transfuersam viam eiectas, ut liberè transeant, excidendas & amouendas, vel pontes subita inundatione perfractos celerius restaurent. Ferunt etiam lanceas loco baculi, ob aqueas fossas transiliendas. Habent nihilominus baculos annales, seu Calendarios (de quibus libro primo dictum est) pro gestamine manuum: quibus docent, disputant, interrogant, & concludunt lunares conjunctiones, & oppositiones, ac cursus, festa mobilia, ac fixa: pariter & signa dierum, infallibili experientia, quasi è libro declarata legerent, exponuntur & interpretantur.



De Principum funeribus & sepulturis.

MOS antiquorum erat, cadavera Principū in frondosis arboribus, præsertim quercinis, tanquam sacris locis numinibus consecratis, suspendere, aut flammis iuniperini ligni comburere, vel certis monticulis grandibus faxis, vel quadrato, vel rotundo ordine circumseptis, humi cū gladio & claua recludere; quæadmodū Saxo li. 8. de victo & mortuo Danorū Rege Haraldo meminit: cui victor Rex Suetiæ Ringo fastuosissimum

Rosa gladiatoris.

postmodum manuatim extensis, modestius gyrando alterius cuspidem capulumque receptantes, sese mutato ordine in modum figuræ hexagonæ subiciunt: quam Rosam dicunt: & illic eam gladios retrahendo eleuandoque resoluunt, vt super vnus cuiusque caput quadrata rosa resulet: & tandem vehementissima gladiatorum laterali collisione, celerrimè retrograda saltatione determinant ludum: quem tibiis, vel cantilenis, aut vtrisque simul, primùm per grauiorem, demum vehementiorem saltum, & vltimò impetuosissimum moderantur. Sed hæc speculatio sine oculari inspectione vix apprehenditur, quâ pulchra honestaq; sit, dū vnus parcissimo præcepto, siâ armata multitudo quadã alacritate dirigitur ad certam: eoq; ludo clericis sese exercere, & immiscere licet, quia totus deducitur honestissima ratione.

De arcuali chorea.

Ludi petauristici.

Alia etiam iuuenum exercitatio est, vt certa legè arcualem choream, ducant, atque reducant, aliis quidem instrumentis, sed eadem vt gladiatorum saltantium disciplina reducta. Arcubus enim, seu circulis inclusis, primùm modesto cantu, heroum gesta referente, vel tibiis, aut tympanis excitati, gyrando incedunt, seque dirigentes (qui Rex dicitur) sola voce reducant: tandem solutis arcubus aliquantulum celerius properantes, mutua inclinatione conficiunt (veluti aliàs per gladios) rosam, vt formam sexangularem efficere videantur. Vtque id festiuius sonoriùsque fiat, tintinnabula, seu æreas campanulas genu tenus ligant. Est & alia quædam chorea, seu ludi species, qua machina quadam lignea homines per aëra, rotarum more & impulsu iactantur: vel alio modo agilitate corporum insignes ludunt: vt hastis, circa quas se voluunt: funibus etiã, supra quos reciproci ambulat: item circulis, per quos se more pisciũ transmittunt: itè tabulis, è quibus in aëra pendent, vno brachio se sustinentes: hicque ludus Petauristicus appellatur, quod iuuenes leuioribus saltibus mouentur. Pilarũ etiã proiectilium, atq; fustium impulsu, aliarumque infinitarum specierum

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE ANIMALIBVS DOMESTICIS,

EPITOME LIBRI XVII.

PRAEFATIO.

ANIMALIVM genera vti multa, varia-
que sunt in toto terrarum orbe, suis provin-
cijs & naturis appropriata, ac distributa, vt
elephâtes, cameli, leopardi, leones, struthio-
nes, tigrides, simiâ, & id genus reliqua, sine
pilorû densitate in calidis terris numero incomparabili
multiplicata: Ita & in frigidis regionibus cõplures repe-
riuntur bestia, sed valde pilosâ, propter asperrimas hye-
mes exuperâdas: vt sunt vrsi albi, vrsi nigri, alces alti, ran-
giferi proceri, lupi feroces, gulones voraces, lynces per-
spicaces, lutrâ fallaces, castores medicinales, damulâ pâ-
uidâ, vulpeculâ astuta, nigra & albâ, atq; aliâ alibi in-
usitata naturâ & nominis bestia, successiuus capitibus
inferius per ordinem diligentius insinuandâ: ea potissi-
mum causa, vt pius inspector agnoscat, quàm admirabi-
lis excelsi creatoris affectus & amor est in omnibus crea-
turis suis, vbique terrarum suâ dispositione subiectis, ma-
ximè in frigidissimo climate Septentrionalis plagâ (con-
cessa naturali sagacitate) conseruandis: scilicet vt vndiq;
conclusa niuibus & gelu tellure pastum prohibente, ne-
dum viuere, sed & genus producere atque alere possint,
& inter asperrima elementa illâsa manere.

De Arietibus & Agnis.

Insula est in Gothico mari, regno Gothorum, seu Sue-
ticiâ subiecta, Gotlandia, id est bona terra, ab omnibus *Gotlandia*
eam frequentantibus sic nominata, eò quod inter Aquil-
onares insulas meritò felix & abundans, ob plurimas *insula.*
naturâ dotes, computari debeat, & magnificari. Hæc
R 3 arietes

salibus fuerant exercitati: quibus ars & robur inest, ut amplius haud possint in ignem intrudi. Fortius nanque tenendo, per experientiam didicere in tali spectaculo subsistere cauriores. Ideoque maiori mensura bibendi honorantur, licet minimè deliquerint in Regium ignem. Reliqui verò successiva acacritate etiam in profundam noctem salum continuantes, quasi omnes alternatim precipitantur in flammam: talique modo roboris firmitatem, varioque agitationis genere tyrones militiae plurimum consequuntur, ut constantissimos mores in igne, saltu, & duro tactu firment, quatenus seriosis instantibus bellorum congressibus, æquanimiter sufferre valeant turbationes vehementiores. Sortiuntur etiam taxillis adhibitis, quis ignem vestitus transliat. Si verò quis ianuam Principis malitiosa præsumptione iocum excedens offenderit, vix ignem, quod in eo non comburatur, euadet.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE ECCLESIASTICIS

disciplinis.

EPITOME LIBRI XVI.

De ritu grandi in Ecclesijs.

GENTE S Septentrionales ex pagis remotissimis ad Parochias baptismales profecturæ, aliud genus armorum, præter ballistam, gladium, & securum, non ferunt. Ballistas inquam, propter fetoces bestias, vrsos præcipue immanes & insatiabiles huiusmodi: qui tribus mensibus, Ianuario, Februario, & Martio plus solito ferociunt, quàm reliquo anni tempore: quod interimantur eo apud Deum præmissa vto, atque seruata fide, ut pelles feræ percussæ, quasi pro sacrificio scabellis sacrorum altarium sub pedibus celebrantis offerantur. Et hinc est ortum, quod maximo ac horrendo vrgente frigore, super vrsinam pellem stant sacerdotes celebraturi.

ſpecialiter ordinatis, nutrirī ſolent: hyemeſque produ-
ctiore, aſperiorique inualeſcente, putaminibus querci-
nis, loco ſœni vel culmi, iumenta veſcuntur. Aestate ve-
rò, in lucidiſſimis noctibus pascua ſumunt ſub cura pa-
ſtorum, propter improbos vermes, & bruchos: quos ipſi
cuſtodes piceis fumis, ubique pinorum còbuſtione flam-
mantibus, exurunt, aut arcent. Sed non ex integro: quia
ingruente autumnali tempore, bruchi ingrediuntur cu-
tes macrorum bouum, ibique hybernant, vt tempore ver-
nali cutem exeant, ac hoſpitem vexent; veluti erucæ fo-
lia arborum depaſcentes, quarum ſeminario folliculo
inhærentes, hyemem tranſigant quietiorem. Boues ta-
men, quibus vermes huiusmodi ſunt infeſti, è cœtu alio-
rum, quantum industria permittit, ſeorſum impinguan-
di maſtandique ſegregantur: tuncque dorſotenus velut
cribrum cutis perforata apparet, pretium ſui diminuens
aliena labe. In ijs autem locis ſanius conſeruantur, cele-
riusque impinguantur, vbi nec muſcarum aculeis, nec
bruchorum ſtimulis agitantur & fatigantur, & herbarum
virentium ſatieta non priuantur.

De Equis Septentrionalibus.

NOruagici equi ſtatura mediocres, admirandæ forti-
tudinis & pernicitatis ſunt, in montibus ac vijs ſa-
roſis penetrandis, Suetici verò ac Gothici, paludes &
colles altos, profundosque ſaltus indifferenter longiore
dieta, magnaque celeritate abſoluunt, Oelandici, quæ
paruuli ſunt, ludicro magis ſpectaculo, quam labori de-
putantur: licet & in illis egregij laborioſique, diſtincto gene-
re reperiatur. Equi etiã Finnonici bonæ qualitatis ſunt,

De Equis præliaribus.

Maximi verò equi quos Septentrio producit, præfer-
tim in regno Veſtrogothorum, non ſolum publico
ediſto hippagogis educi prohibentur, ſed vt militariſ
exercitijs, & diſciplinis ad omnem armorum vſum pro-
patriæ deſenſione cautiſſimi, cuſtodiri, & adaptari de-

adhibuit funeris cultum. Hæc etenim pietatis conditio est, vt victum victor inferijs prosequatur: & qui defuncto hosti (teste eodem Saxone lib. 111.) iusta persoluerit, superstitis sibi fauorẽ adsciscit: viuũq; beneficio vincit, quisquis extincto studium humanitatis impedit.

*De varietate egrotantium, morborum,
& medicinarum.*

MOrbi Aquilonarium peculiare hi sunt, Tussis, calculus, dentium oculorumque dolor, tormina intestinorum, febris, pituita, scabies, & Gallicus morbus, ac puerorum morbilli: pestis etiã quò rarius venit, eò ferius interimit homines, in crapula præsertim infatuatos. Est & Alius morbus castrensis, qui vexat obsessos & inclusos: talis scilicet, vt membra carnosã stupiditate quadã densata, & subcutaneo tabo, quasi cera liquefcens digitorum impressioni cedant: dentesque veluti casuros obstupescit: colores cutium candidos, ac cæruleos reddit: torporemque inducit cum nausea capiendarum medicinarum: vocaturque vulgari lingua gentis Schoetburch, Græcè Cachexia, forsitan à subcutanea mollitie putrescente: quæ videtur esu salforum ciborum, nec digestorum nasci, & frigida murorum exhalatione foueri.

Morbus castrensium, qui videtur dici cachexia

Sed vim tantam nõ habebit, vbi muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperti. Insuper

si diutius grassatur iste morbus, absynthiaco

potu continuato illum arcere, sicuti &

calculi radices, per decoctionem ve

teris ceruisiæ cum butyro epo

te, tollere solent: quæ passio

res huiusmodi calculi

& renũ, totaliter au-

ferre, vel in mag-

na parte alle-

uiare so-

lent,

decadumque numero exportantur ad Germanicas oras: vbi rursus amplius disperguntur in orbem. Similiter & casei, propter efficaciam nutrimenti, ac medicinæ, scilicet stupidæ ac ingrossatæ carnis, vel turgentis. Carnibus caprinis crudis, sole, sale, ventoque ficcatis, incolæ auidius vescuntur, quàm ilico mactatis: idque tempore æstatis, & agriculturæ.

*Carnes
crudæ ca-
prarum es-
duntur.*

Que munera dentur nouis nuptis.

Populis Aquilonaribus mos est, nouæ nuptæ plebeie conditionis, pro iniuriis augendisque armentis, & domestica supellectile, liberaliter donare porcam, ouem, & vaccam, atque marito equinos pullos, canem, felem, & auferem.



De Raniferis.

IN partibus Septentrionis vtriusque Bothniæ (sic enim extremi Aquilonis terre, quasi à fundo vasis, vocatur) & magnæ Lapponiæ, bestia tricornis est, de genere cerutorum, sed longè procerior, robustior, ac velocior, Ran-gifer duplici ratione dicta: vna, quòd in capite ferat alta cornua, velut quercinarum arborum ramos: alia, quòd instrumenta cornibus, pectorique, quibus hyemalia plaustra trahit, imposita, Rancha & Locha patrio sermone vocantur: quorum cornuum duo cæteris maiora, eo loco,

*Rancha.
Locha.*

R s quo



arietes, siue verueces, cæteris robustiores, & proceriores producit: quibus quaterna, vel octona cornua crescunt: tantumque ferocia à cornibus mutuant, vt tempore coitus, nisi ferra vel lima demantur, cæteris animantibus sint nocumento, ipsique pastori rebelles. Lanam habent longam, & mollem: quam aliquando Romæ exigua veste resolutam, artifices birreta facientes, mirè commendarunt. Habet etiam tota Septentrionalis regio magnorum arietum & ouium multitudines: in quibus & fœminæ cornua gerunt arcuata. Sunt & multa loca versus polum Arcticum, vbi nec arietes, nec oues cornua habent, neque tauri, aut vaccæ.

De Bobus & Vaccis.

REgna Aquilonaria, præsertim Vermelandia ac Dalia, propter pascua vberissima, boues habent electissimos, etiam prouinciæ Vestrogothorum: hi que boues singulis annis non tam proceritate corporis, quam numero magno multiplicantur. Habet & Noruegia, Suetia, & Finlandia similes, ad æstiualia, seu hyemalia plaustra, seu etiam agrorum vsus aptissimè dispositos: quibus, sicuti & equis, ad vomeres voluendos vtuntur. Sed nunquam vaccæ plaustris trahendis, aut agris præparandis aptantur: imò nec vlli oneri, ob spem vitulorum gignendorum, subduntur. Sed hi adhuc tenerrimi à matribus segregati, sæuiente frigoris horrore, in æstuarijs ad hoc
spe

nos Domini M. D. xxxiii. postquam aliquot illustribus viris terræ Prusiæ, cum ad spectaculum, tum ad generis propagationem, decem similes vtriusque sexus rangiferi emissi essent, syluestri libertate donati sunt: at nihil inde compertum erat, an ipsa mutatio loci profuerit stirpis propagationi.



De curulis plaustris Rangiferorum.

Videndum est, duo esse genera Rangiferorum, syluestrium videlicet, & domesticorum: qui vsibus humanis subdita mansuetudine fideliter inseruiunt, vbi feræ naturæ reliqui in solitudine relictæ, augmento generis se sociant, vt interim venatione premantur. Qui domestici sunt, curulis plaustris aptantur, optimeque grauissima plaustra per rura camposque deducunt, res scilicet pretiosarum pellum, pannorum, piscesque diuersæ speciei continentia: eò quòd pro maiori parte Lappones ichthyophagi sunt, inexhausta fertiliùm aquarum piscatura viuentes, vt & infra de eorum diuersis exercitiis erit aperendum. Iter itaq; eorum est in vallibus planis, Noruegiã (ad quã frequentius proficiscuntur) respiciens, tanq; in rerum cõmutatione locũ viciniorẽ, ac populũ fidelioris amicitijæ seruadæ cõmodiorẽ. Qui verò his curibus præfecti sunt, vulgari gentis noie *Que-nar* appellantur, singulis diebus, si ita beneplacitum est, aut

*Lappones
Ichthyo-
phagi.*

beant, satis strictè iubetur. Tales etenim equi hyemalibus bellis, quæ in Aquilonaribus regnis fiunt, ob connatum frigus assueti, hyemis patientes, animositate ac fortitudine armatum fessorem, quocumque direxerit, inoffenso accessu, ac valido cursu intrepidè comportant: & ob id omnibus generosis equis, quos Hispania, Neapolis, Gallia vel Germania gignit, assimilari possunt, si præferri non merentur. Licet Africis, Numidicis, aut Turcicis equis in celeritate cursus non comparantur: hanc tamen velocitatem mira audaciâ & fortitudinè recompensantes, pro natura populi, loci, & temporis qualitate, maximis bellis satisfacere deprehenduntur.

De Felibus seu Cattis.

*Feles can-
dida.*

FELÈS seu catti, Græco vocabulo Aeluri nuncupati, satis magni, frequentesq; cædidi præsertim coloris, in Septentrionalibus terris reperiuntur: qui nedum domos, humanasque habitationes, horrea, atque granaria, sed & agros ædibus viciniore, mira sagacitate murium glirumque præda compurgant. Qui verò sylvestres sunt, aui- bus, & minutulis animalibus insidiantes, vescuntur. Harumque felium pelles vestibis subductæ, mirè profunt aduersus hyemales asperitates.

*Feles syl-
vestres.*

De Hircis & Capris.

*Hircorum
& Aquil.
numerosus
grex.*

HIRCORUM & caprarum in Aquilonaribus terris longè maior est abundantia, quàm in reliquis Europæ locis, ob montana pascua, & pastorum caprariorum diligentissimam curam. Hirca itaque ibidem sunt magno corpore, crassis cruribus, breui & plena ceruice, auribus flexis & depressis, paruo capite, longo, spisso ac nitido collo, cornibus altis & latis, animosi, bellicosi, & robusti, ita vt lupis mediocribus, canum tamen auxilio, congredi non formident. Fere omnes colore albi sunt: ita & capræ. Hyemè pascuntur pinearum arborum corticibus, atque musco, & populeis virgis. Pelles eorum maximis nauigijs, quæstus & lucri causa,

*Hirci &
capræ fere
oës albi.*

deca-

De commoditate partium huius animalis.

LAC deputatur ad vsum domestici nutrimenti, ac ferum illius, ad potum conuenientem. Pellis pro tegumento humano, ram corporis, quam lectorum: imò equestrum sellis, culleis, & follibus artificum diuersorum aptatur: valde enim tenax & fortis est, ac durans. Nervi loco lini (ibidem ob frigora non crescentis) ad indumentorum vsum, instar fili præparati, deputantur, prout superius Lib. IIII. de colligatione nauium, ferro deficiente, fuerat interpretatum. Ossa atque cornua, arcuum & ballistarum artificibus, auidè ea pro rerum cõmutatione quærentibus, applicantur. Similiter & vngulæ spasmaticis profunt. Pili pro farciendis mollificandisque sellis equestribus, atque puluinaribus pro hospitibus honorandis, & hyeme reprimenda. Carnes eius animalis optimæ & salubres sunt, sale ventoque siccata, durabiles ad plures annos: licet interim mos genti sit, ex venatione veteribus adiungere recentiores.

LIBRI DECIMI SEPTIMI

F I N I S.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
DE ANIMALIBVS SELVESTRIBVS.

EPI TOME LIBRI DECIMI-
OCTAUI.

De Alcebus seu Onagris, & captura earum.



Agantur Alces instar ceruorum gregatim in vasta solitudine, insidiisque extensorum telorum, industria venatorum sæpissimè capiuntur, vel maximorum canum insultu retruduntur in antra rupium, vt inde raro viuæ euadant: imò quiescentes

quæ ceruus, habet: sed ramosiora ac extensiora, ad ramos quindecim aucta. Aliud verò in medio capitis, ramusculis circumstantibus cæteris breuioribus, situm est, caput vndique contra inimicas bestias, præcipuè lupos, armatum reddens, imò admirationis decus inter cætera monstra præsentans. Cibus huius bestię est, muscus montanus, candidus, præsertim in hyeme, niuibus in superficie soli coopertus: quas niues, licet densas, naturæ instinctu (quasi syluester equus) perforat, cibum quæsiturus. In æstate verò foliis ac frondibus arborum, stando eundoq; melius, quàm se inclinando floribus ac herbis, propter cornua nimis antrorsum incuruata, vescitur: idque laterali & obliqua capitis inclinatione. Iubatum habet colulum, veluti equus: vngulas bifurcas, & ferè rotundas, à natura tributas, eò quod eius transitus, aut cursus etiã admissio fessore, fit super altas niues, in vallibus, campis, aut montibus condensatas.

De utilitate huius animalis.

Mansuefacta hæc animalia, veluti armentarii greges, maximam præstant dominis suis utilitatem, videlicet in lacte, pelle, neruis, ossibus, vngulis, cornibus, pilis, ac carnibus ad victum delicatiorem. Quidam terrarum incolæ possident x. xv. xxx lxx. c. ccc. vel d. qui pastorum cura ad pascua ducuntur, & reducuntur, stabulisque, ob agmina montanorum luporum (cæteris ferociorum) grassantia, clauduntur. Educti in terras alienas, præsertim vltimarinas, ob cæli solique mutationem, aut insolitam escam (nisi pastore consueto cibentur) nõ diu supersunt: quemadmodum olim Illustrissimum Principem Suetiæ Stenonem Sture iuniorem, Duci Holsatiæ Friderico sex huiusmodi animalia misisse, notatum est, duosq; masculum & fœminam, Laponicę gentis coniuges, eisdem animalibus adiunxisse custodes: quibus è sua nativa terra translatis, atque alienę directioni subiectis, quia optata quies, viuendi que ratio subtracta erat, nec ipsi, nec bestię singulari cura destitutæ, diutius in vita manere. Similiter & à Rege Suetiæ Gostao circa an-

*Rangiferi
6. vna cū
pastoribus
duci Hol-
satię mis-
si moriun-
tur.*

bente cane, opposita arbor eliditur, quasi fungus adesset. Onagri naturæ instinctu, norunt apta certamini loca, scilicet in lubrica glacie, in qua mucronatis ungulis sunt solidiores, ubi lupi quasi in vaginis ungulas retinent viribus vacuatas: atque ita in conflictu manentes, non procul absunt venatores, qui fatigatam partem prælio excedentem, ad interitum usque subsequi solent, alieno periculo prædas opulentiores conquirituri. Fit enim atrox certamen, ut pauci onagrorum, at multi luporum lacerati linquantur: quos ob pellium valorem venatores accipiant, atque interim onagri seu alces in tuta recedunt. Lupi procul dubio super congelatum niuium cacumen, tanquam leuius insultantes, exciperent victoriam, ubi alces graui pondere niuibus immersæ, lupis fierent esca. Ita prouidens natura unicuique animanti, idoneum campum pro sui defensione distribuisse videtur.

De Cervis & Damulis.

Licet in Septentrionalibus terris, plus quam in alia orbis vlla regione, videntur asperissima frigora prædominari: tamen innumerabilis ibidem etiam ignoti generis animalium multitudo reperitur, ut partim dictum est, atque peramplius ostendetur. Inter quæ ad esum humanum prædicti onagri, & hæc dicendi cerui, damulæ, atque capreoli, nobiliorem sortiti sunt æstimationem: & ob id eorum venatio solis nobilibus, atque eorum officialibus, & priuilegiatis regnicolis, ut sunt hospitem receptores, & Ecclesiarum præfides, antiqua lege reperitur admissa: atque etiam ne auiditate venatorum (quorum maximus ibi numerus est) solitudines euacuentur in sobolis propagatione. Cornibus tamen in nemoribus, tanquam pignore futuræ prædæ relictis, vtuntur occupatores: licet non facilius sit ea inuenire, quam ceruas prospicere parturientes, aut onagram liberum in terra saluginis rugientem.

30. milia- aut exigit necessitas, centum, & quinquaginta millia
 ria Gothi- passuum, id est, triginta miliaria Gothica, siue Germani-
 ca. vno die ca conficientes: cursusque eorum animalium non mino-
 excurrunt ris grauitatis, quam equorum reputantur.
 curules
 rangiferi.



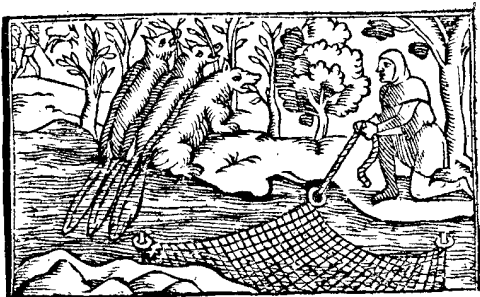
De vehiculis hyemalibus Rangiferorum.

H yemalium vehiculorum vsu miram commodita-
 tem assequuntur prædicti lappones, maxime quod
 lubricitate huiusmodi vehiculorum cum niue confor-
 mi, longa peragunt itinera, ad loca rerum commutatio-
 nibus deputata, prout superius Libr. XI. de forma eo-
 rum extitit declaratum, & edicto, ne externis hominibus
 ob maximam celeritatem accomodentur. Hic verò
 ostenditur, quod ea velocitas causatur ex pellibus tener-
 rimorum Rangiferorum, vehiculis his hyemalibus sub-
 ductis, hac præcipue arte, vt anterior pars pellis, antror-
 sum consuatur sub rheda: quo fit, vt pili foras euerfi, ne-
 dum lubricitatem generent progrediendi, sed & resisten-
 di firmitatem, ne retro labatur auriga: alioquin in colli-
 bus altis nunquam haberetur, aut perficeretur opta-
 tum iter. Imò eo compendio viatores arcu-
 bus sagittisque extensis, syluestres
 rangiferos venatu acqui-
 rere solent.

& hominis, venatoris præsertim, parte comprehensa, nõ antè quàm fracta concreperint ossa, morsu resoluit.

De Gulonibus.

INter omnia animalia, quæ immani voracitate creduntur insatiabilia, Gulo in partibus Suetiæ Septentrionalis præcipuum suscepit nomen, vbi patrio sermone Ierff dicitur, & lingua Germanica Vielefrass, Sclauonicè Rossomaka à multa comestione: Latino verò non nisi fictitio, Gulo, videlicet à gulositate appellatur. Grosfities eius, vt magni canis: aures & facies, velut catti: pedes & vngulæ asperrimæ: corpus villosum, & prolixorū pilorum subfuscorum: cauda vt vulpis, licet breuior, sed crinium densiorum: vnde optima conficiuntur hyemalia capitum tegumenta. Hoc igitur animal voracissimū est. Reperto nanque cadauere, tantum vorat, vt violento cibo corpus instar tympani extendatur: inuentaq; angustia inter arbores, se stringit, vt violentius egerat: sicq; extenuatum, reuertitur ad cadauer; & ad summum vsq; repletur: iterumq; se stringit angustia priore, repetitq; cadauer, donec eo consumpro, aliud sollicita venatione inquirat. Creditur à natura creatum ad ruborem hominum, qui vorando, bibendoq; vomunt, redeuntq; ad mensam, noctes & dies continuaturi, prout Mechouita in sua Sarmatia opinatur. Caro huius animalis omnino inutilis est ad humanam escam: sed pellis multum comoda, atque pretiosa. Candet enim fuscata nigredine, instar panni Damasceni, diuersis ornata figuris: atq; pulchrior in aspectu redditur; quò artificum diligentia & industria, colorum conformitate; in quocunq; vestium genere fuerit coadunata: soli Principes & magnates eo indumento tunicarum more confecto, hyemis tempore vtuntur: quia calorem adducit citius, & eum diutius seruat inductum: idq; non solum in Suetia & Gothia, sed & in Germania, vbi raritas harum pellium maiorem sortitur æstimationem, quando nauigijs vnà cum cæteris mercibus fuerit appetiata.



De Castoribus.

Maxima horum animalium abundantia est in Septentrionalibus aquis, eò quòd quietiores sunt, quàm Rheni, vel Danubii: vbi strepitus est, & incessabilis nauigantium labor. In Aquilone infiniti fluuii sunt, & arbores aptissimæ, pro domibus ædificandis: quas & mira fabricant arte, docente magistra natura. Gregatim etenim ad cædenda ligna incedunt, dentibusque ligna præscindunt, & præscissa ad sua latibula miro modo cõportant. Nam vnum ex suo grege laboribus inutilem, de fidem aut ignaum, vel senio confectum, sed maximè alienæ societatis & gregis profugum, pro vehiculo pedibus eleuatis supinum, in terram dorsotenus sternunt: inter coxas & crura, ligna ordinant, & componunt: & eum trahentes ad suas mansiunculas, à lignis exonerant: iterumque exerunt & redeunt, donec institutæ domiculæ fuerint. elaboratæ, situ scilicet bicamerali vel tricameralli, vt corpus ab aquis emineat, atque cauda in eis quiescat, quæ, vt pedes posteriores, pro piscibus in escis habetur. Est enim cauda instar piscium squamosa, coriaria, tû densitate suffulta, atque nodis latentibus mirè distincta, delicatissimam præbens escam, atque medicinã iis, qui faucibus intestinis elanguent. Nec periti coci eius præparationem ignorant, siue pro cibo, siue pro medica resuscillatione sit præparanda. Dentes habet acutissimos, vt arbores iuxta flumina, quasi ferrea nouacula cædat: quin

& ho-

Portatur in syluam cadauer recens, vbi frequentius hæ *Gulonine*
 bestia vagari videntur, præsertim in niuibus altis: (æsta- *pelles asta*
 te enim nil valent pelles) quo cognito per odorem, & ap- *te nil va-*
 prehenso, vescitur, donec ventrem instar tympani exten- *lent.*
 sum, inter arbores angustas, non sine criciatu cogatur
 exonerare: sicque occupatum, lata dimissa sagitta venator
 occidit: Est & alius modus huius bestia capienda, per
 trabes tenuissima chorda distinctas, vt eitis leui motu,
 cadauer edendo straguletur: vel etiam in effossas scrobes,
 seu cauernas obliquas incidens, capitur si cadauere
 immisso famés vigeat vt vescatur. Aliaque via vix con-
 ceditur, vt à canibus apprehendatur, cum ungulas, den-
 tesque adeò acutos habeat, vt eius congressum formi-
 dent canes, qui in ferocissimos lupos vires suas exten-
 dere solent.

De Leporibus:

Quia in frigidis nationibus Septentrionis maxima
 est leporum multitudo, volui paucis eorum na-
 turam saltem in mira colorum mutatione declarare. Est
 igitur certissimū, omnes lepores Aquilonares post æqui- *Lepores*
 noctium autumnale, primo præsertim niuium casu, can- *astate leuo*
 didum (dimisso griseo) induere pilum: Vidi & ego mu- *copæati,*
 res candidum saccharum continuè comedentes, album *hyeme ve-*
 induisse colorem, atque itidem eundem exuisse, saccha- *rò albi.*
 ri comestione subtracta. Quantum ergo ad escā leporū *Mures cās*
 Septentrionaliū regionū, certū est, eos (frigore, ac niui- *didi.*
 bus conclusa terra) vesci corticibus arborū pinei, querci-
 ni, tremulei, ac populei generis, & alijs sagacitate natu-
 ræ conquisitis, non autem niuibus, vt Plinius opinatur
 lib. vi i. in mensibus hybernis. Somnūque capiunt sub
 densis abietum ramis, altitudine niuiū (fouea relicta) cō-
 dēfatis. Habet nāq; hoc genus arborū maius frigoris tē-
 peramētū, propter densitatē ramorū, & latebras secretas
 in animalibus cōseruandis, quàm quoduis aliud fruticū
 genus. Aestate verò in rupibus, & petris domiciliū eligit
 securum, cum se nouit naturali cooperante timiditate,
 omnibus animantibus datū in prædā: quam sola veloci-

Neque incolæ terrarū quæstus causa permittunt has pelles educi in alienas regiones, cum & earum tegumentis tractent in hyeme hospites honorabiliores: argumentum ostēdentes sufficiens, sese nihil amœnius, clariusque ducere, quàm bonos hospites quouis tempore & ordine magnificare, etiam in vehementi frigore, quando inter alia beneficia lectos tam pretiosis pellibus stratos, eisdem exhibent præparatos. Sed neque silendum existimo, quòd dormientibus sub harum pellium tegumentis, euenire solent somnia, quasi eius animalis vitæ, naturæque conformia, in insatiabilitate deuorandi, & bestijs insidijs faciendis & præcauedis: quod forsan sub ratione fit, vt qui species calidas, zinziber, aut piper comedunt, comburi videantur: & saccharum manducantes, aquis suffocari credatur. Videtur & aliud subesse naturæ secretum, vt ijs pellibus induti, bibendo & comedendo nullum saturitatis vestigium relinquunt. Intestina huius animalis, citharædorum opera ad vsum chordarum (voluptate gentium) formata, seu extensa, raucum generant sonum: qui temperamento chordarū dulcium citò resoluitur in amœnitatem. Vngulæ in modum circuli vertiginosis capitibus, ac tinnientibus auriculis appensæ, celeriter recuperandæ sanitati profunt. Sanguis eius aquæ calidæ admixtus, venatoribus est pro potu: imò etiam melle rarissimo conditus, in nuptialibus triumphis propinatur. Aruina seu pinguedo eius, putridis vlceribus per modum vnctionis adhibita, celerimè sanitati confert. Dentium vsus incantatoribus patrocinatur. Vngulæ prædictæ recenter extractæ, catts, canesque fugant, si monstrantur, quemadmodum auiculæ viso vulture, vel crythrotaone.

*Gulonis
pellis, san-
guis, arui-
na, dentes
quid va-
leant.*

De modo venandi Gulones.

Venatorum arte varia acquiritur hoc animal insidiosum solo respectu pretiosæ pellis, hoc modo:

Portatur

Lynces in Septentrionalibus syluis non adeò frequentes generantur, vt lupi, licet impares haud sint in auiditate prædarum. Natura igitur lyncis est, vt non respiciat retrò, sed continuo progressu & saltu præcipitet cursum. Cibus illi syluestrium cattorum frequentior, aut suauior est: quia sicut illis libentius vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiatur. Pelles eius mollioribus plumis, & pulchrioribus maculis præditæ, satis carè venduntur, præsertim in asperissima hyeme prædatæ: tunc enim in virtute, & colore sunt aptiores, vti æstate viliores, imò deteriores.

De Lupis & sauitia eorundem.

Sicut Africa & Aegyptus inertes, partuosque lupos signant: ita frigidus orbis Septentrionis hos asperos & truces emittit. Et verè sic esse, sauitia & malitia eorù ostendit, præsertim tempore coitus & frigoris immensi, quando viatores armatos incedere oportebit, vt se, iumentaque sua illæsos conferuent, præcipuè mulieres partui viciniore: quibus lupi capto odore magis insidiantur. Ideoque nulla fœmina sola permittitur itinerari, quin armatus custos illi assistat. Euenit enim plerumque mense Ianuario, vt hyemalibus vehiculis homines itinerantes, agminatim ab utroque latere accurrentes lupos, si viuere velint, arceant sagittis & bombardis: vnde fit, vt non secus viatores ad priuata negotia, etiam Ecclesias rurales transituri, armis prædictis sint prouisi, quàm ad publica certamina forent profecturi; imò in tantam sæpissimè ferociam, & rabiem urgente fame, frigore, & naturali congressu incidunt, vt humanas habitationes intrantes, rapta iumenta ibidem celerius deuorent, vel secum in syluas lacerata deportent. Sed neque impunè hoc faciunt: habent etenim & in his malis remedia ruricolæ, quòd falces ferreas alligato cadauere ponant in niuibus: vt lupi prædam voraturi, podibus amputatis pœnas luant, vel sagittis impetiti, illicò moriantur, vel subterraneis specubus auiditate prædæ immergi, fame macerentur.

*Lupi insidiantur au-
dius muie-
ribus præ-
gnantibus.*

De multiplici genere Luporum.

SVNT in montibus Doffrinis, Suetica ac Noruegia-
na dominia diuidentibus, lupi albicantis coloris,
gregatim, vt pecora, partim in vallibus, partim in mon-
tibus euagantes: quorum esca sunt animalia imbecil-
la, vt mures, talpæ, &c. Syluestres & communes lupi
sunt, qui armentis incolarum mira importunitate insi-
diantur, vt vaccis, vitulis, capris, ouibus, &c. Contra
quos, pauperiem incolis facientes, venatio publica, lo-
co, die, & hora instituitur, vt retibus, canibus, ac reli-
quis insidijs interimantur. Non enim tantam curam
habent pro veteribus lupis intercipiendis, quàm ca-
tulis, ne coalescant, interficiendis. Quidam etiam ex
catulis sic interceptis, etsi domestici fieri videantur in
vinculis clausi, tamen sæuissimi generis non oblit, qui-
busuis alijs etiam volatilibus insidiantur. Fœtus ta-
men ex ijs, & cane domestica procreatus, valde ini-
micus efficitur in omne aliud luporum genus, quod
Thoës. gregibus insidiatur. Est & genus Luporum Thoës di-
ctum, cæteris longitudine procerius, sed breuitate cru-
rum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum ho-
mini: habitum, non colorem mutat: per hyemes hirtum,
æstate nudum.

*De Lutris & earum diuersitate, ac
pellium falsitate.*

LUTRÆ quadrato ore mordaces, vt castores: quibus
similes in pellibus, triplo tamen longiores, & in
Septentrionalibus aquis, præsertim superioris Suetiæ,
Helsingiæ, Medelpadiæ, Angermanniæ, Iemphæ, &
Bothniæ vtriusque reperiuntur: quarum pelles, sicut ca-
storum, atque aliorum animalium, mira multitudine
versus Moschouitas, & exinde versus Tartaros expor-
tantur: quia in ijs locis frigidioribus, pro humanis tegu-
mentis, rerum commutationibus potius, quàm num-
mis auidissimè comparantur. In Suetia autem apud
Lutæ quosdam magnates adeò cicurantur, seu domesticantur

*Lutæ cū
curata ser-
uiūt cocis.*



lutræ, vt signo dato per cocum, vadant in piscinam, piscem magnitudine ab eo designata suscipientes, rursumque alium & alium, donec sufficit imperatis satisfecisse. Caro eius solummodo valet pro bestiis venatione apprehendendis. In magno etiam vsu gentium Aquilonarium pelles earum sunt, ad fimbrias (propter corij tenacitatem) vestium ampliandas. Numero de- *Pellesscaphisticæ*
 cadum, vt castorinæ, atque vulpinæ, seu mardurinæ, *qui deprehendi possunt.*
 &c. diuenduntur: carbonibusque, & piceo fumo falsificantur, vt appareant nigredinem tenere resplendentem: sed mox linteo albo attritæ, colore relicto, sophisticationem ostendunt. Ita & luporum pelles, carbone ac creta puluerisatæ, linteo confriatæ, demonstrant falsificationem, Ita & sciurinæ (Doffe Italicè dictæ) pelles, creta resperisæ, seipsas panno adhibito atro ostendunt, quis naturæ vel artis color sit inueniendus & æstimandus.

. De Sciuris.

HOrum animalium minorū infinita est multitudo in Septentrionalibus syluis, pilorū densitate & colore distincta: vna adiecta infallibili regula, quòd quantò magis tractus terrarū vergit ad Septentrionē, tantò pulchriores (frigore causante colorē) sunt harū bestiarum pelles, sub eleuatione poli scilicet 77. graduum
 S 4 incipien-



incipiendo versus supremum polum: in quo spatium venatores magis fatigantur, quam satiantur, hac infinita præda ubique in arboribus, veluti grege piscium in aquis abundante, ea præsertim commoeditate, quod arbores non sunt sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quanto magis reditur ad Austrum, tanto deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro huius bestiolæ assa, venatoribus est pro esca suavi. Dentes verò præstigiatoribus seruiunt, vt ijs detegant futuros euentus.

*Sciurina
edunt ve-
natores,*

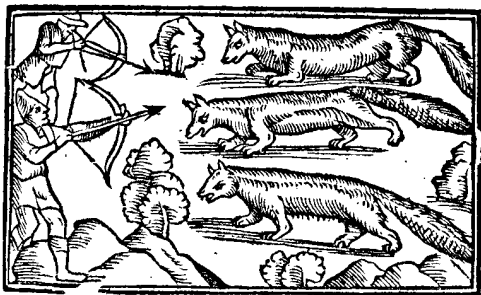


Adhuc de eodem animali præscio futurorum.

*Sciuri cor-
tice tranā-
tes, cauda
pro velo
vtuntur.*

TRanarat hæc bestiola per amnes exiguo ligno, caudam habens pro velo expansam: nō enim ei natura alium

alium concessit natandi modum, propter exiguum corpus, & nimiam pilorum densitatem in cauda villosa: qua cito imbuta aqua, mergeretur in fundum. Neque pedes habet huic necessitati accommodatos: alioquin fagacissima est tempore caloris, vt cibos habeat pro parte longæ hyemis reconditos, vbi dormiendo & quiescendo reposuerat nidos: quos claudit ad latus, vel aperit iuxta flatuum asperitatem. Nuces autem corylinæ, & faginæ, siue pinei pampini, sunt cibus earum. Estque alia earum species, quæ somno pascuntur pro cibo. Miræ pernicitatis sunt in saliendo de vna arbore in aliam: caudaque librant motum, & agilitate vngularum acutissimarum in ramis exultant, ludosque pulcherrimo spectaculo super congelatas niues ostendunt. Harum pelles decadem numero ad plura millia, quasi ad totam Europam nauigijs institorum exportantur, pretii augmentum viarum longitudine atque voluptate eas concupiscentium, accumulantes. Senibus quidem utilis, & honestus vestitus est: sed minimè deseruit armatis aut fortibus viris: quibus congruit lupina pellis, vel gulonina.



De Marduris, & Zebellis, ac pellibus eorum.

M Arduri ac zebelli, frigidarum regionum animalia sunt, vniuersis in nomine tantummodò nota: paucis tamen in proprietate virtutis: nisi ex qualitate pelliū
 S 5 quales

quales bestię sint, agnosci possint. Id autem in eis deprehenditur, quod valde agiles sunt in cursu, & saltu prævalentes. Ferè etenim vt sciuri, cauda quasi pro temone videntes, de arbore in arborem, ramos vngulis apprehendendo, saltant: sed morfu terribiles sunt, pro sui generis exilitate. Dentes enim natura eis quasi nouacula dedit, & vngulas valde subtiles & acutas. Sed vt caro ad nullũ vsum valere dicitur, ita & pelles horum animalium sunt plurimum appetitæ, apud remotas præcipuè nationes: quæ luxui magis intendunt, quàm commoditati. At earum differentia in hoc deprehenditur, quod mardurinæ grossioris pili sunt à vertice ad caudam, non autem e contra contrectatæ, pulchrum ordinem habentes: haud ita zebellinæ, quia à cauda ad verticem cõtrectatæ, æqualẽ seruant decorem: quia villosiores sunt, & densioribus pilis: quæ ob id citius vermibus consumuntur, quàm reliquæ pelles, nisi sint in continuo motu, aut absynthii ramis interpositis conferuentur. Et si pelles zebellinæ ad apertum solem siccandæ appenduntur, plus vno die consumuntur, quàm tritæ vel portatæ forent per vnum annum. Viuens enim bestia semper latitat in vmbroso saltu, ex insidioso quæstu auicularum quærens victum: libidinosum animal, & valdè foetidum in naturali congressu, vt infra de muribus Ponticis, seu hermelinis ostẽdetur. Vtræque tamen pelles, hæc scilicet & istæ, pilos habent tactu blandiores, satis superuacaneum generantes luxum: qui vermibus tandem cõsumitur, ac moritur horis suis, postquam tanti empta sit voluptas aliena. In extremis Moschouitarum syluis zebellus nascitur, & magno terrarũ mariumq; spatio deportatur ad alienigenas.

*De Hermelinis, quos secundum Plinium
mures Ponticos opinor.*

Plinius. **C**onduntur (vt Plinius Libro VIII. cap. xxxvii. scribit) in hyeme Pontici mures, & ii duntaxat albi: quod qualiter intelligi poterit, saluus sit sensus vnicuique, sine iniuria tamen naturæ philosophanti. Si hyeme perpetua clauderentur, & asperissimo gelu, nunquam
appa



appareret albior pellis huius bestiolæ, quæ ætate sub-
 rufa videtur in fine Maii, quando deposita albedine, *Pelles her-*
 propagationi intendit inter nouas herbas, prout fateor *melina hy-*
 me obiter inter equitandum vidisse apud Helsingos po- *eme candi-*
 pulos Septentrionales, Anno Dom. M. D. XVIII. ita vt *disimæ.*
 in congressu propter nimiam coniunctionem, in cursu *Murium*
 velociſſimo cohærent, atque dentibus striderent, tan- *quorundã*
 tum fœtorem in magna parte syluæ diuersarum arbo- *in coitu*
 rum (quia ibidem plures congregiebãtur) relinquentes, *fœtor pes-*
 vt vix meminerim me deteriorem sensisse vnquam. Af- *simus.*
 ferit idem Plinius Lib. x. capite LXV. mures lamben-
 do generari quod in his animalibus simile vero haud vi-
 detur: Quia more communi bestiarum coeunt, licet
 volens taceo modum copulationis. Hæ autem bestio-
 læ singulo quoque triennio, vt in plurimum, præ ni-
 mia comestione, ad maximum lucrum mercatorum,
 ampliantur, ac prolongantur in pelle: quod eo modo
 nedum in Noruegia, sed & in prædicta Helsingia, at-
 que vicinis prouinciis Diœcesis Vpsalensis euenit, sci-
 licet vt bestiolæ quadrupes, Lemmar, vel Lemmus *Lemmar,*
 dictæ, magnitudine foricis, pelle varia, per tempesta- *vel Læmus*
 res & repentinos imbres è cælo decidant: incomper- *calamitosa*
 tum vnde, an ex remotioribus insulis, & huc vento de- *bestiola,*
 lata, an ex nubibus feculentis natæ deferantur. Id
 tamen compertum est, statim atque deciderint, reperi-
 ri in visceribus herbæ crudæ nondum concoctæ.
 Hæ more Locustarum, in maximo examine cadentes;

omnia

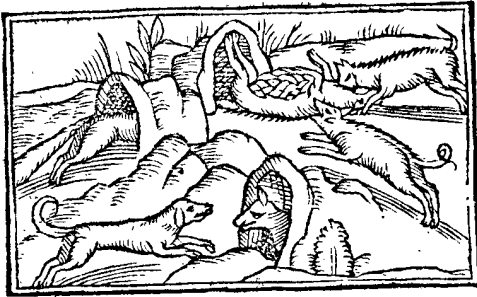
omnia virentia destruunt, & quæ morsu tantum attingerint, emoriuntur virulentia. Viuit hoc agmen, donec non gustauerit herbam renatam: conueniunt quoq; gregatim quasi hyrundines euolaturæ: sed stato tempore, aut moriuntur aceruatim cum lue terræ (ex quarum corruptione aër fit pestilens, & afficit incolas vertigine, & ictero) aut his bestiis, dictis vulgariter Lekat, vel Hermelini, cõsumuntur: vnde iidem Hermelini pinguescunt, & reddunt pelliũ mensurã longiorem. Et hæ quoq; pelles decadũ numero, præsertim XL. pelles in quolibet fasciculo, vt zebellinæ, mardurinæ, vulpinæ, castorinæ, ac sciurinæ, vel leporinæ, venundantur, atque nauigijs in regiones longinquas exportantur.

De venatione Hermelinorum.

Q Valiter autem hermelini (vt vocabulo Italico, imò & Gothico vtat) à venatoribus capiuntur, & ad quẽ usum deputentur, paucis ostenditur, & in primis supradicta positione transuerforum lignorum subtilissima chorda adhibitorum: quæ (ingredientibus harmelinis tribus, quatuor, vel octo simul) mota, repente eos in sua pressura claudit: taliaque ligna, ob nimiam multitudinẽ harum bestiarũ, passim sunt extensa. Item sunt & fovee seu fossæ oblongæ, quibus substernuntur subtilissima ligna, atque super ea nix, vt quasi appareat continuus atque solidus campus: in quam fossam magno numero cadentes bestia, à patrono loci vel eius substituto captæ, occiduntur. Item sunt & canes adeò celeres & sagaces, vt eas comprehensas moribus occidant, & comportent, vel ante pedes patroni cumulando colligant. Item sagittarii inter adulescẽtes, plurimi adeò triti sunt, vt nec in sagitta, nec in præda arripienda fallantur. Caro autem huius animalis, propter esum vilium escarum, nihil valet: sed pelles sola: quæ propter candidissimum colorem in summis Principum vtriusque sexus venerantur aulis. Licet ipsa bestiola sit luxuriosissima, vt prædictum est: in vno tamen admiranda, quòd ad finem Maii certis

*Pelles
Hermeli-
ne candi-
dissima.*

tertis diebus operam præstet propagationi: & ita nature legibus est contenta. Illustres personæ vtriusque sexus his pellibus continuo candore interpositis raris caudis nigris, vtuntur, maximè in amplissimis vestium fimbriis, antiqua honestate seruatis.



De natura Taxorum.

TAXI, quia in specubus, ac subterraneis antris naturaliter habitant, mansionem mirabili modo confingunt, ita videlicet, vt vnum taxum constituent terræ pedibus suis effossæ vectorem: qui supinatus extensis cruribus, & erectis, supra ventrem suum terra effossa accumulatur, oneraturque: per pedes ab aliis exportatur: totiesque hoc faciunt, quousque mansionis latitudo habitatoribus sufficere possit. Sed habitationem huiusmodi tanto labore partam, non sine difficultate postea tuetur. Primam nanque hostilitatem patiuntur ab insidiis vulpeculæ: quæ quum domum nunquam fabricat, dolis cõfusa malignis & solitis, taxorum foueã ingreditur, ac fœtore stercoris tantum inquinat, vt horrore suam domum relinquere cogantur, & securitatem. Attamen sic insidiosæ vulpis impunita perduret astutia, sæpissimè venatorum industria canum proditione comprehenditur, & excoriatur.

*Taxorum
ingeniosa
industria.*

*Vulpium
astutia.*

Adhuc

*Adhuc de eisdem.**Taxus animal quid.*

EST igitur Taxus animal agreste, magnitudine vulpis, licet staturæ humilioris: quia tibiae habet curuas, pilosq; plures albos, quàm nigros, præsertim in dorso, & in latere: caput in medio nigrum, & in lateribus album. Pili eius duri sunt, & spissa pellis, ac fortis, dentes acuti, ideoq; mordax. Vnde à canibus, vel aliis bestiis molestatus, seipsum resupinat, & dentibus pedibusq; repugnat, præcipue contra vulpes: à quibus haud aliis armis, quàm foetido stercore è propriis ædibus abiguntur. Duplex eorum genus est, Domesticum videlicet, valde ludicrum: & sylvestre, rigidioribus fetis respersum. Dicitur etiam taxus caninus, quia in varia findit pedem, ut canis: etiam porcinus, quia in duo findit ungulam, ut porcus. Ibi etiam vulpibus sunt maiores, pellem habentes villosam, & fetis rigidam, atque tenacem: de qua pharetras omnes & militares cooperiunt, & venatorias, ut sagittas à pluvia, & niuibus illæsas conseruent. Fiunt & vestes integræ habitus virilis, prout & ex lupis, ex hac pelle, contra frigora, & omnem casum niuium sufferendū. Morsus eius fortissimus est, & exitialis, ac venenatus, propter nimiam vermium reptilium, scarabeorū, & mūrarium comestionem.

Taxi morsus exitialis.*De Vrsis piscantibus.*

VRSI albi maximi & fortissimi, qui unguibus glaciem rūpunt, & foramina multa faciunt, in Islandia

dia sæpius prænominata, reperiuntur : per quæ glacialia foramina se in mare immergunt, & sub glacie pisces capientes, eos extrahunt, & ad litus deferentes, inde viuunt: idque toties, quoties opus fuerit, reiterant, pro sua suorumque catulorum sustentatione: quos etiam, vt similiter piscari debeant, naturali instinctu informant. Pelles horum vrsorum albæ, per venatores offerri solent summis altaribus Cathedralium vel Parochialium Ecclesiarum, ne Sacerdos celebrans in pedibus tempore horridi frigoris, gelu patiatur. In Ecclesia Nidrosiensi, id est, *Nidrosia Noruegiæ metropolis.* Metropoli regni Noruegiæ, continuis annis tales reperiuntur albæ pelles, voto venatorum fideliter in omni præda raptæ atque oblatæ: etiam pelles luporum, pro ceteris emendis, atque ad reuerentiã Sanctorum cõburendis.



De Vrsis ingeniosè interficiendis.

DE nigris, ac ferocibus vrsis, in Aquilonaribus regnis capiendis, is seruari solet modus, vt, cum in Autumno maturis certis arborum rubeis fructibus, instar vuarum conglomeratis, arbores ascendendo, vel humi stando, arbore ad terram tracta, vescitur, sagax venator ballistis adaptatas latas sagittas, quæ pilos bene penetrant, in eum relaxet: ex quo terrore & vulnere tantum subito concutitur, vt impetu quodam eos fructus, quasi grandines & lapillos per secessum emittat: &

mox

mox in occurrentem statuat, instar hominis, vel spectri ex industria collocatam irruit: atque in ea dilanianda laborat, donec aliam lethalem recipiat sagittam ab ipso venatore, post saxum vel arborem sese abscondentem. Mira etenim furia accepto vulnere: atque viso sanguine, quodcumque occurrens ferit, & maximè ipsa vrsa, quando catulos alit.



De insidiosa venatione vrsorum.

Attendunt quàm diligentissimè vrsi ceruorum transitum, & maximè enixis catulis ipsa scœmina: quæ nō tā fame vrgente, quàm metu ne rapiantur catuli, in omne obiectum animal sœuire consuevit. Illa etenim huiusmodi violentiis prouocata, vrsi fortitudinem, dolos, & insidias, vt raptum vindicet, longè superat & excellit. Latitat enim inter dēfos arborum ramos, & virgulta: cui si ceruus cornuum gloria, aut narium virtute, vel cursus celeritate confidens, incautius appropinquat, mox in eū irruit iugulandum: & si primam sui defensionem, triumphumque in cornibus ponat, illorum tamen nodositate & pōdere fessius, vrsinaque rabie agitatus, ad humum deprimitur, vt viribus & vita destitutus, ilico corruat deuorandus. Accedit deinde cornutum taurum, simili astutiā vtens, se super dorsum eius proiciens: cumque vrsam abigendo, cornibus se liberare nititur, ipsa cornua, scapulasque tenet vngulis, donec pondere fatigatus corruat moriturus

moriturus. Deinde dorso, velut sarcina, imposito tauro, bipes sylvarum latebras ingreditur, vt eo vescatur. Verum cum hyeme committitur hæc præda, vrsa canibus vel nivalibus vestigijs prodita, non facile euadet ilicò venatores vndique concurrentes. A trigesimo die conceptionis, quinos vt plurimum catulos, paulò muribus maiores, informes, & candidos carne, sine oculis, sine pilo, vnguibus tamen apparentibus, parere solet: quos paulatim lambendo matres figurant. Nec quicquam rarius hominibus, quàm parientem videre vrsam. Ideo matres quadragenis diebus latent, scæminæ quaternis mensibus. Specus si non habent, ramorum fruticumque congerie ædificant mansiones impenetrabiles imbris & mollique fronde, & musco constratas. Septenis diebus graui somno præmuntur, vt vulneribus vix excitari queant: tuncque mirè pinguescunt, suctu præsertim dextræ pedis. Foetus rigentes apprimendo pectori fouent, idque veluti volucres oua sua.



De Erinacei sive Echini cum Vrsa conflictu.

Licet erinacius pinnas habeat cacumine aculeatas, quibus sibi poma colligit ad victum; atque recõdit in cauis arboribus, & vrsam in nido molestat: attamen mole opprimitur vrsi, ingenio adhibito, quando scilicet conuoluitur erinacius in formam pilæ, ne quid in eo præter aculeos comprehendi possit: quo tamen remedio

T dio

dio, aut urinae asperſione, contra uſum uleiſcentem hoſpiti-
um violatum, praeualere nequit: neque uſus eam
praedam, licet miſeram & inopem, quaſi ſpinolaſcã,
vorare poteſt. Quocirca rediens in cauernã ſuam quie-
ſcit, atque ſuctu uingulae uiuit, & impingueſcit: caſuque
quo caperetur, & caro eius aſſaretur, praeter morem om-
nium carnum nigreſceret, licet nullum argumentum
minimi humoris, in aluo eius inueniretur, neque circa
cor, niſi exiguae guttae, nihilque ſanguinis in reliquo cor-
pore. Procedunt uernali tempore mares prapingues: cu-
rus rei cauſa non prompta eſt, quippe qui nec ſomno
quidem ſagineantur ultra XI I I. dies. Eſt etiam pugna ut-
torum contra apros, ſed rara victoria: quia plus praefidij
habent in dentibus, quam cerui uel tauri in cornibus
aut celeritate. Equas grauidas dentibus ac calcitracione
pedum ualidi caballi defendunt ab uſis. Pulli agilitate
curſus ſe defendunt: attamen pauorem ſemper retinent,
ut inuiles ſint ad bellum: in quo ſub ſtratagemate ſolet
aliquis armatus occurrere in pelle uſina, propter equos
ab uſis alias vexatos.



De occiſione Uſorum per ferream clauam.

CVM in Aquilonaribus terris, maxime Podolia, Ruſ-
ſia, atque uicinis locis, ob infinitam apum multitu-
dinem, domeſtica alucaria, non ſufficiant: facile terra-
rum incolae ſinunt, ut ad cauas arbores arte ad eum uſum
apta-

aptatas, vel à natura sic relictas, euolent, stirpem multiplicaturæ. Vrsis igitur ad rapinam mellis assuetis, eo modo parantur mortiferæ insidiæ, vt (cùm debilissimum caput habeant, vti leo fortissimum, quòd aliquando alapa accepta exanimentur) claua lignea, ferreis cuspidibus circumdata, super foramen egredientium apum ex altiori ramo, vel aliàs suspendatur: quæ impatientis vrsi, mella rapturi, à capite reiecta, reuertens iuterimit rebellantem, vt vita priuatus carnem & pelle in domino exhibit; pro exiguo melle. Carnes sale conditæ, quasi suillæ asseruari solent, sicuti & ceruinæ, alcinæ, vel rangiferinæ, pro castrensibus cibis: aruinaque, pro medendis vulneribus, quacunque occasione susceptis.

Caput vrsi
si infirmū.

Carnes vt
sine edules.

Aruina
vrsina.



De raptu puellæ, & generatione Vrsonis,
astutissimi ac fortissimi viri.

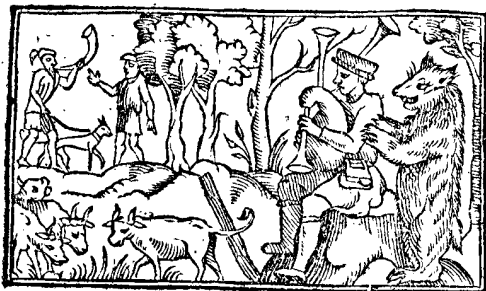
Nisi Saxo Danorum scriptor, atq; reliqui post eū, tot circūstantijs recēserent puellæ raptū, parū referret huius historiæ meminisse. Attamen quia simile nonnihil apud alios autores ostenditur, indignū non erit, opus naturæ potius admirari, quàm temerè tantillulum in abditiis eius rebus conuitiari. Quantum igitur ad raptū puellæ attinet, sic vt sequitur, ex noua historia charissimi fratris & antecessoris mei; Ioannis Magni Archiepiscopi Vpsalensis libro x v i i . ex relatione Saxonis accepta, & Saxo. diffusus

diffusius manifestatur. Ait enim: Cuiusdam patrisfamiliæ in agro Suetico filiam liberalis formæ, cum ancillulis lusum egressam, eximia granditatis versus, deturbatis comitibus complexus rapuit: exceptamque vnguibus præ se leniter ferens, ad notam nemoris latebram deportavit: cuius egregios artus nouo genere cupiditatis aggressus, amplectendi magis, quam absumendi studium egit: petitamque laniatui prædã, in vsum nefariæ libidinis vertit. Continuo enim ex raptore amator effectus, famem concubitu soluit, ardoremque gulæ veneris satietate pensauit. Quoque eam indulgentius aleret, crebris incursionibus vicinum acrius incessabat armentum: nec nisi lautioribus antè vesci solitam, sparsis sanguine dapibus assuefecit. Adeo enim captiuæ species effertam raptoris sæuitiam fregit, vt quem sanguinis sui cupidum extimescebat, amoris auidum experiretur, pastumque ab eo perciperet, cui fote proutinus alimonia metuebat. Tandem fera à canibus & retiaris circumuenta, ac venabulis occupata, confoditur. Vt ergo duplicis materiæ benigna artifex natura, nuptiarum deformitatem seminis aptitudine coloraret, generationis monstrum vfitato partu edidit, syluestremque sanguinem humani corporis lineamentis excepit: natoque filio paternum nomen à necessarijs imponitur: qui tandem agnita suæ propaginis veritate, à patris interfectores funesta exegit supplicia: cuius filius Trugillus Sprachaleg, nihil à paterna virtute deficiens, vlfonem genuit: à quo Rex Sueno, & cætera Danorum Regum stemmata, ceu quodã deriuata principio, longo successione ordine (teste Saxone) profluxerunt. Quomodo aut similes partus iudicabuntur, Aug. de ciu. Dei pluma dicit de simili progagine, vtri sexui magis sit attribuenda.

Danorum
Regum gene
nus.

De raptu fistulantium Subulcorum.

Satis tritum est versus, sicuti & delphinos, ceruos, oves, satque vitulos, imò & agnos plurimum delectari musicis melodijs, rursusque certis horrifonis cornibus, seu tubis, adeo ab armentis arceri, vt sono percepto, in longos sylvarum recessus abscedat. Quod quia non ignorant



rant pecorum pastores, bicornibus fistulis ludentes, aliquando per vrsos rapti, continuè sufflant, donec fame vrgente vrsus discedat alimoniam conquisturus. Quocirca accepto caprino cornu, interdumq; vaccino, sonū horridum excitant, vt territa fera, immunes ad armenta dispersa recurrant, Quòd bicornem fistulam, vulgari generis Seeckpipa dictam, secum ad pascua ferant, ita naturę vrsus docuit, vt oves, & armenta avidius escam sumant, atque compressius pascantur in herbis,

Ingeniosè



De chorea Vrsorum Lithuanicarum.

Russi ac Lituani, Sueonibus & Gothis in Orientalibus plagis viciniore, pro singulari voluptate ducunt

*Modus
quo cicuræ
sunt vrsi.*

cunt, ferocissimas bestias semper ad manum habere domesticatas, ac omni eorum arbitrio singulariter obtēperantes. Vnde vt id celerius fiat, in caueis vel catenis, eas recenter è syluis captas (præsertim vrsos) aliquantulum fame macerandas obseruant, vnum vel plures magistros conformiter vestitos, eis escas porrecturos deputantes, vt eo pacto ad lusum ac tactum cum eis etiam solutis assuescant. Adhibent & dulcem sonum fistularū, quo plurimum gaudent, vt eos ad ludicros gestus, & choreas assuescant: ac tandem dissona tubarum voce ad pedes erigendos, tanquam acriore signo, inducunt: & finaliter vt à choreæ inspectoribus, matronis præsertim & virginibus, pilo anterioribus vngulis porrecto, bipedali incessu mercedem saltus exquirant: quæ si illiberalior visa fuerit, directoris nutu murmurant, atque capite motu nummum petunt augeri. Ita mutus interpret, linguæ ignarus in exteris terris, vbi hæc spectacula fiunt, mutæ feræ signaculo præscribit astutum quæstum. Nec tamen id fieri videtur, quod solum eo exili quæstu viuant ita proficiscentes: quia ij vrsorum ductores sunt ad minus sex, vel duodecim valentes viri: in quorum societate quandoque sunt filij magnorum nobilium & magnatū, vt remotas nationes, mores, locorum distantias, arma, concordiam, vel discordiam Principum ijs ludicris artibus agnoscant. Verum cum aliquando deprehensi sunt in Germania viatores spoliasse, atque vrsis obiecisse deuorandos, technis his oppositæ sunt leges grauissimæ, ne amodo eò ingrediantur.

De agilitate Vrsorum.

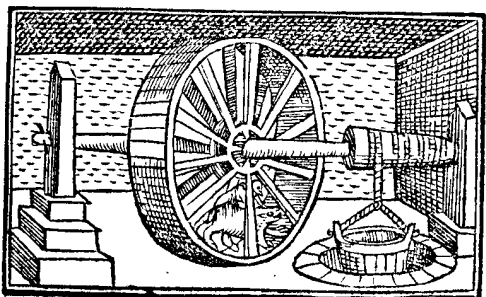
Occurrit & aliud spectaculum, quo vrsi capti deportantur naui, atque per funes ascendendo, vel descendendo, ludicras exhibent exercitationes: aliquando etiã vtiles, pro rerum inopinato euentu. Nam accidisse meminere prouincialium historiæ, quendam à pirata æmulo suo liberatum fuisse, hac occasione, quod territus erat is pirata in accessu sceleris perpetrandi, ex eo quod à longè funibus vidit ascendentes, & descendentes homi-



nes (vt putabat) pro defensione nauis, vt moris est, è sublimiori malo nauis. Nec alij erant, quàm iuuenes vrsi, in funibus colludentes. Prætereà amœnius est spectaculum, quòd eis ad aquas extra naues aspicientibus, maxima multitudo marinorum vitulorum admirabunda occurrit, vt quasi innumeri porci videantur hincinde circumnatare nauem: sit quæ, vt hastis longis, atque hamaris, affixa chorda capiantur à nautis. Similiter & cæteræ bestiæ, quæ captum vitulum marinum eiulantemque more porcorum iuuare conantur: imò & ipsi vrsi ad parandum dimittuntur, vt ad eas admirantes vituli capiantur. vel aliàs orta tempestate, cæloque tonantes eminentes extrahantur.

*Quanam
arte vituli
marini capi-
pantur.*

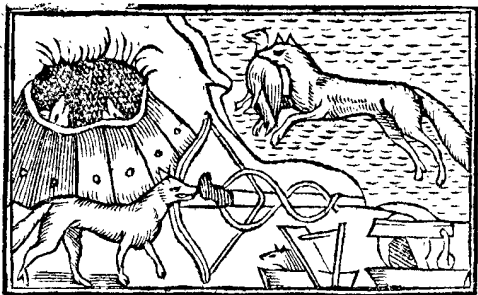
De Vrsis voluentibus rotas.



T 4 Ne

NE autem domesticati vrsi escas, quasi solis spectacu-
lis reseruati, inutiliter consumant, rotis applicantur
in curijs magnatum, vt vno vel duobus socijs, aut pluri-
bus annexis, pondera aquarum, vel alias res eleuent à pu-
teis altis: idque conuenientibus vrnis magnæ quantita-
tis capacibus, ad hoc specialiter ordinatis. Nec solum in
hoc iuuaminis genere, sed & magnis plaustris pertrahen-
dis applicantur: quia magna fortitudo eis inest in bra-
chijs, vngulis, & lumbis. Sed nec inuisum est, vt in pedes
erecti, saccos vel ligna ad locum designatum compor-
tent, aut in portis magnatum pro custodibus, ne noxiæ
intrent bestia, deputentur. Mirum tamen ludum, dum
paruuli sunt, cum pueris domesticis impunè exercent.

*Vrsi do-
mestici li-
gna sac-
cosq; por-
tant.*



De Vulpibus & earum pelles.

SVnt in Septentrionalibus syluis vulpes nigræ, candi-
dæ, rubæ, crucigeræ in dorso, aliæque cælestino co-
lore respersæ: omnes tamen in eadem malitia atque
astutia participantes. Nigræ pelles pretiosiores cæte-
ris æstimantur: quia Moschouitarum Principes fre-
quentius his vtuntur. Deinde crucigeræ pelles, hoc est,
quæ nigra cruce dorso tenus sunt à natura signatæ, pro-
pter maiorem ornatum, & pellium magnitudinem; quæ
non nisi in maturiore ætate vulpes consequitur. Hæque
pelles

pelles, vti nigræ, magno commercio Moschouitarum & Rufforum, & Tartarorum appetantur: quanuis nigræ annexam habent suspicionem, quod atro colore, fumo videlicet picearum tedarum sint adulteratæ. Candidæ pelles minoris sunt reputationis, & coloris cælestini, aut asurini, propter multitudinem, & pilorum casum: minus enim cutibus adherentes durant. Attamen qui curiositati student, aut vtilitati, mixtura diuersarum pellium opera-menta arceudi frigoris, pro vsu dormientium conficiunt: quia magnum calorem citò inductum conseruant, leuesque sunt, senioribus conuenientes. Rubæ vulpes prædictis omnibus frequentiores, vbique reperiuntur, facileque vestigiis post se in niuibus relictis, venatorum sagacitate, & canum celeritate capiuntur, prout & lepores, vrsi, cerui, lupi, lynces, propriis vestigiis se venatori- bus produnt, ætate verò odore canum.



De doloso ingenio vulpium.

Vulpes pressa fame, frigore, & niuibus, accedendo ædes humanas, fingit latratum canis, vt confidentius domesticæ bestię eam accedant. Insuper fingit se mortuam, ac resupina flatum attrahit, lingua porrecta. Tunc aues incautè descendentes quasi cadauer comesturas, aperto ore rapit & vorat. Prætereà quando esurit, nec inuenit quod manducet, rubea terra se inuoluit

vt appareat quasi cruenta: proiiciens se in terram, retinet flatum: quam videntes aues non spirantem, linguâq; ore eiectam, mortuam putant. Sed mox vt descenderrint, eas attractas deuorat. Prætereà quum videt nō posse propter aculeos superare echinum, se resupinat, atque ita mollem corporis partem lancinans enecat. Vesparū etiam quandoque multitudinem cauens, simulās se abscondit, extante cauda: circa quam, vt illas certatim occupatas, villosq; denso implicitas animaduertit, egreditur, atq; ad saxum, siue arborem perfricando obterit, vt extinctas deinde pascatur. Eodem ferè commento cancris & pisciculis insidiatur, ripā oberrans: caudaq; in aquam demersa, illi nouitati occurrunt, villisq; obuoluti illic extrahuntur. Prætereà cum pulices habet, fasciculum mollis sceni ore accipit pilis inuolutum, seque paulatim posterius inchoando in aquam mergit, ac totum corpus, vt pulices aquam fugientes, ad caput ascendant, Deinde caput immergit, vt in scenum fugiat: quo facto, scenum relinquit in aqua, & mox enatat. Prætereà cum famem patitur, ludum simulat cum lepore: quem illic rapit & deuorat, nisi fuga, vt frequentius fit, suam vitam conseruet. Canes etiam quandoque euadit latratu, se canem fingens: sed certius, dum ramo se suspēdit, canes exrare cogit, incerta vestigia insequentes. Solet etiam venatorem & canes eludere, dum gregem caprarum intrans vnā ex eis occupat, eius dorso insiliens, vt per cursum capræ fugietis propter odiosum sessorem, citius euadat. Nam & aliæ capræ sequuntur: quas quum venator turbari timet, canes reuocat, ne pereant plures. Capta quoque in pedica, quandoque morsu sibi pedem præscindit, vt vel sic euadat. Quum verò fuga nulla patet, se mortuam simulat, vt à pedica extracta fugam arripiat. Prætereà quum canis eam insequitur, & allequutam apprehendere nititur, villosam caudam suam per insequentis ora trahit: sicque canem eludit, donec sylvarum latebras ingrediatur. Vidi & ego in scopulis Noruegiæ vulpem inter rupes, immensa cauda in aquas plures educere caneros, ac demum deuorare. Idque non rarum est spectaculum, quum nulli pisces, ita vt cancri, immissæ rei, præser-

tim villosæ adhærent: etiam aridis piscibus, in aquas ad emolliendum emissis. Qui podagra vexantur, calida huius bestię pellicula extracta, atque pedibus circumligata sanantur. Adeps etiam eiusdem animalis, auribus & membris podagram patientis adhibita, prodest. Pinguedo eius torminosis, & omni dolore confert. Cerebrum eius infanti sapius datum, nunquam caducus erit. Et ita hæc & similia pro simplicibus medicinis per experientiam obseruant Aquilonares.

*De ferocia hominum per incantamenta
in Lupos conuersorum.*

IN festo Natiuitatis CHRISTI sub noctem, statuto in loco, quem inter se determinatum habent, tanta luporum ex hominibus diuersis in locis habitantibus conuersorum copia congregatur, quæ postea eadem nocte mira ferocia quum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram naturam non habent, sæuit, ut maius detrimentum ab his, istius regionis inhabitatores, quam vnquam à veris & naturalibus lupis accipiant. Nam uti compertum habetur, ædificia hominum in syluis existentium, mira cum atrocitate oppugnant, ipsasque fores effringere conantur, quò tam homines, quam reliqua animantia ibidem manentia consumant. Cellaria ceruisiarum ingrediuntur, ac illic aliquot ceruisiæ, aut medonis tonnas epotant, ipsaque vasa vacua in medio cellarii vnum super aliud eleuando collocant: in quò à natiuis aut genuinis lupis discrepant. Locum verò, vbi forsitan illa nocte quieuerunt, harum terrarum incolæ fatidicum arbitrantur: quia si alicui in eo quid aduersi contigerit, veluti vehiculum obuertatur, atque ipse niuibus iniiciatur, planè sibi persuasum habet, cum isto anno morte moriturum, quèadmodum id à multis temporibus per experientiam explorarunt. Intra Lithuaniam, Samogetiam, ac Curoniam est paries quidam, ex quodam castello diruto reliquus, ad hunc certo anni tempore aliquot millia eorum conueniunt, ut vniuscuiusque agilita-

agilitatem in saltando explorant: qui hunc parietē transilire nequiverint, vti pinguioribus ferē euenit, flagellis ab eorum præfectis cæduntur. Denique constanter assentitur, inter hanc multitudinem etiam istiusterrē magnates, atq; ex prima nobilitate viros versari. Hæc igitur metamorphosæ ratio, ipsi naturæ maximè contraria, à quodam huius veneficii perito, per poculum ceruisiæ propinando (dummodo is qui huic illicito consortio applicatur, illud accepter) certis verbis adhibitis datur. Postea quando sibi consultum videbitur, hominis idæam, in cellarium aliquod, aut abditam syluam se conferendo, in lupi formam totaliter transmutare potest. Deniq; hæc iuxta placitum post aliquot tempus relinquere, atque illam vicissim assumere sibi integrum est.

Exempla hominum eorum, qui in lupos conuersi sunt, & contra.

AC vt ad exempla perueniamus. Cùm nobilis quidam longam per syluam iter faceret, aliquorūque seruilis conditionis rusticos, huius veneficii haud ignaros (quales plerunq; istis in oris reperiuntur) secum ducebat: dies ad vesperam tendebat: tum etiam in sylua pernoctandum erat, quia in proximo nullū hospitium fuit: denique fame ac penuria premebantur. Tandem vnus eorum repentinum consilium proponit, cæteros debere esse quietos, nec vllum tumultum, si quid viderent, excitare: sed à longinquo gregem ouium pascentem conspiceret, curaturum, vt absque magnis laboribus vnā ex his ad cœnam haberent assandam. Statim deinde in opacam syluam, ne ab aliquo conspiciatur, se confert, ibiq; metamorph. formam hominis in lupum transfigurauit. Postea in ode de Lycaone. uium gregem magno imperu irruit, & vnā ex eis retrò in syluam fugiendo diripuit: quam aliquanto post in lupi forma ad currum defert. Socii autem huius prædæ cōscii, talem grato animo suscipiunt, & in curru clam abscondunt: qui verò in lupum se transformauerat, ad syluam iterum reuertitur, humanamq; formam rursus assumit. Contigit quoque in Liuonia haud multis ab an-

his, inter nobilis cuiusdam coniugem atque seruū suum (quorum illic maiorem copiam, quàm in vlla alia Christianorum regione habent) quòd altercarentur homines in lupos mutari haud posse: prorumpit ergo ille exemplo eius rei exemplum velle ostendere, dummodo sibi facultas concederetur: cellarium solus ingreditur: vnde paulò post lupi forma indutus egrediens; à canibus per agrum ad syluam tendens effugatur: qui ei oculus (etsi satis acriter se defendebat) eruunt. Postera autem die, ad dominam suam monoculus redit: Denique recenti adhuc memoria compertum relinquitur, quomodo Dux Prusis, tali beneficio parum fidei adhibens, quendam huius maleficii expertum, vinculis clausum coëgit vt in lupum se transformaret: quod ita factum est. Hunc tamen, ne huiusmodi idololatria impunita maneret, igne postea comburi mandauit. Talia enim flagitia tam diuinæ, quàm humanæ leges seuerissimè puniunt.

LIBRI DECIMI OCTAVI FINIS.

OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE AVIBVS.

EPITOME LIBRI DECIMI
NONI.

De Accipitre, & diuersis eius speciebus.



N partibus Aquilonis huius auis natu-
ta generosior ac fortior, quàm in cæte *Accipitr*
ris mundi partibus esse censetur, maxi- *tres Aquia*
mè propter cæli solique rigorem, & *lonares ge*
abundantissimam escam volucrium, sci *nerosi.*
licet suæ naturæ conuenientium, pro
solido nutrimento. Sanguine enim, corde, ac pectore
earum

earum auiditis nutritur, magnamque venandi audaciam affectumque sumit: qui & naturali superbia, ac tyrannide magis quandoque quam necessitate stimulatur ad raptum, & delectantur in illo. Sunt etiam, qui cor tantummodo, latere per rostrum aperro deuorant: aliquando etiam cerebrum appetunt, reliqua parte corporis reiecta. Qui venationi student per accipitres, cancos eis offerunt manducandos: ex quarum esca mira satietate delectantur, auideque volatilia venantur, ut gratam pro exquisita esca restituant prædam: idque facillime faciunt ob volatus agilitatem, quam supra reliqua volatilia habent, pennasque acutas, quæ singulis annis veteribus abiectis, eis renouantur. Estque huiusmodi naturæ, quod autem, quam vesperi prædatur, unguis sub pectore ob inducendum calorem seruat, maneque liberaliter sine iterata rapina absoluit.

Admiranda accipitris natura

Adhuc de natura accipitrum.

Domesticus accipiter domino rapinam syluestrem porrigit: vnde cor & intestina recipit in escam. Et hi tepidioribus locis plus delectantur, citiusque carne bouina, vel porcina impinguntur, uti gallinacea carne iuvene marcescunt, & veteri temperantur. Ante aucupium commodius in locis non nimium tenebrosis seruantur, ut alternis diebus producantur. Sed ante omnia cauendum, ne teneris infantulis exitio sint. Nulla nanque bestia quantumcunque domestica, adeo grassatur in infantulos, ut simiæ, & magni accipitres: qui aduolant cunabula, unguisque tam fortiter imprimunt oculis, & naribus prolium, ut vix euolaturi eximant. Hi que sunt corpore amplo, oculis variis & pellucidis, vultu hilari, grossis pedibus, longis unguibus, delitiose comedentes, cunctasque aues inuadentes: quia nullas timet aues, nisi pauonem, immo & lepores, cuniculos, vulpeculas, porcellos, anseres, grues, anates, & gallos syluestres venantur, præsertim fame & frigore urgente, quando aduolant domos humanas: vbi subtilibus filis ala permotis, intra ianuam reclusi capiuntur: tandem longo ieiunio domesticantur.

Accipitres & simiæ infantum hostes.

Accipiter pauonem timet.

ficantur ferè eodem modo quo falcones. Est & aliud genus accipitrum in Septentrionalibus terris, quod domesticis aibus insidiatur, vt anserulis, anatibus, & pullis: hyemeque tempus suum cognoscens, latitat in nidis: audax in paruis, & timidum in magnis. A niso etiam fugatur, & gallo: tandemque emoritur fame. Nisus rapax, vltra omnium ferarum naturam fauiens in suum genus, prout homo, ibidem in magna multitudine reperitur. Solus frequentius volat, ne in præda sustineat soldalem. Passeres, cæteraque auiculæ eius insidias fugientes, quam celerrimè sese recipiunt ad rubos spinosos.

De Aquilarum natura, & differentia earundem.

Aquilam auem nobilem & rapacem, ab acumine visus sic dictam, omnibus notam relinquo. Veruntamen quia in Septentrione maxima multitudo, propter ferarum abundantiam reperitur, aliquid de earum natura, præmissa distinctione, præsentibus interponam.

Sex igitur sunt genera aquilarum.

Primum Herodius, qui & Girfalcus dicitur, auis inter omnes nobilissima, colore cæruleo, ad albedinem tendens, præterquam in pectore & alis, vbi cælestem colorem euentius imitatur: adeò fortis, vt aquilam rapiat: etiam adeò animosus, vt si in aëre post quatuor vel quinque grues, vel alias aues dimissus fuerit, non desinat à præda, donec omnes ad terram successiuè deiiciat, cane ad hoc edocto rapiendas. Nec reuocatus herodius is præ indignatione descendit, donec rapiat elapsam. Nec plures generat, quam vnum pullum.

Secundum genus post hos nobilius est, quod anseres, cygnos, cuniculos & lepores præcipue rapit, quando pullos habet, Herodio quantitate minor, coloris varii, ex albis & cinereis pennis intermixtis, candidas pennas habens in breui ano.

Tertium, quod truncatis insidet arboribus, vnde denominatione accipit: estque cinerei coloris: anates & anseres

vena.

*Aquilarum
6. genera.
Herodius,
sive Gir-
falcus.*

venatur, duobus prædictis generibus in quantitate, & audacia minus.

Quartum, quod accipit pisces, varium in ventre, albi & nigrum in dorso, & in struma nigras habens maculas: vnum pedem habet anserinum ad natandum, alium vngulis acutum ad rapiendum. Insidet arboribus super flumina piscibus insidians: quorum maxima est multitudo in Aquilonariis aquis.

Quintum genus paruum est, variique coloris, sed ingenio pollens: nam ossa in sublimi portata, versus saxum ut rumpantur, ad medullam exugendā emittit.

Sextum genus candidum, viuens ex venatione leporum, cuniculorum, porcellorum, catellorum, vulpium, & similibus: Aquila tantum pullos diligit, ut sagittatum ictibus sese pro illis interponat, tanquam scutum.

De proprietate Aquilarum, & incubatione.

*Aucupii
industria*

OMne autem genus earum hoc proprium habet, quod pellibus vulpinis & leporinis casu inuentis, vel ab eis extractis, oua fouenda inuoluunt, nidisque beneficio caloris solaris cubanda reponunt. Non enim continuo cubare possunt manentes in nidis: quia vngulæ tantum curuantur, ut rebus prædandis ineptæ reddantur. Curam tamen erga pullos educandos maximam gerunt, pisces, aues, lepores eis in escam adferendo. Quod quum considerant sagaces venatores, nidos ascendunt, anosque pullorum ligaculo stringunt, ut comedendi incurrant impedimentum. Solliciti itaque parentes erga sobolem ægitudine liberandam, omnia genera ferarum in cælo, terra, marique recepta, nidis important, ut diuerso medicamine, vno vel altero modo suscepto, sanentur. Congeritur in hanc rem maxima escarum copia: quam aucupes extrahunt, comeduntque, vel vendunt. Nec sterili quæstu id accidere solet, quum aliquando lepores, gallos syluestres, anseres, anates, lucios, & pisces magnos, plurium florenorum æstimatione inueniunt, inuentosque domesticis cibis apponunt, vel magno pre-
uo

tiō vendunt. Colligitur, aucupem vnum quandoque plus duorum pullorum proventu lucrari, quàm cololum aliquem prædijs binis. Ne tamen pulli huiusmodi fame pereant anam soluunt, animæque in famelico corpore pendentis appositos cibos permittunt, iterumque restringunt, quânto longius id natura concedit. Est namque aquila adeo generosi animi, vt pullos proprios non antè dimittat, quàm sibiipsis enutriendis sufficiant: nec reis putidas escas apponit, sed recentes. Nobilitate naturæ aquila nedum alijs auibz secum permittit pastum, verum eo deficiente ex eis vnam rapit denorandam: vnde. & pennæ aquilæ in phæotris telis alijs appositæ, pennas alitum consumunt, præcipuè anserinas. Item vifsa aquila, cæteræ aues pro eo die tantum terrentur, vt vix famem pulsura exeat in prædam.

*Aquila-
rū penne
alias consu-
munt.*

De Anate & genere eius.

ANas ab assiduitate natandi dicta, omnibus nota, tam syluestris quàm domestica, alioque modo & genere diuisa, hîc veniet annotanda; maximè quòd in Septentrionalibus aquis, tanta earum, præsertim syluestrium, copia est, vt ferè cunctas aquas cooperire videantur. Non enim eas aucupes exturbant; nisi raro: quia anatum carnes frigidæ sunt, & grossi nutrimentum: imò verius, quia longè meliores ex syluestri venatione, quàm aquatica, habent carnes. Et licet anates diuersi sint generis, tamen omnes conueniunt in forma rostris, seu oris lati, & figura pedum membranaliū ad natandum, colore secundum qualitatem regionis abinuicem discrepantes. Domesticae tamen propè candidæ sunt vniuersæ: sed syluestres non nisi in tepidis aquis morantur, quarum subterraneæ venæ calidam quasi sulphuream exhalationem continuè subministrant. Ne tamen glacie constringantur aquæ huiusmodi, naturæ instinctu circulariter, & obliquè natantes, eas aquas seruant apertas, tantumque vociferantur, vt ad magnam viarum distantiam inde audiantur. Cùm verò vehementia frigoris fuerint superatæ, in sublime se eleuant,

*Anatès
domesticæ
& syluestres.*

want, vastum mare velut vnicum præsidium pro securissima statione petentes.

De mirabili generatione Anatum Scotie.

*Sollendæ
Bassenses.*

PRæterea prope Glegornum (teste Scotorum recentiore historico) ad duas leucas est rupes Bassensis, in qua est arx inexpugnabilis: circa quam magnarum anatum (quas Sollendas vocat) piscibus viuentium, est mira multitudo: quæ cum anatibus ferinis communibus, aut domesticis, nõ sunt eadem specie specialissima: sed quia eis in colore & figura persimiles sunt, nomine communi anatum congaudent. At discriminis causa Sollendæ vocantur. Hæ anates in vere turmatim à Meridie in rupem de Basse quotannis veniunt, & rupem duobus vel tribus diebus circumuolant: quo in tempore rupem inhabitantes, nullum tumultum faciunt. Tunc nidificare incipiunt, & tota æstate manent, ac piscibus viuunt: & incolæ rupis, piscibus ab illis captis pascuntur. Ascendunt enim illarum nidos, vt superius de pullis aquilæ dictum est, & ad libitum pisces acceptant. In capiendis autem piscibus mirabilis est huius auis industria. In fundo maris lynceis oculis piscem contemplatur: contra quem se præcipitat, sicuti contra ardeam nifus: quem protinus ore & vngulis extrahit, etsi à rupe aliquo alio interuallo distet, alio pisce meliore viso priorem elabi permittit, quatenus posterius visum capiat: & sic semper recentissimos pisces habent, tota æstate rupem inhabitantes. Iuniores anates aut anserculos in terra vicina vendunt. Si ex his bis vel ter quis comederit, sapidissimæ apparebunt: aues enim istæ pinguisimæ sunt. Earumque pinguedinem artificiosè extrahunt, quia in multis medicaminibus prodest: & partes macras vendunt. In fine autumnii rupem triduo circumuolant, & postea agminatim ad partes Meridionales pro tota hyeme auolant, vt illic viuant in æstate: quia quando nobis est hyems, Meridionalibus est æstas. Diutissimè hæ anates viuunt: quod per quasdam signatas incolæ perpenderunt. Triginta, aut quadraginta in rupe bellatores

*Sollendarū
pinguedo
medicina-
lis.*

tores, harum auium fructus alit, & domino rupis non-nihil vectigalis penditur. Præterea alius Scotorum scriptor, qui diligentius rerum secteta pertractat, dicit in Orchadibus ex quodam fructu arboris cadente in mare, generari anates: qui paululum susceptis alis euolant ad ad domesticas, vel syluestres.

De Anseribus.

Syluestrium, domesticorumque anserum mira est multitudo in Septentrionalibus regnis, & maxime tempore cubationis, quo syluestres redeunt à Meridionalibus plagis, idque circa initium Aprilis: hi que cinerei, nigri que coloris, & rubei rostri ac pedum sunt, veluti domestici ferè omnes candidi, & magni reperiuntur. Syluestres sunt in multiplici differentia, videlicet in quantitate, colore, volatu, & origine. Quidam enim alijs sunt maiores, vt cinerei coloris: quidam nigri, & cinerei, altè volantes: quidam candidi nigerrimas penas in extremitate alarum habentes, & hi altissimè volant: quidam ex arboribus nascuntur, vt præcedenti capite de anatibus Scotiæ dictum est. Vtuntur homines Septentrionales adipe anserino domestico in cibis condiendis, loco butyri: etiam in medicinis ad perfrictiones, conuulsiones, cæcosque dolores subitos. Hic adeps butyro coniunctus, sanguinem sistit: coque ignis sacer, carbunculus, vlcera linguæ, & labiorum, cutis in facie, & grauitas aurium sanatur. Anserino adipe vtuntur Aquilonares ad rimas labiorum, totiusque vultus, ortas ex frigore. Isque adeps melli coniunctus, & morsui canis rabidi adhibitus, ad celerè sanationem prodest. Carnibus anserinis sale conditis, vento que siccatis, tam coctis quam crudis, post æstiuale solstitium, vti omnium aliorum animalium, vtuntur Aquilonares. Sed ante solstitium hyemale augurium sumunt ex osse pectoris anserini, quam læua & quam durabilis erit hyems, hoc scilicet modo: Si clarum est esis carnibus, hyems rigida apparebit. Si spissum & opacū, nix plurima, hyesque tepida

tepida sequetur. Anser tædio longissimæ noctis ante diluculum in forti frigore plus solito cantat: quia fame, & frigore concutitur, etiam in tantum, quòd albescit rostrum, & unguis: cuius vnicum remedium est, paleis vti substratis. Nec minus intentatis insidijs, aut orto incendio clamat.

De Coruis marinis.

EST quoddam genus coruorum, aquaticum, siue cornices anguillarum appellatum. Hæ aues nigerrimæ sunt, præter pectus & ventrem: quibus cinereum colorè natura præscripsit, & incomparabilem vorandi aviditatem. Venantur pisces, tardi sunt volatus, diuq; sub aquis manent, quando se immergunt. Habent rostra dentata, vt falces messorum: quibus retinent lubricos pisces, anguillas præsertim: quas adeò gulosè venantur, & vorant, vt eas per aluum, tanquam per canale egerat viuas. Sunt etiam hæ aues ingratisimæ naturæ, quia stercorebus egessis, cortices ac arborum ramos, vbi habitant, inficiunt, vt subito arescant. Idq; ardea facit: quæ æquè ac illæ in altis arboribus nidū collocat prope piscosas aquas, vt ferè omnia genera auium aquaticarum. In vere producunt oua. Est & aliud genus coruorū, quod in principio hyemis septem diebus nidificat, & septem diebus pullos cubando producit. Hyemis autem principium intelligitur, quando quarta cæli hyemē facit, cum scilicet sol intrat Tropicum Capricorni hyemalem, vsq; ad Arietem. Accedit etiam huic coruo, ingrato anium generi, alia auis aquatica, Morfex dicta, totaliter nigra: quæ ei insidiatur, rostrum habens ferratile, unguis fortes: quibus aquis immerfa, grandes pisces venatur, & edit. Gregatim in arboribus nidificat iuxta aquas, pullos piscibus pascens. Relinquens nidos, si sentit se grauati, nouum cibum euomit, alioqui peritura. Hæc saturata, alas sole siccandas expandit, diuq; aquā cauda percutit, antequam ad volatum eleuetur. Sortitur ergo aliud nomen, quòd Humusculus, vel Humidusculus dicatur. In omnibus littoribus Septentrionis tã æstate quàm hyeme hæc auis versatur.

*Morfex
siue Hu-
musculus.*

De inimica aue huius Corui.

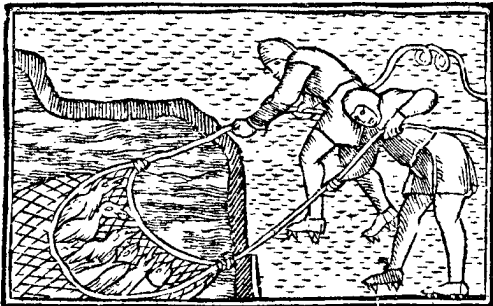
Avis est Platea dicta, Septentrionalis aquæ incola: *Platea aui.*
 aquæ acerrimus vindex est auiū se mari mergentiū, ut piscibus vescantur. Ideoq; his insidiatur hoc modo: Inuolat in eas, capitaq; mordet, & corripit, donec ad suū vsum extorqueat prædam: quam mox dimittit taliter la- cessitæ. Hæc aliquando conchylibus se replens, cum testis grauari se sentit, calore ventris semicoctas eiecit, conchyliaq; & ostreū quod intus est, latè exugit & edit. Præterea inter pisces Oceani latos & aculeatos, Raia dictus *Raia pi- scis, homi- num ama- trix.*
 reperitur: qui hominem à canibus marinis natantem, ad deuorandum raptum & suffocatum defendit, nec deserit, donec viderit eum à periculo euasisse. Hic piscis coruum marinum sub vndas se mergentem, sæpissimè ad partum rapit, ne etiam in aquis careat vltore suæ rapacitatis.

De Falconibus & eorum distinctione.

Aquilonares montes Falcones generant valde feroces, sed generosos: etiam candidos, qui ballistis incolarum, nisi omnimodam vim in rapiendo fecerint, tanquam aues sacræ non impetuntur: alioquin damna facientes, quantumcunque nobiles, aut candidi sint, sagittas incolarum non euadent. Habitant tamen in rupibus quasi inaccessis, viuentes ex raptu piscium: quos ob nimiam multitudinem diminuere nõ sufficiunt homines etiam innumerabiles, nisi concurrerit adiutorium rapacium bestiarum. Adeo natura ludit in rebus, abundantia vel defectu sagacissimè temperandis. Abundant etiã ibidem accipitres, & milui, ac corui, ob aquaticarum auium segnitiam, ac tardum volatum: quia nimium fertilitate fundi saginantur.

De Hirundinibus ab aquis extractis.

Et si multarum naturalium rerum scriptores memoriz prodiderunt, hirūdines mutare stationes, hoc est



exurgente leui hyeme, repetere terras calidiores: attamē in Septētrionalib. aquis sapius casu piscatoris extrahuntur hirundines, in modū conglomeratæ massæ: quæ ore ad os, & ala ad alâ, & pede ad pedē post principiū autumni sese inter cannas descensuræ colligarut. Notatū enim est, eas eo tēpore, suauissimo cōpleto cantu taliter descēdere, & pacificè post principiū veris inde euolare, atque repetere vetustos nidos, vel nouos naturali sollicitudine fabricare. Massā autē illa per imperitos adolescentes (nā antiqui & experti piscatores eā remittunt) extracta, atq; in æstuaria portata, caloris accessu hirundines resolutæ, volare quidē incipiunt, sed exiguo tempore durant: quia immatura acceleratōne non liberæ, sed captiuae sunt reductæ: Accidit etiā tempore verno, liberè reuertētes, nidosq; veteres intrantes, aut nouos construētes, superueniente horrida hyeme cum densō casu niuium, oēs pariter emori, vt nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æstate videantur, præter paucissimas, tardius à profundioribus aquis ascendentes, aut aliunde peregrinantes, quæ naturæ beneficio sobolē reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, aduolare cernuntur. Agricola enim ex earum nidis sublimius, vel depressius ædificatis, prognostici cum capiunt, an in vallibus, an in montibus, vel collibus (propter imbrium incrementum, vel decrementum) sint seminaturi. Imò nec bonum omen capiunt incolæ ex tectis, vbi hirundines habitare perhorrescunt: quia ea cūlmina casura creduntur,

De Auiibus sub niue reclusis.

SVnt in Septentrionalib. terris galli syluestres, quãtitate similes phasianis, licet multò breuiore cauda, & absoluta nigritie in toto corpore, & cãdentibus aliquot pennis in extremitate alarũ & caudarũ. Mares rubra & eminenti crista, fœminæ verò humili ac lata, colore griseo decorantur. Hæ aues mirabili natura sustinēt frigus immensum in nemorib. vti anates in aquis. Verũ cum niues instar collium terræ superficiem vbiq; cooperiũt, ramosq; arborũ diutius deprimunt, & cõdensant, certos fructus betulæ arboris (Gatulo Italicè dictæ) in forma longi piperis vorãt, & glutunt indigestos: idq; tanta auiditate ac quãtitate, vt repletũ guttur toto corpore maius appareat. Deinde partitis agminibus sese inter medios niuiũ colles immergũt, præsertim in Ianuario, Februario, Martio, quãdo niues vt turbines, typhones, vel tẽpestates grauissimæ è nubibus descẽdunt. Cumq; coopertę sunt, penitusq; vt nulla videatur cõglobatæ, certis hebdomadis cibo in gutture collecto, egesto ac resupto viuũt. Venatorũ canibus nõ prodũtur: attamē sagacitate experitorũ venatorũ sepius euenit, vt canibus in odore errantibus, ipsũ signis deprehẽsis maximũ numerũ viuarũ auiũ cõprehendant, extrahantq; ad magnũ lucrũ. Sed id fieri oportebit celeriter: quia audito canũ latratu, mox vigore alarũ (nõ secus ac agmina apũ) erumpunt, & se in subline efferunt. Quòd si præsentunt niuẽ imminere maiore, prædicto fructu iteru deuorato, aliud domiciliũ captãt, inq; eo manēt vsq; ad finē Martij, vel celerioris resolutionis niuium, sole Arietē egrediente: tunc enim niue liquefacta, naturæ instinctu (vt multæ aliæ aues) à lateribus surgũt, oua pullosq; producturæ: & hoc in mōtib; vbi vepres sunt, & arbores dẽsæ. Mares & fœminæ vicissim oua cubant, & vterque pullos obseruat, & præsertim mas, ne ab aquila vel vulpe rapiantur.

De venatione earum extra niues.

HAE aues in maxima turba cõgregatæ volãt, atq; in altis arborib. præsertim betulinis, manēt: nec descẽdunt,

dunt, nisi propagationis causa, quia in earū arborū summitate habēt sufficiens nutrimentū. Et eo viso, scilicet q̄ sese dilatāt per cāpos, etiā niue repletos, venatores siue rustici, ad quos rura spectāt, baculis seu fustibus longitudine viij. vel x. pedu, obliquo situ è terra supra niues erectis, è quoru summitate depēdet laqueus ad oēm tactū mobilis, venātur huiusmodi aues: quia in cōgressu naturæ mirè saltāt, vt perdices currunt. & ita incidūt in laqueos, atq; pēdētes manēt. Cumq; vna funiculo videtur suspēsa, aliæ eā liberaturæ aduolāt, & similibus laqueis ireruntur. Est etiā alius modus eas capiēdi videlicet sagittis sub vmbra equorū, vt minus insidias valeāt præcauere. Tēpore aut propagationis, incessabili garrulitate alterutrū se superare volētes canūt, mares præsertim, vt lōgo latoq; spatio per oēs syluas audiantur: seq; cantu frequētius prodūt. Est etiā alia auiū species, Bonosa dicta, carnes habens exterius nigras, interius albas, satis delicatas & sapidas more perdiciū, licet sint magnitudine phasianorū. Tēpore coitus masculus hianti ore currit, donec spumet: tūc fœmina occurrēs spumā recipit, indeq; videtur cōcipere & parere oua, atq; educere pullos. Carnes vero supradictarū auiū, syluestriū scilicet gallorū, sunt admodū dulces & tēperatæ, vt caponū: & ob id ingeniosè; hyeme scilicet laqueis, & æstate sagittis capiuntur.

Bonosa
aui.



De nivalibus Auiculis.

EST præterea admiranda quarundam auium Aquilonarium natura, quod in sylvarum solitudine ita sese conti-

contineant, vt ibi genitæ humanis habitaculis nunquam vel rarò appropinquent. Sturnorum magnitudinem, & colorem ætate habent: hyeme verò multiplicatis niuibus semper candidè apparent, veluti cygni. Pedes earum rubei, vt nigrarum ciconiarum: sed rostrum croceo colore decorum, breue tamen & acutum. Cibus earum, vt ceterarum auium, vermiculi inter cortices rimosarum arborum latitantes, vel aridi pinorum, aut abietum, aut coryli fructus: quæ etiam sub asperrima hyeme vim nutrimenti, non amittunt. Sed difficilè capiuntur retibus, laqueis, arcubus, aut ballistis, ob niuium profunditatem, quum pulchriorem colorem habeant, quàm saporem. Vbi verò alites prædictæ concauitates niuium, veluti abditas specus sortitæ fuerint, eas ingrediuntur, sese balneantes, vti puluere gallus, vel sturnus arena: deinde cacumina arborum niuibus oppressarum repetunt, tanquam locum naturæ beneficio maiorem voluptatem administraturum: imò & necessitatem, vt eminentius præcaueant insidias importunas accipitrum: quibus visis se in medias niues intrudunt, vt passeris contra miluum inter spinas, & demum niuibus consumptis, inter arbores densas tempore veris. Quando ab albedine in cinereum colorem naturali varietate transeunt, vitam degunt placidam, nullum inter rapaces alites accipitre minorè sentientes hostem seueriorem.

*De ponderosis Niuibus, & Culicibus
hyemalibus.*

Hæcque niuium magna pressura continuè durat, vsquequò solis ascensu, & Austrino vento consumitur. Deinde post tantum tamque diuturnum naturæ certamen, rediuuo humore arbores incuruatæ, ad pristinam libertatem & decorem resurgunt, eminentius in sublime tendentes, quò terra niuium humore resoluta, singulari fertilitate fuerit impinguata: quod & agricolis pro liberaliori commodo cedit. Resolutione enim niuium agri fœcundiores redduntur, citiusque germinant, quàm quiuis alii agri diligentissimo labore præparati,

parati. Similiter & prara ac pascua tantum luxuriât graminum vbertate & diuersitate, vt necessum sit inde arce-
re iumenta, ne nimio herbarum esu crepent, aut debili-
tentur: imò, vbi prara sunt, falcibus sepe trûcare herbas.
Accedit præterea aliud naturæ portentum, versus Sep-
tentrionem, quomodo in plerisque locis penes terrarum
calida spiracula minutuli culices generantur, Austroque
flaute modicum à terra eleuantur, & innumerabili agmi-
ne supra niues turbato volatu mouentur, & sicut nulli
sunt molesti, ita vnico flatu venti Borealis asperi, veluti
hemerobii extinguntur. Sed tamen rediens Auster no-
uos producit ex eisdem cauernis & similibus, vt pluri-
ma pars hyemalis etiam culices videat in aëre perstre-
pentes. Licet autem flaccescant arbores niuium densi-
tate, & teneri rami nimio pondere more arcuum depri-
mantur, atque plures arbores pronæ in terram inclinen-
tur: tamen sub eis, tanquam in opacis locis, frigido ven-
to liberis, habitant diuersæ bestia: in maxima securita-
te. Sed nec silendum est, itinerantes sub his incuruatis
arboribus, tanquam fornicibus, perficere vias suas: leucs
tamen ictus casu niuium aliquando sustinere.



De Ouis insularibus diuersarum auium.

Quia aquatilibus auibus tutum minimè est, ova po-
nere in terra firma, aut pullos producere longè ab
aquis, propter noxias bestias, vulpeculas scilicet
& mu-

mustelas: ideo naturæ instinctu in insulis (quarum in- *Insule in-*
 nitus in Aquilone numerus est) & rupibus fruticum ger *numera in-*
 mine denudatis, maximò agmine, ac numero diuersi ge- *Septent.*
 neris cohabitant: nidosque earum aliquæ in nudo silice,
 aliquæ tortis aridisque stipulis, vel gramine sicco repo-
 nunt, ouaque innumera pariunt: quæ quibuscunq; nauis
 gantibus liberè cedunt occupanda, ita vt maxima vasa
 colligant, & in forum vendenda comportèt, aut sale (cor-
 ticibus exuta) ad domesticum cibum, non ingratum, lon-
 go tempore seruent: boniq; saporis sunt, licet à feris ac-
 cepta. Anas tamen in terra prope aquas aut insulas edu-
 cit pullos. Inter eas aues fulica aquatica est, nigri colo-
 ris, de genere mergorù, anate minor: quæ in mari, & cir-
 ca stagna habitat, non vagabunda, sed permanès in loco
 suæ generationis. Cadaueribus vescitur piscium à
 rapacibus auibus dimissorum: præter quos ipsa insidi-
 osè inter rupes alios venatur: è quibus vice versa cæ-
 teris auibus magna liberalitate escam partitur. Tempe-
 statibus gaudet, eò quòd ludèdo se submergit, & enatat.
 Matutino clangore tempestatem præfagit.

Adhuc de ouis certarum anim.

IN littoribus Noruagicis etiam sunt innumerabiles *Insule lit-*
 insulæ, vsque ad suppolares terras progredientes: in *toris Nor-*
 quibus vti plurimæ aues alibi non reperibiles sunt, ita et *uagis*
 oua producunt innumera: quæ occupantibus cedunt. *innumere.*
 Sed vnum est cæteris spectaculis miserabilius, quòd gal-
 lina ex anatum ouis pariter & propriis pullos produ-
 cens, proprio fœtu secum gaudet in fricatio-
 ne ventris cubatione fatigati: alterum ve-
 rò aquis se immergentem vocat ad
 escam, qui nec matrem agno-
 scit etiam vocife-
 rantem,

De Pauo.

IN Ostrogothia, & Vestrogothia, ac Suetia plures generantur Pauones, & maxima diligentia educantur, ita vt primis diebus farina hordeacea in modum pillularum confecta vescantur: postea caseo recenti à lacte expresso (nam serum nocet) deinde xxxv. die euoluto, hordeo solido nutriuntur: ac vltimò in apertis agris & campis, vbi naturæ instinctu seipso liberius sustentare possunt, præcipuè vbi vulpes non habeant ad eos accessum. Quod autem cæteris auibus diligentius fouentur, causam præstat vtilitas, & pulchritudo pennarum, quam pictores & textores Aquilonarium terrarum in colorum varietate distinguenda imitantur, quum magnorum artificum picturæ rarò, ob itineris prolixitatem, à remotis terris afferantur.



De auibus ignoti nominis in Lacu albo.

Lacus alb. **L**Acus albus inter Scricfinnos, & Biarmos, ac Moscouitas versus polum Arcticum situs, dominiorum & gentium terminos habet, longus & latus, adeoq; piscosus, vt quibusuis piscatoribus, æstiuo præsertim tempore, exhibeat se sine sui diminutione liberalem. Quare ad eum multæ gentes accedunt, domesticam prouisionem ex eius abundantia facturæ in totum annum. In eo lacu

lacu & penes eum, habitant infinitæ species auium, continuuū garritum ferè sex mensibus sub clarissima luce dierum ac noctium, vsque ad graue fastidium emittentium. Quædamque earum ignoti nominis sunt, & maxime mollium plumatum, vt incolæ eas venantes, exinde acquirant ingentem quæstum. Opus enim est in his regionibus frigidissimis, pro arcendo gelu, vti plumis, & mollibus lectis, præcipuè pro aduentitiis viatoribus, qui talibus asperitatibus non sunt assueti. Cernuntur hic diuerforum hominum habitus, in nauibus (Strudzar, & Haapar dictis) Moschouitarum scilicet, Finnonū, & Scricfinnorum, quibus stante regionum pace, pacifica est cõpiscatio ineunda, vt nulli (quod mirum est) iniuria pro quæstu, seu captura piscium, aut auium irrogetur: nisi furto (quod raro accidit propter continuam lucem) aliquid ablatum fuerit, aut falsificatum. Gens enim illa Moschouitica more Græcorum astuta est, & varia in verbis. Videntur etiam aues Onocrotali, saccum sub guttore habentes, ne & deesse videatur inexplibilis auis: de qua suo loco, sicuti & coruo, & reliquis non nihil fuerat allegatum. Item in hoc lacu infiniti cygni, anates, & anseres reperiuntur.

*Moschouitica
ta taxatur
astutia.*



De Auibus alle alle dictis.

EST in hoc lacu quoddam auium genus admodum frequens, imò & in aliis finibus maris Bothnici, ac
Suc.

Snetici, quod tempore æstiuo nunquam intermissa voce clamitat, Alle alle: vnde propter hoc vbique ab incolis aues illæ Alle alle appellantur. In eo nanque lacu propter dulces aquas à calidis fontibus vndique scatuentes multarum ac magnarum volucrum (prout ante dictum est, tanta multitudo reperitur, vt quasi spatiosa littora, & uasta flumina cooperire videantur, præcipuè corui marini, siue cornices anguillarum, morfices ac meigi, anates duarum specierum, & tygni, præterea minuta aquatilia infinita. Hos igitur coruos; & reliquas inexplebiles aues, venatores faciliùs ob grauem tardumq; volatù, duobus vel quatuor cubitis super aquas eleuatas, capiunt: eo videlicet modo, quod in arctis scopulis, velut insularum ianuis, in vtraque ripa hastis atra retis, vel aqueo colore tincta appendunt. quæ trochleis sursum deorsumq; repente mobilia redduntur, vt agmine magno ad volaturas aues, depressis subitoq; leuatis in obliquum casum retibus inuoluant: quod necessario aibus illis euenit, ob grauem tardumq; volatum, quem recto & lineari motu seruant institutum, ita vt pauca periculum euadant. Etiam anates, aliæq; aues quandoque retibus huiusmodi subiiciuntur. Hæ igitur aues nigræ & pigræ, siue natantes, siue volantes, semper Alle alle vociferantur, quod Latine sonat Omnes omnes, etiam quando retibus sunt inclusæ: quam vocem irrisoriam sollicitus auceps interpretatur, quod nequaquam omnes habeat in sua potestate, neque vnquam per retia quoque sexcenta sit habiturus. Sunt & hæ aues maxima multitudine in scopulis Suetiæ, & Gothiæ superioris, licet non tanta, vt in lacu prædicto, aliisque fluminibus huic vicinis. Capiuntur etiam aquaticæ aues in vasculis littoralium arborum, ramis per modum nidorum appensis: in quæ anates præcipuè sese recipiunt, ad producendum oua & pullos, propter vulpeculas, a quibus in terra infestationem patiuntur. Item capiuntur & visco, præsertim paruulæ.

De Vpupis



De Vulpis, & aliis auium generibus.

V Pupa quando ad Septentrionales campos statō tē-
pore ē regionibus alienis adueniunt, veris tempus
accedere ind'cant. Auis gemitu plena & clamore, ob
ouorum, aut pullorum custodiam. Vulpes in herbis im-
portuno clamore latitare indicat: ita & canes, ac cæteras
bestias ab omnibus locis abigendas exclamar. Bellum
eis cum hirundinibus ac picis, & monedulis est. In pa-
ludum tuberibus oua ponit, & pullos educit. Domesti-
cata venando muscas domum purgat, etiam in murium
raptu. Pluuiam gemitu indicat: quod & nepæ campe-
stres faciunt, cuculi equarum dictæ: quæ transuerso vo-
latu, citatoque forti sonitu, imbres illicò adesse præfagi-
unt. Item nepæ maiores longissimis rostris pluuiam
adesse prædicunt: ita & pici arborum. Est etiam auis,
quæ pluuialis dicitur, perdicis magnitudine, variis pin-
nis ornata, croceo, albo, nigroque distincta colore: hæc
creditur solo aëre viuere, licet pinguis sit, & in ventre e-
ius nihil inueniatur. Hanc grauibus baculis venantur
aucupes, quos altius in aërem ad deterrendum eam ia-
ctant, vt ita auem ad ima volantem, & fugientem ac-
quirant.

*Auis plu-
ualis aëre
vinit.*

De Cuculo

De Cuculo, & multiplici genere
Picorum.

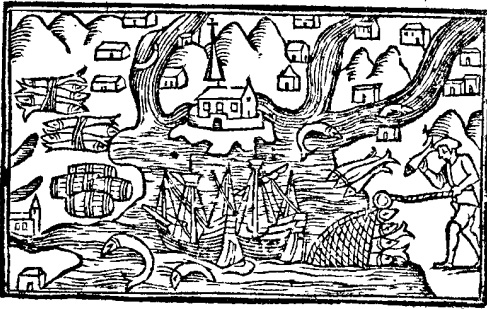
EST etiam in Aquilonaribus syluis optata lætitiæ
annunciatrix avis omnibus nota, Cuculus appel-
lata, circa principium Maii erumpens in vocem sono-
ram: quam ferè in fine mensis Iulii continuat. Sed hoc
in vastis nemoribus, ob inimicas aues, naturali odio eam
in omnibus molestantes, eò quòd & ipsa (Coccyx Græ-
cè dicta) aliis sit insidiosa. Nidum enim proprium non
facit, sed in alienis, palumbi scilicet, alaudæ, vel passeris
solitarii, ponit sua ova cubanda, & alterius labore pro-
ducit pullos: qui è testa exeuntes, pulchritudine, vt e-
ducentur, prouocant nutricem: quæ specie & formâ
impinguescentis sobolis gaudens, fœtus suos damnat,
atque absumi patitur, donec ab adulterino fœtu euola-
turo interimatur: & demum ipse coccyx à suo genere,
videlicet accipitre, dilaniatur. Præterea picorum ge-
nera plurima sunt in Aquilone, magnitudine mo-
nedularum, asperrima hyeme in corticibus
arborum quærentes victum: quorum
aliqui nigerrimi sunt, tibeam haben-
tes cristam, aliqui glauci, aliqui
virides, aliqui vario colore re-
spersi, signa asperioris hyemis
venturæ, gemitu præ-
nunciantes.

FINIS LIBRI. XIX.



OLAI MAGNI GOTHI
 ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS
 DE PISCIBVS.

EPITOME LIBRI XX.



*De triplici Bothnia terra Septentrionalis, &
 abundantissima eius piscatura.*

BOTHNIA, quæ finem Gothicum siue *Bothnia;*
 Sueticum ad Septentrionem terminat, latif *id est, fun-*
 sima est terra, diuisa in tres magnas provin *duſ vasi.*
 cias, Occidentalem, Aquilonarē, & Ori-
 entalem. Qui Aquilonarem incolunt, piscatu
 maximè viuunt: non quòd agrum sterilem habeant, sed
 quia tanta est his copia piscium optimorum, vt in om-
 nium necessariorum rerum permutationem abundè suf-
 ficiat. Suntq; in omnibus rebus locupletes: siquidem ex
 Hispania ac Lusitania optimum vinum, & sal: ex Anglia
 & Flandria, pretiosum pannum: ex Germaniæ ciuitati-
 bus variam domorum supellectilem & ornatum, præter
 domesticum cultum: ex Suetia & Gothia triticum, siligi-
 nem, hordeū, & omne genus necessarij leguminis illuc
 nauibus aduectum, cōparant. Omne littus, insula, sinus,
 amnis, riuulus, illic exuberantem piscium copiam toto
 X anno,

anno, maximè tempore æstiuo, quo omnia ibi amœnissima sunt, præbet. Infulæ circa maris littora plurimæ sunt, & iucundissimæ: quæ herbis, arboribus, & graminibus, maximam recreandi delectationem exhibent. In arboribus auium diuersi generis suauis concentus: piscium mira uarietas, sese super undas ludendo efferentium: piscatorum: maximus in omni loco prouentus: nulla illic nocua belua in mari, nullum perniciosum reptile, aut formidabile animal prope in terra: nulla tenebræ tempore totius æstatis, nullus ardor solis, aër salubris, & temperatus: omnia ibi iucunda, quieta, & trāquilla. Verùm quod magis mirum est in tanta locorum & temporum amœnitate, æ licentia, nullum turpis lasciuia facinus admittitur: castus, & uerècundus inter homines utriusq; sexus conuictus: nec incestus, nec fornicatio, nec adulterium fit, aut nominatur in illis: tantum enim ualet lex Domini immaculata apud simplices illos populos, ut ipsorum castimoniam multi in lege diuina doctissimi cedere uideantur. Labitur ex montibus huius Aquilonaris Bothniae (id est fundi maris) undosus, & profundus annis: qui duobus ostijs fertur in mare, relicto in medio breui spatio, in quo fundatum est oppidum, quod Thorna, id est turrita insula dicitur: cuius latitudinis eleuatio est circiter 82. grad. longitud. 42. Est autem hoc oppidum in loco plurimum amœno, & commodo situatum: nec aliud emporium frequentius in toto tractu suppolari, quàm est hæc Thorna. Ad ipsam enim confluunt Russi albi, Lappones, Biarmi, Bothnienses, Finni, Succii, Tauasti, Helsingi, & complures alij, ex partibus Noruegiae, per altissimos montes, & vastas solitudines, ac Iemphiam regionem: & hi omnes, partim oblongis nauiculis, incitatissimis fluuiorum casibus aptatis, partim curribus domitorum rangiferorum utuntur, partim etiam pandis perticis, quibus conspersa niuibus iugamontium citò superant, celerique allapsu concurrunt, uti in principio huius voluminis explanatum reperitur.

*Thorna
emporium
celebre.*



De multitudine piscium huius emporij.

Comportati pisces diuersarum specierum ex piscaturis superiorum fluminum in hunc locum, mercatoribus longin quarum prouinciarum rerum commutatione venundantur: & hoc in colligatis fasciculis quingentarum grauium librarum, quod pondus illic est vti-
 tatus: & prætereà in maximis vasis sale conditi pisces, seu alio modo suauioris saporis conciliandi gratia fumigati. Ad hanc insulam frequentiore navigationem Holmenses, Aboënses, Raugmenses, & Eregrundenses, quotannis in maximo capiendò lucro instituunt, ac mercimonia non pecuniarum numeratione (eò quòd gens illa nummos non æstimat) sed commutatione rerum necessariorum, prout libro quarto fuit enarratum, distrahunt. Et id quidem fit, quia ad hoc emporium ob populi simplicitatem, ac crudelitatem, plerunque à dolosis mercatoribus importata moneta, deprehensa sit falsa, vti præsertim ingenio Moschouitarum, qui illuc circa æstiuale solstitium) vti ego anno millesimo quingentesimo decimonono vidi) in magno numero, nauigia in humeris aliquando inter distantes aquas portantes, concurrere solent. Sed dolus eorùm cum detegitur, repentinam illicò recipit ultionem.

Rerū commutatio apud Both.

Pecunia que in loco negligitur.



De piscium salmonum.

VIX alicubi in tota Europa vberior salmonū piscatura reperitur, quàm in Bothnico mari versus Lappones, è quorum montibus & terris, vastissima flumina dulcium aquarum descendunt: contra quæ pulcherrimo spectaculo, quasi milites micantibus armis, sub solari æstu ascendere videntur salmones, tanto præsertim agmine, vt superiores montium aquæ prædam referrent piscatoribus suis. Dicitur nanque salmo à saltu: caudam enim ore replicat, & reflectit, firmiter eam ore tenens, donec saltus agilitate locum abruptum conscendat: ad quæ tendens contra fluminis impetum, à proposito non desistit; quousque dulcibus aquis (quas auidè desiderat) reficiatur: ac postea vicissim desiliendo, ad nota domicilia intra cauernosas rupes reuertitur. Gaudet enim alternatim salis, & dulcibus aquis. Crescit hic piscis in longitudine vi. vel vii. pedum, magno prævalens robore, sed ponderosus & grauis: omnisq; quam habet agilitas, à potentia virtutis eius est potius, quàm à leuitate corporis. Carnes eius rubeæ sunt: quæ licet dulces & gratæ sint, valde tamen satietatem citò manducantibus ingerunt: quod verum est recentes auidius sumptæ. Dum verò sale condiuntur, gratiores æstimantur, ita vt magno pretio ac multitudine emptæ, ad superioris Germaniæ partes vsque, primùm nauigijs, & demum curribus aduehantur. Neque genus hoc piscium, quantumcunque capiatur,

Salmones
6. vel. 7.
pedū longi-
tudine.

piatur, deficere videtur in loco natiuo suo. Vidí enim ego circa æstiuale solstitium in extremis Bothniæ littoribus circa Thornam, adeò magnam eorum multitudinem capi, atque in tanto numero extrahi, vt fortissima retia rumperentur. Nititur enim hic piscis, dum sentit se retibus pressum, omnibus viribus se liberare, caudam ad os applicando, vt circulari saltu exiliat: idque, licet tardus sit, & piger ob suã pinguedinem, celerrimè ostendit. Cor eius extractum diutius omnium cordibus animalium mouetur. In Rheno & Vistula, ac Duna, vel Dzuma prope Rigam in Liuonia, magno pretio comparantur salmones: hiq̃ue fumo querno ad gratissimum saporem indurantur, prout generaliter fieri solet apud omnes aquas Septentrionales. In regionibus autè Ostrogothorum ac Vestrogothorum, etiam plurimi capiuntur. Flumina enim illic in plerisque locis xx. vel xxx. pedum altitudine reperiuntur, maximè penes Vestrogothos in prouincia Vermelandia dicta, quæ olim regio titulo decorabatur: vbi lacus dulcium aquarum, centum millibus passuum in longitudine, & xl. in latitudine patet, cui nomen Vener est: in quem xxxiiii. magna flumina à montibus Noruegiæ illabuntur, vnum solum exitum versus Meridiem habentia: qui Trolhetta, id est, dæmonum caputium appellatur. In fluminibus illis recentibus in maxima copia salmones capiuntur: inque genere suo maxima producant oua, cicerulas, vel pisa in quantitate superantia, ac maculas nigras in cute resperfas habentia cum magno decore. Maximus denique horum piscium, vbicunq̃ue capiuntur, quæstus est, & adhibito ingenio capiendi maior indies excrescit.

*Salmonis
cor diutissimè
viuit.*

*De lacu
Vener va-
stiss. iã di-
ctum est.*

De piscatura Vitulorum marinarum.

Quia in mari Bothnico & Finnonico maxima vitulorum marinarum, siue phocarum multitudo reperitur: idcirco naturam eius, & demum venandi modum, quæ videram, paucis annectam. Vitulus marinus, qui & Helcus Latine dicitur, à similitudine terrestris vituli sortitur nomē: habetq̃ corpus durum & carnosum, ideoq̃ difficul-

Helcus.



*Phocarum
partus.*

ter interficitur, nisi elisis tēporibus capitis. Vox eius est, vt tauri: quatuor habet pedes, non autē auriculas: quia regimen vitæ eius, & mansio est in aqua. Si enim auriculas haberet, multum humorem susciperet, natationemq; sibi in aqua prohiberet. Animal generat completum: parit vt homo omni tempore, sed maximè cum primis capris. Vitulus marinus pilo vestitus, auerso coitu, vt canis, inuitus adhæret: parit animal in terra more pecudū, nunquam tamen plures geminis fœtus, licet author de natura rerum dicat, tres. Fœtum non ante duodecimum diem à partu in mare producit, subinde assuefaciens. Ipsis in somno mugitus, vnde nomen vituli. Accipiunt tamen disciplinam, voceq; pariter & visu populum salutant, incondito fremitu: nomine vocati respondent. Nul lum animal grauiore somno premitur. Pinnis, quibus in mari vtuntur, humi quoque pedum vice serpunt, sursum deorsumque claudicantium more se mouentes. Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum æquorum retinere traditur, semperque æstu maris recedente inhorrescere. Dextra pinna vim soporiferam, somnosque alluciendi capiti subdita habet. Pauidi fulminum, turissima putant tabernacula è pellibus vitulorum marinorū confecta, eò quod solum hoc animal in æquore, vt aquila in æthere, à fulminis ictu immune est, & securum. Hoc animal, catulos mammis lactat.

De modo piscandi eos, & eorum medicina.

Piscator mentita pelle nigra, cum longa hasta ferro hamata, super glacie curuatus iacet, mugituq; vitulū vocat, qui mox accedit, putans nouā suscipere coniugē, propria interfecta: est enim super oēs beluas crudelior *Vitulus marinus i*
 vxoricida, vt vnā alteri superinducat, donec ab aliqua carū in defensione fuerit interēptus: verūm nō consortem, *fœminā suam crude-*
 sed iaculum, non luxuriā, sed laqueū inuenit, vt occidatur. Nam spiculū per hastam immissum, manet in corpore, donec debilitata belua ex suscepto vulnere, per funē attrahatur. Capitur etiam dormiens, præsertim humano mucrone, quia profundissimè dormit, vt & alij quidam pisces, de quibus infrà de rosmaro dicitur. Canicies vtj homini, & equo, sic quoque vitulo marino accidit: senectutiq; reuerentiam iuniores semper habent. Vbi enim in scopulis xxx. vel xl. vel plures dormiendo iacent, tan *Senio iter*
 quā pecorū greges, fideliter notatū est, senes pariter & iuniores seorsum dormire: vnde & seniore in aquas descendente, nec vnus è toto grege in scopulo montano, lato, *vitulos marinos reuerentia.*
 vel in glaciē parte natante remanet, nisi pariēdi causa. Nam si mare turbatum in fluctus surrexerit, & pilus similiter erectus exurgit: si verò mare pacificum fuerit, pilus in planum sternitur: sicq; maris status in re insensata, & mortua deprehenditur. Bothnici nauæ prognosticon *Phocarum pellicū prognosticon.*
 suscipiunt ex vestitu proprio, de pellibus huiusmodi cōposito, an mare tràquillum, & prospera nauigatio sit speranda, vel periculum in mari subeundum.

Adhuc de virtute huius bestie,

Item bestie hæc adeò animosæ sunt, vt audito tonitru, *Vitulus marinus tonitru et fulgure gaudet.*
 visoq; fulmine ac coruscatione, gaudentes ascendant planos mōticulos, sicuti ranæ exultant accessu pluuiarū. Nauigaturi Bothniēses, seu Aquilonares nauæ, versus Germaniam in asperrima hyeme, pinguedine huius beluæ liniunt tabulas nauiū, ne glaciē congelentur ad nauis demersionem. Item pinguedo hæc, Seeltraan vulgari ter dicta, plurimum valet ad inungendum diuersa genera coriorum, ac pellicum, quas alutas appellant: vnde

caligæ molliores conficiuntur: quemadmodum videtur quomodo in Prussia hac pinguedine per aquarum rotas aluta præparatur, atque diftrahendi gratia in Flandriam, & tandem in Italiam, Galliam ac Germaniam transportatur. Tergora etiam bouina, nisi vncta fuerint hac pinguedine, vel ceti, non valent ad conficiendum ocreas viatorum in pluuiâ, eò quòd arcet omnem humiditatem, & diutissimè conseruat eas: nec mures hac pinguedine calceos vel ocreas vnctas rodunt, aut lora equorum ad præsepia ligatorum, sicuti alia, scilicet bouina, vel arietina pinguedine vncta. Imò hoc bonum naturaliter inest huic corio, vt fulmine non tangatur, vbicunque fuerit alligatum.

De perplexitate comedentium carnes huius Vituli tempore Ieiunij.

CVM hoc animal carnẽ habeat, & laridum, more domesticorum porcorum, nonnulli scrupulosè se torquent, ne his, scilicet interioribus carnibus, vescantur in Quadragesima, ea securitate, sicuti lardum vel pinguedinem, quæ foris est, & auulsa carnem retinet sibi coniunctam. Quocirca rectoribus Ecclesiasticis hæc causa discutienda committi consuevit: dumque in vnã & alteram partem physica ratione multa adduci, probarique solent, nec satis concorditer diffiniri, simplicioris ingenij viri, multis post habitis causis, in vtranque partem prolatis, dicunt, & probant, ex ipso vitulo marino sumendam fore demonstrationem, hanc videlicet, vt cum partum *Paradoxo* fecerit in littore, si ad sylvas à venatore compulsã belua *paranetis* fugerit, abstinendum eius esu erit tempore prohibito: si *cum.* verò ad aquas, securissimè ea vescendum erit. Et ita seruatur, vt infinitæ hominum multitudines hac pinguedine vtantur in obsonijs suis, loco olei: atque ob eam causam carnes in maxima quantitate, veluti latera porcorum, in vasa recluduntur. Pinguedo tamen huius vituli marini solidior, defertur ad amplam Germaniam.

De Lupis, siue Lucis.

SVnt lacus dulcium aquarum in montanis Lappo-
 niæ, cccc. milliariū Italicorum longitudine, latitu- *Lacus in*
 dine verò c. & amplius: in quibus tanta est luporum a- *Laponia*
 quatiliū (quanuis & aliorum piscium) copia, vt non so- *ingentes.*
 lum alendis hominibus, per quatuor amplissima Septen-
 trionalia regna sufficiant, sed etiam latius, sale solèque
 ficcati, nauigiis velut lignorum magnæ strues, in amplā
 Germaniam vendendi exportentur. Itidem de lacubus
 Finlandiæ censendum erit. Est igitur lupus, piscis fluui-
 atilis, ore lato, dentibus acutissimis, minorum piscium
 deuorator: cui tamen perca squamis & pinnis asper-
 rimis armata resistit, vt sibi non præualeat: tamen
 ex insidiis transfuersam percam, ore compressam lupus
 ipse minutim lacerat, & deglutit: adeò nullus, etiam ar-
 matus piscis, à voracitate eius permanet immunis. Vesci-
 tur lupus seu lucius, bestiis venenosis, vt bufonibus, ran-
 nis, & huiusmodi: nihilominus agrotantibus consilio
 medicorum deputatur inter sanos cibos. Retibus inclu-
 sus faciliè euadit, si attrahendo retia piscatores lento
 vtuntur tractu: celerrimè etenim retia attracta non eua-
 dit. Lupus hic aquatilis nominatur, & si fluuiales aquas
 cibumque pro vita sufficientem habuerit, successu tem-
 porum ad longitudinem octo pedum euadet: piscemque
 ferè ad sui magnitudinem vorat. Nam vbi victum sube-
 gerit, caput primùm ore comedit, quo digesto, paulatim
 sequentia, donec totum consumat. Pari quoque generi
 suo parcere recusat, vel ob naturalem crudelitatem, vel
 quia auidus est cibi, rapinæque impatiens. Præterea &
 propria semina persequitur, vbi induerint formam
 piscis: neque ab habentibus spinas acutas, ac squa-
 mas aculeatas abstinet: stomachum namque
 habet ita gutturi continuatum, quòd ali-
 quando eiicit eum, auiditate glu-
 tiendi piscem.

De eiusdem

FŒmina huius piscis cùm oua spargit, multum à loco, vbi morari consuevit, abscedit, ibique oua parit, vt filii sui non sint sibi impedimento ad prædam capiendam: idq; fit vel naturali crudelitate, vel rapinæ inuidia. Capitur mltis modis, hamo videlicet lato, ex aurichalco, vel rutilante ære ad hoc fabricato, cui appositus est piscis candidi coloris. Item furca ferrea dentata sub tenebris, ad ignem piceis tedis accensum: quæ quum auidè miratur, ferro furcæque percutitur. Insuper quâdo sub glacie ludit in fine Martii: tunc enim proiicit oua, tantum aquæ strepitum valido capitis motu ostendit, vt vltro piscantibus signum suæ capturæ demonstrat. Domunculis etiam capitur, ex asserculis longis confectis, ac in arundine firmatis: quas ingressus grassatur in quoslibet pisces deuorandos. Proceres gulæ, qui hosce pisces in piscinis pro claris hospitibus excipiendis, præcipuè in Germania, seruant, plus in eos singulo mense expendunt, quam in equos ad equestrem militiam enutriendos.

Sexaginta enim lupi magni, mense vno plures pisces, quos carpiones vocant, aliunde quæsitos, pede humano longiores, piscinis immisos consumunt, quàm alias equi decem in pabulo. Habent etiam nonnulli, nedum pro voluptate, sed domestico vsu fabricatas penes aquarum littora lacunas, vbi piscium agmen sub libera captiuitate ludentium, & delectatione reficit animos intuentium, & hospitibus parat appetitum. Currunt auidi ad manus hominum, & antequam cibi fiant, escas expetunt. Pascit homo delicias suas, & dum habet in potestate quod capiat, frequenter euenit vt repletus omnia derelinquat.

Lupi autem sale conditi, longo tempore inter castrenses cibos seruantur. Sed siccati sole, sale, & vento, longè vtiliores sunt: quia crudi, fuste vel malleo contusi, escam exhibent conuenientem. Sale verò conditi viscositatem sibi annexam etiamnum retinent. Dentes luporum combusti mediocriter, & in puluerem redacti, rupturas equorum sub ephippio aspersi, atque membrana cooperti, continuo sanant.



De piscatione per flammam.

Quia superius de furca ferrea dentata, qua lupi aquatici facile capiuntur, mētio facta est: ideo prima virtus eius erit hic ostendenda: quia ea, ob plures hamos, sagaces piscatores in captura luporum, ac anguillarum præcipuè vtuntur, maximumque quæstura facilitate talium instrumentorum assequuntur: eo tamen modo, quod in lintribus monoxylis, aut duobus ex lignis confectis, in prora piceis tedis, quoniã tenebræ sunt alacriori suscitata flamma, videât lupos & anguillas admirationis causa in magna multitudine accedentes, atque eos ferro hoc hamato transfossos, ad vsus suos retrahant. Quandoque etiam suppositis lignis grossioribus, in nantibus crustis glacialibus extracto igne, simili ferro, quasi in nauicula starent, acquirunt pisces: qui ita stupidi redduntur, vt nullum adesse periculum putent. Similiter & frondibus in nauigio erectis capiuntur, quibus pisces quiescendi gratia sese submitunt. Sæpe etiam accidit, vt sæuientibus tonitruis, anguillæ tanquam non securæ in gurgite, aquas exilire volentes, vel retibus, vel hamis, vel casibus, ac ligneis ædificiis quadratis perforatisque, in maximo numero capiantur: Et hinc est maior incolarum prouentus, quando tonante cælo, ab antris excitantur anguillæ, aliàs difficulter exituræ. Item appenso sufficientis ponderis saxo, cune

*Anguilla
ciantur tonitru.*

cuneata vasa lignea perforata, culmis pisorum repleta, & ad fundum vsque demersa, pro ingressuris piscibus seruant. Nec frustra: alligatis enim funibus extrahuntur ad summum vsque repleta. Is modus est nouiter inuentus, & mirè lucrosus. In hyeme latent in limo profundo, vbi stagna non congelantur: quæ si totaliter glaciæ constricta fuerint, simul omnes respiraculum ab aëre nõ habentes, pariter suffocata moriuntur, prout aliàs vidi, & infra de glaciali piscatura dicetur. Diu etiam, scilicet sex diebus anguillæ extra aquas, præsertim Borea flante, in agris, pisis confitis viuere solent: sed fabulo, vel cinere sparso, inde egrèdi non possunt. Mirè delectantur sub frumentariis molendinis, ob dulcedinem farinae minutatim descendens. Maxima anguillarum multitudo in Aquilonaribus terris reperitur, tam sale cõditarũ, quàm fumo siccatarum, & hæ crudæ comeduntur.



De æstina Piscatione, & Aucupio.

DVO præcipuè obseruare solent prouidi piscatores, vt in aurora ante solis ortum, quãdo visus piscium maximè fallitur, gregatimque cibaria quærunt, cum magno silentio piscari possint. Eliguntur ad hoc perficiendum aridi fungi betulinæ ligni, quos maximos ea regio gignit: qui per vadosas aquas proiiciuntur, vt vagantes aues sint securiores. Auceps autem magno fungo, vt galca,

galea, caput contextus, ac mento tenus stagnum ingres-
sus, insidias eis ut struat, ad volucrum natantium agmen
progreditur: hæc viso fungo capiti aucupis imposito, per-
suasum sibi habentes, vnum esse ex reliquis natantibus,
appropinquantes manu ipsius aucupis intercipiuntur: &
ita successiuè plures accedunt, similiter interficiendæ.

Nam auceps exerta sensim manu, volucrem incautam
cæco raptu pedibusprehendit, & demersam subtrahit in
manticam ad id præparatam. Cæteræ volucres sua spon-
te subnataste comitem arbitratæ, quærendi victus causa
(vti solent) nil sollicitæ, omnes suum iter prosequuntur,
vt sic in aucupis & ipsæ manus cadant. Quod autem al-
tera manu amplo casso piscatur, non frustra agit: quippe
aqua pedibus eius turbata, piscium oculos alioquin debi-
les, debilissimos facit, adeoque incautos reddit, vt vtrò
in retia tendant. Præterea hamo post tergum brachiūq;
longo fune dimisso, non importunè piscatur. Vbi que
etenim tanta piscium occurrit multitudo, vt quibuscun-
que piscatoriis instrumentis, etiam singulis membris ap-
plicatis, facilimè capiantur, maximè in sinibus maris, &
fluminibus, quo magna societate se recipiunt pisces, vt
tranquillius tempestatibus liberati, ac securiores degant.
Sed nullibi tuti, vbi humano ingenio poterint depre-
hendi.

Adhuc de ingeniosa piscatione:

Est & alius modus piscandi sonoris insidiis inuen-
tus, quum constet, plurimos pisces sensum auditus *Pisces ad*
habere, vt soni dulcedine rapiantur. Retia tendun- *campane*
tur in longum aquæ, vel in transversum, & ante retia su- *sonum*
per aquas instrumentum instar arcus, ita vt fluitet super *capiantur.*
vndas: in superiori autem huius arcus parte, nola seu câ-
panula suspèditur. Ob cuius sonum pisces gregatim ad-
ueniunt, tinnitum nolæ mirantes: vnde apertis insidiis ca-
piuntur. Nec pigeat vnum referre casum, quem vidi: cî- *Delphinū*
tharædum videlicet in aperto mari cithara acuto sono *mulcentur*
canentem, plurimos allexisse delphinos: qui postquã spa- *cithara*
tio vnius horæ sonum in tranquillissimo mari (vbi nec *cantus.*
festuca ventis mouebatur) audierant, flatu caudæ; tur-
barunt

Delphini b̄arunt aquas: cumq̄ue abiissent, signum gratitudinis forte monstrantes, extemplo sequutæ sunt tempestates tam horrendæ, tamq̄ue sæuæ, vt vix vita ex adeo magno periculo liberari potuerit. Quidam etiam piscatores pisciculos filis alligant viuos, filaq̄ue per longum & latũ trahunt, vt maiores ob prædam & voracitatem grassantes reti circumueniant. Quidam etiam fossas faciunt, iuxta fluminis ripas, vt aqua ingrediatur, tabulisq̄; obstruunt, vt pisces quietem capturi, ibi delitescant: qui deinde per insidias rapiuntur: idq̄ue frequentius autumno, quàm estate contingit, propter sæuiiores tempestates. Quidam etiam ponunt oblongas cuneatasq̄ue sepes, ex saxis lignisque congestas in modum pyramidalem, ad medium fluminis vsque: ne tamen vicinis publicus piscium meatus, qui per medium flumen protenditur, venaq̄ue regia huius gentis appellatione nuncupatur, omnino occludatur, atque sic in orificio pyramidali, vbi nassa depressa, ac extensa manet, comprehendantur.

Vena regia pisciũ.

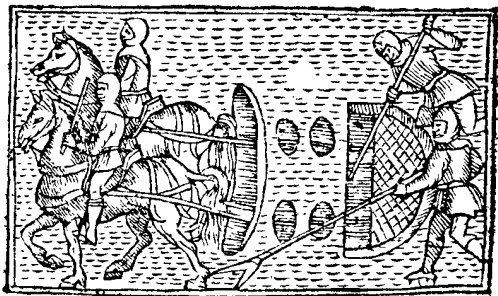


De glaciali piscatura.

Borbocha piscis.

HIC modus ostenditur diuersus, qualiter sub glacie capiuntur pisces, Borbochæ dicti, seu Lak vulgari gentis idiomate appellati: quos piscatores sub tenui glacie visos, ictu grauis mallei stupefactos, subtus sistere cogunt, atque supinato motu peruertere ventrem

ventrem, vt glacie perforata eos apprehendant femiuuos. Et hic modus circa solstitium hyemale frequentius vsu venire solet. Est & alius modus piscandi sub glacie, cæteris communior, per hamos: quibus pisciculi alligati, maiores sui dulcedine inuitant ad rapinam, lupos præsertim, qui reliquis piscibus perhibentur magis insatiabiles. Mittitur subtilis funis lx. vel c. passuum, inter duo foramina longè directeq; distantia, per noctem integram, sub glacie cum hamis plurimis dependentibus permanens: quem quum piscatores sequenti die vicissim extrahunt, miram piscium multitudinē consequuntur: hi que pisces varii sunt, & vt plurimū valde pingues, propter meliorem pastum, & tutiorem quietem, quā obtinent in frigidis locis, præsertim in lacubus degentes. Masculi quidem fœminis sunt pinguiores, præter halecem, vt in fine dicitur.



De piscatura equestrium piscatorum.

Modus hic piscandi supra glaciem, in magnis lacubus, & dulcibus aquis, ac sinibus salis maris, singulo quoque anno à mense Nouembri in finem Martii, & amplius, quoties opus fuerit, pro multitudine pisciū capiendorum obseruatur. Siue enim glacies spissa, siue niue cooperta, siue clara, siue lubrica, aut prout frigore constricta sit, apparuerit, aut quomocūque natura

eam pröduxerit, nunquam deest ingenium, aut voluntas publicæ vtilitati in necessariis rebus fideliter inferuendi. Ita frigus & æstus pariter æquo animo tolerant populi Septentrionales. Pro calcanda verò glacie, calceis tabulatis vtrisque pedibus congruentibus, ferreæ cuspides triangulares, equaliter in glaciem lubricam cuspidibus versis alligantur: quo fit, vt ad omnem motum solidior figatur gressus, quemadmodum in firma terra. Si ferrum non adsit, nudis sötularibus sine cadendi formidine firmiter gradiuntur piscatores. In calceis verò corii vncti, nequaquam stabiliuntur pedes, propter gelu, quod corium huiusmodi illicò induratum in glaciale lubricitatem conuertit: maximè si rara nix vnus noctis, aut mediæ super glaciem sit resperfa: quia hæc improuisum reddit casum in momento. Alta verò, siue spissa, vestigiis solidiorem incessum & cursum permittit. Volentes igitur piscari sub glacie, duo magna foramina, latitudine VII I. vel X. pedum, centum, & quinquaginta, vel CC. passibus à se intucem directa distantia, aperiunt: inter quæ xxx. vel xl. minora foramina, latitudine vnus pedis & semis, ab vtroque latere distantia xxx. pedum, in termedia constituunt: tum per ea à primo grandi foramine immisos funes hastis longis sub glacie dirigunt, directosque ad alterum magnum foramen, extremas horum funium partes sessoribus equorum extrahendos committunt: iniunguntque, vt eo velocius equos ad trahendum incitent, quò retia ad exitum pröperare videtur, ne pisces captos se sentientes, maximè lupi, impetuoso strepitu retia frangant, & euadant. Et sic extrahuntur plerunque pulcherrimo spectaculo, ad eò grandi multitudine, & diuerso genere pisces, vt non libra (cuius vsus ibi non est) sed integris plaustrorum magnorumque vasorum mensuris diuidantur.

De cursu glaciali pro piscibus, & cur tam sepe piscatura instituat.

Accidit plerunq; vt in tanta multitudine piscium, viri iuuenes pecuniam nõ habentes, à piscatoribus gratiam

gratiam & fauorem obtineant, quod celeritate glacialis cursus, posita meta lōgissima, in lubrica glacie aliquam piscium quantitatem stadio completo, assequi sua fortuna valeant. Nec eis negatur, quod honestè, vel laboribus meruerant, vel alia liberalitate eisdem sit vltro concedendum. Communiter xx. vel xxx. magni pisces (qui fortè totidem florenos valerent Romæ) proponuntur eisdè lucrandi. Quòd autem tanto labore & industria sub glacie sit piscandum, multiplex ratio vrget, tempus scilicet propagationis piscium, quorum plura genera in asperri- mo frigore oua emittunt: qui societate plures pisces, non naturali amicitia sibi coniunctos, sed tanquam suorum ouorum deuoratores habent. Vtilitas etiam, & necessitas publica vrget, vt de abundantia piscium populò prouideatur: naturaque piscium exigit: qui nisi glacie perforata respiracula susciperent, quotquot in flumine, vel stagno versantur, subitò morentur. Pisces longi- mito modo impinguntur vento Septentrionali, quem admodum lati aura Meridionali. Neque vnò solo lacte, sed ferè in omnibus tempore hyemis, fit hæc, vel similis piscatio glacialis, maximè in amplioribus stagnis, vt sunt Meler, Vener, & Vether, lacus recentes: tempusque hi demonstrant, naturali sua proprietate, quo tutè in eis piscatio fieri non possit. Vether autem præcipuè suam naturam hominibus, ne ob hoc graue aliquod periculum incurrant, significat: tempore enim resolutionis glacie- rum, vehementissimo strepitu incipit ebullire, & à fundo commoueri, magnaque violentia rumpi in par- uas rimas, vel scissuras, quæ plerunque fiunt in glacie: & has in modico temporis spatio valde latas faciens. Li- cet autem tunc glacies in densitate etiamnum plus, quàm palmas sex vel septem habeat: tamen cooperante superiore impetu venti, tota in plures particulas diuidi- tur, ita vt multi pedestres, vel equestres super ipsam exi- stentes, sapius submergantur, si eius naturam ignorent, aut negligant, celerrimè fugiendo ad littus, seruare vitá, vel saltem audita, & visa horribili glacie- rum collisione, maiori particulæ natanti adhærere, quæ vi ventorum ce- lerius iactatur ad littus.

Qui vêtis
quibus pi-
scibus sagi-
nãdis com-
modiores.

RVicola quidam plaustrum fœni ex aduersa parte huius lacus (Italicorum milliarium XVI. in latitudine, longitudine verò LX. habentis) in aliud littus transfecturus, audiuit crepitum fieri, atque glaciem in rimas exiguas paulatim rumpi. Quocirca intelligens naturam eius, citò viscerum inferiorum vrgente impetu, illam ruptum iri, ac fuga opus esse, vt quàm celerrimè suę confuleret salutis: relicto plaustro fœni, equis citatis velocissimè festinauit ad proximum littus. Quod quatuor armati equites retro eum constituti videntes, hunc celerrimè (quasi furem, aut latronem, propter eorum accessum præ nimio terrore fugientem) velocissimeque insequuntur, atque in littore apprehendunt: & causa intellecta, quod ob crepitum glaciæ mox resoluendæ, secundum experientiam eius, ac nullum maleficium, aufugisset, valde lætati sunt, se præter suam intentionem, atque etiam industriam, à suffocatione liberatos fuisse. Vnde & rusticus ille eisdem in littore demonstrauit, plaustrum suum non in glaciæ, sed apertissima aqua natare: quod & illis periclitantibus (nisi quàm citissimè aufugissent) euenisset. Per hunc lacum qualitercunque congelatum, ab Ostrogothis ad Vestrogothos, & econtrà, solet fieri iter: sed nunquam fortunatum equestribus turmis, qui terris illis hostilia arma meditantur inferre. Neque etiam in

*Holueden
sylua.*

vicino nemore amplissimo, Holueden vulgariter dicto, felicia auspicia senserunt, videlicet cum Danica temeritas ibidem sæpius tentauerit vires suas demonstrare:

quæ prima sepulchra eodem in loco inuenit, ne

ad vteriora tormenta procedere opus haberet.

Demum hic gregario Danorum

militi, Ostrogothorum exercitus

prima stipendia

ferro numerare

consequit.

12



*De Piscibus nigri fluminis ad Arcem
nouam in Finlandia.*

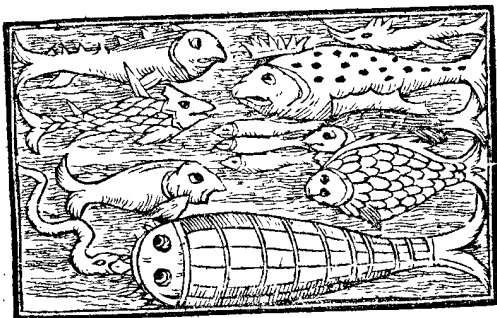
ARX est in extremis terris Finlandiæ sup̄polaris, re-
gno Suetiæ subiecta, Noua arx dicta, eo quòd mi-
ris ingenijs extructa, arte, naturaque munita sit: nam in
rotundo monte collocata est, vnicum habens introitum,
& exitum versus Occidentalem partem: idq; per ratem
grandibus catenis ferreis alligatam, quæ forti labore sin-
gulis diebus trochlearum beneficio, ob aquarum impe-
tum, per noctem à custodibus Regis Suetiæ deputatis,
vel feudum ibi tenentibus, ad vnã partem fluminis ar-
trahitur. Hoc castrum præterlabitur vastissimus fluuius,
inscrutabilis profunditatis, ex albo lacu ortus, successi-
ueque descendens: à fundo, nigri coloris efficitur, præser-
tim in circuitu huius arcis, vbi omnes pisces nigros ha-
bet, & generat, non tamen ingrato sapore existimatos, vt
sunt salmones, trutæ, percæ, lupi, & cæteri de genere mol-
lium piscium. Producit etiam trebium piscem æstate ni-
grum, ac hyeme candidum, qui (vt Alberto lib. XXI I I I.
placet) in Oceano efficitur macer, & cùm pedalis sit,
pinguedinem habet quinque digitorum: quæ sale con-
dita, aurum ex aquis, quanuis in profundissimas decide-
rit, extrahit, & de fundo facit fluctuare. Tandem verò
nigrum lacum efficit, transiens per Viburgum, quemad-
modum Nilus nigrum flumen facit, vbi se exonerat.

*Aque nō
græ, & in
ijs piscem
gri.*

*Trebium
Piscis, æsta-
te niger,
hyeme cano-
didus.*

De portentoso Citharædo huius fluminis.

Quod autem superiùs cernitur imago instar citharæ di modulantis in medijs vndis, portentū signat, videlicet, quòd arcis præfectus, vel capitaneus in fata subito ruet, aut è sublimibus muris negligens, & somnolentus custos (castrensi lege) moribūdu præcipitabitur. Interea aqua hæc à spectris, ac monstris omni tempore apparentibus, haud est immunis. Audiuntur & cantus tibiæ, & tinnitus cymbalorum per oram maritimam.

*De Piscibus diuersorum generum.*

Variæ figuræ piscium præsentī imagine designatæ, miram ac diuersam eorum multitudinem circumquaque per Aquilonaria littora inueniri ostendunt, quorum vsus, nomina, naturæ, & proprietates, nec apud Philosophos, nec alias nationes reperiuntur: vt pisciculi forma, palmā longitudine nō excedens, leporinā faciem ac spicula in dorso habens, qui quoslibet etiā magnos pisces solo aspectu terret, & in fugā conuertit. Deindē pisces aculeati dorsi, instar serræ, qui asperis illis aculeis, ac pinnis acutis, antrosum (dum nocere intendunt) admotis, oēs offendunt: & hi duo tanquā aquarum & piscium latrones, vbi capiuntur, vti inutiles ob spinas & aculeos, & carnem insipidam abijciuntur. Sunt & pisces cornu in capite gerentes antrosum, sicuti rostratæ, vel Liburnicæ

nicæ naues, in ventre ora habentes, macilenti & insipidi, ob corporis macritudinem, quam incurrunt alios pisces persequendo Pisces præterea arcuata figura, capitis bubalini, ac solæ ferreæ similitudinem habentes: in usu escarum plurimum frequentes, cum in grege electorum piscium ad cibum capiuntur. Qui verò electiores ex vitæ aliorum vocabulis reperiuntur, hi sunt. Araneus piscis, spicula in brachijs habens, quibus appropinquantes percutit: etiam in dorso spinas altas, similiter nociuas. Aniger, bonarum, & albatum carniū, rotundus & longus est, dulcisque saporis. Prasmi pisces pingues ac lati, & longi vnus vel duorum pedum. Borbochæ pisces fluuiatiles, & in lacubus degentes, breuiores anguillis, sed magnis ventribus: profunda petentes, præterquã in hyeme, quando sub glacie (vt supra dictum est) malleo stupefacti capiuntur. Carnem habent dulcem, pellem viscosam, non spissam, hepar magnū, rotundum & dulcissimū. Euoluto duodecimo anno maximus euadit, mutatque nomen, ac solaris vocatur.

*Araneus**Aniger.**Prasmi.**Borbochæ**lake Gothicè dicti**Solares.*

De Piscibus salsis, siccatis & fumigatis.

TRactabimus iam de multiplici genere salforū, siccatorum, ac fumo induratorum piscium, ea præsertim ratione, quòd talibus cibis nutriuntur durissima illa corpora Septentrionalium populorum: in primis siccis piscibus, vt lupis, mugilibus, prasmis, borbochis, & quos Gothicè Siick appellant: qui omnes vt strues lignorum, tum mensura cannarum, seu cubitorum, tum ponderum maiorum, vt centenariorum, millenariorum, ac eorum quæ vulgari Gothico Schippunt appellantur, libramento communiū venundantur. Aptandi itaque hi pisces esui humano, biduo forti lixiuio, ac vno die pura aqua, vt ad gratam mollitiem redeant, resoluuntur: deinde cocti, ac falso butyro respersi, mensis etiam principum, vt nutrimentum desiderabile & voluptuosum, imponuntur. Postea diuersi generis recentēs pisces cum siccis alternato ordine, & festiuitate, obsonijs interpositis eduntur, præsertim in eorum symposijs & ædibus, qui luxum

*Ratio qua**lixentur**salpæ.*

& felicitatem in esca reponunt Reliqua hominum turba cæli rigore semper vrgetur, vt non quàm delicata, sed quàm fortia comedat, curam habeat. Quidam pisces malleis ex robusto ligno apparatus, ante decoctionem sustigantur: quidam etiam sole, saleque siccati, crudi tunduntur, ac manducantur: quos *Siick* vulgari sermone vocant: suntque genere duplici præsertim in mari Bothnico, in quod influunt maxima flumina ex altissimis montibus Noruegianis. *Fumati* pisces non iustam sortiuntur æstimationem, vt salmones, præsmi, *siick*, halec, muræna, mugiles, & boctes. Salmonum tamen genus cæteros omnes præcellit, eò quòd vices omnium escarum sua bonitate supplet, tum quòd ante quemlibet potum esus, gratum appetitum parat. Estque viatoribus grata, & parata esca: crudi enim optimum saporem habent. Idem de arengis passis, quas Germani *Bucking* appellant, sentiendum est: quæ satis carè à Romanis emuntur, & auidissimè nullo generato fastidio (præter morem aliorum piscium) manducantur: nauigijs verò Flaudrorum per portus Hispaniarum in Urbem quotannis, nisi bella impediant, deferuntur. Sunt & *Boctes*. boctes, ac *Orches* pisces fumigati, qui in esum genti *Sc-Orches*. præntionali conceduntur.

De piscibus sale conditis.

Salitis piscibus infinita gentium multitudo nutritur. Idem ferè omnes qui vento siccantur, aut fumo macerantur, etiam sale, vt longius, diutiusque interni saporis illæsi permaneant, condiuntur. ac æqua æstimatione, non libra (vt dictum est) sed numero decadam, & quantitate venundantur. Horum maximus, & necessarius vsus in castrorum obsidione, & classica pugna attendi solet, quales sunt arengæ, anguillæ, præsmi, & *Torsck*. quos in vulgari lingua *Torsck* appellamus. Si quis verò huiusmodi salitos pisces immiscendo corruptos falsificauerit, aut vasis putridis conseruandos crediderit, grauiùr à fisco mulctatus restituet pretium acceptum: & tales pisces in aquam proijciuntur, vel in publico foro

com-

comburuntur'. In aquam autem perraro mittuntur, ne fortè reliqui pisces boni saniq̃ue, fame urgente his vescentes inficiantur. Integri verò pisces infinita multitudine signo magistratus apposito validantur, vt in remotas terras pro lucroso quæstu in vasis ad hoc fabricatis exportentur. Et vt omnia iuste recteq̃ue fiant, iurati officiales, sicuti præfecti annonæ, ita & piscium, pelliumq̃; scrutatores ac æstimatores, sunt deputati.



De Halece siue Arenga.

HAlec in littoribus Meridionalis Gothiæ terræ Scho-
ningiæ, veteri iure ad regnum Gothorum, sub prin-
cipio autumnii in tanta multitudine plerumq̃; capitur, &
infinitis in vasis sale conditur, exportaturq̃ue, vt sufficiat
in salsamentorum genere, maiori parti totius Europæ
cibandæ. Congregantur enim illic super latas, longasq̃;
ripas in domicilijs, & tentorijs spatio duorū mensium,
ex omnibus vicinis nationibus diuersæ sortis mercato-
res, pretio, vel rerum commutatione huiusmodi hale-
cem ementes, vt nauigijs abducant. Euenit plerumque
vt leuissimo pretio comparari queat, ex maximo eius ac-
cessu, quoniam tam vasta in multitudine littoribus of-
fertur, quòd non solum retia piscantium lacerentur, sed
etiam in agmine illo bipeennis, vel lancea militaris in
medio pisciū immissa firmetur: idq̃; Regio fisco maximū
Y 4 in luæ

in lucrum cedit. Læx enim grauibus vallata pœnis, mercatoribus huiusmodi imposita est, vt ante omnia vectigali Regio soluto, ad sua abeuntes saluum conductum siue testimonium à Regio præfecto accipiant: duas quidem ob causas, tum quòd licentia recedendi eis libera concessa sit, tum quòd ad propria reuertentes, apertis documentis demonstrare queant, nemini isto in loco, vbi tam piscaturam quàm mercaturam exercere, violentiam, iniuriam, vel damnum intulisse. Capitur & halec, duobus aut tribus milliaribus ab eo loco: sed degener est in sapore & æstimatione, ac vilipèditur. Est etiã eodẽ tempore copiosissima halecis piscatura in littoribus Angliæ & Scotiæ, quæ per piscatores Flandriæ instituitur: à quibus postea sortitur nomen, vt Romã ille piscis delatus, halec Flandrorum appelletur. Non tamen adeò pingue genus est piscium, licet longum & crassum, ob sterilem fundum, & partum minus vberem, ac vndarum confictum, quemadmodum halec Septentrionale, quod propter gratum saporem vbique in maiori pretio habetur.

*Haleces
Angliæ
& Scotiæ.*

De natura Halecis.

CVM vnumquodque ferè genus piscium marinorũ habeat suum tempus, quo sit bonum & delectabile hoc ab Augusto ad finem Octobris copiam sui præbet: gratique saporis tum temporis esse, cunctis qui eo vescuntur, notum relinquatur. Recenter captus, delicatior videtur: falsus autem in vsus hominum vltra quàm alij piscis (præter salmones) integer durare potest. Omnium ferè piscium solus aqua viuunt. Ductus extra aquam, statim expirat, nulla mora inter aëris contactum & eius expirationem, quando aqua extrahitur, visa. Oculi eius instar luminis noctu lucent in mari: imò quod magis est, huius piscis maximo motu, & reflexu vasti sui agminis, quasi fulgura & coruscationes per æquora excitata apparent, fulgura halecis communiter nuncupata. Vbicunq; super aquas in mari lumen videt, gregatim adnatat, & hoc astu ad retia statim tēporibus allicitur, quasi paratus ad

*Halec a-
qua tantũ
vixit.*

ad capiendum, vt iussu Dei (qui dat escam in tempore opportuno) ad vsu & nutrimentum infinitorum hominum rapiatur. Hyberno tempore in abdito maris ad cōsuetum terminum, vsque dum capiatur, se abscondit. Appropinquat etiam littoribus propter contemplandos ignes copiosos, ante tentoria mercatorum accensos, veluti in militaribus castris. Est & halec longitudine vnus palmarum in mari Bothnico versus Thornam, quod nō minus quàm ante dictum, gratissimi est saporis & nutrimenti: atque hoc ferè omni tempore capitur, maximè in æstate & autumno, ac hyeme sub glacie. Tanta etiam multitudine post æquinoctium autumnale capitur, quòd funes retium scindere oporteat. Hic piscis nō habet intestinum nisi ieiunum, & ideo in ventre eius nihil inuenitur: tamen propter hoc sola aqua haud viuit, quemadmodum superius notatū est. In hoc genere pisciū scemina vulgi æstimatione carius emūtur, quia oua earū stomachum satiant, dum statò tempore à piscibus veniet abstinendum: quod & similiter aliorum piscium oua, vt salmonum, & quos Gothi stick vocant, faciunt. Deniq; mas & scemina eandem afferunt vtilitatem, sale, sole, & vento siccati, tanquam paratior esca ad præsentissimum vsu De halece Schoningiæ Celtes loquitur:

*Halec
Bothnicū.*

Oceanum Codanumque videns, vbi Scandia diues
Haleces totum mittit piscosa per orbem.

Celtes.

De piscinis, & semine piscium.

Sunt etiam in Aquilonaribus terris, qui piscinas pro singulari quorundam piscium quæstu extractas habent: quas aliquando emissis aquis desiccant, atque piscibus euacuant, vt nullo penitus relicto, easdē pro alio genere imponendo euacuat relinquant: vnde & reductis aquis, atque piscibus impositis nouis, simul exoriuntur ex semine priorum piscium latente in limo, veteris speciei pisces, atque amplius cæteris immixtis coalescere deprehenduntur, Aegyptiacis Nili piscibus non dissimiles, qui post annum à semine sparso, & in limo recedente aqua relicto, accessu redeuntis aquæ quasi infinita multitu-

multitudine reuiuiscunt. Quidam etiam semen exenterando pisces receptum, in humido loco per hycmem custodiunt, vt tempore propagationis post vernale æqui noctium in aquas emittât. Verum statim in aquas haud proiiciunt, eò quòd à piscibus famem patientibus, ob pigritiam quærendi victus, ilicò deuoraretur, prout plurimi tam malignæ naturæ sunt, vt vel propter præmissam rationem, vel odium proprii germinis augendi, vel luxuriam (vt in terrestribus animalibus dictum est) continuandam, vorent proprium semen. Hoc autem tam fertile genus, nisi in tam infinita multitudine instar grani papaueris, vel milii, infinito numero de vno pisce emitteretur, non posset coalescere in aquis ad sustentandam humanam vitam. Cui optimè, sed temperatè natura subuenit, vbi sunt homines voraciores, veluti in terris frigidis (gelu citò vrente, & consumente) ibi prouidit de maioribus beluis marinis: vbi verò graciles morantur populi, pisces ordinauit tenuiores.

LIBRI VIGESIMI
FINIS.

OLAI



OLAI MAGNI GOTHI

ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE PISCIBVS

MONSTROSIS.

EPITOME LIBRI XXI.

PRAEFATIO.



PECTACVLVM admirabile vastus Oceanus in suo gurgite cunctis nationibus offert, diuersos partus ostendit, hosque non tam magnitudine & cōparatione syderū mirabiles, quàm forma minaces adducit, vt nec cœlo, nec terra, aut eius visceribus, aut domesticis instrumentis aliquid abscondi videatur, quod non adsit in sua profunditate retentum. In eo nanque Oceano tam lato, supino, molli ac fertili accremento accipiente femina genitalia, sublimi semperque pariente natura, pleraque esse monstrifica reperiuntur: quæ perplexis, & in semet aliter atq; aliter nunc statu, nunc fluctu conuolutis, ex se ac aliis principiis generare formas videntur, vt quicquid nascatur in vlla parte naturæ, etiam in mari esse nobis persuasum habeamus, & perquam multa alibi nusquam reperibilia, ibidem inueniri. Nec solum animalium simulachra mari inesse licet intelligere intuentibus, sed vnam quoque in eo, gladium, feras, equorum capita in paruis cochleis eminere. Præterea spōgias, vrticas, stellas, lamias, miluos, monachos, vaccas, lupos, erythinos, spondylos, mures, passeres, merulas, coruos, ranas, porcos, boues, arietes equos, asinos, canes, locustas, vitulos, arbores, rotas, cantharos, leones, aquilas, dracones, hirundines & similes. E quibus quædam beluæ in terram exeunt, pastæque radices fruticum ac fatorum remeant: quædam Australi, & quædam Aquilonari vento hausto impinguescunt.

Sunt & beluæ in mari quasi hominis figuram imitantes, lugubres in cantu, vt Nereides: etiam marini homines,

*Monstra
marina*

nes, toto corpore absoluta similitudine, qui ascendere nauigia nocturnis temporibus videntur: statimque degrauiari quas infederint partes compertum est, & si diutius permanent, etiam ipsæ naues merguntur. Imò per fidelem Noruagicorum piscatorum assertionem addo, nisi tales capti ilico dimissi fuerint, adeò sæua tempestas exurgit cū horrido planctu eius generis hominum, ac nonnullorū aliorum monstrorū, vt calum ruere videatur: piscatoresque vitæ suæ vix etiam summo labore succurre-
Lex piscatorum. re, multò minus piscibus insidiari poterunt. Quocirca in tali casu piscaria lege cautum est, & obseruatur, vt monstrousi pisces taliter attracti, secundū figuræ varietatem ilico abscessis hamatis funibus dimittantur.



De piscatura periculosa in Noruegiano Oceano.

Periculosa piscatura in Noruegiano Oceano, ob multiplices rationes dicitur, quia in aperto mari lō gissimo tractu à litore committitur. Diris tēpestatibus ortis, celerrimè piscatores fluctibus obruuntur: tum fluuante mole maxima glacierum disperguntur: balenarum monstrorumque pugnae in diuersa diuiduntur: denique horribili quorundam piscium seu monstrorum è gurgite extractorum forma, & attactu, in manibus eneruatur. ac nisi eos ilico dimiserint, mora tempestate suffocatur. Si igitur quidam piscatorum temerarii certamine com-
 misso

missio cū betua, eā intra nauim (cucullati hominis formā habentis) induxerint, mox vlulatu & strepitu socialiū beftiarū obruti, nec hamos ad capturam pisciū proiicere, nec remis laborare, vixque vela pro fuga arripienda, nisi monstrum dimiserint, expandere queunt. Hæc monstrā etfi æquē atque pisces electi (salpæ communiter dicti) in retibus apparuerint, tanquam inutiles eiiciuntur, sed electi in nauī referuantur, magnoq; venduntur lucro, tum in loco vbi capiuntur, tum in vicinis Regnis, ac vltimis Germaniæ oris. Plura millia piscatorum in pagis extreme regionis Noruegiæ habitant, Andanes, Trondanes, Duuanes, Gamblauick, Nyauick dictis, & aliis circumiacentibus terris apud Vvardahus, id est, castrum, siue domum præsidii totius regni. Mense Feb. & Martio, imò et Ianuario, robustis nauibus horum locorū incolæ piscandi gratia à littore in altum vadunt, quantū scilicet intra biduum nauigādō cōficere possunt, rebus necessariis ad victum, xx. vel xxx. dierum spatio secum comportatis. Locus autem, vbi frequentius hanc piscaturam exercere solent, inter Noruegiam & Islandiam situs est. Neque hi piscatores, dum tempestates sæuiunt, in anchoris manēt, sed fluxu refluxuq; maris fluitando piscantur, donec naues sint vndique plenæ. Sola autem eis salus in repetendo littore indicio gnomonis nautici consistit: quia per hunc ortis ventis quò iter suum dirigant, agnoscūt. Estq; notatū, quotiescunque extrahuntur à mari monstrosi pisces leonina vel humana facie, & similibus, quod semper discordiam, & bella in terris portendant.

Pisces portentosi bella portendunt

De periculo piscatorum, & qualitate piscum

NEC leue periculum illis ipsis piscatoribus imminet, quando hamis attrahunt maximè fortitudinis, molis, ac xli. pedum lōgitudinis pisces, vt sunt rhombi, squatinæ, & reliqui pisces alati qui cum apparuerint ab aquis extrahendi, sæpe piscatores in mare retrahunt, nisi se funibus firmati in nauī antea præmuniant, aut mutua ope hoc in labore sibi inuicem subueniant. Qui verò felici vento tantis maris periculis superatis, nauibus piscos

*Rhombi.
Squatinæ.*

sis

fis ad littora propria appellant, pisces extractos purgatosque, integros vel in partes diuisos, salito liquore conspergunt, sole, flatibus asperrimis, frigore, atque aëris rigore ad siccandum exponunt: tum in excelsas quasi lignorum strues componunt: quas in naues vicissim collocant, atque ad celeberrimum totius Noruegiæ empori-

Bergen em um, Bergen nuncupatum, pro rerum commutatione aut
poriū Nor pretiō distrahendis exportant. Et hinc verius hoc genus
negle cele- piscium *Bergersfick* vulgari gentis idiomate vocatur, et
bra. non *stockfick* à fuste vel baculo, vt mollior ad coquen-

dum fiat pluries fustigatus. Non tamen vno eodemque genere hic Bergensis piscis, sed quantitate, vel bonitate æstimatur. Nam aliud est genus longioris quantitatis,

Afellus
piscis
Roedscher.

afellus dictus: cuius ventres in bicubitalēs ligulas instar funium abscissos, & aëre desiccatos, quasi longè deliciares cibos Aquilonares eligere, & vendere solent, *Roedscher* dictos. Similiter & extremas caudas eorum piscium in magnis vasis ad quæstum, siue delicatā escam reseruant, quas *Spore* Germani vocant. Præterea ex ventre rhomborum etiam fiunt ligulæ cubitales, vel bicubi-

Raff.
Capita pi-
fisciū, ligno-
rum vice.

tales, sed latiores aliis, valde pingues, quas incolæ *Raff* vocant: eisque pro pane & obsonio vtuntur. Fortibus enim hominibus iste cibus conuenit, non delicatis: ferè eius saporis est, vt semen pisciū induratum, *Italice* *Bot-targi* dictum: sed illi longè pinguiores. Capitibus horum piscium loco lignorum pro cibus coquendis vtuntur incolæ *Noruegiæ*. Capitur etiam in littoribus

Noruegiæ, præcipuè in scopulis *Asloënsibus*,

quidam piscis in maxima multitudine

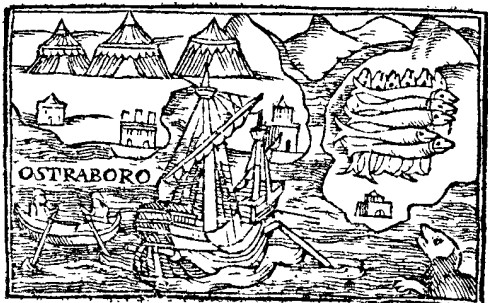
Makreel
piscis.

ne *Makreel* dictus, sale sufficienter conditus, optimus, & sine sale pessimus.

De piscibus *Islandiæ*.

Piscium nomina.

EST & alia pisciū distinctio & qualitas, qui in *Islandiæ* aquis infinita multitudine ab incolis illius loci capiuntur, molliori scilicet carne, & longitudine ab istis,



istis, quos supra introduximus, differentes. Præterea a sel-
 li, rhombi, vituli marini, merlusia, Gothicè Torfck ap-
 pellata: inter quos balenæ, pristis, atque alia monstra ma-
 rina apparent: quorum indomabili immanitate miræ
 aquarum turbationes excitantur. Pisces verò electiores
 ibi capti, ab Italis & Hyspanis Marlucz, in Romam *Marlucz*
 vsque etiam per Hispanos aut Lusitanos delati, appellan-
 tur. Tempus capturæ eorum est in Februario, Martio,
 & Aprili: piscesque capti frigidis ventis exsiccantur, ac
 demum in apertis campis, quasi lignorum combustibili-
 um strues compositi, per mensuras longorum cubito-
 rum, siue cannas Italica mensura, ad plura millia merca-
 toribus Germanicis diuenduntur, aut pro frumento, cer-
 uisia, panno & similibus, in rerum commutatione distra-
 huntur. Si verò pondere vendendi sunt, id ipsum cente-
 nario ac millenario numero, & æstimatione distincto fi-
 eri solet. Huiusmodi pondus vernacula eorum lingua *VVaach*
 VVaagh dicitur, veluti apud Gothos, Suecos, & Germa-
 nos Schippunt communiter appellatū (ccc. maioribus *maximum*
 libris constans) in ponderando obseruatur. Gentis hu- *pondus.*
 ius quasi melior & maior prouentus est in piscibus, pro-
 pter quos fiunt maximæ nauales pugnæ inter diuersa-
 rum nationum mercatores: quia ad hanc insulam na-
 uigaturi mercatores quæstus causa, nō aliter se instruūt,
 quam si aliquod atrox prælium subeundum foret.

Præterea

*Beluæ ma-
rine fugã-
tur sono
tubæ.*

Prætereà quum humanus hostis. sufficere haud videa-
tur, occurrunt vastissimæ beluæ instar montium in ma-
gna multitudine, nauigantibus, nisi prospexerint, pericu-
lum illaturæ. Sed his inter alia remedia per clangorem
acutè sonantis tubæ succurritur: cuius tinnitum eadem
beluæ audiendo fufferre minus valentes, ad gurgitem ac
maris abyssum vicissim aufugiunt, prout infra de physere
ostendetur.

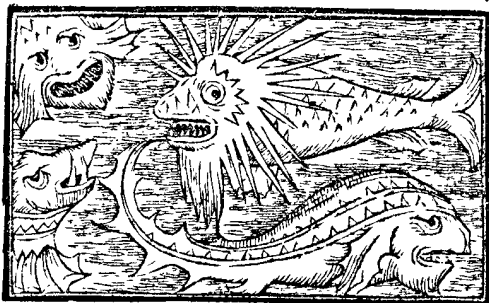
De mira abundantia butyri Islandiæ.

*Capsæ lig-
næ ad co-
dendū bu-
tyrum 30.
pedum lon-
gitudine.*

*Helgafiel
abbatia.*

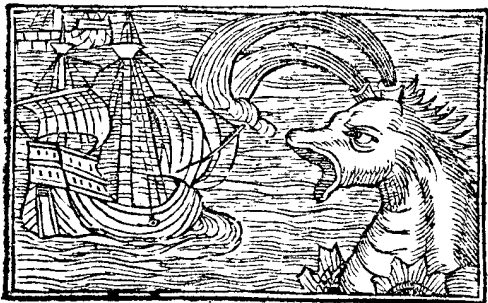
IN eadem prætereà insula Islandiæ tanta butyri falsi,
Iob pecudum multitudine, & pascuorū vbertatē re-
peritur copia, vt non sufficiētibus vasis aut tonnis, cistas
vel capsas ex odorifero ligno confectas, xxx. vel xl. pedū
longitudine, I I I I. verò vel v. altitudine, quotannis plu-
ribus in locis repleant, atque in domesticum vsū, imò
& mercatorum commutationem conseruent. Piscibus
enim tostis, huiusmodi butyro inunctis, loco panis fre-
quentius vtuntur: vnde etiam Ichthyophagi appellati.
Capsæ autē huius abundantis butyri, reperiuntur in Ab-
batia Helgafiel gentis idiomate appellata: quæ in buty-
ro & piscibus siccis, quasi melioribus thesauris, est fun-
data, quemadmodū & duæ Ecclesiæ Cathedrales Scalhol-
densis & Hollensis, vnà cū nobilium mansionibus pluri-
mis, habētibus similem prouentū. Pro potu gens illa
vtitur exotica ceruisia, è ciuitatibus Germaniæ mariti-
mis nauigio adducta. Prætereà sunt apud eas gentes fon-
tes cerealis liquoris dulcedinem habentes, qui omni ea-
rū necessitati in bibendo, certa etiam cum delectatione
ac sano sapore subueniunt. Hi autem Islandenses sani,
iucundi, & liberales sunt: diu sine medicina, etiam supra
centum annos viuūt. Facili causa pro uocantur ad arma
ac bella, quæ satis crudelia gerunt: deniq; tā ad pedestrē,
quàm equestrem expeditionem in omnem euentū cun-
cta disposita habent.

De mira



De horribilibus monstris littorum Norvegiæ.

Sunt monstrosi pisces in littoribus, seu mari Noruegico, inusitati nominis (licet reputentur de genere cetorum) qui immanitatem suam primo aspectu ostendunt, horroremque intuentibus incutiunt, tum in formidinem diutius conspicientes pariter & stuporem vertunt. Horribilis etenim formæ sunt, capitibus quadratis, undique spinosis, & acutis, ac longis cornibus circumdati, instar radicis arboris extirpatæ: decem aut duodecim cubitorum longitudine, colore nigerrimo, prægrandibus oculis: quorum ambitus octo vel decem cubitus excedit: pupilla verò unius cubiti, rubeum & flammeum colorem referens, qui à longè in tenebrosis temporibus inter undas, veluti ignis accensus, piscatibus apparet: pilos, ut anserinas pennas, spissos & longos, in modum dependentis barbæ: reliquum verò corpus ad magnitudinem capitis (quod quadratum est) valde pusillum, cum ultra XI. vel XV. cubitos in longitudine minimè habeat. Una harum beluarum plures naues & grandes, fortissimis nautis confertas, facillimè subuertit, aut mergit. Huic admirandæ nouitati idoneum testimoniū perhibet longa ac clarissima epistola Erici Falchendorff, Archiep. Nidrosiënsis Ecclesiæ (quæ totius regni Noruegiæ metropolis est) Leoni X. circa annos salutis 1520. transmissa; cui epistolæ annexum erat alterius cuiusdam monstrum horrendum caput, sale conditum.



De Phytete, & eius in nautas crudelitate.

IN genere octotum phytete, siue prister, ducenum cubitorum, seueram admodum consecutus est naturam: in perniciem enim nauigantium plerunq; ultra nauium antennas se extollit, haustosque fistulis fluctus supra caput collectos ita eructat, vt nimbofa alluue plerunq; naues fortissimas deprimat, aut maximo periculo nauigantes exponat.



Os etiam hac deua magnum & amplum habet, circulare, veluti muræna, quo escam vel aquam fugit, pondereque suo in proram, vel puppim iniecto & impresso, nauim deprimat & submergit: quādoq; sola aqua (vt diximus nocere non contenta, dorso, vel cauda nauim, vt minu-

minuscum aliquod vas, crudeliter euertit. Spissum & nigrum corium habet in toto corpore, pinnas longas in forma latorum pedum, ac caudam bifurcatam latitudine xv. vel xx. pedum, qua circumuentas nauium partes vehementius stringit. Verum malignitati eius remedio occurritur opportuno, tuba videlicet militari, ob asperum acutumque sonum, quem ferre haud potest: & magnis ac immanibus vasis seu dolijs eiectis, cursum beluae impediuntibus, siue pro lusu ei oppositis: aut validis tormentis, seu bombardis, quarum sono magis, quam ferreo vel saxeo globo terretur, cum globus huiusmodi vel aqua, vel pinguedine obstante vim perdit, vel paululum vulnerat vastissimum corpus, immensa pinguedine instar valli munitum. Imò & addendum erit, in Noruegiano littore frequentius, tum vetera, tum noua cerni monstra, maximè propter inscrutabilem aquarum profunditatem. In profundo etiam maris multa piscium genera sunt, quae nunquam, vel rarissimè hominum aspectibus praesentantur.



De pugna Balena contra Orcam.

Balena, etsi quantitate maxima, centum scilicet aut trecentorum pedum longitudinis, & vastissima corporis mole praedita, tamen orcam quantitate minore, sed agilitate tam in saltu, quam aggressu crudeliorem, sibi infestam

stam habet. Est autem orca similitudine carinæ innerfæ, belua truculenta dentibus, quibus ceu Liburnicarū rostris secreta balenæ, ac vituli eius corpus lacerat, vel celeriter aculeato dorso discurrit eam agitando, vt in vada littoraq; protrudat. Illa verò, scilicet balena, pondere vasti corporis ad flexum immobilis, ad repugnandū astutia orcæ iners, in fuga vnicum præsidium collocat: licet ea fuga infirmior sit, eò quòd ignaua belua pòdere suo onerata, ad vada periculaq; euitāda directore indigeat,

De multiplici genere Cetorum.

Multiplex est genus cetorum, quidam enim hirsuti, & hi quatuor iugerum magnitudine: (iugerum verò habet in longitudine pedes CCXL. in latitudine CXX.) quidam planæ pellis, hiq; sunt minores, atque in Occidentali ac Septentrionali Oceano capiuntur. Quidam rictum oris habent dentatum, ac longissimum, videlicet longitudinis XI I. vel XI I I. pedum, ac dentes sex, vel octo, vel duodecim pedum. Duo tamen dentes canini ceteris sunt longiores, subtus sicut cornu ad modum dentium apri, vel elephantis. Hoc autem genus ceti habet os aptum ad manducandum: oculos adeò amplos, vt ambitus vniuscuiusque xv. homines sedentes admittat, imò xx. vel amplius, secundum beluæ quantitatem. Cornua præterea longitudinis sex vel septem pedum, CCL. super quemlibet oculum habet, cornea duritie, ad rigidam vel placidam, anteriorem vel posteriorem motionē & ventilationem. Hæc simul cohærent ad oculorum protectionem tempore tempestuoso, aut cum alia eum inuasit belua inimica. Neque mirum, quòd tot cornua, licet satis molesta, habeat, cum inter oculos in fronte spatium sit xv. vel xx. aut amplius pedum. Quantæ autem magnitudinis aut longitudinis, costæ & ossa eius sint, aut in quem vsum reseruata prodesse queant, etiam pellis, caro, pinguedo, inferius ostendetur.



*De monstro pioſce in ſittore Septentrionalis Angliæ
Anno M. D. XXXII. reperto.*

ET ſi hæc monſtroſa belua pro portento ab incolis il-
lius regionis habita ſit, atq; cū ſtupore ob inſolitam
magnitudinem conſpecta: attamen littora Noruegiana
inter Bergeniū ac Nidroſienſiū ora, quaſi continuū do-
meſticūq; hoſpitē talē beluā habent. Ideoq; locū hīc in-
ter grandiores maris incolas obtinet, ea relatione, qua
verē deſcriptus erat à quodam nobili Anglico, ſub hæc
forma. Proiecit in arenam apud Thinemuthum, mare
noſtrū hoc menſe Auguſto M. D. XXXII. mortuā be-
luam molis, & magnitudinis ingentis, quæ iam magna
ex parte diſcerpta eſt, remanet adhuc tamē, quantū cen-
tū fermē ingentia plauſtra vix auerere poterunt. Aiunt,
qui primū beluā viderūt, & vti poterant diligētē per-
ſcripſerunt, longitudinis illam fuiſſe xxx. vlnarū, hoc eſt
pedum nonaginta: à ventre ad ſpinā dorſi (arenis immer-
ſam) ſpatium eſſe circiter octo, vel nouem vlnarū: certū
nō habetur Nam xxvi. die Auguſti ipſe ibi affui, fœ-
tente iam belua, vt vix ferri poſſet fœtor. Cōiectant dor-
ſum ipſius ad ſpatiū triū vlnarū eſſe in arena immerſum,
quandoquidē quotidie alluitur, & operitur fluctibus are-
noſis. Riētus oris longitudo ſex vlnarum & dimidiæ:
mandibulæ ſeptem vlnas ac mediā continent: circuitus
alicubi vlnæ vnius & dimidiæ, alicubi minus: omnino
ſicut quercus grandis eſt. Triginta coſtas in lateribus ha-

bet, magna ex parte longitudinis **xxi**. pedum, circuitu vnus pedis & dimidij: tres ventres, veluti vastos specus: & triginta guttura, quorum quinque prægrandia sunt. Habet duas pinnas, vtrâque quindecim pedum in longitudine: vix poterant decem boues alteram earum abstrahere. Palato adhærebant quasi laminæ corneæ, vna ex parte pilosæ, qualem iam vnâ vides supra mille. Non est fabula Polidore, sed res verissima, quamuis nō omnes vnus magnitudinis. Longitudo capitis à principio vsque ad rictum, septem vlnarum. De lingua variatur: maior pars censet septem vlnarum fuisse longitudine. Aiunt genitale ei fuisse prodigiosæ magnitudinis: membrum (inquam) masculinum vir quidam cum dilaniaret, fermè submersus fuisse, in ventrem beluæ cadens, nisi costa arrepta se sustentasset. Spatium inter oculos sex vlnas tenebat: oculi & nares tanto corpori valde impares, & quales bobus esse solent. Cauda bifurcata & ferrata, latitudine septem vlnarū. In capite duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam plurimam aquâ, veluti per fistulas eiectasse. Nulli denique illi fuere dentes: vnde colligitur non fuisse balenâ: nam balenis aiunt maximos esse dentes: exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piscis erant,



De Xiphia, Monocerote, & Serra.

Quia hæc belua versatur in Septentrionalibus aquis, meritò alijs monstrosis veniet adiungenda. Est enim

enim xiphia, animal nulli alteri simile, nisi in aliqua proportione ceto. Caput habet horridū, vt bubo: os profundum valde, veluti barathrum immensum, quo terret & fugat insipientes: oculos horribiles, dorsum cuneatum, vel ad gladij formam eleuarum, rostrum mucronatum. Littora vero Septentrionalia plerunque veluti latrunculi, ac noxij hospites damna semper occurrentibus nauigia perforādo ac submergēdo illaturi ingrediūtur. Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinē perdere. Sed in hoc pietas diuini numinis nauigantibus prouidit, cum ferox sit hæc belua, tarditas sua, quam habet maximam, præuifa, timentibus eius accessum fugam concedit. Serra belua similiter marina est, ingens corpore, caput habēs cristatum, durum, sicut serra dentatum: subter nauibus natans secat easdem, vt intrante aqua mersis hominibus, eorum cadaueribus fatietur. Est & aliud genus serræ, se erigens contra velificantes: quod mox xxx. vel xl. stadijs peractis, lassum descendit in mare. Orcarum gladio *Occæ.* dorso tenus eleuato sæpe piscatores vulnerati, deficiunt: *Loliginum* ita & loliginum tactu manum retrahunt stupefactam. *tactus.*



De modo piscandi Cetos & Balenas.

Quia mira auiditate balena fertur ī esum halecis, & vitulorū marinorū, tanquam pisciū cæteris oībus

pinguiorum: idcirco sapius periclitatur in scopulis arenosis, qui maris æstu, siue fluxu, atque refluxu, quasi denudati ab aquis, immersa: beluæ exitum non concedunt, vt se recipiat ad gurgitem propinquiore: vnde tanto cù imperu fortitudine caudæ laborat, quòd fossa amplissima relicta, veluti in nido ligata (obstantibus vndiq; arenis) enatare non possit. Hoc cùm piscatoribus innotuerit, turmatim accurrunt, funibus atque anchoris fortissimis (ne æstus reditu euadat) intra rictum oris, atque capitis spiracula, seu branchias, bestiam hanc ligant: magnaque manu, multiplicatisq; viribus eam in littus attrahunt, vel ita constringunt, vt nulla etiam magna potentia in æquas resiliere valeat. Eoque casu feliciter arriidente, diuisa præda, quisque regreditur ad alias domesticas occupationes, donec iterum occurrat similimus, vel alius optator quæstus. Saneq; in tempestatibus contingit, vt aliqua immanis belua, vi inimicæ bestiæ vulnerata vel fatigata, seu cunctis viribus destituta, ventorū vi ad littus proijciatur, præda vt sit occupantibus eam. Verùm vbi dubitatur quòd illi reditura sint vires, gladiolos, aut grandes acutissimosque tribulos sub latus quiescentis immittunt, vt sanguine impetuoso ferri motu effluente, vita destituatur. Accidit etiam,

& quidem facilius, quòd beluam in arena ad obiectum solis profundissimè dormientem, funibus
 & anchoris ita firmēt,
 vt in prædam venantibus cedat.



De mira affectione Balenarum erga fœtum.

Balenæ branchias non habentes, fistulis spirant: quod in paucis animalibus inuenitur. Fœtus suos gestant cum infirmantur, & inualidi sunt: & si parui sunt, eos in ora suscipiunt. Hoc idem imminente tempestate faciunt, & post tempestatem illos euomunt. Quando propter defectum aquæ fœtus impediuntur, ne matrem sequantur, mater aquam ore receptâ, instar fluuii, ad eos eiicit, vt sic inhærentes terræ liberet. Adultos etiam diu comitatur. Adolefcunt autē celeriter, & decem annis crescunt.

*Balenarū
descriptio.*



De spermate Ceti, quod Ambra dicitur, & eius medicina.

Cetus humanę propagationis more cum balena cōgrediens, ob velocitatem coitus multum sperma emittit,

DE PISCIBVS MONSTRO.

*Medicine
ex ambra.*

emittit, & resoluit, atque sic resolutum vulua totaliter non admittit. Spargitur amplè per mare in diuersis figuris, colorem ceruleum habentibus, magis tamen ad albedinem tendentibus, sibi inuicem conglutinatis: atque à nautis sollicitè (vt inter nauigādum in Oceano sparsum vidi) colligitur, vt medicis purgandum vendant, qui purgatum ambram vocant: eoq̄ue contra guttas & paralyfin, tanquam præcipuo & pretiosissimo vnguento vtuntur. Est autem alba, & si inuenitur coloris gypsei, melior est: Sophisticatur autem cum puluere ligni aloës, & styrace, musco, & quibusdam aliis. Sed hoc agnoscitur: quia sophisticata ad molliciem facile reducitur tanquã cera, ambra verò integra non ita liquefcit. Habet virtutem confortãdi, valetq̄; contra syncopin & epilepsiam.



De vsu partium Ceti.

*CURVA
300. ex
vno ceto
replentur.*

Cetis, seu balenis è mari piscatorum arte, & magno labore extractis, siue vi vètorum ac tempestatum: aut inimicorum piscium furia littoribus impulsis, incoelæ prædam securibus & ascis partiuntur, ita vt ex vnus balenæ, siue ceti carne, pinguedine, & ossibus ccl. vel ccc. plaustra repleri possint. Carnem & lardum in multis & magnis vasis, inter cæteros immensos marinos pisces sale condiunt: eaq̄ue pro commoditate & esca domestica vtuntur, aliisque ad eum vsum vendunt in remotas

tas orbis partes deferenda: Pinguedo, vel adeps Ceti, magna est in toto corpore, sed maxima in capite circa cerebri medullam: unde quandoque duodecim lagenæ, quarum quælibet vix ab vno homine portari potest, quandoque triginta, vel quandoque quadraginta huius pinguedinis plenæ (quælibet Barile Romanum magnitudine sua superans) per totidem viros fortes vix portatu idoneæ extrahuntur, eliciunturque. Vtilitas verò huius saginæ ea est, vt lampadibus infusa, & aucta semper, ad altaria, siue alia loca sacra, tam noctu, quàm interdiu continuò lumen administret: priuato etiam vsui, ac domestico, quum in hyeme nulli ibidem dies sint, plurimū deseruiens. Ossa prætereà eius minora, defectu lignorum domestico foco adaptatur: imò & aliorum piscium capita. Ex corio denique balenæ fiunt balthea, loculi, tractorii funes pro vsu campanarum, diu durantes: imò partita pelle vnus beluæ, quadraginta homines ex ea vestiri queunt. Nautæ præcipuè vtuntur eius pinguedine ad nauium tabulas foris inungendas, ne in horrida siue asperrima hyeme, glaciales aquæ nauibus submergendis adhæreant, aut congelentur, quia aquarum constrictionem prohibet. Aurigæ etiam necessarium eius vsum sibi vendicant in rotis curruum perungendis: imò & pellium præparatores, vt etiam superius dictum est de pinguedine vitulorum marinorum.

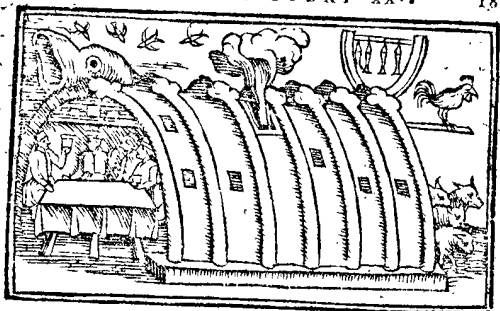
De stura



De structuris ex ossibus Cetorum.

*Arbores
in extre-
mis Septē-
trionis hu-
miles.*

FActa mentione quàm maxima sint corpora cetorū, siue balenarū, in capite, dentibus, oculis, ore, cute, ossa locum exigunt, vt & suam inueniāt declarationem: quæ talis est: Cùm vehementiā frigorū in extremis partibus Septentrionis, & validæ tempestates ibidē haud sinant in altum crescere arbores, è quibus erigi possint necessariæ ædes: ideò prouida natura incolis prospexit, vt ex ingentissimis beluarum costis fabricare valeāt domos, & reliqua necessaria in eisdem. His enim beluis marinis ad littora tam inimica vi aliarum bestiarum ap- pulsas, quàm venatione hominum frequenti attractis, vt illic incolarum præda fiant, vel putredine consumantur, certum est ex eis relinqui talia tamque vasta ossa, quòd ex his integræ habitationes, tum quoad parietes, portas, fenestras, tecta, sedilia, tum etiam quoad mensas, confici queant. Hæ enim costæ xx. xxx. aut plurium pedū sunt: præterea spinæ, spondyli, atque vasti capitis bifurcata ossa haud paruum in se quantitatem habent: quæ omnia artificum industria ita ferris & li- mis aptantur, vt faber lignarius adhi- bita ferrea iunctura compen- diosius nihil extruere possit.



De domibus ex erectione integrarum costarum.

EXesis igitur ac dissolutis carnibus & intestinis huius vastissimæ beluæ, sola ossa remanent in modum magnæ carinæ: quæ demum imbribus & aëre purgata, viribus hominum ad hoc vocatorum, instar domus erigitur: tum industria constituentis patroni, fenestris in culmine tecti, vel lateribus beluæ collocatis, in plures & commodas habitationes diuiditur: ianuaque fiunt ex corio eiusdem beluæ, longè prius ad eum aliumque vsu extracto, atque vëtorum asperitate indurato. Separatim etiam intra hanc carinam, quasi domum erectam, distinguuntur camerae pro porcis & aliis animalibus, more alicuius ædium lignearum: relicto semper sub culmine huius structuræ loco, pro gallis quasi horologiis, ut homines nocte (quæ ibidem hyeme continua est) ad opus excitentur. Dormientes inter has costas non alia insomnia vident, quàm si cõtinuè in fluctibus marinis laborarēt, aut in tēpestatibus ad naufragiū vsq; periclitarētur.

*Ceti ossa
cõpago pro
domo eri-
gitur.*

De anchoris dorso Ceti impositis.

Habet etiam cetus super corium suum superficiem tanquam sabulum, quod est iuxta littus maris: unde plerunque eleuato dorso suo super vndas, à nauigantibus nihil aliud creditur esse, quàm insula. Itaque nauitæ ad illum appellunt, & super eum descendunt, inque ipsum

ipsum palos figunt, naues alligant, focos pro cibis eo-
quendis accendunt: donec tandem cetus sentiens ignem
se in profundum mergat, atq; in eius dorso manētes,
nisi funibus à naui protensis se liberate queant, submer-
gantur. Hic cetus (vt superius de phytetere, & priste di-
ctum est) aliquando fluctus haustos ita eructat, quòd al-
luuie nimbolà plerunq; classem nauigatium deprimat:
& quum in mari tempestas oritur, se super fluctus attol-
lit, vt in his commotionibus ac turbinationibus naues mer-
gat. Arenas aliquando dorso sustollit, in quibus ingruen-
te tempestate, nautæ terram se inuenisse gaudentes, an-
choris demissis falsa firmitate quiescunt, ac ignes accen-
sos beluà sentiens, subito commota se in aquas mergit,
hominesq; cum nauibus, nisi anchoræ rumpantur, in
profundum attrahit.



De Porco monstroso Oceani Germanici.

Dictum est superius de monstroso pisce reperto in
littoribus Angliæ, cum clara descriptione totius
corporis, & singulorum membrorum eius, quòd scilicet
M. D. XXXI I. ibidem visus sit, & ab incolis in prædam rap-
tus: nunc autem ad memoriam reducetur monstrosus
ille porcus, qui M. D. XXXV I I. postea anno, in eodē Ger-
manico Oceano repertus est, totusque in omnibus sui
partibus portentosus visus. Habuit enim porcinum ca-
put, quartam lunæ partem in oecipite, quatuor pedes dra-
conis,

*Hic porcus
eo ipso an-
no aduectus
Antwerp.
coram om-
nibus di-
sceditus est.*

conis, duos oculos ab utroque latere in lumbis, tertium in ventre ad umbilicum inclinantem, atque in posterioribus caudam bifurcatam instar visitati piscis.



De Rosmario, siue morso Noruagico.

NOruagicum littus versus loca ad Septentrionē magis vergentia, maximos ac grandes pisces elephantis magnitudine habet, qui morfi seu rosmari vocantur, forsitan ab asperitate mordēdi sic appellati: quia si quem hominem in maris littore viderint, apprehendereque poterint, in eum celerrimē insiliunt, ac dente lacerant, ut in momento interimāt. Rosmari itaque hi pisces, siue morfi dicuntur, caput habentes bouinæ figuræ, hirsutam pellem, pilosque spissitudine veluti culmos, vel calamos frumenti late diffuentes. Dentibus sese ad rupium cacumina usque tanquam per scalas eleuant, ut rorulento dulcis aquæ gramine vescantur, seseque volutando mari vicissim exponant, nisi intereā somno profundissimo oppressi, pendendo in rupibus dormierint: quoniam tunc piscatores appropinquantes quantocyus poterunt, pellem à lardo secundū caudā solunt: & in hoc, quod solutū est; funes fortissimos mittūt, eosque in scabrosis rupibus, vel propinquis arboribus firmāt: saxi deinde fūda ad caput, ut excitetur, proiectis, eū descēdere cogunt, maiori parte pellis funibus firmatæ spoliatum: vnde debilitatus, exanguis ac semiuivus redditur in opimam prædam, maximè

*dentes mor-
si pretiosi.
Miechouita
& Paulus
Iouius
historici.* mè propter dentes, qui pretiosi sunt apud Scyrhas, Moschos scilicet & Ruthenos, ac Tartaros (vbi ebur apud Indos) ob duriciam, candorem, & grauitatē: qua de causa etiam framearum manubriis artificum excellenti industria accedente adaptantur. Et hoc Miechouita quoq; Poloniæ historicus in sua duplici Sarmatia attestatur, & Paulus Iouius post eum ex relatione cuiusdam Demetrii à Magno Duce Moschouitarum ad Clementem VII misit.



De piscibus alatis.

*Piscis Oceani alati
descriptio.* **I**nuenitur piscis in mari Germanico inter Angliam & Noruegiam, qui habet duos pedes & quatuor alas: quæ mouentur flexæ ad inferiora ventris & pectoris sui, sicut aliarum auium alæ. Sunt autem duæ antè iuxta branchias, & duæ posterius ante caudam, suntque alæ membranacæ, spissæ quidem valde iuxta corpus in parte, quæ est loco adiutorii brachii, & tenuiores in parte anteriori alæ: & hanc dispositionem habent etiam alæ posteriores. Branchiæ autè istius piscis non habent fissuram versus ventrem, vel pectus pertingentem: sed hi pisces habent branchias, quæ terminantur super humeros alarum anteriorum, quatuor foraminibus quadratis: ita quod duo sint propinquiora capiti, & duo propinquiora alæ dextræ; similiterq; disponuntur branchiæ in sinistro

stro latere. Caput autem istius piscis, color, pellis, figura corporis, ac sapor carnis, est ferè sicut piscis, qui raia vocatur. Crura autem eius sunt cartilaginee sine iunctura, & subtus in pedibus habet foueas, vt fortius figatur. Cauda autè eius non est vti raia, sed similis caudæ aliorum piscium, nisi quòd est aliquatulo longior. Deniq; ante caudam in loco dorsi, vbi stringitur solida pars corporis, quæ est post cõcauum vètris, habet & pinnam more aliorum piscium, valde tamè magnam respectu sui corporis. Capitur hic piscis inter raia & squatinas, vt plurimum minus utilis, propter steriles carnes, & exiguam pinguedinem: verum difficilimè è profundo fune & hamo, ob resistantiam alarum, eruitur, &c. Pisces præterea quidam lati corporis sunt, qui quatuor pinnas habent, duas in ventre, & duas in dorso: & hæc pinnae, quibus vtuntur, alae vocantur: quales per omnia similes habent pisces lepores marini dicti: hi enim duas pinnas in ventre habent, & duas directè super eas in latere versus dorsum. Est etiam de supradictorum genere ludolatra animal marinum, quatuor habens alas, duas in facie, & duas in dorso, quibus magna velocitate fertur in omnem, quem elegerit volueritque locum.



De Polypis.

IN littoribus Noruegiæ polypus, siue multipes animal est, fistulam in dorso habens, qua mare transmittit, eaque modo in dexteram partem, modo in sinistram

transfert. Cæterùm per brachia (velut acetabulis dispersis) ac denticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, inuoluit: animal carens sanguine. Quicquid comedit, aggregat in cauernis vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur: testas etiam & crustas cærorum residuas eiicit. Mutatur color eius ex lapidis colore cui adhæret, maximè accedente timore ob aspectum cõgri inimici sui. Habet 4. pedes medios magnos, & in totum 8. paruum corpus, quod pedum magnitudine cõpensatur: aliosque adubratos pedes, strictos, qui vix percipi queunt. His se sustentat, mouetur, & tueretur, tum etiam apprehendit quicquid à se fuerit remotum: supinusque adhæret saxi, vt vix amoueri possit, nisi re aliqua foetida admota.

De crudelitate quorundam piscium, & aliorum benignitate.

Hominem natantem in aquis salis, piscis de genere canicularum marinarum Boloma Italicè, & Haafick Noruagicè dictus, adeo auidè turmatimque ex insidiis adoritur, vt non tantum morfu, sed pondere etiam in profundum demergat, deuoretque teneriora membra, nares videlicet, digitos & genitalia: donec superueniat raia, vt iniuriarum vindex, quæ per aquas armata naturalibus pinnis discurret, ac quodam impetu demersi hominis grassatores abigit, eumque vt enatet, pro viribus urget: ea quoque eum custodit, quatenus spiritu penitus extincto, post aliquot dies, dum mare naturaliter se purgat, sursum feratur. Cernitur illud miserabile spectaculum in Noruagicis oris, quando lauandi gratia homines, exotici videlicet nauarum, periculorum & insidiarum ignari, è nauibus in undas exiliunt. Latitant enim caniculæ, siue bolomæ huiusmodi, sub nauibus in anchoras manentibus, velut aquatici arietes, vt homines rapiant naturæ militia stimulante. Veruntamen hoc periculum vrinatores stylis præacutis lineis annexis euitant, quibus arietes marinos, & has caniculas interficiunt: quia nisi his perfossi fuerint, haud recedunt. Ita sub aquis cum eis atrox oritur dimicatio. Inguina enim hominum, & calces, omnemque candorem

candorem corporum hæ beluæ appetunt. Huius caniculæ cutis in asperitate ad expolienda ligna & ossa, eandem naturam cum cute raiarum habet.

De Spongiis.

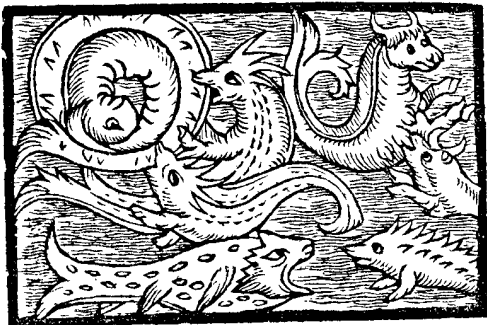
Spongia valdè multiplicata penes littora Noruegiæ, eius est naturæ, quòd cõueniat cum cæteris animantibus in motu dilatationis & contractionis. Quædã verò earum immobiles sunt à saxis, & si abrumpantur à radicibus, recrescunt: quædã autè sunt mobiles de loco ad locum: & hæ in maxima copta in littoribus prædictis reperiuntur. Cibantur limo, pisciculis, & ostreis. Viuentibus idem qui madetibus, nigricas color. Adhærēt nec parte, nec totæ: intersunt enim fistulæ quædam inanes, quaterne ferè aut quinæ, per quas pasci existimantur. Sūt & alię, sed supernè concretæ. Et subesse membrana quædã radicibus earū intelligitur. Viuere constat longo tempore.

De vermibus longissimis.

Est præterea in littoribus Noruagicis vermis glauci coloris, longitudine xl. cubitorum, & amplius, vix spissitudinè infantis brachii habens: lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter percipi queat, per mare se transmittit, nemini noxius, nisi humanis manibus pressus: vnde cõtactũ tenerrimæ cutis eius tangentes digiti intumescūt. Vexatus & detētus à cæcris, tortuosum cursum euadēdi gratia attētat: sed frustra. Cancer enim brachiis suis quasi denticulatis forcipibus, tum etiã pedibus ita eum stringit, vt non secus ac nauis anchora demissa, firmetur. Hunc vermem sæpius vidi, ab eius tactu nautarum informatione abstinens.

De pisce, quem Noruegiani Svramfisck appellant, & aliis quibusdam monstris marinis.

Varietas horum piscium, siue potius monstrorum, hic inserta est, ob earū mirabilem formam, ac multifariam naturæ proprietatem, cū littoribus Noruagicis inter alias beluas sæpius appropinquant, capiunturque.



propter pinguedinem, quam habent copiosam & abundan-
 tantem. Eam nanque piscatores, vt carnes, supra ignem
 coquendo expurgant, venduntque ad vsum corii inun-
 gendi, aut causa luminis in lampadibus, cū tenebræ con-
 tinuæ fuerint, conseruandi. Occurrit igitur in primis ro-
 tunda forma monstrum; Noruagico idiomate Svam-
 fisch. fick dictum, cæteris omnibus marinis beluis animal gu-
 losius: continua etiam præda vix satiatur, stomachum di-
 stinctū non habere dicitur: vnde quicquid comedit, ver-
 titur in sui corporis crassitudine, vt nihil aliud videri
 possit, quàm vna massa pinguedinis adunata. Dilatatur,
 & extenditur supra modum: cumque amplius extēdi ne-
 queat, pisces per os facile eiicit, quoniam, vt cæteri pi-
 sces, collo caret. Os eius continuatū est ventri. Est au-
 tem adeò crassum hoc animal, quòd vrgēte periculo car-
 nem, pinguedinem, & pellem suam, vti Hericius, super
 caput reduplicat, & contrahēdo se caput abscondat: ne-
 que id sine sui detrimento facit, quia inimicas bestias ti-
 mens, fame vrgente se non aperit, sed esu carniū sua-
 rum sustentatur, magis eligens in parte consumi, quàm
 à beluis totaliter depredandum vorari. Scrutatur tamen
 vt saluetur, si periculum est sublatum. Est & aliud mon-
 strum marinū Cahab dictū, pedes paruos habens respec-
 tu magnitudinis corporis sui: vnū tamen longū, quo lo-
 co manus vritur in omnibus mēbris suis defendendis: &
 per ipsum ori suo cibū porrigit, herbasque eradicat. Ha-
 bet

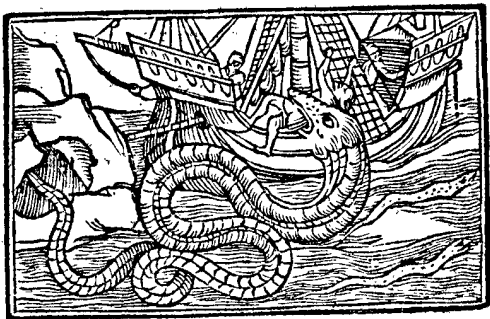
bet autem pedes maximè cartilagineatos, & formatos ad modum pedis vaccæ, aut vituli. Hoc animal natans in aqua spirat, & cum spiritum emittit, ad aërè redit, aquâq; eiicit in altû, vt delphini & balenæ. Apparet etiam huic aliud simile monstrum Circhos, habens cutem testaceâ, mollè, partim nigrâ, partim rubeâ, fissuras duas in pede, quæ tres digitos efficiunt. Pes dexter huius animalis valde paruus, sinister verò magnus longusque: & ideo dum ambulat, totum corpus fert super sinistram, & aliû post se trahit: aère sereno absolutû incedit, commoto autem vento, nubiloque cœlo applicatur lapidibus; & immotû quiescit, ac fortiter adhæret, vt vix auelli queat. Natura hæc satis admiranda, quæ sereno tempore sana, tempestuosâ infirma inuenitur.

De Vacca, Vitulo, Equo, Lepore, & Muro marino.

Marina Vacca monstrum est magnum, robustû, iracundum, & iniuriosum, edens partum sibi similè, sed non supra geminum, vnû tamè sapius, què plurimû diligèss sollicitè secum ducit, quocunq; tandè se per mare transmittit, aut in terra gressus dirigit: x. mensibus im- *Vacca ma*
pregnatur: demû hoc animal aliquando cxxx. ann s, per *rina 130.*
caudè ipsius amputationem probatum est, vixisse. Vitu- *an. viuit.*
lus marinus superioribus capitulis pro parte nature sue demonstratus est, hoc vno præsentis loco adiecto, quòd eo maior halecis depre'dator inter aquatilia haud inueniatur. Accedit nanque retia, in quibus halec secundum branchias, vel aliam partem corporis captum retinetur, vnumque post alium deuorat, vt paucum remaneat dependens. Equus marinus inter Britanniam, & Noruegiâ sapius videtur, caput habès equinû, & hinnitû emittens, pedes autè fissos cum vngulis ad similitudinè vaccæ, tam in mari, quam in terra pastû quærens. Rarò capitur, licet ad magnitudinem bouis deueniat. Caudam denique, vt piscis, bifurcatâ habet. Mus marinus in terra scrobe effossa parit ova, & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit, fœtumq; ad mare producit, primò cæcum, & deinde oculis illuminatû. Lepus marinus varii generis esse in Oceano deprehenditur, sed captus mox ob-
su-

DE PISCIBVS MONSTRO.

spicionem veneni, quocunq; saltem indicio lepori conueniat, dimittitur. Habet autem post caput quatuor pinas, duas, quarū motus est secundum longitudinem piscis, & illæ sunt longæ sicut aures leporis: & duas, quarū motus est à dorso secundum ventris piscis profunditatem, quibus grauitatem capitis sui eleuat. Hic lepus in mari formidabilis, in terra vti lepusculus pauidus, timidusque reperitur.



De magnitudine Noruagici serpentis, & aliorum.

Qui naualibus exercitiis in littoribus Noruegiæ, vel mercaturæ, vel piscaturæ operam nauant, cõformi testimonio stupendâ sanè rem asserunt, serpentē videlicet vastæ molis, ducentorū pedum, & amplius longitudine, ac viginti pedū spissitudine, in rupibus & cauernis penes oras maris Bergensium versari: qui vitulos, agnos, porcos voraturus, ab antris solū lucido noctis tempore in æstate exit, vel polypos, locustas, & genera marinorū cancrorum vt deglutiat, maria transmittit. A collo deinceps dependentes pilos cubitalis longitudinis habet, squamasq; acutas, atro colore, & flâneos oculos rutilantes. Hic nauigia infestat, hominesque se in sublime instar calumnæ erigens rapit, ac deuorat: neque id sine portentoso spectaculo regi, instante mutatione, cuc-

euenire solet, nempe quod Principes in fatum cōcedēt, vel in exiliū turbabūtur, aut bellicus tumultus euestigio subsequetur. Est & alius miræ magnitudinis serpens in insula Moos dicta, diœcesis Hammerensis: qui vt comēta orbi reliquo, sic is regni Noruegiæ mutationem portendit, prout visus est anno M. X X I I. altē super aquas se extollens, atque in modum sphæræ conuoluens. Estimatus est hic serpens coniectura collecta ex longinquo visu quinquaginta fuisse cubitorū: quem expulsio Regis Christierni, atque grauis prælatorum persecutio secuta est: imò excidium patriæ demonstrauit.

De diuersitate ac vario colore serpentum.

ARbitrantur plurimi in solis regionibus calidis habitare serpentes, ob connatam frigiditatem eisdem animalibus inhærentem, tum quòd calore magis multiplicentur, ac citius incrementum suscipiant: sed reuera frigida illa Europæ pars in Septentrione etiam pessimos habet, & nutrit serpentes, licet quoad naturā veneni debiliores, quàm sint Africani. Vt cūque se habeat huiusmodi certamen, certum est plures, & noxios esse serpentes in frigidissima plaga Septentrionis, terrestres scilicet, qui acrius aquaticos persequuntur: & hi in terris manent, ac diuersis nutrimentis minutarum herbarum, in quibus acriorem veneni vim cognoscunt, auidius reficiuntur, maximè in locis montosis productarum: hi que deteriores sunt in lædendo homines veneno suo, quàm littorales aut ripari. Serpentes autem ieiuni, satiatis sunt crudeliores: ita & irati, ac prouocati. Coloribus diuersis distinguuntur, nigro scilicet, cinereo, arenaceo, candido, rubeo, vario, guttis denique distincto. Remediis verò contra serpentū venenā vtuntur Aquilonares, theriaca videlicet Veneta, quæ cæteris omnibus præstantior reputari solet, ab exoticis mercatoribus in maxima quãtitate ob quæstum terris illis importata. Nigri coloris serpentes, partim aquas, partim terras inhabitant; partim tubera in paludibus existentia (Gothicè Tuuar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes

de genere aquaticorum sunt, atque noxii existunt: inter
Berus serp. quos & Berus serpens aquaticus locum habet, astutus,
 nequitiosus & lethifer. Serpentes in rupibus moran-
 tes plerunque nigri sunt, quos vulgari gentis idiomate
 Snock appellant, quanuis etiam ibidem varii in magna
 multitudine reperiantur. Hi mortalibus in rupibus ver-
 santibus, æstate præsertim, haud parum molesti sunt, cū
 etiam veneno suo sæpe homines occidant. Antra incol-
 lentes lacertæ sunt, & hæ quoque multiplices: sed non
 ita noxiæ, vt serpentes, attamen cauendæ sunt. Scytale
 serpens est duplicis speciei: vnus admiratione suæ pul-
 chritudinis detinet insipientes, piger, paruus, & ignei
 veneni, ita etiam quod ille quem ledit, statim moriatur:
 atque Slaa Gothicè vocatur. Hic frigidissima hyeme
 pellem deponit, sicuti stupefaciens aspis, quæ pellē mu-
 tat. Hic etiam, veluti alii serpentes in hyeme latitantes,
 se recipit in viscera terræ, à Solis videlicet ingressu in li-
 bram, vsque dum Ateris signum exeat: intra quem ter-
 minum si Solis attractu antra exierit, atque calore haud
 tempestiuo nimis diu delectatus fuerit, niue geluq; an-
 trum constringente, moribūdus extra illud relinquitur,
 prout superius de Hirundinibus est specificatum. Alius
Aspis. Amphibœna dicitur, eò quod duo capita habeat, vnum
 in loco suo, alterum in cauda, currens ex vtroque capite
Amplis=
bœna bi-
ceps. tractu corporis circulato. Hic solus serpentium frigori
 se committit, primus omnium procedens.

De habitatione ac mansione Serpentum.

Videtur (licet non rarò) mirum spectaculum in A-
 quilone, quomodo profundè sub radicibus arbo-
 ris betulinae manent serpentes: quorum multitudo suo
 afflatu calorem in radicibus excitat, vt folia huius arbo-
 ris semper durante hyeme viridia permaneant. Quocir-
 ca gens naturæ secreta ignorans, arborem sacram putat,
 quasi magno numini cōsecratam. Hyeme tamen in ca-
 uatis arboribus, vel rupibus serpentes latent, pro cibo
 somno vtentes; aliàs in æstate cibus eorum herbæ, car-
 nes, & aues sunt, quarum pennas & plumas postea cuo-
 mūt: demū si possunt, lac & vinū, vel modicā aquā bibūt.



De pugna pastorum contra serpentes.

Sunt & aspidēs in partibus Aquilonaribus scabrosa
 cute, dura siccitate, cinereo colore, oculis scintillan- *Aspidēs.*
 tibus, longitudine trium vel quatuor cubitorum, veneni *Remedia*
 acumine hominē interficientes ante horas 4. nisi reme- *contra ven-*
 diis opportunis occurratur, theriaca scilicet Veneta, aut *nena.*
 alio cum cereuisia antiqua bibito, aut succo fraxini ex-
 presso, & epoto, aut furfure more emplatri appposito.
 His remediis pro se pastores, sed theriaca pro pecoribus
 inungendis cum sale in circuitu tumoris vtuntur. Nam
 hi serpentes eleuati super pectus ad medium cubitū in-
 cedunt, venenumq; in magna quātitate, diuersissimo co-
 lore in gutture collectum in resistentem aut obuium ho-
 minem expuunt, ac celerrimē sub antra & saxa fugiēdo
 se recipiunt. Hoc autem ita esse meo ipsius exemplo cō-
 brobare queo, quia ante L. annos is casus in Arosiensibus
 pratis mihi accidit, dum more scholarium in medio
 Augusti collecturus eram grana iuniperorum, quæ tunc
 primum in Aquilone maturescunt. Sunt etiam serpētes,
 qui arcuato seu rotato cursu velociter mouētur, decem
 pedes saltando: & insuper pugnant, strepitū vehemētem
 inter herbas sole siccatas facientes. Verū benignitate
 naturæ factū est, vt sonitu prodantur, quando nocituri
 accurrunt. Venenum autem sic exputum, in vestem oc-
 currentis multiplici colore distinctum descēdit, nec an-
 guis

guis posteaquam venenum expuendi in hominem sibi audaciam assumpsit, apparet. Sunt etiam domestici serpentes, ut penates in Aquilonis extrema plaga reputati, qui lacte vaccino vel ouino nutriti, cum infantibus sub rectis ludunt, & plerunque in cunis, ut fidi custodes dormire videntur: quos lædere pro piaculo existimatur. Sed hi ritus reliquæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta Catholica fide interdicti. Si verò fulgure vel domestico incendio domus huiusmodi deletæ, aut peste grassante habitatoribus euacuata fuerint, remanent serpentes in antris exustæ domus, tantoque agmine coalescunt, ut difficultatem nouo cultori pariant, quo minus tutè cum ipsis cohabitare possit. Cernuntur etiam serpentes innumerabiles sub quercubus in æstatis initio, ducem (cui candida crista ut corona eminet) tãquam apes suum rectorem, sequentes. Creduntur veterum relatione lapidè flatu suo gignere, ex aliqua venenata particula eo in loco vbi manet, inter folia producta, vel reperta.

De Thrissa pisce nuper etiam in Prussia reperto.

Q Vandoquidem Itali in hunc usque diem se solos frui deliciis piscis persuasum habent, quem cõmuniter Thrissam, nostræ ætatis Græci corruptè Phrissam, Romani Laccia appellant: quidam ex eo Clupeam esse opinantur, quod id genus piscium Veneti etiam nũ Chicpam nuncupent: talem etiam hoc anno in Prussia circa mare (ut vocant) recens, eo in loco, vbi in sinum Balthicum, seu Codanum iuxta Celtem, se exonerat, videlicet circa castra Balge, & Lockstede ad ducẽ Prusiæ pertinentia, in maxima multitudine captũ esse compertũ habetur. Nam horum piscium quos Pruteni Pospel appellant (nomẽ antea incognitum) piscator quidã duodecim millia & sexcentos, seu quod idem est, sexagenas (uti appellant) mille octingentas, mense Maio intra quatuordecim dies, præter alios pisces, quorum etiam haud parua copia erat, cepit. Non est igitur quod in posterũ Italia de hoc pisce, tanquam sibi soli à diuino numine concessio gloriatur, cum idem prorsus genus per Dei benignitatem aliis in oris quoque repertum sit.

LIBRI VIGESIMI PRIMI

F I N I S.

OLAI MAGNI GOTHI
ARCHIEPISCOPI VPSALENSIS

DE INSECTIS
ANIMALIBVS.

EPITOME LIBRI XXII.

*De molestissimis Culicibus extremis
Aquilonis.*



EST versus extremas Septentrionis terras & aquas, maxima molestia grandiorum culicum, præsertim in punctura, & fastidiosissimo sono, quando in continua dierum ac noctium luce dormiendum est. Verùm ad euitandam horum molestiam, Aquilonares a absynthio vtuntur, aceto peruncto, ac tosto, & fumigato, vt eo graui odore percepto aufugiant. Simili modo recedunt, quando caput, cæteraque membra decoctione absynthii asperguntur, vel rutæ, aut nigellæ, quum haberi queunt: vel atramento sutorio, permixto cum iunipero vsto & fumigato. Dormientibus autem tentoriolum ex panno linteo, vel cortice confectum necessarium est, sub quo, tanquã velamento, contra iniuriam culicum tutò dormire liceat, ac nullus omnino sonoris istis insectis aditus pateat, ne duplici malo, punctura videlicet, & fastidioso sono quiescentes molestentur.

De remediis fugandi Culices, & Cimices.

PRæterea vt iumenta in pascuis à culicum muscarumque infestatione libera permaneant, iuniperorum rubos vbique tam in campis, quàm syluis abundantes, vel pineas arbores, vbi greges pascuntur, penes radices pastores incendere solent, similiter & iuncos odoratos, ac aridas radices herbæ serpentariæ, quoniam horum omnium

nium fumis mirè arcentur. Deinde ad effugandum culices, & cimices è domibus, fit suffitus cum minutissimis partibus pini, quæ dum serratur, in magna multitudine colliguntur: aut cum nigella: similiter cum myrto sicca, & cum sulphure, & bdellio, ac spina foetida, tum etiam stercore vaccino. Item pro eodem malo abigendo, aspergatur domus ex decoctione radices lupinorum, vel nigellæ, vel absynthii, vel rutæ. Cimices grauis odor rubrarum pellium, quæ à Germanis Reusch leder appellatur, mirificè tollit: hæ autem à Moschouia per Bulgariam in Italiam, & Romã venales aduehuntur: ita & calx viua cum sulphure mixta eos interficit. Occiduntur prætereà cimices mixtura ex oleo, argento viuo, sale, aceto, & amaro pomo facta, simulque contrita, decocta, ac rimis lectorum bis vel ter immissa: sed simplicius & frequentius feruentissima aqua, quæ intimius penetrat, etiam semina vermium noxiorum corrumpente. Quod verò culices tam multi frequentesque in suppolariibus illis terris vagantur, hanc præcipuè causam habet: quia nulli vespertilioes, qui hos, similiaque insecta noctu prædari solent, propter continuam dierum & noctiuum lucem, ibidem manent, neque aliæ lucifugæ seu nocturnæ aues: quanuis quædam à natura deputatæ, culices ac muscas in escam colligentes reperiantur. Verum vt à putrescentibus celeriter incrementum accipere apparent, ita & aspero flatu euanescere citò consueuerunt: pastu namque deficiente, ad cognatam putredinem pascendi euolant, atque ibi tabescunt.

De Apibus, & earum nutrimentis.

Regiones Aquilonares vt in plurimis rebus tam necessariis, quam etiam superfluis, in vsum cæterarum nationum comunicadis, abundant: ita & singulari naturæ benignitate prouidente, maximã mellis copiam habent, magnamque curam semper, & vbique circa apes adhibent, vt pura custodia seruentur, & coalescant. Cum autem mella de aluariis exëpta sunt, mos est genti tantum nouellis apibus dimittere, quantum eis sufficere videtur ad hyemalem victum, scilicet duas partes: quia in hyeme, ac principio veris, antequam flores apparët, ex melle

*Causa cur
adeò mul-
tis culicib.
infectetur
Septent.*

melle contritis ficis, & uvis passis aliunde quæsitis maxime viuunt. Sed quia res istæ exoticæ sunt, & raro inueniuntur, mel eis pro esca præcipuè relinquitur: quod etiã minoris, quã prædicta, venditur: quanuis necessitate vrgente, loco mellis contusis fabis, pisibus, libis ex papauere confectis, triticea farina mulso humectata, etiam carnibus pullorum recenter occisorum, in minutissimas partes contractis nutriantur.

De melle, & eius probatione.

Mellis abundantia magna est in Septentrionalibus terris, vt testatur Plin. fauos Septentrionales cæteros magnitudine superare, ponitque in exemplis octo pedum lōgitudinis visum fauum. Sed reuera adhuc longiores in Podoliæ terris Regi Poloniæ subiectis, reperiuntur: vbi apes propter pascuorum vbertatem, odorem suauem, florem abundantem, ac saporem iucundū, maximas siccarum terrarum foueas fauis melle plenis replent, ita vt immanes vrsi in tales foueas cadentes, ob nimium mel deuoratum suffocentur. Et hinc est, quod tot tantaque nauigia Orientalium gentium, ceræ plena, per vniuersam Europam dispergantur: ceram quidem ad finitimas oras emittunt, verum mel pro infinito vsu, præcipuè omnigeno potu, vino deficiente, sibi in magna copia reseruant, prout superius lib. XI I I. satis superque tractatum est. Post æstiuale igitur solstitium, vti optimum mel (etiam per excellentiam bonum) colligitur, ita & in illis terris sine fraude doloque in sua puritate cōseruatur: licet vltra mare translatum, insatiabili mercatorum auaricia adulteretur. Mella quæ post solstitia colliguntur, adeò salubria sunt, vt nedum pro sano cibo in pane, potu, & escarum condimentis vsurpentur, sed etiam pro electissimis medicinis diligenter custodiantur: quandoquidem in Aquilonaribus terris medici diligenter custodiantur: quandoquidem in Aquilonaribus terris medici rarissimi sint, sed salubris aër, escarum sana virtus, & melleus potus, optimam medicinam præstent. Hic quantò vetustior est à tempore suæ decoctionis (nempe sex vel duodecim annorum) tantò efficacior ad multorum morborum remedia adhibitus reperitur.

Medici apud Aquilonares rari.

Formicæ tam alatas, quàm sine alis in multiplici specie habent terræ aquilonares: quæ maiores, & alatae sunt, in solitudinibus ædes ex foliis capillatis pinorum, ac insectis pectinum modo abietum confectas, atq; magno altoûe cumulo cõgestas inhabitât. Has vrsi leuâdi pruritus gratia in naribus impetuose molestant, sed celeriter ab earû domibus recedût, ne aliquas in suû nidum comportent, quæ quandoq; sobole multiplicata, eos à propriis cauernis exturbare possent. Prætereà in turribus altis Ecclesiarû, regiûsq; pomariis sua domicilia collocant, vbi aliquando notatæ sunt euentû abbreviandi imperii Regum portentoso omine præfagiuisse, quòd videlicet Reges à plebeia multitudine vel occisi, vel è regno expulsi sint. Quâdo autem tale aliquod portentum imminet, tunc tenuiores formicæ iniuria maiorum excitatæ, arborē, præsertim antiquam pyrû, in qua grandiores morantur, infinita multitudine ad iniuriam illatam vlciscendam ascendunt, præliumq; graue in ea committunt: quod nullo modo antea dirimere, licet ab vtraque parte plurimæ earum ab arboris frondibus moribundæ ruant, quàm maiores superarint, earumq; mansionibus potitæ sint, in animo habent. Hoc genus portetî binis in locis Vpfsaliæ scilicet, & Holmiæ M. D. XXI. notatû est contigisse, quâdo rex Daniæ Christiernus II. ab incolis Suetiæ è regnis Gothorum ac Sueonum expulsus est, atq; omnibus fortunis spoliatus. Tales enim nullius æstimationis creaturæ per iniuriam illatam provocatæ, inuictæ pro diuersis generibus detrimentorum acceptis, ad vindictam atrociter sumendam existunt: neque aliter quàm iratorum numinum prodigiosi nuntii, nihil boni suis præliis annunciantes, reputari queunt. Sunt prætereà formicæ rubeæ, parux, vrina sua valde noxium pruritus excitantes: atque hæ ab Aquilonaribus venenatæ appellantur, & in tuberibus pratorum habitant. Verum hoc genus formicarum ab aliis iam enumeratis in laborû assiduitate haud dissimile esse videtur quoniâ etiâ vestigia cursus sui in duro silice relinquit.



De margaritis, & earum generatione.

NE autem margaritarum delicata materia post de- *Amnes*
 scriptionem piscium omiffa, intacta relinquatur, *gemmaferi*
 in primis fatendū est, in Aquilonaribus terris quosdam *in Septent*
 esse amnes gemmiferos: quoniam hi conchas producūt,
 è quarum testis albicantes margaritæ, licet pallidæ pro-
 pter aërem gelidum, extrahuntur. Aër enim iste rori ad-
 mixtus, circa medium mensis Augusti in concham de-
 scendit, causamque præstat, vt quanto cyus margaritæ in
 ea contentæ maturefcant. Hæ autem ita extractæ, in or-
 natu ac pretio apud Septentrionales habentur, atq; vbi
 debito ordine collocatæ fuerint, pulchritudinem micæ-
 tem obtinent: quæ illustratione mangonum augetur. Et
 hi quoque splendidiores Orientis margaritas, seu vnio-
 nes maximo numero, præsertim in vsum vel potius abu-
 sum illustrium sceminarum, imò communis fortis mu-
 lierum, ad oras Aquilonarium apportant: quæ talibus
 tanquam rarioribus gaudent ornamentis, atque iis in co-
 ronis, brachialibus, humeralibus, ac capitum deniq; te-
 gumentis vtuntur. Nulla tamen mulier ibidem quan-
 tumcunque illustris, visa est vnquam margaritas, vnio-
 nes, aut gēmas propter graue opprobriū euitandū, auri-
 bus apposuisse, quasi nō vnicuiq; mēbro suum decorem
 & venustatē, absque aliunde à vermibus vilissimis mu-
 tuato splendore, artifex ipsa natura attribuisset.







